

GOETHE

FAUST

Fordította:
Jékely Zoltán
Kálnoky László

TARTALOM

AJÁNLÁS
ELŐJÁTÉK A SZÍNPADON
ÉGI PROLÓGUS

A TRAGÉDIA ELSŐ RÉSZE

ÉJSZAKA
A VÁROSKAPU ELŐTT
PARASZTOK A HÁRS ALATT
DOLGOZÓSZOBA
DOLGOZÓSZOBA
AUERBACH PINCÉJE LIPCSÉBEN
BOSZORKÁNYKONYHA
UTCA
ESTE
SÉTAÚT
A SZOMSZÉDASSZONY HÁZA
UTCA
KERT
KERTI HÁZIKÓ
ERDŐ, BARLANG
MARGIT SZOBÁJA
MÁRTA KERTJE
A KÚTNÁL
TORONYFAL
ÉJSZAKA
DÓM
BOSZORKÁNYSZOMBAT
BOSZORKÁNYSZOMBAT-ÉJI ÁLOM VAGY
OBERON ÉS TITÁNIA ARANYLAKODALMA
BORÚS NAP, MEZŐ
ÉJ, NYÍLT MEZŐ
TÖMLÖC

A TRAGÉDIA MÁSODIK RÉSZE

ELSŐ FELVONÁS
KIES TÁJÉK
CSÁSZÁRI PALOTA - TRÓNTEREM
TÁGAS TEREM OLDALSZÁRNYAKKAL
DÍSZKERT
SÖTÉT OSZLOPCSARNOK
FÉNYESEN KIVILÁGÍTOTT TERMEK
LOVAGTEREM
MÁSODIK FELVONÁS
MAGAS BOLTHAJTÁSÚ, KESKENY
GÓTIKUS SZOBA
VEGYKONYHA
KLASSZIKUS BOSZORKÁNYSZOMBAT
PHARSZALOSZI MEZŐK
A FELSŐ PÉNEIOSZNÁL
AZ ALSÓ PÉNEIOSZNÁL
A FELSŐ PÉNEIOSZNÁL, MINT AZELŐTT
AZ ÉGEI-TENGER SZIKLÁS ÖBLEI
HARMADIK FELVONÁS
SPÁRTÁBAN, MENELAOSZ PALOTÁJA ELŐTT
BELSŐ VÁRUDVAR
A SZÍNTÉR TELJESEN MEGVÁLTOZIK
NEGYEDIK FELVONÁS
MAGAS HEGYSÉG
AZ ELŐHEGYSÉGBEN
AZ ELLENCÁSÁSZÁR SÁTRA
ÖTÖDIK FELVONÁS
NYÍLT VIDÉK
PALOTA
KOROMSÖTÉT ÉJSZAKA
ÉJFÉL
A PALOTA NAGY ELŐUDVARA
SÍRBATÉTEL
HEGYSZAKADÉKOK

AJÁNLÁS

Közelgetek hát újra, kósza árnyak,
kik hajdan már feltüntetek nekem.
Ezúttal vajha megragadhatnálak?
Ily próbára alkalmas még szívem?
Hogy áradtok felém! Nos, jól van hát, csak
tóduljatok köd- s gőzből körülem;
keblem ifjonti lángja újrалlobban
varázst lehellő vonulásokban.

Víg órák képe száll fel népetekkel,
s lelkem hány drága árnyat újralát;
s féligfakult, ó mondanaként dereng fel
első szerelem, első jóbarát.
Újul a bú, s feljajdul újra egyszer
útvesztős életünk ellen a vád,
s a jókat hívja, kik vidám időkben
rútul csalódva tűntek el előlem.

A lelkekhez már el nem ér ez ének,
kiknek elejét zengtem valaha.
A jóbaráti kör rég szerteszéledt
s az első visszhang, ah, rég szállt tova.
Fájdalmam ismeretlen tömegé lett,
de tapsuk csak szívemnek ostora,
s ki dalomnak örül, ha még néhány van,
és él: bolyong szétszórtan a világban.

S rég nem tapasztalt vágy fog el e percben
a halk, komoly szellemvilág iránt,
s bizonytalan hangszínnel, íme, lebben
a rezge dal eolhárfa gyanánt,
megborzadok, könny könnyet ér szememben,
enyhültnek érzi zord szívem magát;
amim van, messze minden földi jószág,
s ami eltűnt, az lesz már nekem valóság.

ELŐJÁTÉK A SZÍNPADON

Igazgató, költő, komédiás

IGAZGATÓ

Ti ketten, kik személyemér'
helytálltatok minden csapásban,
mondjátok, a német hazákban
vállalkozásunk mit ígér?
Minden vágyam szolgálni a tömegnek,
már csak azért is, mert él s élni hagy.
A színpad áll; a deszkák felferettek,
s közönségünk ünneplő kedve nagy.
Még szenvtelen s felvont szemöldökkel ülnek,
ám szívesen csodálkoznak, örülnek.
Tudom, mitől elégül meg e nép,
de nem valék ily kínban soha, mint ma:
fogalmuk sincs, hogy mi a jó, a szép,
de rém sokat olvastak összevissza.
Mit kezdjünk hát, hogy eredeti, friss
legyen minden s vidám velősen is?
Mert kedvesebb látványa nincs szememnek,
mint amikor bódénk felé rohan
hömpölygő áradatja a tömegnek,
s tipródik, mint az égi kapuban,
fényes nappal, négy óra tájban,
pénztárig lökdösi elő magát,
s mint inség idején, a pékbolt ajtajában,
majd kitöri a jegyért a nyakát.
Ily tarka néppel ekkora csodát a
költő tehet: barátom, tedd te máma!

KÖLTŐ

Ó, mért beszélsz nekem színes tömegről,
melynek láttán a szellem menekül!
Tarts távol a kavargó tömkelegtől,
mely örvényébe ránt kegyetlenül!
Inkább a mennyek csendjébe vezess föl,
a költő szent örömmel ott hevül,
hol szerelem s barátság lelki titkát
isten-kezek teremtik s gyámolítják.

Ó, min a lelkem mélye ott örülhet,
s rebegve mond ki szégyenlős ajak,
gyarlót csak úgy, miként jólsikerültet
megfojthat egy goromba pillanat.
Van úgy, hogy csak mit évek soka szűr meg,
az a tökéletes ép változat.
Álcsillogás a pillanat szülötte;
őrzi a jót az utókor örökre.

KOMÉDIÁS

Utókor! Már az is bosszant, ha hallom!
Teszem, ha erről kellene szavalnom:
kicsúfolhatnám a jelent?
Mert erre vár, s meg kell hogy kapja máma.
Magamfajta legény és tudománya
valamit mégis csak jelent!
Ki könnyű szóval érteti magát,
közönségünk kedvétől mit se tartson,
sőt lesse még nagyobb hadát,
hogy még tágabb körökre hasson.
Csak bátran fel! Te adj útmutatást,
vesd el a képzelet minden koloncát,
működjék szenvedély, érzés, tudás
s, ezt jól jegyezd meg: egy adag bolondság!

IGAZGATÓ

Főképpen sok cselekvést vígy bele!
Éhes szemnek ez az eledele.
Ha akkora előttük a kavargás,
hogy lélegzetük is már-már eláll,
ne félj, széltében diadalt arattál, s
a publikum szerzőért kiabál.
A tömeget tömeggel nyerheted meg,
ki-ki lel abban magának valót.
Aki sokat hoz, az hoz mindenkinek
holmi egyéni kis útravalót.
S ha már darab, tálald is sok darabban!
Sikert hoz majd ragout-alakban!
Oly könnyen add, amint megalkotod.
Mit érsz vele, ha egészben adod?
A publikum izekre szedi nyomban.

KÖLTŐ

Hát ti nem érzitek, e mesterség be rút,
s hogy igazi művészhez nem találhat!
Lám, nálatok minden hazug
fércmunka már mint műszabály hat.

IGAZGATÓ

E becsmérés engem cseppet se sért:
mert aki a sikerhez ért,
alkalmas eszközt vesz kezébe.
Puha fát vágsz, gondold meg idejébe',
vizsgáld meg, kiknek is dalolsz,
ha olyikat unalma hoz,
más meg ebéd után jó, jóllakottan,
s mi legkivált utálatos,
nem egy jól elmerült a hirlapokban.
Könnyelmün jönnek ök, akár a maskarádra,
sarkukra kandiság rak szárnyakat;
legszebb ruhában itt páváskodik a dáma,
s játszik, pedig gázsít se kap.
Mit képzelegsz költői trónusodban?
S a teltház mégis mért öröm neked?
Vizsgáld meg pártfogóid gondosabban!
Fele ripők, fele rideg.
Színház után ez jó kártyát remél,
ringyójával vad éjszakát a másik.
Gyötörni hát ilyen ügyér'
szelíd Múzsád: nem balgaság itt?
Ezért mondom tehát: többet s tarkábbat adj,
a célod el így sohase véted,
szédítsd, bolondítsd el a népet,
jóllakatni nagy feladat -
Mi ért utól? Mámor? vagy bú keserve?

KÖLTŐ

Eredj s magadnak más szolgát keress!
Hogy kedvedért a költő legnemesb,
természetadta emberi jogát
megrendelésre rútul dobra verje?
Vajon mivel hat a szivekre?
S mivel győzné le elemek hadát?
Nem az összhanggal-é, mely kebléből fakadt,
s szívébe vonz egész világokat -?
Míg a természet únott forgatással
orsóra készíti örök fonalát,
s minden lény civakodó sokasága
hallatja vad hangzavarát,
az ős, változhatatlan áradatba
ki oszt életteremtő lüktetést?
S a részecskéket egésszé avatva,
ki fogja szép akkordba az Egészt?
Viharrá érzelmét ki bokrosítja?
A Nap nyugtának jelképet ki ad?
Tavaszi virágcsodáit ki hajítja
az útra, hol szerelme elhalad?

S bérül ki fon a méltó alkotásra
silány lombból koszorút, ha nem ő?
S mi hat fel az Olümposz magasára?
A költőben ható embererő!

KOMÉDIÁS

Elő hát ama szép erővel,
tomboljon hát költői hővel,
akárcsak holmi szerelmi kaland!
Az ember sündörög, eped, marad,
s csapdába csalják észrevétlen;
öröme nő, aztán keserű lében
fürdik. A büntetés bizony kemény -
s még magához se tér, már kész is a regény.
Nekünk ily mű szükséges éppen!
Csak nyúlj le az emberéletbe mélyen!
Mind éli, ám kevésnek érdemes -
de - bárhová nyúlsz, mindig érdekes!
Színes képek közt kis világot,
sok tévedést, csepp igazságot:
s kész a legpompásabb ital,
melytől mindenki friss és fiatal.
Sereglik már az ifjúság virága
darabodhoz s kinyilatkoztatást vár,
bús táplálékot gyöngéd hajlamára
mindegyikük a művedben talál már.
Hol egyik, hol másik rendül bele,
s mind látják: szívük mivel van tele.
Egyformán képesek még sírni és kacagni,
káprázat kell nekik, s tetszik a lendület.
Ki kész van, már azon nincs mit faragni;
a készülőkben sok a köszönet!

KÖLTŐ

Hozd vissza hát eltűnt időmet,
midőn szívem ily zsenge volt,
s bennem folyvást vers-újszülöttek
bő csermelye buzgott-dalolt,
világom még ködben kerengett,
minden bimbó csodát ígért,
s téptem virágok tengerét,
hol völgyeinkben árja lengett.
Semmim se volt - s volt mindenem,
csalódás-vágy, s igazság-szerelem.
Szilaj vágyaknak birodalmát,
a boldog-sajgó poklot add,
gyűlölség, szerelem hatalmát,
add vissza ifjúságomat!

KOMÉDIÁS

Akkor szükséges ifjúságod, cimborám,
ha ellenség szorít a harcban;
vagy, ha szerelmes leány
lóg telhetetlenül nyakadban.
Ha a sebes versenyfutás
pálmája int a messzi célban,
vagy ha szilaj körtánc után
borozni kell félig aléltan.
De megzendíteni régi hűrt
bátor és bájdús dalra fogva,
s ha benn egy titkos cél kigyult,
megindulni felé csapongva -
öreg urak, ti dolgotok,
tiszteletünk ezért cseppet se csappan.
Gyermekké tenni nem a kor szokott:
még úgy talál reánk gyermek-alakban.

IGAZGATÓ

Elég volt már a szalmacséplés,
hadd lássak végre tetteket;
míg tart e cifra szó-fecsérlés,
hasznost alig remélhetek.
Hát fontos ihletről beszélned?
A tétovát nem szállja meg;
ha magadat költőnek érzed,
fogd hámba a költészetet.
Most már tudod, miként tekints ránk,
s hogy tüzes italokat innánk:
kezd főzni hát, egymás után!
Ha nem teszed ma, nem fogod holnap se tán;
munkádból egy napot se hagy ki,
s ne átalld a kínálkozót
elszántan üstökön ragadni:
kezedből nem tud elszaladni,
s mert kénytelen rá, hatni fog.
Tudod: azt próbál ki-ki német
színeinket, amit lehet.
Ezért hát ne kiméljetez
ma itt se díszletet, se gépet!
Kápráztasson a kis s nagy égibolt,
szórj csillagot teli marokkal;
van itt tűz, víz, köszikla, hold,
madarakkal s vadállatokkal.
Nos, szűk deszkáinkon éld újra át
a Teremtés minden diadalát,
s vonulj, óvatosan loholva,
az égből földön által a pokolba!

ÉGI PROLÓGUS

Az Úr, a mennyei seregek, később Mefisztó, a három arkangyal előlép

RÁFÁEL

Szférái közt most s mindkörökre
zengi a Nap versenyalát
s a megszabott pályán dörögve
fejezi be rohanatát.
Angyalnak tőle van hatalma,
ám ez előttük is titok.
Megfoghatatlan birodalma
az első nap fényén ragyog.

GÁBOR

Megfoghatatlan gyorsasággal
forog-gördül a Föld-remek;
édeni fényét vak homállyal,
sötét éjjel cseréli meg:
a tenger széles áradásban
szirtek mélyéből hány habot,
a tenger, szirt örök gyorsaságban
a szférákban tovább forog.

MIHÁLY

Viharok versenyt szántogatják
parttól-vizig kegyetlenül,
s hatásuk roppant láncolatját
fonják reá körös-körül.
Mennykő elé tüzes cikázás
felvillanó ösvényt hasít,
s követeid, Uram, csodálják
Napod szép változásait.

MINDHÁRMAN

Angyaloknak te adsz hatalmat,
bár lényed nekik is titok,
s megfoghatatlan birodalmad
az első nap fényén ragyog.

MEFISZTÓ

Most, hogy ismét közelgesz, ó, Uram,
megkérdezendő, kettőnk dolga mint van,
mert hajdanán szerettél, úgy tudom,
itt láthatsz engem is csapatjaidban.
Bocsáss meg, én nem értek nagy szavakhoz,

ha mégúgy csúfol is az égi nép;
s pátoszomon lehetne jót kacagnod,
ha ettől el nem szoktál volna rég.
Napról, világokról hát nem beszélek,
csak nézem a gyötrődő földi népet.
A föld kisistene nem változik nagyon
és épp olyan fura, mint az első napon.
Szegény egy kissé jobban élne,
ha el nem ámitottad volna égi fénnel.
Ezt hívja észnek, csak hogy általa
még állatibb legyen, mint állata.
Engedj meg, ez a földi istenecske
olyan, mint ama hosszúlábú szöcske
mely szállva szökdös s szökve száll,
s a fűben örökegy dalt hangicsál.
S ha még csupán a fű közt kuporogna!
Ám orrát beüti minden mocsokba.

AZ ÚR

Egyébről nem tudsz most se szólni?
Vádolni jársz és panaszkodni?
A Földön jó neked nem is terem?

MEFISZTÓ

Nem! Ott, Uram, bizony minden csak gyötrem.
Az emberek jaja szíven üt néha szörnyen,
szegényeket még én is mért gyötörjem?

AZ ÚR

S Faust? Ismered?

MEFISZTÓ

A doktort?

AZ ÚR

Ő a szolgám!

MEFISZTÓ

Az ám! Szolgál is téged furcsa kedvvel.
Nem él földi itallal-élelemmel.
Távolba űzi gerjedelme,
bolond ugyan, de félig tudatos:
az ég minden csillagját követelve,
a föld minden kérére áhitoz,
de sem távolban, sem közelben
nincs mi megnyugtató e holdkórost.

AZ ÚR

Ha szolgálatja most még tétova,
majd kivezérlem őt a tisztaságba.
Kertész is tudja, hogyha zöld a fa,
virágot s termést hoz jövőre ága.

MEFISZTÓ

Őt elveszítéd! Mersz velem fogadni?
Feltétlenül veszítenél,
ha hagynád útamon haladni.

AZ ÚR

Ameddig ő a földön él,
vezetned meg nem tiltom addig.
Tévelyg az ember, míg remél.

MEFISZTÓ

Köszönöm; hisz holtakkal eddig
szívesen ügyse kezdegettem.
Legfőképpen a telt, piros orcát szerettem.
Holttest elől magamfajta kitér!
Úgy volnánk mint a macska s az egér.

AZ ÚR

Jól van, legyen, neked hagyom hát!
Kútfejétől e lelket messze vond,
s ha körmeid jól megragadták,
vezesd magaddal útadon;
de majd ismerd be és el ne hazudd:
az igaz ember bárhogy is hibázik,
nagyon jól tudja, mely az igaz út.

MEFISZTÓ

Hát jó! S meglásd, nem tart sokáig.
Nyerésemben nem kétkedem parányit.
S ha ez majd céloomhoz irányít,
hadd, hogy diadalom teljes legyen!
Port faljon ő, s jókedvűen,
követvén kígyó nénikém szokását.

AZ ÚR

S még akkor is elébem állhatsz;
sosem gyűlöltem fajtád, tudod azt,
minden lelke közül a tagadásnak
még legkevésbé úntam a ravaszt.
Mert könnyen lankad el az ember munka láttán,
tétlen nyugalmat gyorsan megszeret;
ezért mellé oly társat rendelek,
ki buzdít, hajt s forgódik, mint a Sátán.
De igazi istenfiak, ti,
hadd tudjatok az élő Szépségen vigadni!
Kedves aklába zárjon bennetek
a születő örökkön élve, hatva,
s mindent, mi imbolygó képként lebeg,
rögzítsetek megálló gondolatba.

Az ég bezárul, az arkangyalok elszélednek

MEFISZTÓ

(egyedül) Nem árt olykor látnom az Öreget:
szakítani véle: szinte félek.
Ilyen nagyúrtól szép cselekedet,
hogy az Ördöggel emberül beszélget.

A TRAGÉDIA ELSŐ RÉSZE

ÉJSZAKA

*Magas boltozatú, keskeny gótikus szoba.
Faust az írópolc előtti széken nyugtalanul ül*

FAUST

Ó jaj, a filozófiát,
a jog- s az orvostudományt
és - haj - a teológiát:
mind buzgón bűvároltam át.
S most mégis így állok, tudatlan,
mint amikor munkába fogtam.
Címem mágiszter, sőt több: doktor úr,
s tíz éve már, hogy álnokul,
orránál fogva vezetgetem
egész tanítványseregem -
s látom, semmit sem tudhatunk mi!
Ettől fog szívem elhamuhodni.
Bár jártasabb volnék egynémely gazoknál,
orvos-, professzor-, írók-, papoknál.
Szorongás, kétely engem nem gyötörget,
s nem félelmes a Pokol, sem az Ördög
minden örömtől-fosztottságom innét:
nem hiszem, tudnék valamit is még,
s azt sem, hogy tanítani tudnám
az embert, térítvén s megjavítván.
Aztán meg se pénz, se vagyon,
se hír, se földi hatalom.
Így élni már eb sem kívánna,
ezért adtam fejem a mágiára,
hogy szellem-száj, szellem-erő
nem egy titkát tárná elő,
s ne kelljen izzadván beszélnem
arról, amit nem értek én sem;
s miktől együtt van a világ,
megismerjek minden csodát,
s mint már titkos erőkre látó,
ne legyek többé betűragó.
Ó, vajha hánytorgásaim
utólszor látnád, Holdvilág,
te, ki oly sok éjfélen át
tekingetél e polcra ím,
majd könyvek és papír felett,
orcád, bús társam, megjelent.
Ah, bár inkább hegy tetején
járhatnék fényed szőnyegén,

szállnék barlangba szellemekkel,
vagy réten, ha fényed ott dereng fel,
s a tudomány dohát ledobva
éppé fürödném harmatodba'!

Jaj, ebben az elátkozott
odúban meddig kuksolok?
Ide az ég szent fénye is
festett ablakszemen esik.
Tetőig ér a könyvrakás,
mit féreg rág s a por elás,
s füstös papírlapok fedik
falát a mennyezetig.
S a sok polc lombikkal tele:
tudásom minden számszere
s az ősök limloma kivált -
világod ihol! Micsoda világ!
S aztán még kérded, hogy szived
melledben mélyen mért sajog?
S mik szegik életkedvedet,
mily érthetetlen bánatok?
Az élő természet helyett,
hová az Úr tett emberül,
füst és penész az életed,
csontváz, koponya vesz körül.
El innen! Tágas a világ!
Vedd Nostradamus nagy művét,
- merő titokzatos csodák -
kalauzul ez nem elég?
Megösmersz csillag-utakat
s ha Természet tanít, ne félj,
erőd lesz, hogy megértsd magad:
szellem szellemhez mit beszél.
Mit ér, ha szikkadt agyvelőd
itt szent jeleket fejteget:
körém, ti szellemek előbb,
s ha hallotok, feleljetek!
*(A könyvet kinyitja, s megpillantja
a Makrokozmosz jelét)*
Hah! Már láttán is mily gyönyörűség
szalad végig tüstént érzékeimben!
Az élet szent, ifjonti örömét
érezem pezsdülni minden idegemben.
E jelt talán istenség irta le,
bensőm zajgását csillapítja
szegény szívem öröme nyitja,
s rejtelmes hatóereje
a létnek titkait mind megvilágosítja!
Isten vagyok? A fény kitölt!
Im, e világos, tiszta jelben

a működő Természetet láthatja lelkem,
s most értem meg csupán, mit mond a bölc:

„A szellemek világa nyitva,
tenleked zárt; szived meredt.
Fel hát, diák, s a hajnalpírba
füröszd meg földi kebledet.”

(Vizsgálja a jelt)

Hogy átsző mindent az Egész!
Egyik a másban hat s tenyészt!
S az ég erői itt hogy fel- s leszállnak,
nyújtván aranyvedert egymásnak!
Áldásárasztó suhanással
csapatjuk égből földre szárnyal
s mindent betölt harmóniával.

Mily színjáték! De jaj, az, semmi más!
Hol kaplak el, Természet, óriás?
Hol kebleid? Minden élet forrása,
amelyen csügg a föld és a menny,
szikkadt lelkem odaeseng -
itatsz, buzogsz, s e sóvárgás hiába?

*(A könyvet bosszúsán másutt üti fel,
s megpillantja a földszellem képletét)*

De mily más módon hat rám ez a jel!
Közel vagy, Szelleme a Földnek;
erőim, érzem, egyre nőnek;
s testem, mint új bortól, tüzel.
Világba lépni kél bennem merészség,
s viselni már a Föld kínját s örvendezését,
magam viharokkal veretni,
s kétségbe süllyedő hajón sem esni.

Felettem elborul -
a hold elrejtezik -
kihúny a lámpa -
köd száll! Vörös sugár cikázik
fejem körül. A bolt
hideg borzongást permetez,
és rám tapad!

Érzem, te vagy, igézett földöntúli lény!
Tárd fel magad.

Mily sajtós szívem közepén!
Új ámulatokra
vár minden idegem sajogva!
Egész szívem immár neked ajánlva!
Kell! Jönnöd kell! Bár életem az ára!

*A könyvet felragadja, s rejtelmesen
elrebeci a szellemidéző ígét.
Vörös láng cikázik, s megjelenik benne
a Szellem, visszataszító alakban*

SZELLEM

Ki szólít?

FAUST

(elfordulva)

Szörnyű rémalak!

SZELLEM

Oly nagy erővel szolítottál,
szféráimban nyugton se hagytál,
és most? -

FAUST

Jaj! Csak ne lássalak!

SZELLEM

Repesve vágytál látni engem,
hallani hangom, nézni arcomat,
rám esdeklésed hatva hat,
hát itt vagyok! - Emberfeletti ember,
miért vacogsz tehát? S miért nem hallom szavad?
Hol a kebel, amely egész világokat
teremtett, hordott, s azzal kérkedett el,
hogymegyrangú velünk, a szellemekkel?
Hol vagy, te Faust, akinek hangja szólt,
s erős akarata belémhatolt?
Te? Kire még rá sem leheltek,
és máris minden ize reszket,
kunkorgó, gyáva nyű csupán?

FAUST

Tőled féljek, lángból kibomló?
Faust volnék, Faust, hozzád hasonló.

SZELLEM

Az életárban, tettek viharán
lényem fel- s lejár,
ide-oda száll.
Születés, halál,
apály s dagály:
cserélve érlelt

örökös élet!
És zúg a szövőszék, az idő, s azon én
így dolgozom Isten eleven köpenyén.

FAUST

Véled magam, ki átszaladsz
világokon, egynek érzem, te Szellem!

SZELLEM

Azzal vagy egy, kit megragadsz,
velem nem! (*Eltűnik*)

FAUST

(*összeroskad*)

Nem veled?

Kivel?

Isten képmása, én, én:
s még veled sem egy!

Kopognak

Halál! Tudom, famulusom kopog.
Befellegzett már boldog perceimnek!
Hogy egy csúszó-mászó zavarja így meg
e látomás-áramlatot!

*Wagner, hálóköntösben és sipkában
lámpással. Faust bosszúsan elfordul*

WAGNER

Bocsánat! Hallom, épp szavalsz s hogy
görög drámából olvasol talán.
E művészetből húznék némi hasznót,
manapság hat csak igazán!
Hallottam mondogatni itt-ott,
hogy a komédiás papot taníthat.

FAUST

Úgy van, ha a pap is komédiás csak,
amire példa most elég akad.

WAGNER

Ah, kit saját múzeumába zártak,
s a világot ünnepnap látja csak,
mintegy látcsőn át nézve, távol,
hogy is hathatna rá pusztán szavával?

FAUST

Aki nem érzi, nem is éri ezt el,
ha lelkét nem feszíti szét
az őszerejű érzélem, mely
betölti a hallók szívét.
Úlj csak tovább! S ragasztva tákolj
más tányérján lelt csontokat,
s kínos fuvogatással ápolj
ten-hamvaiból lángokat!
Kölykök s majmok csodája lesz ez,
ha tán ilyesmit áhítasz!
De szívet szívhez sohasem szerezhetsz,
ha nem szívedből vált ki az.

WAGNER

Csak szép beszéd teszi a szónokot;
be kár, hogy ebben hátul kullogok...

FAUST

Becsületes sikerre adj,
csörgősipkás bolond ne légy!
Az értelem s ép gondolat
igy könnyűszerrel síkralép.
És ha komoly beszédre szántad
magad, kell-é a szó-vadászat?
Bizony, mondókád bármi csillogó,
sületlenséggel traktálván a népet,
mind köd-hozó szél, oly szomorító,
mely ősszel száraz lomb között cicézget.

WAGNER

Ó jaj, a lét rövid
és hosszú a művészet.
Hányszor eresztem főmet csüggedésnek,
míg az anyaggal küszködik!
És mily nehéz az eszközt megszerezni,
mellyel az ember a kútfőkéig ér!
S félúton, midőn messze még a cél,
hány jámbornak kell sírbaveszni.

FAUST

S a pergamen a szent kút, mely örökre
csillapíthatja szomjuságodat?
Addig úgy sem találhatsz enyhületre,
míg az tennen lelkedből nem fakad.

WAGNER

Bocsánat! Nagy gyönyörűséget
lelsz abban, ha a mult lelkét idézed,
hogy lásd, mit tudhatott egy régi bölcselő,
s milyen felségesen haladtunk mi elő!

FAUST

Az ám! Csillagnyi-messzire!
Barátom, nekünk a mult tengere
zárt könyv, mit hét pecsét is őriz.
Mit a mult szellemének mondanak,
az az urak saját szelleme csak,
s bennük tükröznek az idők is.
És ez valóban siralom már!
Az ember ettől menten megszabad:
ez már szemeteskáda, holmi lomtár
s legfeljebb históriás színdarab,
hol tisztos maximákban a pojják
a tanulságot illőn eldarálják!

WAGNER

De a világ! A lélek s emberész?
Némi megismerést itt is szeretnék.

FAUST

No persze, a megismerés!
A gyermeket nevén nevezni mernéd?
Az a néhány, ki egy-s-mást megtudott,
s csordult szívének titkait nem óvta,
s a csürhe közt hitét ki is nyilvánította:
keresztre, vagy máglyára juthatott.
Node immár az éj későre jár,
kérlek, barátom, hagyjuk abba mostan.

WAGNER

Virrasztanék én hajnalig akár,
eldiskurálva véled ily tudósan.
Ellenben holnap, husvét első napján,
egy-két kérdésem még feladnám.
A tudvány útjait nagy buzgón követem rég;
sokat tudok már, de mindent szeretnék! *(El)*

FAUST

(egyedül)

Hogy is nem illan el minden reménye annak,
ki csak sületlen holmihoz tapad,
kincsek után kapzsin kutat,
s boldog, ha pár gilisztára akadhat!
Ily ember hangja itt hogy szólhatott,
ahol imént szellem szózatja zengett?
De jaj, neked most hálás is vagyok,
te leggyatrábbja az emberi nemnek.
Te távoztattad a kétségb'esést,
mely értelmem már-már elpusztította.
Jaj! Oly hatalmas volt a jelenés,
hogy törpeként lapultam én alatta!

Isten mása, ki azt képzelte, hogy
örök igazság tükrihez közelget,
ég-fényben, tisztaságban tetszeleghet,
s mindent, mi földi, otthagyt;
ki hitte, hogy kerúbságig jutott,
száguldhatik a Természet erében,
s míg alkot, egy istennek szerepében
tetszelghet, jaj, nagy az én bűnhődésem!
Egy mennydörgő szó porba sujthatott.

S veled magam én mertem összemérni!
Ha volt erőm téged hozzám igézni,
itt-tartásodra jaj, már nem jutott.
Ama felséges pillanatkor,
én, a parány órjás valék;
te taszítottál vissza abból,
hogy éljem fajtám végzetét.
Kitől tanuljak? S kit kerüljek?
Kövessem ösztönöm megint?
Jaj, tetteink akár a szenvedéseink
gáncsolják életütemünket.

A szellem-fogta legmagasztosabbat
mind több idegen anyag járja át,
s mihelyt a földi jót meghódítottad,
a jobb: csalódás, délibáb.
Mik adták életünk, a sok isteni hajlam,
megmerevül a földi zűrzavarban.

A képzelet sebes szárnyon suhan,
törekedvén az örökkévalóra,
de lám, beéri egy kis oduval,
ha a szerencse már nem pártfogolja.
A gond a szívünk gyökerén tanyázik,
s ott titkos kínokat csirázik,
békétlen hánytorog, zavar nyugtot, gyönyört;

mindegyre új meg új álarcot ölt,
házat mutat s tanyát, kis gyermeket meg asszonyt,
máskor tűz, víz, tőr, mérgezés;
attól remegsz, mi nem jön, és
mit el sosem veszítsz, azt kell folyton siratnod.
Az istenekhez én, jaj, nem hasonlítok!
Csak féreghez, mely porban vánszorog,
a föld porában tenget életet
s a vándor rátaposva eltemet.
Vagy nem por-é, amely e bolt-falat
megszűkíti? Nem többrendbéli réteg?
Nem porlepett, teméntelen kacat
zsibvásárában, molytanyában élek?
S itt leljem azt meg, ami kell?
Arról olvassak több ezernyi oldalt,
mily rútul bánt a sors mindenkivel,
s boldogok itt-ott egyesek, ha voltak -
Mit vigyorogsz rám, odvas koponya?
Hogy elméd, mint enyém, a könnyű napra vágyva,
igazság-szomjazón bolygott ide s tova,
s nyomorultul tévelygett a homályba?
Ti is csúfoltok, hitvány, elavult
szerszámok, hengerek, fabordák!
Kapuban álltam, légyetek a kulcs,
de vén szakállatok závárt hiába próbált.
Nincs oly fény, melynél fátyolát
a Természet levetné szépszerével,
s mi lelkednek nem fedí fel magát,
ki nem csikarhatod azt tőle semmi géppel.
E sok sosem-használtam régi szert
azért tűröm, mert apám keze járta.
Korom lepett be, vén papirtekercs,
úgy füstöl pultomon ez a szomorú lámpa.
Herdáltam volna el kevés örökömet,
mintsem veszködni most a megmaradt kevéssel!
Ami apáidtól reádesett,
szerezd meg, úgy tiéd egészen.
Nyűg és különönc rajtunk a félretett:
csak mit a perc terem, kecsegtet élvezéssel.
De most figyelmemet mi vonja egy irányba?
Az az üvegcsé tán szememnek mágnese?
Mi sugaraz, vakít, micsoda lámpa,
mint erdőn bujdosót a holdfény szötte?
Köszöntelek, páratlan fiolámat,
áhítosan nyúlok máris utánad:
tebenned én nagy vívmányt tisztellek.
Te, párlata szelíd elaltatóknak,
te legjava édes halálhozóknak,
ne hagyd most cserben gyártó mestered!

Elég, hogy lássalak, s a kínom enyhül,
foglak, s szívem vad égedelme renyhül,
lelkem dagálya lassacskán apad.
A végtelen tengerre vinne vágyam,
fénylő tükör felett feszül a lábam,
s egy új Nap új partokra hívogat.

Ím, Tűzszekér közelg halk lebbenéssel
felém, felém! Mennék készségesen,
hogy új pályámat az éterbe véssem
és új szférákban új létem legyen.
Istenek öröme, magasztos élet!
Előbbi fereg, megérdemled-e?
Bízzást, csak már az áldott földi létet
hagynád faképnél mindörökre te!
Szánd el magad, szakítsd fel már az ajtót,
mely mellett elsurranak mindenek.
Itt az idő tettekkkel megmutatnod:
megáll az Úr előtt a férfibecsület.
És ama vaksi barlangtól se reszkess,
ahol magamagát gyötri a képzelet,
az átjárást bátran keresd meg,
melynek szűk oduján a pokol sistereg.
Szánd el magad vígan a mozdulatra,
ha még utána tán a semmi is fogadna.
Jer hát ki, szép kehely, te tiszta kristály,
öreg tokodból, melyben porosodtál,
s nem is gondoltam rád sok éven át!
Atyáim lakomáin ott ragyogtál,
komor vendéget vídítottál,
ha kézről kézre adtak cimborák.
Sok-sok pompás, szépmívű képcsodád,
amint a vendég rímbe magyarázta,
majd öblödet kiitta egy-huzásra,
feltámaszt sok-sok ifju éjszakát.
Szomszéd kezébe én tovább nem adlak,
elmémet nem teszem próbára most terajtd:
kezem beléd kábító levet önt, s
barnállva tölti meg öblöd homályát.
Mert szívem hatja az a vágy át,
hogy most, midőn utolsó áldomásra
emellek ünnepin, a Szent Hajnalt köszöntsd!
(A kelyhet ajkához emeli)

Harangszó, karének

ANGYALOK KARA

Krisztus feltámadt!
Halandó emberek,
mind örvendezzetek,
lemosta vétkeket,
az ősi átkot!

FAUST

Mi ez a zsongás, ez a tiszta hang,
melynek hatalma poharam után nyúl?
Ilyen hamar üzennél, mély harang,
Húsvét vasárnapjának hajnaláról?
Azt zengitek talán, ama vigasztalót,
mely új szövetezés diadalára szólt
a Sírnál angyal ajakáról?

ASSZONYOK KARA

Áldott kenettel,
kentük meg tetemét,
hű szeretettel
el is eltemeténk.
Majd tiszta gyolcsba
göngyöltük tagjait.
Ki látja, hol van?
Már nincsen itt.

ANGYALOK KARA

Krisztus feltámadt!
Ő az Üdvözítő,
az értünk szenvedő,
ki minden cselvető
próbát kiállhat.

FAUST

Hatalmas égi dallamok!
Kutatjátok, ki porba mászik?
Puhább ember-lelkekhez szóljatok.
Jól hallom bár a Hirt, hitem hozzá hiányzik.
Ó, hit! A csoda legszebb magzatod.
Szívem ama szférákba nem repeshet,
honnét a szent hír idecseng;
s mégis, az egykori gyermekszív belereng,
és visszahív, hogy új életbe kezdjek.
Akkor Nagyszombat csendjén ért utól
az égi szerelemnek csókja engem;
a nagyharang szavát sejtelmesen figyeltem,
s imádságom gyönyör forrása volt;

egy tiszta és megfoghatatlan
sóvárgás hajszott erdőn, réten át,
s míg könnyem ömlött bő patakban,
megépült bennem egy világ.
Tavaszi-ünnep szabad boldogságát jelenték
az ifjunak e dallamok:
s ez a feltámadó, érzékeny gyermek-émlék
most végső lépésemtől visszafog.
Ó, égi dal, csak zengj, zengj mindörökké!
A könnyem hull, vagyok megint a földé.

TANÍTVÁNYOK KARA

Sírából a megölt
íme kiméne,
felszállt az idvezült
az idvességbe;
új lét karolja már,
új alkotás-öröm:
e földön ránk mi vár?
Csak kín és gyötrellem.
Itt hagyott keservvel
boldogtalanokat:
Siratjuk, Mester,
felszálltodat!

ANGYALOK KARA

Elhagyta Krisztus
a pusztulás övét,
láncunk szakítsuk
vígadva szét!
Tettet mutassatok,
szeretetet, nagyot.
Agapét adjatok,
tanítva járjatok,
örömet hozzatok,
így lesz Mesteretek
tívéletek!

A VÁROSKAPU ELŐTT

Mindenrendű sétálók igyekeznek kifelé

NÉHÁNY MESTERLEGÉNY

Mért éppen arra, hé?

MÁSOK

Hát a vadásztanya felé!

ELŐBBIEK

Mi szivesebben mennénk a malomnak.

EGY MESTERLEGÉNY

Inkább a Tóhoz igyekezzetek.

MÁSODIK

De arra nem szép út vezet.

KETTEN

Most már hová?

HARMADIK

Megyek, amerre vonnak.

NEGYEDIK

Inkább a Vármajorba másszunk fel, komám,
ott jó a sör, ott van sok szép leány,
s hadd-elhadd istenigazában!

ÖTÖDIK

Hát nem férsz a bőrödbe, te,
harmadszor is ez kellene?
Nekem e helytől borsódzik a hátam.

SZOLGÁLÓLÁNY

Nem én, tapodtat sem megyek tovább.

MÁSIK

Gyere, bolond, sz'ott vár a nyárfa mellett!

ELSŐ

Engem ne! Várja a csodát:
mert én neki már ugyse kellek,
veled táncol örökösön,
boldogságodhoz mi közöm?

MÁSÍK

Ámde ma nincsen egyedül ő,
azt mondta, az a göndör vele jó.

DIÁK

No, nézd, micsoda két fehérnép!
Domine, hátha elkisérnénk?
Jó sűrű sör, csiklandozó tubák,
kiöltözött cseléd - és boldog a diák.

POLGÁRLEÁNY

Nézz csak a két szép mákvirágra!
Ez már gyalázat igazán!
Járhatnának a legjobb társaságba,
s ők futnak szolgálok után!

MÁSODIK DIÁK

Megállj! Ott hátul jönnek valakik,
nézd, be takaros a ruhájok!
Egyik a szomszédban lakik,
e lányra én már rég sovárgok.
Tempósan mendegélnek itt
s magukkal visznek végül minket is.

ELSŐ DIÁK

Nem, domine, engedni nem fogok.
Gyorsan, hogy e prédát el ne ereszem!
A kéz, mely szombaton seprüt fogott,
ölel vasárnap a legtüzesebben.

EGY POLGÁR

Új polgármesterünk nekem sehogy se tetszik,
alighogy az, s nagy képe már növekszik.
És mit kap tőle városa?
Az állapot nem egyre rosszabb?
Többet szolgálunk e gonosznak
s adónk nagyobb, mint valaha.

KOLDUS

(énekel)

Ti jó urak, ti úri dámák,
kifentek és kicsattanók,
szemeitek ma látva-lássák
az út szélén rimánkodót!
Ne kornyikáljak itt hiába!
Csak az a boldog, aki ad.
Legyen a koldus aratása
ez a vidám ünnepi nap.

MÁS POLGÁR

Jobbat nem is tudok vásár- s ünnepnapokra,
mint hadakról való társalkodást,
ha Törökföldön odaát,
öli egymást a nép halomra.
Az ablaknál ülünk, szépen borozgatunk,
s hajókat bámulunk, folyónkon elmenőket:
s estére vígan hazaballagunk,
áldván a békés jó időket.

HARMADIK POLGÁR

Bizony, szomszéd, ítéletem szerint
egymás fejét hadd nyesegezzék,
pusztuljanak rakásra mind,
csak nálunk semmi baj ne essék!

ÖREGASSZONY

(a polgárlányokhoz)

Ej, be csicsás! A drága ifju vér!
Töletek szikrát ki ne fogna? -
A döllyf megárt! S ugyan miért?
Megszerzem én, mit vártok szívszorongva!

POLGÁRLEÁNY

Agáta, fuss! Isten se óvja meg,
ki magát e banyával mutogatja;
Szentandrásakor jövődöbelimet,
igaz, előhozá való alakba!

A MÁSIK

Nekem egy kristályt mutatott,
s bajtársi közt ott láttam benne párom!
Utána té-s-tova hiába kutatok,
nem áll elém, hiába várom.

KATONÁK

Várfalas árkok,
délceg erődök,
cifra leányok,
büszke kötődők -
vívni kiállok!
Hej, nagy a próba,
s gazdag a bér!
Trombitaszóra
indul a hadba,
nagy dalidóra,
vagy a halálba.
Férfiu élet!
Férfiu próba!
Vár, lány, elébe
omlik a porba,
hej, nagy a próba,
s gazdag a bér!
Elmegy a zsoldos,
vissza se tér.

FAUST

(Wagnerral jön)

Már megszabadult tó, ér a jégtől,
hogy rájuk a tavasz szelid szeme gyult;
a remény zöldje kivirult
és haldokolni az őszöreg tél
a zord hegyi tájra visszavonult.
Menekültében küldi csak le ránk,
ónosesőjét s rövideltű daráját,
rakván zöld rétre fehér paszományt;
csak hogy a Nap melegét ki nem állják,
pezsdül az élet, bolydul az élet,
és nekilát ma a nagy színezésnek;
s mert a berekben még semmi virág,
csődíti emberi tarka hadát.

Fordulj meg, állj ki a hegy-élre,
városunkra nézdegélj le.
Az odvas, vén kapuból
tarkabarka emberhad omol,
napfényre vágyik ma mindenik,
a Feltámadást így ünneplik.
Mert ők maguk is támadoznak,
nyomoru házak fojtó odujából,
műhelyből s boltokból rajoznak,
tetők és tornyok sűrű dohából,
zsivajos utcai tülekedésből,
elhagyván templomi szent homályt,

az ember a fényre kiszállt.
Nézd csak, nézd, hogy hömpölyög le-és-föl
kerten-mezőn által a tömeg
s nem félvén elmerüléstől,
a folyót csolnaksereg lepi meg,
amott egyet már imbolyogva,
rogyásig telve visz az ár.
Vagy nézz ama szép sziklafokra:
ott is színes foltocska jár.
Ez már falusi sürgés-forgás,
valóságos parasztmennyország.
Apraja-nagyja mind örül:
„Hadd éljek én itt emberül!”

WAGNER

Jó doktorom, nekem dicsőség,
hogy társaságodban sétálhatok.
De magam itt nem szívesen időznék,
minden vadság ellensége vagyok;
húr peng, torok bőg, teke dobban,
lelkem merő iszonyodás;
bömbölnek, szinte kárhozottan,
s nekik mulatság ez s dalolás.

PARASZTOK A HÁRS ALATT

Tánc és ének

Készül a táncba a juhász,
kalapja cifra, pántlikás,
igy illik ünneplőbe.
A hárs alatt már folyt a tánc,
fel és alá perdült a lánc,
ihaj, csuhaj!
Ihaj hopphajda haj!

Járt a vonócska föl-le.
A táncosok közé szökött
s csak úgy könyökkel megbökött
egy szép fehérchselédet.
De fordult is már a leány
s szemébe vágta, hogy: zshivány!
Ihaj, csuhaj!
Ihaj, hopphajda haj!
Nem tudsz te tisztességet?

Majd kört csináltak szaporán, s
alá-fel hullámozott a tánc,
repült az ing, a szoknya;
legény hevül, leány pirul,
elfárad s egymásra borul -
Ihaj, csuhaj!
Ihaj, hopphajda haj!
S ki-ki párját szorítja.

No csak ne légy ilyen heves!
Jaj, hány derék, becsületes
lányt hagytak becsapottan!
De félrecsalta-vonta már, s
mind messzebből zengett a hárs:
Ihaj, csuhaj!
Ihaj, hopphajda haj!
S húzzák, sikongnak ottan.

ÖREG PARASZT

Be szép dolog, doktor uram,
hogy ez napon el nem kerül,
s tudós létére boldogan
a nyüzsgő nép közé vegyül.
Legszebb korsónk ne vesse meg,
frissen csapolt sörrel tele,
s csak azt kívánja vén szivem,
ne oltsa csak szomját vele,
hanem ahány csepp az ital,
éljen több évet annyival!

FAUST

Köszönet érte! Megiszom,
s köszöntöm kentekre vizont!

A nép köréjük sereglik

ÖREG PARASZT

Bizony mondom, be jól tevé,
hogy víg napon jött el közénk:
mert hát eddig kegyelmedet
csak bús napokból ösmerénk!
Van itt köztünk, de nem is egy;
kit még apjura gyógyított,
midőn a dögvész lepte meg -
ő fordítá el a gonoszt.
Akkor kegyelmed, ifjúként,
bejárt itt minden ispotályt
s egészségben jött újra ki,
bár láthatott elég halált;
a nagy próbát megállta élve;
segélt s az isten megsegélte.

MIND

Éljen a doktor úr! Hurrá!
Hogy gyógyíthasson még soká!

FAUST

Hajlongjatok csak az előtt,
ki fentről küld gyógyírt, erőt.

Wagnerral továbbmegy

WAGNER

Ily ünneplésre, ó, nagy férfiu,
ily roppant tiszteletre, vajh, mit érzel?
Boldog, ki gazdag szellemével
szolgálja ezt meg jámborul!
Az atya, járván gyermekével,
ujjal mutat rád: nép tolul,
megáll a tánc, hallgat a húr,
sorfal kíséri minden léptedet,
sapkát dobálnak, s zeng vívát!
Majd' úgy fogadják itt kegyelmedet,
mint, teszem, a monstranciát!

FAUST

Még pár lépést teszünk a sziklakövekig
s majd ott leheverünk egy szusszanásra.
Sokat ültem hajdan töprengve itt,
imádkozván, böjtölvén, egyre-másra.
Reményben s hitben gazdagon,
könnyel-jajjal, kéztördeléssel,
- gondoltam - elmulaszthatom
a vést isteni rendeléssel.
Ez ünneplés most gúny módjára hat.
Ha egy cseppet szivembe látnál,
ily hirnévre apát s fiat
egyként méltatlannak találnál!
Hóbortos ember volt a jó öreg,
a Természetről és szent köreiről ódon,
jóhiszemű, de roppant fura módon,
vallott sok ferde nézetet.
Fekete konyhája ködébe
adeptusokkal elvonult,
s véget nem érő recipére
jót-rosszat összegagyimitolt.
S a rőt Oroszlán, mint egy büszke kérő,
e lötytyben a Liljommal egybekélt,
majd a párocska, nyílt lángok hevétől
gyötörtetvén, néhány nászágyat így cserélt.
A gömbben színek színre gyúltak,
s ha a Királynő megjelent,
megvult a balzsamír, a betegek kimúltak,
s nem kérdé senki: fel ki kelt?
Pokoli kotyvalékkal így halattunk
itt fent s a völgyben is, alattunk,
kártékonyabban, mint a dög.
Ezreknek adtam én be magam is a mérget:
elhulltak ők, s most meg kell érned,
a gyilkosért éljen dörög.

WAGNER

Ugyan miért bánkodsza miatt?
Hát nem elég az, hogy a bölcs
az elődöktől örökölt
tudást tovább hűséggel adja?
Ha tiszteléd atyádat, mint fiu,
őtőle bizvást szívesen tanultál,
s ha te haladsz, bölcs férfiu,
a fiad is magasabb célra jut már.

FAUST

Ó, boldogok, kik még hiszik,
hogy a tudás a zűrzavart apasztja!
Mit nem tudunk, az szükségeltetik,
amit tudunk, annak mi haszna?
No, de e bájos pillanatokat
ne adjuk át komor gondolatoknak?!
A kertes kunyhók izzó esti Nap
fényében nézd, miként ragyognak!
Hőköl, zuhan, túléltek e Napot,
de messze lenn új létet gerjedeztet.
Ó, mért nincs szárnyam, mely felkapna, hogy
folyton-folyvást nyomán lebegjek!
Napszentület örök pírjában látnám lent a földet,
melyben völgy csendesül, kigyúlnak a tetők,
ezüst erek arany folyókba dőlnek.
Nem gátlaná isteni szálltom ott
a vad hegy is, ezernyi szurdokával;
s a tenger sok meleg parthajlatával
bűvölt szememben felragyog.
Az istenség lehull, pár pillanat még,
de támad már új szenvedély:
örök fényét habzsolni hogy' rohannék,
előttem a Nap, mögöttem az éj,
felettem a menny, alattam a tenger -
szép álom, s közben minden fény kihal.
Haj! lelki szárnyakhoz nem egyhamar
szerezhet testi szárnyat is az ember!
Pedig egyformán űz bennünket
az ősi vágy, mely ég felé lohol,
ha a pacsirtát, a kékségbe tűntet,
halljuk, amint repesve szól;
ha a fenyők szélvert fokára
kóválygó sasnak árnya hull,
és tavakon, rónákon átal
hazafelé száll a daru.

WAGNER

Nem egy volt nékem is, ily nyűgös óráim,
efféle vágy azonban sose jó rám.
Erdő-mezővel gyorsan eltelek,
s kérni madár tollát eszembe sincsen.
Minden örömöm lelki kincseimben,
hogy könyvről könyvre szökdicsélhetek!
Úgy szép és meghitt téli éjjelente,
ha fűti tested ez a boldog élet,
és ah, ha ráhajolsz egy pompás pergamenre,
akkor maga a mennybolt hull elébed!

FAUST

Te csak emezt a vágyat ismered;
jobb meg se tudnod, mi a másik!
Jaj, nékem kettő lakja lelkemet,
s egyik a mástól elszakadni vágyik;
egyik szerelmi mámorért eped,
s minden kaccsával a földhöz tapadna;
másik a porból vakmerőn lebeg
dicső ősökhez a magasba.
Ha vagytok, ó, ti szellemek,
s ég-föld között regnálva közlekedtek,
aranyló ködből ereszkedjetek,
s adjatok át új, tarka életemnek!
Csak volna egy varázsköpenyegem,
s szállna velem a messzeségbe,
nem adnám a legszebb szövetekért se,
nem kellene király palástja sem!

WAGNER

Ne nagyon hívd a jól ismert hadat,
mely légkörünkben úgyis szerteárad,
s mindenfelől ezer vészáradat
képében az emberre támad.
Észak felől hegyes szellemfogak,
nyílvégű nyelvek tépdésik a bordád,
Kelet felől aszályal rontanak,
és szomjukat tüdődből oltják;
ha meg a szikkadt sivatagi Dél
parazsat küld, s fejedre rakja folyton,
s megenyhülést csak Napnyugat ígér:
hogyan földdel, réttel együtt vízbefojtson.
Meghallgat mind, mert mindje vígan árt,
s készséges mind, mert mind csávába juttat,
csak színlelik az égi hívatást,
s angyalként suttogván, hazudnak.
De induljunk! Száll már az alkonyat,
a lég lehül, a köd szakad.
Ilyenkor jó csak a szoba!
De mért csak állsz, s bámulsz folyvást oda?
Az alkonyatban így el mi ragadhat?

FAUST

A tarlón, látod-e, fekete kutya baktat!

WAGNER

Már rég ottlátom én, de mit se mond nekem.

FAUST

Vizsgáld meg őt, vajon mi fán terem?

WAGNER

Egy pudli tán, amely jó kutya módján
ura nyomán töri magát elébb.

FAUST

Nem látod, hogy csigakörben forogván
jő hozzánk mind közelébb s közelébb?
És mintha forgószél-formájú lángok
hánytorganának lábnyomán...

WAGNER

Egy rút pudlin kívül semmit sem látok;
csupán a szemed káprázik talán.

FAUST

Mintha jövő szerződés zálogául,
bűvös hurkot kötne lábunk körül.

WAGNER

Sunyin ugrálva s rémüldözve bámul,
hogya ura helyire két idegen kerül.

FAUST

Szűkül a kör, már ideért!

WAGNER

Látod, csak egy eb, nem pedig lidérc.
Morgás, téblábolás, lehasalás,
farkcsóválás - mind ebszokás.

FAUST

Szegődj talán hozzánk! Idesiess!

WAGNER

Bohó jószág, ugrifüles,
ha te megállsz, kétlábra áll,
ugrálna rád, ha néki szólanál,
elveszett holmid megkeresné,
magát pálcáért vízbe vetné.

FAUST

Bizony! Lidércnek nyoma sincs. Mi más lehet mindez, ha nem idomítás?

WAGNER

Tanult és illedelmes ebhez,
bölcst is lehet, hitemre, kedves.
Megérdemelné mindenképp kegyed,
diákjaid közt jó diák lehet.

Bemennek a városkapun

DOLGOZÓSZOBA

FAUST

(belép a kutyával)

Otthagytam az erdőt, a rétet;
már éj ül rajta feketén,
s tőle szent borzongással ébred
lelkem mélyén a jobbik én.
Vad vágyaim mind szenderegnek,
nagy szertelenségem pihen;
helyükben emberszeretet meg
Istenvárás kél hirtelen.

Nyughass, te pudli! Fel s alá ne futkoss!
Mit szaglászod mind a küszöböt?
Kályha mögé húzódj, be a suthoz,
jó párnám meg se köszönöd?
Amint odakint a kaptatós utacsán
kedveltetted szökdösve, bukva magad,
ezt jó vendégként vívd ki most, fiacskám,
légy illedelmes, hallgatatag.
Ó, amikor keskeny szobánkban
meggyúl a kedves mécsvilág,
lelkünkbe is fényt hint a lángja,
s szívünk annál magára lát.
Az ész ismét hallatja hangját,
s virágzik újra a remény;
már szomjazom a lét patakját,
jaj, kútfejére vágyom én!

Pudli, ne mormogj! A lelkemben kiáltó,
szent zengzetekhez az állat
hangja hogy is lehetne méltó?
Az ember gúnnyal, tudjuk, arra támad,
amit meg nem ért,
s így a szépnek, a jónak ártnak,
mint kelletlent meg is morogják,
kutya, te is ezért morogsz hát?

Haj, hiába minden jó igyekezésem,
lelkem enyhülését többé már nem érzem.
Dagadása mért apadt el újra gyorsan,
s kell fetrengenem újra szomjan?
Megéltem ezt én egyre-másra.
De van mivel ezt az űrt betöltsük;
a földöntúlit nagyra becsüljük,
s várunk a kinyilatkoztatásra,
mely legméltóbban és szebben ég
az Újszövetségből felénk.

Érzem, legfőbb ideje volna,
hogy a szent őseredetit
felússem és szívem szerint
fordítsam a szerettem német szóra.
(*Felűt egy kötetet, hozzálát*)
Szól az Írás: „Kezdetben volt a szó.”
Ki ad tanácsot? Így aligha jó.
Ily súlyt sehogy sem adhatok a szónak,
más szavakat kell rá csiholjak,
ha helyes fény vezérli szellemem.
Tehát: „Kezdetben volt az értelem.”
Az első sort már jól ügyeld meg,
tollad szabadjára ne engedd!
Az értelem valóban itt a fő?
Tán így jobb: „Kezdetben volt az erő.”
De jaj, alighogy e pár szót leírom,
valami int, ne tűrjem a papíron.
A szellem, lám, mégiscsak segített!
S bátran leírom: „Kezdetben volt a tett.”

Akarod, hogy szobám megosszam?
Pudli, ne nyíj te ottan,
az ugatást hagyd!
Ilyen zajos, izgága társat
nem tűrhetek meg otthonomban.
Kettőnk közül egyik
jobb, ha elmenekszik.
Fáj sértenem vendég-jogod:
de hordd az irhád, ajtóm nyitott!

Ez már megint mi volna?
Természetnek lehetne dolga?
Árnyék? Avagy való lehet?
Kutyám mind hosszabb, szélesebb!
Milyen dagadva nő;
immár nem is kutyaforma ő!
Mily szörnyet hoztam haza én?
Vizilónál nagyobb e rém.
Szeme tüzet hány, csattog a foga.
Már sejtem, kicsoda!
E félig-pokolból való
ellen Salamon kulcsa jó.

SZELLEMEK

(*a folyosón*)

Odabent egy megfogódott,
kint maradj, ha jó van dolgod!
Mint csapdában a ravasz,
kuksol a vén agyaras.
Légy óvatos!

Ide s amoda szálldoss,
fel s le hágdoss,
s kimenekszik hamarost.
Javát akarnád?
Rabnak ne hagyd hát!
Mert sok szivességet
tett ő is tenéked.

FAUST

Hogy a bestiát megfogjam,
a négyes rontást hadd mondjam:

Szalamandra, lobogjál,
Undéne, csak úszkálj,
Szilfe, suhogjál,
Kobold, szaladgálj!
Ki bánni nem mer
az elemekkel,
erejükkal
s jellemükkel,
úr az nem lehet,
szellemek felett.

Tűnj el a tűzbe,
Szalamandra!
Szakadj vele össze,
Undéne!
Világolj, hulló csillag fénye,
Szilfe!
Siess, segíts meg,
Inkubus! Inkubus!
Segíthetsz, ha most idefutsz.

A négy közül
ebben egyik sem ül,
berzenkedik, mutogatja fogát:
még nem tapintám gyenge oldalát,
de ha ez nem hat,
lesz jobb kuruzslat.

Valóban oly nagy
pokol-lakó vagy?
Nos nézz e jelre!
Társaid erre
földre hajolnak!
Már horgad is s a szőrzete borzad.

Elvetemültje!
Hát kibetűzte
a sose-szültet,
nem-nevezettet,
a mennyben idvezültet,
a Megfeszítettet?

Ihol, szűk neki a sut,
elefánttá vaskosult.
Betölti ezt a szobát,
foszlana, mint a felleg.

Azért a boltozatig ne hágj,
gazdád lábánál telepedj meg!
Meglátod, fele se tréfa ennek.
Hogy elpusztulj, szent tűzbe vetlek!
Ne várd be hát
a háromszor izzó sugárt!
Ne várd be hát,
hogy fő cselemet produkáljam!

MEFISZTÓ

*(mialatt a köd eloszlik, vándordiak alakjában előlép
a kemence mögül)* E lárma mért? Szolgálhatok alássan?

FAUST

Ez bujt a pudli-bőr alatt!
Csak egy vándordiak! A móka megnevettet!

MEFISZTÓ

Hadd üdvözljem tudós-uramat!
Rútul megizzasztott kegyelmed.

FAUST

Mi a neved?

MEFISZTÓ

Kérdésnek kicsinyes
attól, ki megvetéssel néz a szóra,
ki látszatokba sose vesz,
csupán a lényeg mélye vonzza.

FAUST

De nálatok, úgy vettem észre,
a név a lényeg tükrözése,
s abból ki-ki olvasni tud,
hallván: Légyisten és Gebbesztő vagy Hazug.
Kicsoda vagy tehát?

MEFISZTÓ

Az erő része, mely
örökké rosszra tör, s örökké jót mivel.

FAUST

Mit értsek voltaképp rejtvényeden?

MEFISZTÓ

A tagadás a lényegem!
És joggal az, mert minden születő:
elpusztulást érdemelő;
inkább ne jönné létre semmi.
Mit Bűnnek szoktatok nevezni,
Romlásnak, Rossznak röviden,
az hát sajátos elemem.

FAUST

Résznek mondod magad - s egészben állsz elém?

MEFISZTÓ

Szerény igazság az enyém.
Ha az ember, e kis bolond-világ,
egésznek tartja általán magát,
én részből rész vagyok, mely egy volt valaha,
a Sötét része, mely a Fényt szülé vala,
a büszke Fényt, mely örökségiért
Éj-anyja jussát perli itt: a Tért;
de bárhogy küzdjön is, mégsem lehet szabad,
lekötve testeken tapad.
Testekből árad, széppé test teszi,
az testen torpan meg fennakadva,
s hiszem, nincs messze már a napja,
pusztulni is testekkel kell neki.

FAUST

Már ismerem gyönyörű tisztet!
Mivel nagyban nem semmisíthetsz,
most már kicsinyben míveled.

MEFISZTÓ

És persze sokra ezzel sem megyek.
Mi elszakadt a semmitől,
a *valami*, ellenszegül:
az irdatlan világ, s hiába,
még nem léphettem a nyakára,

hiába tűz, földrengés, vihar, ár;
megnyugszik végül tenger és határ!
Az átkozott állat- meg emberfaj pedig
teljességgel elveszthetetlen.
Pedig már mennyit eltemettem!
S mégis minduntalan örök, új vér kering.
Ez így halad, s engem megöl a mérgem!
Földön-vizen, levegőégben
ezer mag játszik ki velem,
szikén, havon, hőben csirát ont!
Ha nem tartottam volna meg a lángot,
nem volna semmi fegyverem.

FAUST

Az Alkotó felé, az üdvös
Hatalmasság felé ugyan
hiába rázod ördög-öklöd s
készülsz irigyen s gonoszan!
Valami új módszert eszelj ki,
Káosz csodálatos fia!

MEFISZTÓ

Fogunk még erről értekezni,
ha eljutottunk annyira!
Elillannom megengeded hát?

FAUST

Nem értem, ezt mért kérded itt?
Végtére már ismerjük egymást,
jöjj el, mikor csak jólesik.
Ott van az ajtó, ott az ablak,
no meg a kémény, legkivált!

MEFISZTÓ

Megvallom hát! hogy innen elszaladjak,
megtiltja egy picinyke gát:
küszöbődön az a lidérccláb!

FAUST

A Pentagramma fáj neked?
Pokol fia, ha ez veszély rád,
be mégis hogy jöhettél, mondsza meg?
Csapdába ily szellem hogy eshet?

MEFISZTÓ

Nézd meg! Hibája van bűvös jelednek:
egyik szöge, a kifelé való,
kissé nyitott itt, nem találod?

FAUST

A véletlen ma jól bevágott!
Hogy foglyom vagy: igaz s való?
És véletlen remeke volna!

MEFISZTÓ

Nem látta meg az eb szobádba beugorva,
de most másképp áll a dolog:
mint ördög ki nem juthatok.

FAUST

Miért nem mégysz ablakon repülven?

MEFISZTÓ

Mert hát szellem- s ördögre az a törvény,
hogy ott mehet ki csak, ahol besompolyog.
Be mindenütt szabad - ki törvényt szabta út van.

FAUST

Pokolban törvény? Sose tudtam.
Tetszik nekem. Ez hát annyit jelent,
veletek, uraim, szerződhetik az embert?

MEFISZTÓ

Jól jársz, ne félj, minden ígéretemmel,
én meg nem rövidítelek.
De nem oly könnyű, mint te hinnéd.
Lesz még beszélni alkalom.
Most arra kérlek, de nagyon,
eressz ki még ezegyszer innét.

FAUST

Hát tölts itt még néhány pillanatot,
valami jóhírt mondj, barátom.

MEFISZTÓ

Most hadd megyek! Visszajövök legott,
s kérdezhetsz bármit a világon.

FAUST

Tudd meg, nem én üldöztelek,
magadnak ástad ezt a vermet.
Ki ördögöt fog, fogja meg!
Másodszor egyhamar nem csípi meg, ha elmegy.

MEFISZTÓ

Ha erre vágysz, hát én is vállalom
barátokul együtt maradnunk,
feltételül csak azt szabom,
hogy csínjeimmal méltóan mulassunk!

FAUST

Lássam tehát! Terajta áll;
csak tetszetőset produkálj!

MEFISZTÓ

Barátom, már ez óra, hidd meg,
többet kínál érzékeidnek,
egy év minden napjainál.
Meglásd, a zsenge szellem-ének,
a megidézett tünde képek,
nemcsak silány kuruzsolás.
Attól cimpád remegve tágul,
attól a szád bízvást elámul,
s érzésed: elragadtatás.
Hagyjunk minden huzavonát,
együtt vagyunk mind: rajta hát!

SZELLEMEK

El ti homályos
boltivek innen!
Jöjjön a kéklő,
szálljon a fénylő éter ide!
Hulljon a baljós
felleg, omoljon!
Csillag aranylós
napja ragyogjon
közepibe.
Égbeli népség,
szellemi szépség
ringva-repesve
száll-suhog erre,
új örömökre
vágynak epedve,
drága ruhájuk
lebben utánuk

elfedi tájunk,
el a lugast, hol
nagyszerű lények,
szép avatottak,
boldogan élnek.
Mennyi lugas van!
Tők rogyadoznak,
fürt leve csurran,
ömlik a kádba,
majd habos árja
nő patakokká
és a boros hab
drágakövek közt
futva csoboghat.
Most a hegyekből
le hirtelen dől,
tóra dagadva
nő, s mutogatja
dombjai zöldjét.
Szárnyasok öltik
csőrük a tóba,
szállnak a napra,
néki a zsenge
kis szigeteknek
miket a lenge
hullám lebegtet;
zendül a kardal,
zeng diadallal,
és ki-ki járja
nagy karikába,
végül a zöldbe
el-bevegyülnek.
Van, ki a hegyre
fut ki lihegve,
másik a tóra
száll rucamódra,
más fel az égnek:
mind vigan élnek,
s mind odaszállnak,
hol üde csillag
lángja ragyog.

MEFISZTÓ

Alszik! Derék volt, lenge-zsenge lények!
Szépen álomba éneklétek!
E koncertért adósotok vagyok.
Hogy elcsípj ördögöt, nem vagy még az az ember!
Övezvén édes álmoképzetekkel,
sodorja téboly tengere!
Majd teszek én küszöb-varázslatodról!
Csak egy patkányfog kell ide.
Nem kell ígézetnem sokáig,
egy itt matat s figyel parancsszavamra máris.
Ura pockoknak, egereknek,
békáknak, tetveknek, legyeknek,
parancsolom most ideállnod
és a küszöbbe belerágnod,
hol kenetétől olajos. -
No lám, beszökdelsz hamarost!
Dologra hát! Botlasztó szegületje
ott van a peremén kifestve.
Még egy marás - s kész a dolog.
No, Faust, aludj tovább, míg újra itt vagyok.
(Elmegy)

FAUST

(ébredve) Ó jaj, hát becsapódtam újra?
Látások tűntén azzal maradok,
hogymom a Sátánt idehazudta,
s egy pudli volt, mely itthagyt!

DOLGOZÓSZOBA

Faust, Mefisztó

FAUST

Kopogtatnak? Szabad! Ki bolygat ismét?

MEFISZTÓ

Csak én.

FAUST

Szabad.

MEFISZTÓ

Mondd csak harmadszor is még.

FAUST

Szabad hát!

MEFISZTÓ

Igy tetszel nekem.
Remélem, jól megértjük egymást!
Elúzni rólad a borongást,
nemes ficsúrnak képiben,
aranyhimes vörös ruhában,
drága nehéz selyem palástban,
kakastollal kalpagomon,
hosszú hegyes tört felövezve
jövök hozzád, s tanácsolom,
öltözz te is efféle mezbe,
hogyan légy szabad már s önfeledt,
s megismerhesd az életet!

FAUST

Akármilyen ruhát is ölténék,
érezem kínját e szűkemberi létnek.
Játszásra már lelkem kívénhedt,
vágy nélkül élni ifjú még.
Nekem világunk még mit adhat?
Mindenről mondj le! És lemondj csak!
Bizony az ősi nóta ez,
mely mindnyájunk fülébe cseng,
s rá rozsdás óra ütemez,
amíg csak élünk idelent.
Egy irtózás már minden reggelem,

s keserves könnyet sírva-sírnék,
nézvén a napra, mely múltván, nekem
egy vágyamat, egyet se tölt be ismét.
Ez sejlő vágyaknak is konokul
gonosz gáncsot vet abbanyomba,
s ha lelkem alkotásra gyúl,
azt száz fintorral visszanyomja.
Sőt akkor is, midőn az éj leszállt,
s gyötrődve nyúlok el az ágyon,
ott sincs egy percnyi szusszanás:
vad rémülettel jő az álom.
Az Isten, a bennem-levő,
mindenestül felforgathatja mélyem;
de bár minden erőmön trónol ő,
sehogy se hat kifele mégsem.
Ezért a lét nekem csak gyötrelem.
Jövel, Halál! Utálom életem.

MEFISZTÓ

Várt vendég a halál mégsem lehet sosem!

FAUST

Boldog, kinek győzelmes homlokára
véres babérját harcban fonja éppen,
kit táncos tobzódás utána
érhet utól egy lány ölében.
Ó, hogy a roppant szellem ereje
alatt én el nem rogyhaték ott!

MEFISZTÓ

Valaki akkor mégse nyelte le
éjjel a barna folyadékot!

FAUST

Ugylátszik, hajlamod a kémkedés.

MEFISZTÓ

Bár mindent nem tudok, tudásom nem kevés.

FAUST

Ha az ijesztő gyürkőzésnek
édes hang véget is vetett,
s gyermekkorom szép idejének
káprázatát idézte meg:
verjen meg mégis szörnyű átok
lélekfogást és csábítást,

s mi e gyászos barlangba láncolt,
szemfényvesztést és áltatást!
Előbb a szellem öncsalását,
a nagyravágyást verje meg!
Verje a látszat csillanását,
amely előnti lelkemet!
S mi hirről, halhatatlanságról
velünk hazug álmot szövet!
Amit élénk birtokolásról
nő, gyermek, ház, csűr képe vet!
Verje Mammont, ha aranyáért
követett el nagy dolgokat,
és ha henyélő bujaságért
alánk puha párnát rakat!
Légy átkozott, szőlő zamatja!
S legszebb percedben, Szerelem!
Reménység! És a hit malasztja!
De legkivált te: türelem!

SZELLEMEK KARA

(láthatatlan)

Jaj! Jaj!
Miattad omolt el
a szép Egész,
ó, durva ököl;
s most pusztul, enyész!
Egy félisten műve ez hát!
S mi romját
a semmibe hordjuk el innen,
zokogván
pusztult szépségein annak!
Elseje
a földi fajnak,
hogyan ha te
tudnál nagyobb,
szivedben építsd újra fel!
Új életre kelj,
és kezd el
új értelemmel,
s rá új daloknak
hangja felel!

MEFISZTÓ

E pici népek
az enyéme:
nagy okosan kedvre s tetterre
buzdítnak egyre!
Vár a világ,

hagyd el a magányt,
hol vér s érzék apadoznak,
menekítnek onnat.
Hagy abba búd ajnározását,
mely keselyüként falja életed!
Nincs aljas környezet, melyben ne látnád,
hogyan ember vagy, akár a többiek.
De nem úgy gondolom,
hogyan nekik légy pereputtyuk.
Nagyság én se vagyok, tudjuk,
de ha netán útagon
kísérhetnélek egy életen át,
megfogadom parolával,
s szolgálatodba állok.
Társad vagyok már most,
s ha tetszik neked,
leszek szolgád és béresed!

FAUST

S mit teljesítek én, ezek fejében?

MEFISZTÓ

Nagy haladékokat adok addig én.

FAUST

Nem, nem! Az ördög egoista lény
s másnak, csak úgy Isten nevében,
tudjuk, nem használ, nem segít.
Mondd, mit kívánsz, értelmesen.
Ily szolga ránc merő veszedelem.

MEFISZTÓ

Én téged, *itt*, híven szolgálni foglak,
csak egyet írsz: ugrom, serény leszek,
s ha útjaink, *túl*, újra összefutnak,
te nekem ugyanezt teszed!

FAUST

Kis gondom is nagyobb a túl-nál;
ha e világot romba-dúlnád,
a másik tőlem el-lehet.
Örömeim *e* világból fakadnak,
kínjaimra *ez* a nap sugaraztat;
előbb el kell tőlük szakadjak,
aztán jöjjön mi jön s jöhet.
Nem érdekel, hogy a jövőben
van-é gyűlölség s szeretet,

s hogy van-e amaz ég-körökben
is odafent és odalent.

MEFISZTÓ

Ha így vagyunk, mi akadály?
Szerződj! És láthatod majd nemsokára
örömmel tudományomat.
S mit kapsz, ember még nem látott olyat.

FAUST

Szegény ördög, vajon mit adhatsz?
Egy is, fajtádbeli, a sóvár nyughatatlant:
emberlelkünk felfogta-e?
Adsz eledelt, mely nem táplál sose,
s aranyat, mely egyszeribe
kezünk között higanyként szétpereg?
Játékot, hol sosem nyerek?
S lányt, ki ölembe ülve még
kacéran szomszédod felé kacsingat?
Becsület isten-gyönyörét,
mely mint a meteor, elillant?
Termést mutass, mely szedetlen rohad,
s fákat, melyek kizöldülnek naponta!

MEFISZTÓ

Ily alkuól ördög meg nem riad.
Ily kincsekkel szolgálhatok, ma!
De, cimborám, eljő a nap, hiszem,
midőn már csak lakmározánk mi békén!

FAUST

Ha egykor ágyamon betelve heverészném,
akkor kondítsanak nekem!
Ha mézesmázás szód megejthet,
s tetszelgek ön-nagyságomon,
vagy odavetsz vak élvezetnek,
az legyen utolsó napom!
Fogadj velem!

MEFISZTÓ

Hopp!

FAUST

Rá kezem adom!
Ha egyszer így szólnék a perchez:
oly szép vagy, ó maradj, ne menj!
Akkor bátran bilincsbe verhetsz,
akkor pusztulnék szívesen!
Akkor harang konduljon értem,
akkor szolgálatod letelt,
az óra több időt ne mérjen,
akkor az én sorsom betelt!

MEFISZTÓ

Gondold meg jól, mert én eszembe vésem.

FAUST

Megvan hozzá minden jogod:
nem hebehurgyán paroláztam én sem,
állom szavam: szolgád vagyok,
tiéd, vagy másé, sose nézem.

MEFISZTÓ

Ma este már, mint fürge inasod,
kísérlek el a doktor-vacsorára.
De egyet még! - Életre vagy halálra:
szükséges volna pár sorod.

FAUST

Mi az, pedáns, írás is kellenék?
Sosem hallád talán a férfiszó hírét?
Nem elegendő, hogy adott szavam
kötelez immár éltém-fogytaiglan?
Bár az élet ezer árral rohan,
igéretem kötöz le holtomiglan?
De e rögeszme szívünkhöz tapad;
ettől könnyen el nem szakad hát.
A lélekben hű a legboldogabb:
nem fogja bánni semmi áldozatját.
De a pecsétes, irt papírlap iszonyat,
melynek mindenki féli arculatját.
A szó beléhal már a tollba,
s jó kutyabőr s pecsét hatalma.
Mi kell neked, gonosz lidérc?
Bőr, pergamen, márvány vagy érc?
Vésőt, íróvesszőt, tollat ragadjak?
Választhatsz, ládd, kedved szerint.

MEFISZTÓ

Ugyan, mi értelmük megint
e túlon túl heves szavaknak?
Jó lesz akármily kis levél.
Tintád pedig legyen egyetlen cseppnyi vér.

FAUST

Ha néked örömet ígér,
engedek tréfás óhajodnak.

MEFISZTÓ

A vér egészen furcsa nedv.

FAUST

Attól ne tarts, hogy nem állok szavamnak!
Hisz az erőm mind arra ment,
mit alkunk éppen most fogadtat.
Vak voltam, felfuvalkodott,
ám csak rangodbeli vagyok.
A nagy Szellem cserbenhagyott.
A természet elzárkozott.
Gondolkodásom szála kúszált,
lelkem minden tudást megútált,
nyugtatni izzó vágyamat,
vess az érzékiség mélyére engem.
Láthatatlan varázsköpenyben
készíts csodás kalandokat!
A véletlenre bízom szálltomat,
hányjon-vessen a pillanat!
Jöjjön kín s bujaság,
siker és bosszúság,
váltakozzanak egymás után;
igy alkot csak a férfi igazán!

MEFISZTÓ

Előtted nincs korlát, se cél.
Kedvedre bárhol nyalakodhatsz,
röptében bármit megragadhatsz,
essék jól mind, mi jót ígér.

FAUST

Csak hegyibe, s ne pipogyásan!
Hallhattad már: én nem öröme vágyom!
A mámor kell nekem, a sajgó bujaság,
szép gyűlölet, pezsdítő bosszuság.
Lelkem, mely a tudássomjából kilábol,
ne zárkózzék el többé semmi jajtól,

s mit az emberiség még várhat e világon,
bensőmben mind, mind visszhangozzam attól,
értelmem járjon mélyben és magasban,
javát, baját keblemben átítassam
s így az emberiség énjét énemmel élve,
hulljak végül vele a semmiségbe.

MEFISZTÓ

Ó, higgy nekem, ki jó pár ezredéve
rágom e száraz kenyeret,
hogy a bölcsőtől sírig érve
e vén kovászt ki sem emészti meg!
Magamfajtának higgy, ha mondom:
minden csak Istennek terem!
Azért van, hogy örökké csak ragyogjon,
minket sötétben tartson szüntelen,
nektek meg éj és nap legyen.

FAUST

De akarom!

MEFISZTÓ

Szép, szép, barátom!
Ebben csak egy a keserű:
a lét rövid, hosszú a mű.
Ezért fogadd meg egy tanácsom:
szegődtess társul egy poétát,
ki gondoktól csupa verejték:
mint öntsön annyi jót beléd át,
amennyit csak elbír fejecskéd.
Tigris szivét,
szarvas gyors iramát,
egy talján vérinek tüzeit,
északiak szívós agyát.
Bízd rá, ő lelje meg a titkát,
hogy fér meg nagylélek s hamisság,
s hogy egy szív, ifju s gerjedelmes,
mint lehet tervszerűn szerelmes.
Ha ismerném, ha volna ily teremtmény,
Mikrokozmosz úrnak nevezném.

FAUST

Mi vagyok hát, ha nem lehet s szabad
az emberiség csúcsát elérnem,
amelyre oly rég hajt a vérem?

MEFISZTÓ

Végtére is - az vagy, mi vagy.
Vendéghaját, ezer bodor fürttel csináltass,
csatolj magadra hosszú gólyalábat,
maradsz örökre, ami vagy.

FAUST

Érzem, hiába ragadoztam össze
az emberi tudásnak kincseit;
mert a végén munkámhoz úgy ülök le,
hogy új erő belülről nem hevít
Feljebb egy hajszállal sem értem,
s nem, jaj, a Végtelen felé sem.

MEFISZTÓ

Uram, úgy nézed a világot,
ahogy már általán szokás,
de ügyesebben kell csinálnod,
míg el nem hagy a kedv, a láz.
A mindenit! Kezed s a lábad,
fejed s farod: tulajdonod!
Aminek friss öröme áthat,
ahhoz kevésbé van jogod?
Mert hogyha van hat ménlovam,
erejük tán nem az enyém lesz?
Nagy úr vagyok, ki száguld és rohan,
hiszen huszonnégy lábat élvez!
Fel! Hányd el minden gondodat,
és e világba vedd magad!
Mondom neked: a habozó olyan,
akár a sívár pusztá barma,
lidéretől űzve mind csak egy körben rohan,
s körös-körül szép zöld rét, jobbra-balra.

FAUST

S mimódon kezdjük el?

MEFISZTÓ

Hajónk odább evez.
Miféle kinzókamra ez?
Az volna élethívátásod,
hogy úntasd magad s száz diákot?
Ezt Hájfej úrra hagyd tehát!
Minek csépelned itt tovább a szalmát?
Hiszen tudásod legjavát
a fickóknak át úgysem adnád.
Egy most is a tornácon járkal!

FAUST

Látni se bírom sehogyan.

MEFISZTÓ

Szegény fiu régóta vár már,
ne menjen el vigasztalan.
Ide a tógád és a sapkád;
ez aztán pompás maskara! *(Átöltözik)*
Az én dolgom a többi, hagyd hát!
Negyedóráska kell nekem csupán,
te addig készülődj az útra szaporán!

Faust el

MEFISZTÓ

(Faust hosszú tógájában)

Csak vedd meg a tudományt meg az észet,
az ember legfőbb erejét!
A hazugság szelleme által
telítődj bűbájjal, varázssal,
s enyém vagy óhatatlanul.
Oly lelket adott neki a sorsa,
mely mind előbbre tör zablátlanul,
a földi örömeket átugorja
vad törtetésében vakul.
Most majd velem próbálja sorba'
az élet dibdabságait,
ugráljon, szálljon, bámuljon vacogva,
s örökös szomjuságait
étel s ital ajkánál csak fokozza;
lelkének enyhet nem talál soha;
s ha ördögnek magát el nem is adta volna,
mégis el kéne buknia!

Egy diák belép

DIÁK

Alig pár napja vagyok itt,
hozott az áhitat s a hit,
hogy lássam a férfit, s vele beszéljek,
kit mind-mind hódolón idéznek.

MEFISZTÓ

Boldoggá tesz ez a bókolás!
Kit látsz, csak olyan, mint bárki más.
Nos, dolgaidd hogy állanak?

DIÁK

Esengem pártfogásodat!
A kedv hozott és a lelkesedés,
vérem friss, pénzem se kevés;
jóanyám marasztalt, ámde hiába;
hadd szedjek valamit koponyámba.

MEFISZTÓ

Jól eltaláltad a helyet.

DIÁK

Szökném is már, hogy őszinte legyek:
e falak itt s ezek a termek
cseppet sem üdítik a lelket.
Szűk és nyomasztó e világ,
szemem zöld foltot, fát se lát,
s a tanteremben s padjainkban
hallás, látás, gondolat illan.

MEFISZTÓ

Szokás kérdése, kedvesem.
A csecsemő se kapja be
az emlőt rögtön szívesen,
de később legfőbb öröme.
A bölcsesség keblén, meglátod,
naponta nő majd boldogságod.

DIÁK

Nyakában csüggni szívem vágya-vágyik!
De mondd: hogyan juthatnék el odáig?

MEFISZTÓ

Mielőtt többet mondanál:
miféle szakmát választanál?

DIÁK

Főleg roppant tudásra vágyom,
mindent, mi van a nagyvilágon,
s van égben is, felfogni nyomban
a Tudományt s Természetet!

MEFISZTÓ

Látom, a legjobb nyom vezet;
csak szét ne szórd magad e buzgalomban!

DIÁK

Testem-lelkem csak ennek él;
de mért tagadnám: várva várom,
hogy ünnepek áldott idején
kissé vígadjak is a nyáron.

MEFISZTÓ

Használd időd, hisz oly sebesen itthagyt;
a rend beosztásra tanít majd.
Fiam, tanácsolom tehát,
próbáld először a logikát.
Itt szellemed majd megtörik,
spanyolcsizmába gyömöszölik,
hogy ezután már ne ingatag
járja útját a gondolat,
fel s le bolyongva botorul,
lidércként keresztül-kasul.
S egy szép napon be kell te lásd:
mit eddig mint evést-ivást
egyből tettél és mindennapos,
egy! kettő! három! kell ahoz.
Úgy dolgozik az elme-műhely,
mint a takács a mesterművel:
száz szálát ránt egy billenés,
és a vetélők fel- s lecikáznak,
látatlanul folynak a szálak,
csak egy ütés, és kész ezernyi kötés.
És jó a bölcs s kezeskedik,
meggyőz, csak ekkép történhetik:
egyből kettő, ebből pedig
három meg négy következik,
s ha egy és kettő nincs elébb,
három sose lett volna, s négy.
Dicsérik ezt mindenha diákok,
de mégse lehetnek jó „takácsok”.
S ki eleven óhajt ösmerni, lemérni,
a lelkét üzze annak elébb ki,
így majd kezében lesz a Rész,
de sajna! Hiányzik a lelki Kötés!
Encheiresin naturae - a vegytanban neve,
mely hogy, hogy nem, magát csúfolja meg vele.

DIÁK

Itt-ott nem értelek, belátom.

MEFISZTÓ

Könnyebb lesz nemsoká, barátom,
ha tudsz már mindent redukálni,
és kellőképp klasszifikálni!

DIÁK

Mindettől úgy zúg a fejem,
mintha malomkerék forogna benn.

MEFISZTÓ

Aztán előbb akármi másnál,
köss ki fiam a metafizikánál,
hogy mindent mélyen megragadj,
mit meg nem tűr az emberagy;
s mit felfog, vagy felfogni rest,
szót lelj rá, tündökletest.
E félévben még, gyermekem,
a rend álljon első helyen.
Egy napra öt órát vegyél;
harangütésre helyt legyél!
Már otthon készülj és magolj,
több paragrafust szedj be jól,
hogy majd észleld világosan:
mást sem mond, mint mi a könyvbe' van;
de szorgosan jegyezd szavát,
mit Szentlélek sugallatát!

DIÁK

Kétszer nem mondatom magamnak!
Hasznomra válik ez nekem;
amit papírra vet kezem,
még otthon is lesz haszna annak.

MEFISZTÓ

De válassz végre már szakot!

DIÁK

Nagy kedvem nincs, teszem, a jogi tudományhoz.

MEFISZTÓ

Megértem, s tán közel járok okához,
jól tudván, mi is az a jog.
Öröklődnek jogok s szokások,
mint végtelen kórság tovább,
mely nemzedékről nemzedékre szállott,
s ország országnak adja át.

Az ész ármánya, jótett kínra válik,
késő unoka, jaj neked!
Azonban sajna, velünk született
jogunkért síkra ki se száll itt!

DIÁK

Utálatom csak növeled.
Akit tanítsz, boldog lehet!
Már-már a teológiára mennék!

MEFISZTÓ

Tévétra vezetni kit se szeretnék!
E szakban, nézetem szerint,
a hamis út alig kerülhető el,
és benne annyi méreg rejtezik,
hogy balzsamtól aligha különíthető el.
Itt is legcélszerűbb, hogy csak egytől tanulj,
de arra esküdj is vakul!
Mi fő - kapaszkodják a szóba!
S megnyílik záros kapu-módra
a Bizonyosság Temploma.

DIÁK

A szónak maggal is kell bírnia!

MEFISZTÓ

Igaz! De még ezért magad gyötörni káros,
mert hol a fogalom hiányos,
idején lelhetsz kellő szót oda.
Lehet szavakon lovagolni,
szóból egész rendszert koholni,
hitet építeni rá előre,
s még egy betűt sem csenhetsz el belőle.

DIÁK

Bocsásd meg, hogy mindegyre kérdezek még,
de hátra volna valami:
néhány velős szót hallani
az orvostanról is szeretnék.
Mert három év rövid idő,
s Uram! be tágas a mező!
Ám csak egy piciny útmutatást,
s könnyebben járunk a csapáson.

MEFISZTÓ

(magának)

Megúntam e száraz hanghordozást,
az ördögöt kell újra játsznom.

(Hangosan)

Megösmervén az orvostant te is,
s átbúvárolván kis- meg nagyvilágot,
Istenre kell hagynod, belátod,
végtére is.

Könyvmoly buzgalmad itt lehet akármilyen bőszt,
ki mennyit képes, csak annyit tanul.

Ki kellő percben tetterős,
csupán az boldogul.

Csinos vagy és jó szál legény,
bátorságért szomszédba nem mész,
és ha magadban bízni vagy szerencsés,
bízni benned más is, ne félj.

Kivált a nőekkel tudj te bánni!

Tudd, hogy minden bajuk, bajuk,
bár száz fajuk,

mind-mind egy pontból kell kúrálni.

S csak félig légy becsületes,
megnyertél ifjat, vént vegyest.

Előbb cím kellek, hogy bizonyíthasd,
tudásod másokénál többet ér,
s kezded üdvözléssel már oly holmit tapinthat,
mihez más csak többéves harccal ér.

Tudd módját, mint nyomkodd a pulzust,
s a karcsu derekat, kacsintva, huncut
vizsgálódással kapjad át:
nem fűzte be nagyon magát?

DIÁK

Az ember tudja itt, mihez kell fognia.

MEFISZTÓ

Fiam, fakó minden teória,
s a lét aranyló fája zöld.

DIÁK

Ez már nekem álom-szineket ölt.
Még egyszer bár terhelhetnélek,
hogya újra halljam bölcsességed?

MEFISZTÓ

Adok, amennyit adhatok.

DIÁK

Még menni képtelen vagyok;
emlékkönyvem átnyujtom, íme, vedd el,
ha megtisztelnéd kézjegyeddél!

MEFISZTÓ

Örömet! *(Ír s visszaadja)*

DIÁK

(olvassa) „Eritis sicut Deus, scientes bonnum et malum.”
(Hódolattal becsukja, ajánlja magát)

MEFISZTÓ

Kövesd csak ős igéjét kígyó nagynénikémnek,
megkeserüli még a te bűsz istenszerűséged!

FAUST

(megjelenik)

Nos hát, hová megyünk?

MEFISZTÓ

Ahová akarod,
kis-, nagyvilágod mind bejárhatod,
s mely öröm ér, mely hasznát látod,
míg e kurzust végigpotyázod!

FAUST

E nagy szakállhoz semmiképp
sem illik a könnyelműség.
Balul üthet ki ez a próba;
magam soha neki se vágtam volna,
mások közt megkisebbedem;
örökké zavarba esem.

MEFISZTÓ

Ne félj, komám, elmúlik ez bizonynal;
egy csepp önbizalom, és élni tudsz azonnal.

FAUST

S a háztól el mivel megyünk?
Hol a lovad, kocsid s a szolgád?

MEFISZTÓ

Csak szétterítjük köpenyünk,

repít az, érti ám a dolgát.

Lévén e vállalat merész,

cókmókod is legyen kevés.

Csak még egy kit tüzes párát kell hogy keverjek,

s a földről egykettőre felvet!

S ki könnyű, gyorsan felfelé lebeg;

új pályád kezdetén szívből köszöntelek!

AUERBACH PINCÉJE LIPCSÉBEN

Vidám legények dárídója

FROSCH

Nincs röhögés? Itóka sem kell?
Ebadta, sok sanyaru-vendel!
Mint egy rakás nyirkos törek,
s máskor a tűz majd felvetett!

BRANDER

Magadra vess! Ma nem bolondozol,
malacságod, kópéságod sehol.

FROSCH

(egy pohár bort a fejére önt)
Ne, mindkettő!

BRANDER

Disznó! Pimasz!

FROSCH

Tiköztetek se legyenek az?

SIEBEL

Ki innen a kötekedőt!
Hörpints, nyakalj, oszt elő a tüdőt!
Nosza! Juhhú!

ALTMAYER

Ne ordibálj, parasztja!
Vattát ide! A fülem megszakasztja!

SIEBEL

Ha visszhangzik a boltozat,
évezhetem csak basszus hangomat!

FROSCH

Ha nem tetszik neki, menjen a nyavalyás!
Á-trállárálá!

ALTMAYER

Á-trállárálá!

FROSCH

Megvolt a hangolás. *(Énekel)*

„A római szent birodalom
együtt ugyan mitől vagyon még?”

BRANDER

Be ronda dal! Politikai dal!
Rút dal! Inkább áldanátok az Istent,
hogy Rómához közötök semmi sincsen!
Legalábbis nekem valódi nyereség,
hogy császár nem vagyok, csak kancellár se még;
ha már szükségünk volna vezetőre,
válasszunk pápát egykettőre!
Bízvást tudjátok, errenézt
mi dönti el a jelölést.

FROSCH

(énekel)

„Szállj magasra, csalogány,
köszönts tizezerszer a babám!”

SIEBEL

Azt ugyan senki se! Ne halljam a nevét se!

FROSCH

Köszönts s csókold meg őt! Nem hallgatok azért se!

(Énekel)

„Nyisd ki, szép az éjszaka,
nyisd ki, ő virraszt, maga!
Csukd be, hogyha megvirradt.”

SIEBEL

Jó, csak dalolj, dalolj, magasztald őt sokat!
Fogok én még nevetni egyszer!
Engem már vízre vitt, ne félj, te sem menekszel!
Lidérc legyen a babája, nem én!
A keresztúton véle az hetegyjen!
Vén bak, mely járt a Szent Gellért-hegyn,
jó estét néki szöktiben mekegjen!
Egy tisztességes, hús-vérből való
legényt nem érdemel lotyó.
Tehát itt senki se köszöntse!
Inkább az ablakát töröm be!

BRANDER*(asztalra csap)*

Elég! Most rám figyeljete!
Urak, én tudom, mi az élet;
ezek fülig szerelmesek;
állapotjuk kívánja meg,
hogy adjak most nekik valami szépet.
Kezdem! Jó dal s újfajta is!
A végsort fújjátok ti is! *(Énekel)*
Pincénkben egy patkány lakott
zsírtól, vajtól kövéren;
eresztett haskót oly nagyot,
nem volt szebb Lutheré sem.
A kukta mérget tett elé,
s úgy megbetegedett belé,
mintha szerelmes volna!

KÓRUS*(bömbölve)*

Mintha szerelmes volna!

BRANDER

Futkosni kezd most té s tova,
tócsákból inni kíván,
mindent szétrága-karmola,
nem enyhít ez se kínján.
Bajában fel- s leszökdösött,
s olyan keservesen nyögött,
mintha szerelmes volna!

KÓRUS

Mintha szerelmes volna!

BRANDER

S ihol fényes nappal vakul
benyargal a konyhába,
a sutba bú, remeg, lapul,
fujtat-szuszog kínjába.
Kacagja mérgezője: „hú,
most likba utoljára fű,
mintha szerelmes volna!”

KÓRUS

Mintha szerelmes volna!

SIEBEL

Halljátok a sok bamba, hitványt!
Bizony dicső cselekedet
kiirtani egy árva patkányt!

BRANDER

Patkányok kedvesek neked?

ALTMAYER

Te pókhasú, mit kell megélnem?
Úgy megvert a nyomoruság,
hogy egy felpuffadt pocegérben
saját sorsod látod csupán?

Faust és Mefisztó megjelenik

MEFISZTÓ

Előtte minden más dolognak
jókedvű társaságba hozlak,
hogy lásd: a létet mily könnyen veszik.
Minden nap ünnep e népségnek itt.
Kevéske ésszel, nagy pofával,
mint macskakölykök a farkuk után,
forognak egy helyben bután.
S mígcsak fejük fájni nem átall,
s amíg le nem jár a hitel,
nem is törődnek semmivel.

BRANDER

Ezek valami hosszú útról
jönnek, lerí szokatlan módijukról;
egy órája sincsenek itt.

FROSCH

Úgy vélem magam is! Lipcsénk tetszik nekik!
Egy kicsi Párizs ez, palléroztatja népét.

SIEBEL

Minek néznéd e két urat?

FROSCH

Ne félj, fiu! Igyunk meg egy pohár bort,
s mint egy lógó gyermekfogat,
orrukból a nyüvet egyből kirántom!
Ugy gondolom, nemes házból valók,
mert dölyfösek s finnyás-utálkozók.

BRANDER

Szemfényvesztők, fogadni mernék!

ALTMAYER

Alkalmasint.

FROSCH

Kifirtatom ma még!

MEFISZTÓ

(Faustnak) Nem érzi ez a csőcselék
a Sátánt, bár nyakukban ül rég!

FAUST

Üdvözetünk, urak!

SIEBEL

Viszont, és köszönet.
(Mefisztót oldalról végigmérve, halkán)
Egyik lábára mért biceg?

MEFISZTÓ

Megengednétek, hogy közétek üljünk?
Ha már nincs jó ital, legalább idebent
szép társaságtoknak örüljünk.

ALTMAYER

Finnyás ember vagy, annyi szent!

FROSCH

Rátótról későn kerekedtetek fel?
Tán Istók bácsinál valátok lakomán?

MEFISZTÓ

Ma elkerültük, kiskomám;
De a minap beszéltünk az öreggel.
És emlegette öccseit, de szépen!
S megkért üdvözlénünk titeket, a nevében.
(Frosch felé bókol)

ALTMAYER

(halkan) Megkaptad! Érti ez!

SIEBEL

Nagy szélhámos lehet!

FROSCH

Megállj, elbánok én veled!

MEFISZTÓ

Ha nem csalódom, az imént
kimívelt torkok kara harsant?
E boltiven orgonaként
kell visszhangoznia a dalnak!

FROSCH

Most már tudom: énekművész!

MEFISZTÓ

Ó, nem! Bár nagy a kedv, a képesség kevés.

ALTMAYER

Fujj valamit!

MEFISZTÓ

Akármennyit, ha tetszik!

SIEBEL

De aztán új darab legyen!

MEFISZTÓ

Spanyolhonból jövünk egyenesen,
ahol a jó bor jó dallal vetekszik. *(Énekel)*
Hej egyszer egy királynak
egy nagy-nagy bolhája volt -

FROSCH

Hallottátok! Bolhája! ez igen!
Jobb vendégem ne is legyen!

MEFISZTÓ

(énekel) Hej egyszer egy királynak
egy nagy-nagy bolhája volt,
fogadta őt fiának,
s mindent rátékozolt.
Szabójának kiáltott,
s a jó szabó futott,
az úrfinak kabátot
és pantallót szabott.

BRANDER

De óva intsd a kecskét, az ebadtát,
pontos mértéket vegyem ám,
s, ha kobakja kedves a nyakán,
ráncot ne vessen az a nadrág!

MEFISZTÓ

Bársonyba és selyembe
bujtatták őt belé,
szép fodrok tarka rendje
s kereszt is díszíté.
Miniszter lett a bolha,
viselt nagy csillagot,
s testvérei hosszú sorba'
urak s udvarnagyok.
Sanyargatá az udvart,
minden hölgyét, urát,
már bolha csipdesett, mart
királynét, szobalányt.
Mégfognuk és megölnük
tilos nekik, ha mar.
Mi fogjuk és megöljük
meg ám, de még hamar!

KÓRUS

(kurjongatva) Mi fogjuk és megöljük
meg ám, de még hamar!

FROSCH

Bravó, bravó! Ez igen!

SIEBEL

Minden bolhával így legyen!

BRANDER

Köpd ujjad, s fogd a bestiát!

ALTMAYER

Vivát a szabadság! A bor vivát!

MEFISZTÓ

A szabadságra én bizony jószívvel innám,
hogyha boraitok jobbak volnának itt, lám!

SIEBEL

Többször ne merd mondani, hékám!

MEFISZTÓ

Ha nem venné a korcsmáros zokon,
én ezt a tisztelt társaságot,
pincénk javával itatnám most.

SIEBEL

Ide vele, én vállalom!

FROSCHE

De nagy pohárral adj, dicsérhessük nyugodtan!
Ne szűkölködjünk kóstolóban;
ha már itélni kell, komám,
hadd szívjam tele a pofám!

ALTMAYER

(halkan)

Tán Rajna-menti boresiszárok?

MEFISZTÓ

Nosza, fúrót ide!

BRANDER

Hát ezt ugyan miért?
Hordótok tán az ajtóban hagyátok?

ALTMAYER

Van ott egy kis kosár s abban szerszám elég.

MEFISZTÓ

(átveszi a fűrót, majd Froschhoz)

Mondd hát, milyen fajtát óhajtasz?

FROSCH

Hogy értsem ezt? van többféle borod?

MEFISZTÓ

No rajta! Csak válasszatok!

ALTMAYER

(Froschhoz)

Úgy látom, cimborám, már nyaldosod az ajkad!

FROSCH

Ha már választhatok, legyen jó Rajna-menti!

Jobbat, mint szép hazánk, nem adhat úgyse senki.

MEFISZTÓ

(miközben Frosch helyén az asztal szélébe lyukat fúr)

Egy csepp viaszt ide, jó lesz alkalmi csapnak!

ALTMAYER

Szemfényvesztés! Vigyázz, becsapnak!

MEFISZTÓ

(Brandernak)

S neked?

BRANDER

Legyen champagne-i bor,

olyan, amely pezsegetve forr!

MEFISZTÓ

(fúr)

*Az egyik már csinált viaszdugót,
s bedugta vele a lyukat*

BRANDER

Ne kerülj minden idegent el!

Messziről jönnek a csodák!

A francúzt gyűlöli minden jó német ember,
bezzeg megissza a borát!

SIEBEL

(mialatt Mefisztó az ő helyéhez közeledik)

Biz én a savanyút nem kedvelem,
adj egy pohárka édesebbet!

MEFISZTÓ

(für) Neked hát tokajit eresztek.

ALTMAYER

Ne játsszatok tovább velem!
Csúful felültet minket ez az ember!

MEFISZTÓ

Ej! e nemes vendégsereggel
merész vón ily tréfálkozás.
Mondd hát hamar! s idevigyázz!
Milyen borral szolgálhatok hát?

ALTMAYER

Mindegy! Ne teketóriázz!

MEFISZTÓ

*(miután minden lyukat kifűrt és bedugaszolt,
különös mozdulatokkal)* Fürtök a tövecskén,
szarvak a bakkecskén,
a bor zamatos, szölleje fából,
csurran az asztal falapjából!
Nézz a természet mélyibe,
higgy, s a csoda eljő ide!
Dugót kiránts, aztán ivás!

MIND

*(kihúzzák a csapot; s kinek-kinek az óhajtott
bor csurog poharába)*
Csodás kút! Nékünk folydogálsz!

MEFISZTÓ

Egy csepp se folyjon el, vigyázz!

MIND

(újra isznak, énekelnek)
Hej, gyöngyélet ez az élet.
Száz disznóval nem cserélek!

MEFISZTÓ

Ha vígan megy sora, nézd meg, így fest e nép!

FAUST

Jobb volna innen elszelelnünk.

MEFISZTÓ

Figyeld, az állat most miképp
s mily szépen ütközik ki bennük!

SIEBEL

*(vigyázatlanul iszik,
a bor a földre ömlik, tűzzé változik)*
Segítség! Tűz! A pokol ég!

MEFISZTÓ

(a tüzet csillapítva)
Jó elemem, nyugodj te még!
(A korhelyekhez)
Csak kóistolója volt a tisztítótűzeknek!

SIEBEL

Megállj, bitang! A bőrödön veszem meg!
Nem kötsz te mégegyszer belénk!

FROSCH

Ha jó dolgod van, többet nem ajánlom!

ALTMAYER

Ajánlanám neki a sürgős eltűnést!

SIEBEL

Ki látott már ilyen csibészt,
hogy hókuszpókuszával ideálljon!

MEFISZTÓ

Hallgass, vén borzsák!

SIEBEL

Seprűnyél!
Kötődni ez velünk merészel?

BRANDER

Megállj! Ép bőrrel úgyse mész el!

ALTMAYER

(kihúzza egy csapot az asztalkából, tűz csap arcába)

Égek! Égek!

SIEBEL

Bűbájosság van itt?
Szúrd le a gaz sehonnait!

Kést rántanak, nekirohannak Mefisztónak

MEFISZTÓ

(méltóságteljesen)

Ál-kép, ál-beszéd,
csavard el az eszét,
itt se légy, ott se légy!

Hökkenten bámulnak egymásra

ALTMAYER

Mily szép vidék ez? Hol vagyok?

FROSCH

Szőlőhegy? Csakugyan!

SIEBEL

S hány fürt imitt-amott!

BRANDER

Szép zöldelő lugasban ültök,
és mennyi tő! s micsoda fürtök!

*Siebelt orron ragadja; a többiek
kölcönösen kést fognak egymásra*

MEFISZTÓ

(mint fent)

Káprázat, vedd le hályogod!
Hadd lássák ördögi incselkedésem!

Fausttal eltűnik; a legények eleresztik egymást

SIEBEL

Mi ez?

ALTMAYER

Mi ez?

FROSCH

Az orrodon a késem?

BRANDER

(Siebelhez)

Én is orrot szorongatok!

ALTMAYER

Irtóztató ütés nyargalta át a testem!

Széket ide, míg el nem estem.

FROSCH

Mi volt ez? Mondjátok, mi volt?

SIEBEL

Hol a cudar? Ha meglegyintem,
nem iszik többé soha bort!

ALTMAYER

A pinceajtón száguldott ki innen -
bizony, egy hordón lovagolt -
mint ólom, oly nehéz a lábam.

(Az asztal felé fordul)

S vajon a bor még foly-e, lássam?

SIEBEL

Káprázat volt, bűbáj, csalás!

FROSCH

Azt hittem, bor, mi tagadás.

BRANDER

S a szőlő - mi volt igazában?

ALTMAYER

Még mondja valaki, ne higgyünk a csodákban!

BOSZORKÁNYKONYHA

*Alacsony tűzhelyen nagy üst.
A belőle szálló gőzben különféle figurák. Az üst előtt
egy majom kuporog, kavargatja, ügyel, ki ne fusson.
A kan majom fiaival mellette fűttözik.
A falat s a mennyezetet furcsánál furcsább
boszorkányszerek ékesítik.
Faust, Mefisztó*

FAUST

Bolond bűbájossághoz semmi kedvem;
s idehoztál gyógyírt keresnem,
e zagyvaság közepibe?
Egy vénasszonytól várjam üdvösségem?
Talán kotyvasztott szennyleve
lemossa harminc hosszú évem?
Ha jobbat nem tudsz, jaj nekem!
Minden reményem veszve újra.
Se tiszta Szellem, sem az Őselem
nem bukkan itt megváltó balzsamumra?

MEFISZTÓ

Komám, ismét bölcsen beszélsz!
Hogy megfiatalodj, van rá természetes szer;
noha más könyvben áll e rész,
jó lesz majd megcsodálnod egyszer.

FAUST

Szeretném tudni már.

MEFISZTÓ

Nos jó! Olyan szer ez,
nem kell rá pénz, bűbáj, sem orvos:
a szántóföldre igyekezz,
s ásót-kapát ragadva dolgozz!
Őrizd magad s értelmedet
korlátozott parányi térben,
elegyítetlen ételekkel érd be,
barmok közt, barmul élj, hol nem szentségtörés
magad trágyáznod a magad aratta földet;
ez a legjobb szer, hidd meg, és
a vér nyolcvanéves korodba fölvet!

FAUST

Nem szoktam én meg ezt, s késő is volna már most
kapát ragadnom, avagy ásót.
A szűk élethez nem fűlik fogam.

MEFISZTÓ

Igy hátra már csak a boszorka van!

FAUST

Mért éppen ez a vén banya?
Ha a lőrét magad kevernéd?

MEFISZTÓ

Időrabló komédia!
Addig akár ezer hidat emelnék.
Nemcsak tudás, szakértelem
kell e szerhez: de türelem!
Egy szellem rajta évekig babrálgat;
idő teszi, hogy hat a drága párlat.
És rengeteg bűbáj, varázs
szükséges ahhoz, nem akármilyen!
Bár Ördög itt a főszakács,
maga se tudná megcsinálni.
(Megpillantja az állatokat)
Mily kedves népség áll eléd!
Ez az inas, az a cseléd! *(Az állatokhoz)*
Urnöttek nincs itt? Hol tanyáznak?

AZ ÁLLATOK

Vacsoráznak,
kéményen át
illant odább.

MEFISZTÓ

Sokáig marad oda vajjon?

AZ ÁLLATOK

Amíg melegítem itt a mancsom.

MEFISZTÓ

(Fausthoz) Hogy hatnak rád az állatocskák?

FAUST

Nem láttam még ocsmányabb fajzatot!

MEFISZTÓ

Ha velük diskurálhatok,
számomra nincs is jobb mulatság! *(Az állatokhoz)*
Mondjátok, átkozott pojacák,
mit főztök ott, mily ciberét?

AZ ÁLLATOK

Csak holmi híg koldus-zupácskát.

MEFISZTÓ

Van is itt arra száj elég.

A KAN MAJOM

(Mefisztóhoz sündörög, körülhízelgi)

Csak jöszte, segíts,
engem gyarapíts,
hadd nyerjek a kockán!
Reménye sincs!
Ha volna kincs,
tán kijózanodnám.

MEFISZTÓ

Ez a majom de vígan hetvenkedne,
ha még lottóra is tehetne!

*Ezalatt a majomfiak egy nagy
golyóbissal játszadoztak, most előgurítják*

A KAN MAJOM

Ez földötök;
fel- s ledöcög,
s meg nem pihent még!
Kong, ha ütik,
hamar törik!
S belül üresség;
itt fény ragyog,
ott még nagyobb.
Én élhetek még!
Kedves fiam,
óvatosan!
Búcsuzz a léttől!
Hitvány anyag,
ha széttört.

MEFISZTÓ

S e szita mért?

A KAN MAJOM

(leveszi a szitát)

Ez csak azért,
hogyan elcsípjük a tolvajt!
*(A párjához fut,
s a szitát szeme elé tartja)*
Tekints belé!
Meglelted-é?
S nevében szólítod majd?

MEFISZTÓ

(közeledik a tűzhöz)

S ebben mi fő?

A KÉT VÉN MAJOM

A balga fő!
Nem tudja, mi fő?
Nem ismeri az üstöt?

MEFISZTÓ

Goromba számár!

A KAN MAJOM

A seprűt fogdsza már,
s most ide kell ülnöd!
(Erőszakkal beülteti egy székbe)

FAUST

*(egész idő alatt egy tükörbe bámul,
hol közelebbről, hol távolabbról)*
Mit látok ott? Képet, csodást,
mellyel e varázstükör áltat!
Add kölcsön, szerelem, szélgyorsaságú szárnyad,
hadd érjem el e látomást!
De, jaj, ha egy lépést teszek előrébb,
s közelébe merészkedem,
köd üli meg a képet hirtelen!
A legcsodásabb testű nőét!
Lehet ily szépség idelenn?
Vagy tán e csábítóan heverő Szép
a mennyek üdvét láttatja velem?
Lehet ilyesmi a világon?

MEFISZTÓ

Hogyne, ha hat napig töri Isten magát,
s a végén egy bravót kiált,
valami csak elő kell álljon.
E látvánnyal telj szépen el,
ily szeretőt majd szerzek néked egyet;
boldog, akit a sorsa úgy kegyel,
hogy haza ily arát vezethet!

*Faust állandóan a tükörbe néz;
Mefisztó a széken elterpeszkedve
játszadózik a seprűvel, s folytatja*

Ugy ülök, mint király a trónusán, itt!
Jogaram volna már, csak koronám hiányzik.

AZ ÁLLATOK

*(eddig furcsán izegtek-mozogtak,
most nagy rivalgással hoznak elő
egy koronát Mefisztónak)*

Itt van a koronád,
ragaszd meg tehát,
veritékkel-könnyel!
*(Ügyetlenkednek,
kettétörik a koronát, majd
darabjaival ugrándoznak tovább)*
Most már megesett!
Beszédünk remek,
s rímelünk özönnel!

FAUST

(a tükörnek)
Jaj, mindjárt beleőrülök!

MEFISZTÓ

(az állatokra) Ha nem vigyáznék, vélem is megesnék.

AZ ÁLLATOK

S ha a rím csörög,
és jól odabök,
megszültünk egy eszmét!

FAUST

(mint fent) A szívem is már csupa izzás!
El! Gyorsan, amint csak lehet!

MEFISZTÓ

(*mint fent*) De annyit meg kell adni bízvást:
őszinte költők itt ezek.

*Az üst, mellyel a nőstény majom eddig
nem törődött, kezd kifutni;
nagy láng csap fel, kiszáll a kürtőn.
A boszorkány iszonyú kiáltással
csusszan alá a lángon át*

A BOSZORKÁNY

Jaj-jaj-jaj-jaj!
Beste kani! Hitvány szuka!
Urnőd leforrázod, kutya!
Ocsmány döge!
(*Megpillantja Faustot és Mefisztót*)
Ki jött ide?
Ki a fene?
S mi kellene?
Hogy jöve be?
Csontját egye
a szent fene!

*A keverőkanalat tűzbe mártva,
lángoló folyadékot lötytyint
Faustra, Mefisztóra és az állatokra;
az állatok vinnyognak*

MEFISZTÓ

(*a seprű boldogabbik végével
a fazekak és az üvegek közé suhint*)
Nesze neked!
Ne, levesed!
Ne, üveged!
Vén boszorka,
dallamodra
taktust most én verek!
(*Mialatt a boszorkány dühös-rémülten hátrál*)
Megismeresz végre? Csontváz! Vén tetem!
Uradat és parancsolódat?
Mi sem tart vissza, megteszem,
s majmostól most mindjárt agyon tiporlak!
Piros dolmányom már nem tisztelek?
Nem ismered fel kakastollamat sem?
Orcám is mit se mond neked?
Magam jobb volna megneveznem?

A BOSZORKÁNY

Uram, a sértést megbocsásd!
Nem vettem észre lópatád,
s két kedves hollódat se látom!

MEFISZTÓ

Most még elvitted szárazon;
mert immár jó ideje, hogy bizony
nem volt veled találkozásom.
Világokat megejt a kultura,
az Ördög sem maga ura.
Sehol se látható már az Északi Ördög;
szarvat, farkat még látsz-e, s körmöt?
Mi lábam illeti, nem nélkülözhetem,
de a nép közt nekem csak árthat;
némely ficsúr módján ezért viselgetem
évek óta mű-lábikrámat.

A BOSZORKÁNY

(táncol) Eszem veszi a szerelem,
hogy Sátán úrfit újra itt lelem!

MEFISZTÓ

Banyó, nem ez az én nevem!

A BOSZORKÁNY

Miért? Ártott neked e név?

MEFISZTÓ

Már réges-rég meséskönyvekbe foszladt;
s mégsem javult meg az emberiség:
bár eltűnt a Gonosz, maradtak, lám, a rosszak.
Bárárnak nevez, így már rendjén való;
gavallér vagyok én, nem rosszabb, mint a többi.
Nemes véremben kételkedsz, banyó?
A címerem ihol van, hadd bököm ki!
(Illetlen mozdulatot tesz)

A BOSZORKÁNY

(harsány nevetéssel)
Há-há! Ez már rád vall, malac!
Nagy huncfut vagy, s mindég az is maradsz!

MEFISZTÓ

(Fausthoz) Tanulhatsz ebből, cimborám!
Boszorkány ily bánásmódot kíván.

A BOSZORKÁNY

De hát mi kéne, mondsza már!

MEFISZTÓ

A híres kotyvalékból egy pohár,
az aszujából; mind erősebb
lesz az, ha jó pár év lejár.

A BOSZORKÁNY

Szivesörömet! Ott a flaskám,
én is meghúzom néha-napján,
most már bűzét-vesztett ital;
ebből jószívvel megkínállak.
(Halkan) De ha ebből az úr készületlen nyakal,
az életből, tudod, hamarosan kiváshat!

MEFISZTÓ

Kedves barátom ez, kit megtisztelsz vele;
konyhádból néki csupa jót kívánok.
Húzd meg a kort, mondd el a varázsod,
s egy csészét tölts abból tele!

*A boszorkány különös mozdulattal kört húz,
s abba furcsábbnál furcsább holmikat rak;
az üvegek csörömpölnek, az üstök konganak,
zenebona. Végül nagy könyvet vesz elő,
a majmokat körbeülteti, hogy olvasópadkául
s fáklyatartóul szolgáljanak.
Faustot maga mellé inti*

FAUST

(Mefisztónak) Jaj, mondd hamar, ebből mi lesz még?
Ez a dühödt rángás, vad esztelenség!
Csaló és ocsmány művelet,
amely ismert, oly megvetett.

MEFISZTÓ

Komédia! Engem nevettet.
Hogy is vehetnéd komolyan!
Orvos gyanánt hókuszpókuszba kezdett,
hogy hasson rád a főztje biztosan.
(Faustot belöki a körbe)

A BOSZORKÁNY

(nagy lelkesedve kezd szavalni a könyvből)

Most idesüss!
Egy tizet üt,
kettőt leüss
majd hármát ossz:
meggazdagodsz.
Négygel mit érsz?
Ötölj, hatolj,
boszorka szól!
Hét- s nyolcra vigyázz!
Elér a gyász,
kilenc is egy,
tíz: megmeredj.
Ez a boszorka-egyszeregy!

FAUST

Tán hagymázban beszél e vénség!

MEFISZTÓ

Korántsem értük még a végét,
így megy, tudom, a teljes könyvön át,
s rá én nem egy órát vesztegettem,
mert egy tökéletes fonák-
mondást ki nem derít sem bölcs, sem esztelen,
régimódszer - és mégis új.
Minden időnek jó szokása
számfacsarással álnokul
téveszmét szórni a világba.
Locsog s tanít zavartalan;
de ki törődik eszementtel?
Hisz megszokott dolog: üres szót hogyha hall,
valamit gondol is hozzá mindjárt az ember.

A BOSZORKÁNY

(folytatja)

A nagy tudás,
a haladás
elrejtve mindenkinek!
Ha nincs eszed,
meglelheted,
és gond nélkül leled meg.

FAUST

Meddig még e loty-foty beszéd?
Fejem is mindjárt szétrepeszti.
Mintha nagy kórust hallanék,
mit milljom örült száj ereszt ki.

MEFISZTÓ

Elég, elég, ó, kitünő Szibillánk!
Csodaszereddal töltsd meg inkább
színültig azt a várva várt kehelyt.
Barátomnak e korttyal még nem ártok:
magas-szép grádusokra hágott,
s nem egy hatalmasat vedelt.

*A boszorkány nagy ceremóniával
önti az italt a csészébe;
amikor Faustnak szájához emeli,
könnyű láng röppen ki belőle*

MEFISZTÓ

(Fausthoz) Hajtsd le hamar! Cseppet se hagyj!
S minő öröme lesz szivednek!
Az ördöggel rég pertu vagy:
s most ettől a lángtól ijedsz meg?

*A boszorkány feloldja a kört.
Faust kilép belőle*

MEFISZTÓ

Menjünk! Nehogy most megpihenj!

A BOSZORKÁNY

Váljék egészségedre, kedves!

MEFISZTÓ

(a boszorkányhoz) Jótett helyébe jót várj: csak izenj
Boszorkányszombaton, s mi kell, tied lesz!

A BOSZORKÁNY

Fogd, itt e dal! Ahányszor dúdolódsz,
érezheted csudálatos hatását.

MEFISZTÓ

(Fausthoz)

Gyerünk, gyerünk, ne tétovázz hát!
Izzadj, hogy a nedvet kipáráld,
amíg erője át- meg áthatott.
Majd kitanítalak az úri naplopásra,
s mint szívbeli gyönyört érzed meg nemsokára,
hogy' moccan Cupido, s miként izeg-mozog.

FAUST

(a tükör felé) Vajha még egyszer a tükörbe néznék
s látnám e pompás nőt megint!

MEFISZTÓ

Nem! Nem! A női szépség mintaképét
meg kell látnod hús-vér szerint! *(Halkan)*
Ha ez ital átjárja vénád,
lásd már minden nőben Helénát!

UTCA

Faust, Margit elhaladóban

FAUST

Szép kisasszony, szabad-e kérnem,
hogymint karom ajánljam s elkísérjem?

MARGIT

Szép sem, kisasszony sem vagyok,
magamban is hazajuthatok. *(Elsiet)*

FAUST

E lány valóságos csoda!
Hasonlót sem láttam soha.
Oly tisztességes és illemtudó
s egyszersmind mégis biztató.
Ajka pírját, arca havát
el nem felejtem, míg a világ!
S ahogy lesunyta a szemét,
míg élek, a szívemben ég;
s e rövidcske búcsuszó
valóban elragadtató!

Mefisztó megjelenik

FAUST

Hé, ezt a lányt meg kell szerezned!

MEFISZTÓ

No, melyiket?

FAUST

Itt ment előbb.

MEFISZTÓ

Azt? Kit a pap el most eresztett?
Szeplőtlennek ítélte őt.
Leskődtem a gyónszék mögött.
Ártatlan gyermek, kis liba,
nem is volt mit meggyónnia.
Felette hatalmam nem lehet.

FAUST

Tizennégyet betölthetett!

MEFISZTÓ

Szeretnél, mint Kujon Jani,
minden bimbócskát leszakajtani;
hivén: nincs tisztesség s erény,
mit meg nem ejthet könnyedén.
De mindennek határa van.

FAUST

Derék erkölcsbíró uram,
a törvénnyel engem már ne zaklass!
Ki is mondom hát kereken,
ha édes, zsenge gyermekem
ma este karomban nem pihen,
éjfél körül faképnél hagylak.

MEFISZTÓ

Gondold meg, mi s mi nem lehet!
Adnod kell legalább két hetet,
hogy csak a módjával legyek kész.

FAUST

Nyugodt hét órám volna csak,
bár ördög nélkül, hamarabb
zsákmányom volna ily teremtés.

MEFISZTÓ

Úgy szólsz már, mint egy francia;
csak kedvedet ne szegje semmi;
ajtóstul akarsz házba menni?
Kéjed korántsem akkora,
mintha elébb sok cselfogás,
fondorlat, csűrés-csavarás
babuskát meggyúr s megpuhít,
mint némely talján könyv tanít.

FAUST

Amúgy sincs étvágyban hiány.

MEFISZTÓ

Most komolyan hallgass reám!
Mondom, e bájos gyermeket
sebbel-lobbal meg nem ejtheted.
Ennél kudarcot vall az ostrom.
Tehát cselhez kell folyamodnom.

FAUST

Angyal-lényéből valamit!
Az ágyhoz vígy, hol aluszik!
Lopd el kebléről a keszkenőt,
szerezz egy harisnyakötőt!

MEFISZTÓ

Hogy lássad: gerjedelmedet én
mily készséggel enyhíteném,
nem ülünk már egy pillanatra veszteg:
ma este még szobájába vezetlek!

FAUST

Őt látni! És ölelni?

MEFISZTÓ

Nem!
A szomszédasszony nál lesz.
Addig magadban, csendesen,
teljesülés előtti vágyban
dúskálhatsz lényé illatában.

FAUST

Mehetünk?

MEFISZTÓ

Korán nem illenék.

FAUST

Ajándékot menj keríteni még! *(El)*

MEFISZTÓ

Ajándékot? Derék! Így már kudarc nem érhet.
Ösmerek néhány szép helyet,
hajdan elásott kincseket,
megyek s mindjárt utánanézek... *(El)*

ESTE

Kicsi, takaros szoba

MARGIT

(haját fonogatja és feltűzi) Csak tudhatnám, ki lehetett az úr, ki ma szemügyre vett!
Külsője rögtön megnyerő,
s nemes házból eredhet ő,
leolvashattam a homlokáról,
másként hogy lett vón annyira bátor. *(El)*

Mefisztó, Faust

MEFISZTÓ

Lassan, lassan, kerülj belül!

FAUST

(némi hallgatás után)
Megkérlek, hagyj most egyedül!

MEFISZTÓ

(vizslatva)
Ily tiszta lány kevés akad. *(El)*

FAUST

(körültekint)
Légy üdvöz, édes alkonyat,
mely most e szentélyben lebegsz!
Szerelmi kín, a szívem megragadd,
kín, mely reménység-harmatért epedsz!
Hogy piheg itt a csendnek, rendnek
s békességnek ígérete!
Szegénység, melyben kincs terem meg!
E kis zug a boldogság szigete!
(Az ágy melletti bőrszékbe zökken)
Ah, ki a mult örömét, bánatát
vetted karodba, ím fogadj magadba!
Hányszor csüggött terajta - nagyapák
trónja - unokák hancúzó csapatja!
S talán angyalfiát köszönve, rég,
a kedvesem kerekded gyermekarca
itt csókolá a déd fonnyadt kezét.
Érzem, ó lány, a lelket itt,
mely renddel, bőséggel körülvelt,
s naponta anyaként tanít!

Asztalra is kezed abroszt ezért borít,
s a homok is így símul el előtted.
Ó, drága kéz! Min semmi szenny!
Általad lett kunyhód maga a menny!
És itt?
(Az ágy függönyét félrehúzza)
Borzongató gyönyör hevít!
Eltölteném itt sok-sok órám.
Természet! Boldog-könnyű álmok árán,
ezt az angyalt nevelted itt.
Itt nőtt, és éltető meleggel
itt teltek zsenge keblei,
s magát, ellátva szent erekekkel,
istennővé itt nőtte ki.

S te? Téged ide mi hozott?
Egész bensőm be meghatott!
Mi célod itt? Mitől nehéz szived?
Nyomoru Faust! már rád sem ismerek.
Bűbáj fogott el és varázs?
Kéjért hanyatt-homlok rohantam,
s most olvadok szerelmes bódulatban!
Hát játszhat vélünk minden légnyomás?
És hogyha most belépne ide ő,
az volna csak gazságod büntetése!
Mily törpe lennél, nagy merő!
Olvadva rognál lába elejébe.

MEFISZTÓ

Úgy látom, mintha jönne! Gyorsan!

FAUST

El innen! Vissza sem jövök!

MEFISZTÓ

E ládika elég zömök,
csak elemeltem valahonnan.
Tedd szekrényébe, ide épp!
Fog majd, ha mondom, hűledezni;
rejt annyi szép csecsebecsét,
hogy más nőt meg tudj rajta venni.
Bár játék: játék, s ő gyerek.

FAUST

Vajon, tegyem?

MEFISZTÓ

Miért ne tedd?
Vagy tán tiéd legyen e holmi?
De akkor azt tanácsolom,
ne késztesd többé a napom
s erőm hiába tékozzolni.
Zsugori vagy? Nem gondolom!
Fejem-kezem tördelem érted -
*(A ládikát elhelyezi a szekrényben,
s a kulcsot ráfordítja)*
Hamar! Gyerünk! -
Hogy zsenge, édes gyermekünk
szived vágya szerint kiélvezd;
s úgy állsz te itt,
mint aki tán a tanterembe nyit,
hol testet öltve várakozik a fizika s metafizika!
Gyerünk! *(El)*

MARGIT

(lámpással)
Mily fülledt itt a levegő!
(Kinyitja az ablakot)
Pedig künt nincs is vajmi meleg.
Nem is tudom, mi vett elő -
anyácskám bárcsak jönne meg.
Egész testemben borzongás fut át -
ki látott ily gyáva libát!
(Énekelni kezd, miközben vetkezik)
Tulában élt hajdanába'
egy sírig hű király;
haldokló szép babája
arany kupát hagyta rá.

Határtalan szerette,
hű társ volt a kehely,
s ahányszor üritette,
szemét könny lepte el.

S hogy érzi, jó halála,
számlálja dús vagyonát,
hagy mindent a fiára,
csak azt nem, a kupát.

Utólszor lakomázva,
sok jó lovagja közt
ült ősei lakába'
a tengerpart fölött.

Ott állt a vén borissza,
kiitta a borát,
s a mélybe lóditotta
a tündöklő kupát.

Még látta, mint cikázott,
merült és tűnt el ott,
szíve örökre megállott,
s többé sohsem ivott.
*(Hogy holmiját eltegye,
a szekrényt kinyitja,
s megpillantja a ládikát)*
E ládika mint juthatott ide?
Szekrényemet nem zártam volna be?
Csudálatos dolog! És benne micsoda?
Talán kölcsönt adott anyám
valakinek, s ez a záloga?
S a kulcs is itt, a szallagán;
mi volna, ha kinyítanám?
Mi ez? Nagy Isten! Itt mi van!
Sosem láttam ilyesmit, nem biz én!
Ékesség! Rangos dáma boldogan
hordhatná legszebb ünnepén.
S ha magam ékesíteném?
Mily pompaság! És ki a gazda?
(Felékesíti magát, s a tükör elé áll)
Bár a függő enyém maradna!
Mit változunk egy perc alatt!
Segít-e szépség, ifjúság?
Igy volna szép, jó a világ!
S mégis a régiben marad.
Bennünket szánva dicsérnek.
Aranyra les,
aranyt keres
mindenki! Jaj, mi szegények!

SÉTAÚT

*Faust gondolatokba merülve járkal.
Mefisztó hozzászegődik*

MEFISZTÓ

Minden utált szerelemre! A Poklok kénköve lángja!
Bár tudnék valami cifrább átkot szórni rája!

FAUST

Mi baj? Mi bánt így, csakugyan?
Ily arcot még nem láttam életemben.

MEFISZTÓ

Ördögnek adnám most magam, de menten,
csak ne volnék ördög magam.

FAUST

Agyadban történt holmi rengés?
Illik hozzád ez a veszett dühöngés.

MEFISZTÓ

Képzeld, a kincsre, melyet Margitnak csenék,
egy pap rátette a kezét.
Tüstént elszedte anyja, nézte,
s titkos borzongás állt szívébe;
e nőnek ritka szimatja van,
imakönyvet búj úntalan.
Minden kacatot megszagol ám,
hogy szent-e a holmi vagy profán.
Igy tudta meg, olyan e kincs,
hogy rajta áldás semmi nincs.
„Bitang jószág - mond -, veszedelem,
sorvaszt, rágcsál a lelken.
Inkább Szűz Máriának add hát,
ád ő helyébe mennyei mannát!”
Láttad volna Margit fíntorát!
„Ajándék ló, ne nézd a fogát
- gondolta - s mért legyen gonosz,
aki ily holmit idehoz!”
De tüstént papot hívat az anyja,
és az, mihelyt a tréfát hallja,
fürgén lecsap az alkalomra,
mondván: „Ez volt csak jámborul!
Ki itt lemond, megkapja túl.
Mert az egyháznak remek a gyomra:

hány birodalmat nyelt rakásra,
s még sose volt hascsikarása.
- Bitang holmit nem emészthet el más,
kedves hölgyek, csupán az egyház.”

FAUST

Bevett szokás régideje,
Zsidó s király is él vele.

MEFISZTÓ

S mint csirkegombát: gyűrűket,
násfákat madzagra szedett;
köszönet érte annyi se volt,
mintha vitt vón' egy kas diót,
ígérte: a mennyben lesz majd jutalom,
örültek is ők ennek nagyon.

FAUST

És Margit?

MEFISZTÓ

Nyugta odavan,
tünődik a boldogtalan
a kincsen éjen-napon át,
s azon, ki hozta, legkivált.

FAUST

Szánom szegény szerelmemet.
Teremts neki új kincseket!
Úgysem volt valami csodás!

MEFISZTÓ

Az úrnak minden játszadozás?

FAUST

Sűrögj-forogj hát emberül,
a szomszédné nyakára ülj!
Ördög, ne légy hát pipogya,
új ékszereket szerezz oda!

MEFISZTÓ

Nagyjóuram, szolgálatodra.

Faust el

MEFISZTÓ

Effajta szerelmes bolond
babája kedviért elpuffogatna
holdat, napot és minden csillagot. *(El)*

A SZOMSZÉDASSZONY HÁZA

MÁRTA

(egyedül)

Ne rója fel bűnéül az Ur,
de férjem vélem cudarul
elbánt. Elment és egyedül
hagyott itt, szalmaözvegyül.
Pedig Isten a mondhatója,
szerettem-gondoztam a hitványt. *(Sír)*
De tán meg is holt már azóta!
Csak lenne róla bizonyítvány!

MARGIT

(jön) Jó Márta!

MÁRTA

Margit, mi bajod?

MARGIT

Jaj, mindjárt megcsuklik a térdem!
Ott leltem, amint hazaértem,
egy új dobozt, ébenfából valót,
és benne csodás-szép ékszerek,
még szebbek, tündökletesek!

MÁRTA

Soha anyádnak meg ne mondd,
oda'adja ezt is a papoknak!

MARGIT

Ide nézzen! Lásson csodát!

MÁRTA

(felékesíti)

Te szerencsés aranyvirág!

MARGIT

Jaj, hogy velük templomban, utcán
nem járhatok, magam mutogatván!

MÁRTA

Csak jer hozzám, szívem, de gyakran,
titokban öltözködj fel itt;
illegj tükröm előtt egy órácskát magadban,
ebben majd örömünk telik.
Aztán ünnepség, vásár lesz elég,
s majd lassacskán, ne félj, hozzászokik a nép;
násfát előbb, aztán fülbevalót,
s anyád majd mit se lát, ha így elámitók.

MARGIT

Csak tudhatnám, ki hagyta újra ezt itt?
Mert a dolog sehogy se tetszik.

Kopognak

Csak nem anyám? Teremtőm, ne add!

MÁRTA

(a függöny mögül kukucskál)
Egy ismeretlen úr. - Szabad!

MEFISZTÓ

(belép) Szépséges hölgyeim, bocsánat,
amért csak így megleptem a házat.
(Margit előtt alázkodva hátrál)
Bizonyos Schwerdtleinné-asszonyt keresnék!

MÁRTA

Uram, szolgálatjára, tessék!

MEFISZTÓ

(halkan Mártához)
Már ismerem is, s ez bőven elég.
Látom, magas vendége van épp.
Ha tolakodásom elfelednék,
eljönnék délutánra ismét.

MÁRTA

Hallod! Uristen, el ne hagyj!
Az hitte, kisasszonyka vagy.

MARGIT

Bíz én szegény leány vagyok;
uraságod jósága sok:
kincs, dísz nem a tulajdonom.

MEFISZTÓ

Ah, nemcsak a díszről gondolom;
a két szeme, a lénye mi ragyog!
Boldogság, hogy maradhatok.

MÁRTA

Mi jót hozott? Szabadna már -

MEFISZTÓ

Sajnos, örömhírt hiába vár!
Remélem, azért innen ki nem vet:
férje meghalt, s üdvözli kendet.

MÁRTA

Meghalt! A hű szív! Jaj nekem!
Meghalt! Jaj, túl nem élhetem!

MARGIT

Néném, vegyen magán erőt!

MEFISZTÓ

Hadd mondom, mindenekelőtt...

MARGIT

Míg élek, ne legyek szerelmes!
Egy ily csapás, s a lelkem is elvesz.

MEFISZTÓ

A bút öröm, az örömet bú váltja.

MÁRTA

Mesélje, mint végzé szegény?

MEFISZTÓ

Ott nyugszik messze Pádovába'
Szent Antal temploma ölén,
megszentelt helyen alszik árván,
most már örökre hűvös ágyán.

MÁRTA

És mást nem küldött őkegyelme?

MEFISZTÓ

Az ám! Kérést, s pedig nagyot:
háromszáz szép misét mondasson érte rendre!
Zsebem üres, mást semmit sem hozok.

MÁRTA

Hogy? Képet sem? csecsebecsét?
Mit egy vándorlegén zsákjában rejteget,
s el semmiképp se veszteget,
és inkább koldul, hogyha éhes!

MEFISZTÓ

Mádám! Bár fáj ez a beszéd:
de hát szegény feje ragaszkodott a pénzhez.
Átkozta is hibáit szerfelett,
s még jobban jajgatott a balvégzet felett.

MARGIT

Mily boldogtalanok az emberek!
Néhány nyugasztalót magam is mondok érte.

MEFISZTÓ

Megért kegyed a házasságkötésre,
hitemre, bűbájos gyerek!

MARGIT

Ó, messze még az az idő.

MEFISZTÓ

Ha férj nem is, addig hát szerető!
Az Égnek legnagyobb kegyelme
élné, ki ily csodát ölelne.

MARGIT

Ó, nem szokás ilyesmi itt.

MEFISZTÓ

S ha nem szokás! De megesik!

MÁRTA

Mesélje hát!

MEFISZTÓ

Szegényt láttam az ágy szemetjén,
amint rohadt szalmán hevert,
s úgy halt meg mégis, mint igaz keresztyén,
bár tudta, mindenért még meg nem vezekelt.
S kiáltozott: „Be rongy vagyok, be ocsmány,
otthagytam iparom s jó asszonyocskám!
Ah, az emlékezés megöl!
Vajha még itt e földön megbocsátna!”

MÁRTA

(sír) A jó fiú! Rég megtevém, te drága!

MEFISZTÓ

„De bűnösebb volt, Isten látja, ő!”

MÁRTA

Így hazudott! Hazudni sírja szélén!

MEFISZTÓ

Félrebeszél, alkalmasint, a végén,
ha csak félig is volnék avatott.
„Nem volt mellette, szólt, egy perc szórakozásom,
gyerek kellett előbb, majd rá-gondoskodásom,
s a szüntelen kenyérgond zaklatott,
békén egy falatot se nyelhettem le nála!

MÁRTA

Hát hű szerelmemért a végén ez a hála,
szüntelen veszkődésemért!

MEFISZTÓ

Gondolt ő akkor erre is azért.
Azt mondta: „Egyszer, Máltából jövet,
nőmért s pulyáimért úgy könyörögtem,
hogy az Ég meghallgatta rögtön,
kezünkbe szép török hajót vetett,
s azon a szultán minden drága kincse,
bátorságunkért jutalom -
bizony szép rész jutott a zsebeimbe,
hogy osztozánk az aranyon.”

MÁRTA

Mi? Micsoda? Talán bizony elásta?

MEFISZTÓ

Ki tudja, hol kallódik a világba’?
Amint Nápolyban kószált erre-arra,
egy szép lány elcsavarta a fejét,
becézte és magát úgy rájavarrta,
hogyan emlegette is, ameddig élt!

MÁRTA

Bitang! Családja megrablója!
Insége és nyomora ott
ocsmány zülléstől meg nem óvta!

MEFISZTÓ

Sőt, sőt! Most épp ezért halott.
Én hát jó asszonyom helyében
esztendő mély gyászt öltenék,
s közben új férfiuról gondoskodnám serényen.

MÁRTA

Szent Isten! Micsoda beszéd!
Aligha lennének elsőmhöz hasonló!
A földön nincs több oly mókás legény.
Egy baja volt, csak folyton elbolyongott,
más nőt kedvelt s más bort szegény,
s kockát, a tűz égessen meg!

MEFISZTÓ

No-no, nem is volt cudar éppen,
ha kendnek is ilyesmiket
nézett el, kárpótlás fejében.
Ajánljon ily kommcenciót.
S ma tarthatnók a kézfogót!

MÁRTA

Hallja az úr, ne hitegessen.

MEFISZTÓ

(félre) Gyorsan iszkoljunk hát odább!
Szaván fogná ez a Sátánt magát!
(Margithoz)
S aztán hogy állunk szívügyekben?

MARGIT

Nem értem, mit beszél.

MEFISZTÓ

(félre) Te, jóság, tisztaság!

(Hangosan)

Minden jót, hölgyek!

MARGIT

Ég vele!

MÁRTA

Még gyorsan mondja hát:

Lehet-e róla holmi okmány,

hogy hol pihen, s miben, mikor halt el uracskám?

A rendnek én mindig barátja voltam,

a gyászrovatban is szeretném látni holtan.

MEFISZTÓ

Csakhogy, jó asszony, a bizonyítás
mindenfelé két tanuval szokás.

Node se baj, hozok egy úri barátot,

s a bíróság elé majd övele állok.

Idehozom.

MÁRTA

Jaj, hozza hát!

MEFISZTÓ

Jöjjön a kicsike is át!

Világot járt derék fiu!

Hölgyekhez roppant jó modorú.

MARGIT

Hogy fogok pirulni őelőtte!

MEFISZTÓ

Nincs oka, egy király előtt se!

MÁRTA

Házam mögött, oda a kertbe',

várjuk az urat, tehát ma este.

Mind el

UTCA

Faust, Mefisztó

FAUST

Hogy áll? Mozog? Megy a dolog?

MEFISZTÓ

Bravó! Így nekitüzesedve?

Margit hamar tied lehetne.
A Márta kertjében ma este láthatod.
Ez a némben jóféle szerzet,
éppen lánykerítésre termett.

FAUST

Remek!

MEFISZTÓ

De ne feledd: Jótett helyébe jót.

FAUST

Szolgálatért: szolgálatot.

MEFISZTÓ

Csak tanusítsad illőn, hogy a férje
porhüvelybe ott nyugszik sírba téve
Pádovában. Ez kell és semmi más.

FAUST

Vagyis a lábamat szedjem máris nyakamba!

MEFISZTÓ

Erről szó sem esett! *Sancta Simplicitas!*
Csak tanusítsad látatlanba!

FAUST

Ha így, hát plánumod eltépheted, de nyomba'!

MEFISZTÓ

Szent férfiú! Mily kifogás?
Hogy erről-arról hamis vallomást tégy,
sohasem fordult még elő -?

Istenről, Földről és mi benne él, csirázik,
az emberekről és ami fejükbe fő:
bölc s definíciót nem alkottál rogyásig,
orcátlanul? S hogy járt a szád?
De ha magadba szállsz te mostan,
közülük egyet is, valld meg, ismersz-e jobban,
mint Schwerdtlein úr holtának az okát?

FAUST

Hazug vagy, s az maradsz, hazug szofista.

MEFISZTÓ

Az ám, ha egy kicsit nem látnék titkaidba.
Mert holnap, ugye tisztességgel,
nem csavarod Margit fejét el,
s esküdsz szerelmes esküvéssel?

FAUST

Szivem mélyéből!

MEFISZTÓ

Szép dolog!
S a többi: örökhű szerelemről,
s idvezítő égedelemről -
szintúgy szivedből gondolod?

FAUST

Hagyd ezt! Igen! Ha egyszer érzem,
hogy az dobog és az lobog,
kutatom, s nem lelem nevét sem,
s majd a világban szerteszét repesve
csapongok a legszentebb szót keresve,
s az izzást, mely bennem parázslík,
öröknek mondom mindhalálíg -
ez ördögi s hazug dolog?

MEFISZTÓ

Te monád.

FAUST

Nos, hát így a jobb -
ezt kérem én - s ne fáraszd a tudómet:
vitatkozásban is csak a nagyszájú győzhet
előbb-utóbb.
E szócsépléstől a hideg kilel,
igazad van, mert nékem menni kell!

KERT

*Margit, Faust karján,
Márta Mefisztóval sétál fel és alá*

MARGIT

Érzem, az úr csak kímél engemet
e bántó leereszkedéssel.
Utasember így szokta meg:
beéri jószívűn kevéssel.
S hogy mívelt férfiút diskurzusom
nem szórakoztat, azt is jól tudom.

FAUST

Egy szód, tekinteted többet ígér
a világ bölcsességénél!
(Megcsókolja a kezét)

MARGIT

Minek erőlteti? Csókolni volna képes?
Oly rút, oly durva a kezem!
Nem könnyű munka, mit naponta végez!
Anyám ebben könyörtelen.

Továbbmennek

MÁRTA

S az úr? Utazgat szintén untalan?

MEFISZTÓ

Haj, erre késztet pályám s hivatásom.
A búcsuzás sok helytől fáj ugyan,
mégisincs seholse maradásom.

MÁRTA

Hát, ifjúkorban jó lehet,
szabadon kóborolni a világot;
de ha megöszül a fejed,
s kullogsz a sír felé mint agglegény, belátod,
ez jót még senkinek se tett.

MEFISZTÓ

Ettől borsódzik is a hátam.

MÁRTA

Ne késlekedj tehát, uram-barátom!

Továbbmennek

MARGIT

Ki szemnek - messzi szívnek is!
A széptevés bízvást szokása;
s aztán van számtalan barátja,
s míveltebb nálam mindenik.

FAUST

Amit annak hiszel, gyakran nem más, szívem,
mint rövidlátás és önösség.

MARGIT

Tessék?

FAUST

Ó, hogy a tisztaság és jámborság sosem
érzi, hogy önmagában mily erősség!
Hogy jószág, szendesség főadománya
a Természetnek, mely oly dúsan ad.

MARGIT

Ha jut rám-gondolásra pillanat,
nekem elég időm lesz gondolnom magára.

FAUST

Magadba' vagy sokat?

MARGIT

Kis háztartás is gondokat,
munkát is épp eleget ad.
Szolgálónk nincs, kezem napestig meg nem áll,
seper, köt, főz, varr és ruhát mos
s kell is, mert mindebben anyám
oly akkurátos.
Nem is azért, mivel tán szükség kényszerít;
hisz másoknál élhetnénk módosabban;
apám örökiből csinos vagyom van,
egy házacskát hagyott ránk s kertet itt.
Ámbár a napjaim most kissé csendesebbek;
a bátyám katona,
húgocskám már hallott.
A kicsivel bizony sok veszködés vala;
örömet kezdeném újból, ha élne, bezzeg!
Kedves angyalka volt.

FAUST

Ha másod lehetett!

MARGIT

Fel én neveltem, szívből szeretett.
Apám holta után jött meg szegényke,
s nem tudtuk, anyánk hal-e, él-e,
amint feküdt reménytelen.
De végül helyrejött, s gyógyult szép csendesen.
S bár bizonyos volt gyógyulása,
nem gondolhatott szoptatásra;
így hát magam neveltem én
tejen s vizen; így lett enyém,
ölben s karon hordoztam őt,
s vidáman, pajkosodva nőtt.

FAUST

A legtisztább boldogság volt bizony!

MARGIT

Nehéz óráim is volt sok a poronttyal.
Nálam volt éjjel bölcseje,
s elég volt egy nyögése, moccanása,
felrezzének bele.
Cuclit kapott, és hozzám bujt az árva,
vagy hogyha sírt, felvettem, s énekelve
táncoltam a szobában véle fel-le;
és már kora-hajnalban mosni kelle,
aztán a konyha, majd ki a piacra,
így folyt ez nálunk, napról napra.
Nem volt biz ez, uram, szórakozás,
de aztán jólesett az étel, aluvás.

Továbbmennek

MÁRTA

Az asszony nép sínyli meg ezt, szegény,
nehezen fogható egy agglegény meg!

MEFISZTÓ

Magadfajtákon áll, hogy én,
még idején, jó útra térjek.

MÁRTA

S mondja: szívét soha el nem ígérte?
S hogy állapodjék: senki meg nem érte?

MEFISZTÓ

Saját tűzhely - a szóbeszéd szerint,
s derék asszony a legszebb földi kincs.

MÁRTA

Úgy értem: kedve még sohase támadt?

MEFISZTÓ

Az szent, hogy mindenütt jó szívvel fogadának.

MÁRTA

Kérdem: szívét komoly érzés nem járta még át?

MEFISZTÓ

Ne kezdjen senki is a nőkkel semmi tréfát.

MÁRTA

Jaj, félreért megint.

MEFISZTÓ

Szivem beléreped!
De értem azt - hogy egyre kedvesebb.

Továbbmennek

FAUST

Megismerél, mihelyt a kertbe jöttem,
édes kis angyalocska, te?

MARGIT

Nem látta tán? A szemem lesütöttem.

FAUST

S tolokodásom megbocsátod-e,
amelyre a minap ragadtál,
midőn a Dóm előtt haladtál?

MARGIT

Riadt valék, mert rosszat még reám
nem mondott senki is, mióta élek.
Jaj, véltem, úgylehet viselkedésed
volt helytelen s kihívó, te leány!
Bízást azért támadt a kedve,
hogy a szemét ilyen leányra vesse.
De valami, nem is tudom miért,
máris mozdult az úr javára bennem;
s magamra voltam csak dühös, amért
kelmedre ott dühösebb nem lehettem.

FAUST

Édeském!

MARGIT

Hagyja csak!
(Leszakít egy őszirózsát, s szirmait egyenként tépdesni kezdi)

FAUST

Bokrétának szeded?

MARGIT

Nem, csak játszadozás.

FAUST

Hogy?

MARGIT

Menjen, kinevet.
(Tovább tépdesi a szirmokat, suttog)

FAUST

Mit duruzsolsz te?

MARGIT

(alig hallhatóan) Szeret - nem szeret -

FAUST

Ó, édes, angyali gyerek!

MARGIT

(folytatja) Nem szeret - szeret - nem szeret -
(Az utolsót tiszta örömmel tépi le)
Szeret!

FAUST

Úgy van, szivem! Ez a virágbeszéd
legyen isteni szózatod. Szeret!
Tudod-e, mit jelent e szó? Szeret! -
(*Megfogja mindkét kezét*)

MARGIT

Elönt a láz!

FAUST

Ó, ne remegj! Hadd, hogy szemem
s ölelésem mondjon ki mindent,
mi el nem mondható:
magunk átadni oly gyönyörnek,
mely örök kell hogy legyen!
Örök! - A vége csak kétségb'ésés lehet.
Nem, nem! Ne legyen soha vége!

*Margit megszorítja a kezét, majd
kibontakozik és elszalad. Faust
egy pillanatra eltűnődik, majd utánasiet*

MÁRTA

(*jön*) Leszáll az éj.

MEFISZTÓ

S nekünk indulni kell.

MÁRTA

Kérve kérném, hogy még ne menjen.
bár meghittnek nem mondható e hely.
Mintha dolga nem volna senkinek sem,
s egyéb baja se volna,
lépten-nyomon szomszédját szimatolja;
s szájára vesz hamar, ki most itt rajtakap.
S a párocskánk?

MEFISZTÓ

Tova, túlszállnak a palánkon.
A pajkos lepkepár!

MÁRTA

Szereti, úgy találom.

MEFISZTÓ

S a lány is őt - nincs új a nap alatt.

KERTI HÁZIKÓ

MARGIT

*(bejön, megbújik az ajtó mögött, ujja hegyét
ajakára teszi, s a hasadékon leskelődni kezd)*
Jön ő!

FAUST

(jön) Kis huncut, nem menekszel,
elcsíptelek! *(Megcsókolja)*

MARGIT

(átöleli, viszonozza)
Szívből szeretlek, drága ember!

Mefisztó kopogtat

FAUST

(toppant) Ki az?

MEFISZTÓ

Barát!

FAUST

Barom!

MEFISZTÓ

A búcsú perce már itt!

MÁRTA

(jön) Későre jár, uram.

FAUST

Kísérhetlek hazáig?

MARGIT

Anyám majd - Ég veled!

FAUST

És én álljak tovább?
Isten veled!

MÁRTA
Ágyó!

MARGIT
Viszontlátásra hát!

Faust, Mefisztó el

Most ez az ember, Istenem,
mire gondol és mire nem!
Csak állok és szégyenkezem,
s mindenre azt mondjam: igen.
Én árva, együgyű gyerek,
fel sem fogom, bennem mit lelhetett. *(El)*

ERDŐ, BARLANG

FAUST

(egyedül) Dicső szellem, megadtál, meg, de mindent,
amire kértelek. Orcád felém
a lángokból nem fordítád hiába.
S adtad országomul a dús természetet
s hatalmat élnem és élveznem is.
Nemcsak rideg szemlélését hagyod:
belátnom engedsz titkos mélyibe,
akár legjobb barátom kebelébe.
Elevenek sorát vonultatod
előttem, s ráismerni megtanítasz
testvérekre bozótban, vízben, égen.
S ha az erdőn vihar csattog, ropog,
s zuhantában az óriás fenyőszál
recsegve zúzza szét szomszédjait,
s a zuhanástól a hegy odva döndül
biztonságos barlangba elvezetsz,
és láttatod magammal önmagam,
s megnyílnak lelkem titkos mélyei.
S midőn engesztelőn kel föl a tiszta hold,
előttem föllegeknek sorra mind,
sziklák faláról s nedves sűrüből
a hajdankor ezüstös árnyai
s a tűnődés zord kéjét enyhítik.
Ó, hogy nekünk mi sem tökéletes,
most érzem csak! Ehhez a gyönyörhöz,
mely istenekhez visz mind közelebb,
társat adtál, nem nélkülözhetőt.
Ámbátor ő fagyos - arcátlanul
magam előtt aláz meg, egy fuvás,
s megsemmisíti minden adományod.
Vad lángot lankadatlanul szivemben
ő szít ama szépséges kép iránt.
Igy tántorgok vágytól a gyönyörig,
s így epedek új vágyért a gyönyörben.

MEFISZTÓ

(megjelenik) Unalmassá még most se vált a lét?
Mi örömet lelsz benne váltig?
Próbáltad, jó, de már elég;
fogam valami újra vásik.

FAUST

Bár volna több ügyed s bajod,
semhogy rátörj egy jó napomra!

MEFISZTÓ

Jó, jó! ne félj, békét hagyok,
ne légy mindjárt ilyen goromba.
Veled, ki nyers vagy, örült és konok,
nagy veszteség talán nem érne.
Egész nap folyton lótok és futok:
mi jó neki, s mi kelletlen dolog,
orráról le nem olvashatni mégse.

FAUST

Ez már aztán őszinte szó!
Ő bosszant, s még ő vár köszönetet!

MEFISZTÓ

Nélkülem, árva földlakó,
mivé lett volna életed?
A képzelet tobzódásaiból
ki gyógyítja ki lelked, ha nem én?
S ha én nem lettem volna: hol
volnál te már e földtekén?
Barlang odvába', bérc-oromnál,
bagoly módján, meddig kotolnál?
Eledeled dohos moszat, kavics között,
mint a varangy, mért szürcsölöd?
Édes, dicső szórakozás!
Még a „tudós” vagy, semmi más.

FAUST

Megérted-é, lelkembe mily csodás
erőt önt e pusztában bujdosás?
Ha örömöm sajdítanád csak,
ördög voltod elég, hogy nékem ezt ne szánjad.

MEFISZTÓ

Ó, földöntúli gyönyörűség!
Heverní harmatos hegy éji hűsén,
eget-földet vonaglón átölelni,
magadban kéjesen megistenülni,
a föld ölég ős vággyal hatolni,
a Hat Nap művivel egy testbe forrni,
s nagy bőszen, nem tudom, mi kéjt szerezni,
majd örömittasan a mindenségbe veszni,
hogyan elfeledd a földi port,

s végül a nagy szent intuiciót
(bizonyos mozdulattal)
- nem mondhatom, mint - befejezni.

FAUST

Köpedelem, te!

MEFISZTÓ

Nincs inyedre, látom!
S utálkozásra van jogod, belátom.
Nem illik szüzi fül előtt rebegned,
ami nélkül a szűz szív nem lehet meg.
Egy szó, mint száz, attól senki se tilthat,
hogy magad olykor ábrándokba ringasd;
ámbár soká ezt sem lehet.
Látom, már újra zaklatott vagy,
ha folytatod, hát összeroppant
téboly, szorongás, rémület.
Ebből elég! Szerelmed sírva kuksol,
s neki már minden szűk, sivár.
Nem szabadulhat alakodtól,
holtig szeret és egyre vár!
Amint kiönt a hó levétől a patak,
úgy önté el szilaj szerelmed,
ezt mind a szívébe terelted,
s most patakod, lám, elapadt.
Az eredeti királykodás helyében,
a nagyúrhoz az illenék,
ha ezt a pezsgő, zsenge vért
jutalmazná valamiképpen.
Sajgó várás az élete;
ablakban áll, felhőket nézeget,
mint szállnak a vén városfal felett.
„Madár ha volnék” - szól az éneke,
így múlik napja-éjjele.
Néha vidám, de többször réveteg,
aztán megint zokog,
s látszólag újra nyugodt,
s örökre szeret!

FAUST

Kígyó! Szörnyeteg!

MEFISZTÓ

(félre)

Top! Rád is tekeredek!

FAUST

Elvetemült! Kotródj el innen,
s a drága nőt ne emlegesd!
Többé az édes és gyönyörű test
vágját ne szítsd bomlott érzékeimben!

MEFISZTÓ

Hát most mi lesz? Azt hiszi, otthagyd -
s félig már ott is hagytad, ott!

FAUST

Közel vagyok, de bármily messze is
lehetnék tőle, el sosem feledném;
s irigy vagyok Krisztus testére is,
ha ajkkal illeti, elébe esvén.

MEFISZTÓ

Irigykedtem, komám én rád elégszer
az ikrekért, kik rózsán legelésznek!

FAUST

Kotródj, kerítő!

MEFISZTÓ

Jó. Korholj, én csak nevetlek.
Aki fiut s lányt alkotott,
az Úr e tisztre rábukkant legott,
s alkalmat is rá maga szerzett.
Vess véget e nyomorúságnak,
áhítsd inkább ifju babádat!
Ne váltig a Halált.

FAUST

Nem jobb nekem karjában, mint a mennyben?
Hagyj keblein felmelegednem!
Azt hinnéd, sorsa sose fáj?
Nem vagyok-é földönfutó, menekvő,
nyugtót s célt nem lelt szörnyeteg,
ki mint a vízesés, mely zúdul a hegyekből,
sóváran mind a mély felé eped?
S útfélen állt ez az ártatlan álom,
havasi rét kunyhócskájában ott,
s gondja se szállt túl a határon,
melyet e kis világ szabott.
És én, én istenátka,
nem értem be vele,

hogy az erőm kívásta
a sziklát, s úgy döntötte le:
őt, békességét kellett összerontsa!
Te szomjazztál, pokol, ez áldozatra!
Vajha, Sátán, kinom ideje múlna!
Aminek meg kell lennie, legyen!
Még ha sorsa fejemre visszahullna,
s elhullna ő is énvelem!

MEFISZTÓ

Toporzékol megint s tüzel!
Menj hozzá! Gyámolítanád!
Kiút hiján egy ily butácska fej
csak a Halált és mást se lát.
Az éljen, aki bátran él!
Hisz ördögségben jól indult a dolgod;
nincs ocsmányabb látvány a föld színén,
mint egy ördög, ha meghasonlott.

MARGIT SZOBÁJA

MARGIT

(a rokka mellett egyedül)

Nyugalmam, ó jaj,
s a szívem oda,
és meg se lelem már
soha, soha.

Ha messzire jár,
az a halál,
egész világ
epére vált.

Fejem szegény
hogy szédeleg,
szívem szegény,
majd szétreped.

Nyugalmam, ó jaj
s a szívem oda;
és meg se lelem már
soha, soha.

Érte nyitom csak
az ablakomat,
a házból is érte
lépek ki csak.

Milyen magas,
kevély, sudár!
Száján a mosoly,
s amint szeme jár,

és a beszéde
bűvölő,
s ó, mint szorit
s mint csókol ő!

Nyugalmam, ó jaj,
s a szívem oda,
és meg se lelem már
soha, soha.

Utána ég,
eped szívem.
Ó, ha csak egyszer
ölelhetem,

csókolhatom
amint akarom:
meghalok attól
boldogan!

MÁRTA KERTJE

Margit, Faust

MARGIT

Áruld el, Henrik!

FAUST

Mit, szivem?

MARGIT

Te voltaképp a hittel hányadán vagy?
Bár jó ember vagy, elhiszem,
úgy látszik, nem sokat számít tenálad.

FAUST

Hagyd ezt, szivem! Szeretlek, lásd, nagyon
s szerettemért testem-lelkem adom,
hitük és templomuk nem rombolom le, hidd meg!

MARGIT

Ez nem elég, hinned kell, hinned!

FAUST

Hát kell?

MARGIT

Ó, bárcsak hajlanál hitemre!
Nem tiszteled te a szentségeket se.

FAUST

Tisztelgetem.

MARGIT

Nem áhítsz rájuk mégse.
Nem mentél régideje se gyónni, se misére.
Istent hiszel?

FAUST

Ki jogosult e szóra:
Istent hiszek!
Paptól vagy bölcstől tudakolja,
a válasz csak csúfság lehet
a kérdezőre.

MARGIT

Nem hiszel te, nem?

FAUST

Félre ne érts, szépséges gyermekem!
Ki nevezheti Őt meg,
ki ismerheti Őt meg:
hiszem Őt - ?
S olyat ki érez,
hogymerni képes
azt mondani: nem hiszem!
A Mindentartó,
a Mindenhordó
vajon nem ölel át
engem, téged, magát?
Az ég nem boltosul felettünk?
S nem szilárd a föld talpuk alatt?
S barátságos mosollyal
nem kelnek örök csillagok?
Szemem nem a szemedbe néz?
S nem tódul-e minden
fejed s szíved felé,
s rejtelmesen nem szó körülted
láthatatlan és látható?
Telítsd ezzel szíved, akármilyen nagy,
s ha már boldogsággal telis-tele vagy,
nevezd ezt bárhogyan:
Öröm! Szív! Lélek! Isten!
De én szót nem találok
reá! Minden csak érzés;
a név, hang, füst csupán,
elfojtja ég tüzeit.

MARGIT

Szép is, jó is ez a beszéd,
a pap is ezt mondja általán,
éppen csak kissé más igékben.

FAUST

És ezt rebegi szépen
minden szív az Isten Napja alatt, lám,
ki-ki a maga ajkán;
a magamén én ne mondjam?

MARGIT

Ebben sok tetszetős dolog van,
összevéve mégis csak biceg;
nincs is keresztény hited.

FAUST

Lelkem!

MARGIT

Szenvedek tőle rég:
barátságod nem tetszik semmiképp.

FAUST

Hogyhogy?

MARGIT

Ezt az embert nyakadon,
lelkem mélyéből gyűlölöm, de nagyon;
soha, soha életembe',
semmi se szúrt még úgy a szívembe,
mint ez a kellemetlen arc.

FAUST

Szép babám, ettől ne tarts!

MARGIT

Ha megjelenik, a vérem hűledez,
bár jó vagyok mindenkire,
de ahogy téged hívlak és kereslek,
tőle testem-lelkem épp annyira retteg;
gazfickó, érzem homályosan!
Isten bocsássa meg, ha nincs igazam!

FAUST

Ily pókoknak is lenniök kell.

MARGIT

Nem szeretnék élni ilyenekkel!
Alighogy az ajtón benyit,
csufondárosan hunyorít
s fél-mérgesen.
Az ember érzi, szívére nem hat semmi sem;
a homlokára rá van írva,
nincs lélek, akit szeretni bírna.
S ha átmelegít két karod,
s bármily boldog, szabad vagyok,
mihelyt betoppan ő, tüstént megdermedek.

FAUST

Sugallatos angyalgyerek!

MARGIT

S ez engem annyira áthat,
hogy mihelyt közelünkbe lép,
mintha szerelmem is szünnék irántad.
S imádkozni se tudnék semmiképp.
S ez egyre rág a szívemen!
Te nem vagy így, jó Henrikem?

FAUST

Csak ellenérzés, gyermekem!

MARGIT

Most menni kell.

FAUST

Hát már sosem
jön egy zavartalan rövidke óra,
midőn a testünk-lelkünk összeformna?

MARGIT

Hiszen hálnék csak egyedül!
Ma éjjel ajtóm nyitva is maradna;
anyám rossz alvó rendkívül,
s ha ott bennünket rajtakapna,
megölne az a pillanat!

FAUST

Ennek megesni nem szabad.
Itt egy üveg! Csak három cseppje kell
anyádnak italába,
s ne félj, úgy alszik tőle, mint a tej.

MARGIT

Mit nem tennék érted, te drága?
De úgye, nem tesz kárt szülőmben?

FAUST

Javallanám én máskülönben?

MARGIT

Te kedves, rád néz nem elég,
s már nem tudom, engem feléd mi von;
kedvedre már oly sok mindent tevék,
tennivalóm alig maradt bizony. *(El)*
(Mefisztó megjelenik)

MEFISZTÓ

Elment? A kis majom!

FAUST

Ismét ólálkodál?

MEFISZTÓ

Hallottam minden részletében,
amint az úrral itt katekizál;
egészségedre vált, remélem!
A lányok esze, lám, oda is áll,
kegyes-e régimódián az illető.
Vélvén: ha kushad ott, szolgál nekik is ő.

FAUST

Nem foghatod fel, rémpofa,
hogy ez az angyal-tiszta gyermek,
a szent hittel tele,
mely egymaga
is üdvözítheti, be fél, be szenved,
mert drága férfija, úgy látja, elveszett.

MEFISZTÓ

Érzékfeletti-érzéki lovag, te!
Egy fruska orrodnál vezet.

FAUST

Ganénak s tűznek torzszülötte!

MEFISZTÓ

S kedves szakmája, lám, az orcaismeret.
Feltünnöm már elég, s nem tudja, mi leli,
pofám neki merő homály s titok,
megérzi rólam, hogy holmi zseni,
tán éppen az ördög vagyok.
No és ma éjjel?

FAUST

Mi közöd?

MEFISZTÓ

Hadd leljek én is örömet!

A KÚTNÁL

Margit, Erzszi korszókkal

ERZSI

Hallottad-e, hogy járt Bora?

MARGIT

Nem én. Ritkán esik meg, hogy kijárok.

ERZSI

Bizony! Szibill mondotta ma!
Hát rajta is betelt az átok.
Megjárta a kevély!

MARGIT

Hogyan?

ERZSI

Dagad!
Biz, enni-inni már kettőnek ad.

MARGIT

Jaj!

ERZSI

Bizony csak megesett a végén.
De már mióta csüng is a legényén!
Mennyit jöttek-mentek,
táncban sosem pihentek!
Első lenni, azt szeretett,
tortával és borral traktálták eleget,
szépnek hitte magát a veszett.
Nem égett le az arca-bőre
ezt-azt el-elfogadni tőle.
Nyalták-falták egymást sokat,
s így a bimbócska leszakadt!

MARGIT

Szegény feje!

ERZSI

Biz azt cseppet se szánd!
Míg minket szöjtetett anyánk,
s kimenni este soha nem hagyott,
ő a latrába bujhatott,
s szerelemből kispadon, setét
zugban nem volt neki soha elég.
Meg is kell most kövesse hát
szál ingben az eklézsiát!

MARGIT

Elveszi bízvást a legény.

ERZSI

Nem ett meszet! Virgonc gyerek,
csaponghat máshol eleget.
Már megszökött.

MARGIT

Be rút dolog!

ERZSI

S ha elvinné: szebb volna, jobb?
Mi gázt vetnének elé, s a fiúk
letépnék róla a koszorút. *(Elmegy)*

MARGIT

(hazafelé)

Máskor én is hogy kelepeltem,
ha egy szerencsétlent szapultak!
Rátok, ti árva bűnbehulltak,
nem lelt elég rút szót a nyelvem!
S bármily fekete volt szegény,
még feketíteni tudtam én.
S ki mást megrótt s nagyzoglatott,
most már maga a bűn vagyok!
De az, ami rávitt és sodort,
Isten! Be jó! Jaj, csoda volt!

TORONYFAL

*A falmélyedésben a Mater Dolorosa szobor,
előtte korszokban virág*

MARGIT

(friss virágot tesz a korszokba)

Hajolj le,
kínokkal-teli, szólj le,
fordítsd felém szent arcodat.

Szivedbe karddal,
ezernyi jajjal
nézed fenn haldokló fiad.

Atyjára nézel,
sóhajtsz reménnyel,
enyhítse kínját s kínodat.

Ki tudja,
hogy fűrja
a kín a csontomat?
Gyötrődik szívem remegve,
s így beteggé mi tehette,
csak te, csak te tudod azt!
Mehetnék bármi tájra,
jaj, jaj, jaj, egyre fájna
e sajgás idebenn!
Elhagytak, el, de szörnyen,
csak hull, hull, hull, a könnyem,
s megszakad a szívem.

Reggel, amint szedegettem
e csokrocskát Teneked,
könnyemmel öntözgettem
a virágcserepeket.

Hajnalban, ha szobámba
fénylőn besüt a nap,
én már ülök az ágyban
s emészttem magamat.

Segíts! Ne hagyd halálomat!
Hajolj le,
ó, kinteli, szólj le,
s fordítsd felém szent arcodat!

ÉJSZAKA

Margit háza előtt az utcán

BÁLINT

(Margit bátyja, katona)

Ha dáridóban ültem így,
hol minden legény hősködik,
s dicsérgeték a cimborák
leányaink színét-javát,
kupám kiittam rá csupán,
könyökömre támaszkodám,
nyugodtan üldögéltem és
hallgattam a hetvenkedést.
Majd bajszom végigsimitám,
kezembe kaptam tele kupám
s szólék: hátrább az agarakat!
De tudtok-e egyet még olyat,
van az országban oly leány,
mint az én édes Margit hugám?
Csin-csin, a kupa körbejár,
„Ugy van, nemének díszé ő.”
Mondják, s nem henceg senki már,
elnémul a sok hetvenkedő.
És most? A hajam rángatnám ki,
s fejem a falba kellene vágni! -
Csípkedve, fitymáló jelekkel,
csúffá tehet minden gazember!
És túrnöm kell, mint rossz adósa,
s izzadnom minden kurta szóra!
S bár öklöm százat összezúzhat,
jaj, nem mondhatom, hogy hazudnak!

Kik jönnek most? Micsoda hang?
Ha jól látom, a két bitang!
S ha ő, hát jó helyre jött éppen,
a bőrét el nem viszi épen!

Faust, Mefisztó

FAUST

Mint az örökmécs, amely ott lobog,
s kicsillan a sekrestye ablakából,
majd elhalón oldalt világol,
s felé sötétség sompolyog:
a lelkem is ily éjbe-omló.

MEFISZTÓ

Kedvem kanduréhoz hasonló,
amely a lajtorján suhan,
falnál lopózik lassudan;
s mit érzek, oly erényszerű,
egy kis lopási kedv, egy kis párzási dűh.
Boszorkányszombat szép reménye
már véremben száguldozik.
Holnapután tudjuk, mivégre
virraszthatunk majd hajnalig.

FAUST

A rejtett kincs hát felszínre kerül,
mely idecsillan messziről?

MEFISZTÓ

A kincslélők öröme vár rád,
ha majd kiásod azt a ládát.
Belékukucsáltam minap
s láttam ott pompás tallérokat!

FAUST

S násfát, gyűrűt, karperecet,
hogyan velük a rózsám felcicomázzam?

MEFISZTÓ

Láttam én közte, úgylehet,
egy gyöngysort is a kincsrakásban.

FAUST

Ez már beszéd! Mert fájna nagyon
ajándék nélkül odaállítanom.

MEFISZTÓ

Cseppet se bosszankodj miatta,
ha amit ád, tán ingyen adja.
S mert az egen miljom csillag remeg,
hallj egy finom mesterművecskét:
valódi erkölcsi remek,
- hogy végképpen csapdába essék!
(Énekel, citerával kíséri)
Katám, Katám,
ilyen korán
mit álldogálsz
a rózsád kapujában?
Bemész szüzen,

de már ki nem
jössz úgy, szívem,
s maradsz csúnyán a pácban.
Légy óvatos!
Mert hamarost
betelt a sors,
s akkor jó éjt, babuskám!
Tehát a lány
jobb, ha nem áll
más kapuján,
míg gyűrű nincs az ujján!

BÁLINT

(előugrik)

Kit hívogatsz? Az angyalát!
Elvetemült patkányfogója!
Pokolba ezt a citerát!
Az énekest is a pokolba!

MEFISZTÓ

Kobzom kettéhasadt. Jobb lesz, ha elhajítom.

BÁLINT

Most ketté a fejed hasítom!

MEFISZTÓ

(Fausthoz)

Nehogy megfuss, doktor! Neki!
Ide mellém, amint vezetlek!
A gyíklesődet vedd-sze ki!
Amíg én védek, te repeszd meg!

BÁLINT

Ezt vedd ki! Ne!

MEFISZTÓ

Készségesen!

BÁLINT

Hát ezt?

MEFISZTÓ

Ihol!

BÁLINT

Tán ördög ví velem?
Mi ez megint? A karom ernyed el.

MEFISZTÓ

(Fausthoz) Most szúrj!

BÁLINT

(lerogy) Jaj, jaj!

MEFISZTÓ

Többé ez sem tüzel!
De most, usgyé, tűnjünk el, mint a kámfor:
már gyilkost kiabál valaki ott;
a rendőrséggel értem bár a szót,
de iszonyodom a vérbíróságtól.

MÁRTA

(az ablakban)
Ide! Ide!

MARGIT

(az ablakban)
Gyertyát hamar!

MÁRTA

(mint fent) Szitok, vagdalkozás, zavar.

NÉP

Egy itt hever. Halott!

MÁRTA

(kijön)
S a gyilkos már el is futott.

MARGIT

(kijön)
Ki fekszik itt?

NÉP

Anyád fia.

MARGIT

Könyörülj rajtam, Szűz Mária!

BÁLINT

Meghalok! Könnyü mondani,
s könnyebb megtenni már.
Mit álltok sírva-ríva, ti?
Figyeljete reám.

Körülállják

Te, Margitom, ha nem tudod,
még ifju vagy, ügyefogyott,
s nem jó úton haladsz.
Annyit mondok, bizalmasan:
ha szajha lettél, légy már, fiam,
tetőtől talpig az!

MARGIT

Bátyám! Uristen! Mily szavak!

BÁLINT

Ne ártsd ügyünkbe az Urat.
Ha már megtörtént a dolog,
igy-úgy eztán is menni fog!
Suttyomban s eggyel kezdted el,
majd folytatod a többivel,
s ha birt immár vagy egy tucat,
a város közprédája vagy.
Midőn szülemlik a gyalázat,
titokzatosság leplezi,
az éj borít rá sűrű fátylat,
orrát-fülét is elfedi,
bizony, meg is ölné szülője.
De ha megnő a becstelen,
jár nappal is már meztelen,
bár nem lett jobb se, szebb se közbe.
S orcája mennél undokabb,
annál jobban kell néki nap.

Bizony, látom az idejét,
hogy a derék polgári nép
akárcsak holmi szörnyű hullát,
messze kerül, ringyó, ha meglát.
Szived mélyén borzongva reszkess,
ha bárki szemedbe tekint!
Aranyláncot többé ne viselhess!
Oltár elé se állj kedved szerint!

Fodor galléros szép ruhába'
soha ne vigadozz a bálba!
Sötét, iszonytató vacokba
ülj koldusok s latrok között vacogva,
s bár Isten megbocsátna ott,
a földön légy elátkozott.

MÁRTA

Ajánld az Uristennek a lelked!
Mért vennél még magadra terhet?

BÁLINT

Te keritőné, becstelen személy,
ha elkapnálak, piszkafa, ne félj,
minden bűnömre elegendő
mentséget lelne a Teremtő.

MARGIT

Bátyám! Pokol-kínt szenvedek!

BÁLINT

Mondom, hagyd már a könnyeket!
E szörnyű megszégyenülés,
nekem a kegyelemdöfés,
állok az Ur elé oda,
mint jó vitéz, jó katona! (*Meghal*)

DÓM

*Szertartás, orgonaszó, ének.
Margit a sűrű gyülekezésben.
Mögötte a Gonosz lélek*

GONOSZ LÉLEK

Ugye, Margit, be más volt,
midőn még büntelen
álltál oltár elé,
s nyűtt könyvecskédből ott
szent éneket daloltál,
még gyermekül,
s már égi hittel!
Margit!
Hol a fejed?
A szíved mélyén
mily iszonyu bűn?
Anyádnak lelkiért esedezel,
ki hosszú kínra érted aludta át magát?
S ki vére festi küszöböd?
S immár a szíved alján
nem moccan élőn valami,
s nem kínozt, szenved ott:
sejlő jelenvalóság?

MARGIT

Jaj! Jaj!
Űzhetném el gondjaim,
amelyek rajtam át meg átcikáznak
pusztitón!

KÓRUS

*Dies irae, dies illa,
Solvat saeculum in favilla.*

Orgonaszó

GONOSZ LÉLEK

Jaj neked!
A harsona szól!
Mozdulnak a sírok!
És szíved
hamvaiból
tűz-kínzatra
újrátámasztatva,
éled!

MARGIT

Hogy fussak el?
Úgy érzem, hogy az orgona
a lelkem apasztja,
s a dal szívem
tövét szakasztja.

KÓRUS

*Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet adparebit,
Nil inultum remanebit.*

MARGIT

Megfűladok!
A falpillérek
megfojtanak!
A boltozat
rám dől! - Levegőt!

GONOSZ LÉLEK

Csak rejtőzz! Bűn s gyalázat
rejtve nem maradhat.
Fényt? Levegőt?
Jaj neked!

KÓRUS

*Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus?
Cum vix justus sit securus.*

GONOSZ LÉLEK

Az üdvözültek
elkapják arcukat.
Hogy a kezük kinyujtsák,
irtóznak a tiszták!
Jaj!

KÓRUS

Quid sum miser tunc dicturus?

MARGIT

Szomszédné! Az üvegcsét! -
(*Ájulásba esik*)

BOSZORKÁNYSZOMBAT

*A Harz-hegység.
Táj Schierke és Elend körül.
Faust, Mefisztó*

MEFISZTÓ

Neked egy seprűnyél jól fogna mostan!
Én búzló bakkecskét hiányolok.
A célunk innen még ki tudja, hol van.

FAUST

Amíg a lábam ily rugalmas állapotban,
elég nekem e somfa-bot.
Mire jó a rövidítés? -
Bejárni rendre völgyek tömkelegjét,
megmászni e szirt meredekjét,
melyről folyvást buzog a vízesés,
ez a valódi vándor-kedvtelés!
A nyírt tavasz zsendíti lassan,
s már a fenyő is érzi jól;
végtagjainkra hát hogy is ne hasson?

MEFISZTÓ

Bíz én nem érzem még sehol!
A testem még a tél tanyája,
utamra zuzmarát, dért áhitok.
A hold vereslő, csorba karimája
mily késett-szomorún bukkan ki ott,
oly gyenge fény, hogy az ember ma minden
lépésre fába, szirtbe ütközik.
Hagyj egy lidércet ideintnem!
Már látok egyet, vígan lobog itt.
Gyer ide, hékás! Minek a csodába
bolyongnál egyedül hiába? -
Légy oly szives, világítsd e csapást!

LIDÉRC

Hiszem, alázatom és hódolásom
ma tán elnyomja rossz szokásom:
az örökös zegzugban haladást.

MEFISZTÓ

Ejha! Az Embert majmolná menésben.
Csak egyenest, Ördög nevében!
Különben elfuvom lángod, lidérc!

LIDÉRC

Látom, te mint a ház ura beszélsz.
Hát örömet kedvedbe járok.
De gondold meg: ma egy bolondulás a hegy,
s ha most útatokon kóbor lidérc vezet,
célhoz nem egyhamar találtok!

FAUST, MEFISZTÓ, LIDÉRC

(váltakozó ének módján)

Látom, eljutottunk végre
az álomvarázsú körbe,
most mutasd, mit tudsz; előre!
hogya a tágas, vaksi térbe
érjünk egykettőre innen!

Fák tódulnak mindenünnen,
árnyékuk mögénk hanyatlik,
suvas, gyorsan suhamlik
s a sok hosszú sziklaormány
horkan és fújtatva-fúj rám!

Kő közt, gyepek közt fut az útján,
fut a csermely, patakocská.
Víz-zúgás ez? Vagy dalocská?
Szava édes panaszoknak,
hangja mennyei-napoknak
szerelemben és reményben!
S rá borúsán zsong a visszhang,
mint valami ősi monda.

„Uhú! Huhú!” már közel szól,
kuvik, bibic, szarka gajdol,
hát ezek még most is ébren?
Lába-vékony, hasa-vaskos
varasgyíkok hada futkos.
S gyökerek, kígyó módjára,
innen-onnan felmerednek,
rémítésre, megfogásra;
életre kelt facsomorból
vándor után polipkar nyúl,
hogya elkapja. Tarkabarka
egérnép fut az avarba,
a mezőbe, a mohába!
Jánosbogarak repülnek,
hemzsegő rajokba' dülnek
a tébolyult vonulásba.
Inkább mondd meg, hogya megyünk-e,
avagy itt vesztegelünk-e?
Mintha csak körben repülne
velünk minden: a fa, szikla

fintorogna és a szikra
rémitően sűrűsülne.

MEFISZTÓ

Csak fogózz bojtomba bátran!
Feljutottunk a hegyhátra,
s már bámulva láthatod,
Mammon a hegyben hogy ragyog.

FAUST

Milyen furcsán dereng e tájon
e hajnalszínü bús sugár!
Még a legmélyebb völgynyíláson,
a szurdok torkán is bejár.
Itt gőz lebeg, ott pára úszik,
zsarátnok ég és füst lobog,
ismét finom szál módra kúszik,
majd mint a forrás, felbuzog,
most száz kis érre foszladozva,
a völgy ölén végig remeg,
de megtorlódik a sarokba'
s egyszerre ismét egybe megy;
tűz-szikrák csillognak csodásan,
mint szerteszórt aranyhomok,
s a szirt - nézd! - teljes magasában
kigyullad és lánggal lobog.

MEFISZTÓ

Hogy is ne gyujtaná ki Mammon
ez ünnepen pompás lakát!
Légy boldog, látván e csodát;
duhaj vendégeit már jönni hallom.

FAUST

Hogy harsog a szélfergeteg!
És mekkorákat paskol a nyakamra!

MEFISZTÓ

Fogóddz valami ősi szirtdarabba,
másként a szélvihar e mély szurdokba vet.
Köd sűrűsíti az éjszakát.
Hallod, hogy recsegnek a fák!
Riadtan szállnak a baglyok.
Omló oszlópa csattog
örök zöld palotáknak.
Rínak, hasadoznak az ágak!
Szálfák iszonyú zuhanása!

Gyökerek nyögése-sírása!
Szörnyű robajjal, összevissza
zuhannak, egymást elnyomorítva,
s hol eldugul a szikla-katlan:
nyí, süvölt a szél szakadatlan.
Hangokat hallasz-e fentről?
Messzeségből és közelből?
Mert a hegy már csupa zaj:
árad az örült boszorka-zsivaj.

BOSZORKÁNYOK

(kórusban)

Boszorka, a Bakhegyre méssz,
sárga a tarló, zöld a vetés.
Ott feketéllik már a had,
maga Urián úr fogad.
Tüskön-bokron átalrobog,
búzik a bak, a boszorka poszog.

EGY HANG

Vén Baubó is jó szaporán;
lovagol egy kövér kocán.

KÓRUS

Adassék hát neki tisztelet!
Baubó mama! Ez elvezet!
Ez disznó lám, meg anya is,
gyerünk nyomába hát mi is!

HANG

Mely úton jöttetek?

HANG

Ilsesteinon át!
Láttam fészkén a bagolykirályt.
Mily szemet mereszte!

HANG

Eredj a pokolba!
Minek loholsz, bolondja?

HANG

Megtépett a beste;
csupa seb a testem!

BOSZORKÁNYOK KÓRUSA

Széles az út, hosszú az út,
hát mindenki megbolondult?
A villa bök, a seprű szúr,
anyja szakad, magzat kimúl.

BOSZORKÁNYMESTEREK FÉLKÓRUSA

Csiga mód vánszorgunk mi föl,
bezzeg, az asszony nép elől!
Ha a Sátánhoz fut a nő,
ezer lépéssel jár elől!

KÓRUS MÁSIK FELE

Bíz ez csak amolyan beszéd,
hogyan annyival vannak elébb;
nekik ezer lépés kevés,
mi férfinak egy szökkenés.

HANG

(a magasból)

A tengerszemből jöjjetek!

HANG

(a mélyből)

Mennénk a magasba véletek!
Mosunk, mosakszunk s oly tiszták vagyunk,
de örökre meddők maradunk.

MINDKÉT KÓRUS

Elül a szél, csillag kimúl,
a bús hold fellegekbe búj.
A surrogó varázssereg
szikrákat szór szét, ezreket.

HANG

(a mélyből)

Állj! Megállj csak!

HANG

(a magasból)

A szurdokból ki ordibálhat?

HANG

(a mélyből)

Engem is! Engem is!
Háromszáz esztendeje már
a csúcs felé hiába hágok.
Magamfajtajú mennyi vár ott!

MINDKÉT KÓRUS

Seprő repül, karó repül,
ki villán, ki vén bakon ül,
aki ma fel nem kecmereg,
az mindörökre elveszett.

FÉLBOSZORKÁNY

(a mélyből)

Már oly rég hátul bicegek,
s be messze már a többiek!
Otthon nyugalmam nem lelem;
s itt sem találom a helyem.

BOSZORKÁNYOK KÓRUSA

A balzsam bátorságot ad,
vitorlánk egy kis rongycafát,
minden teknő jó bárka ma;
ki ma se száll, nem fog soha.

MINDKÉT KÓRUS

S ha sergünk csúcs körül kering,
ereszkedjünk a földre mind,
s szélét-hosszát borítsa be
boszorkány-népség tengere.
(Letelepednek)

MEFISZTÓ

Nyomul, tolul, vinnyogva vartyog,
kuncog, vihog s futtába harsog!
Szikrát vet, búze éktelen!
valódi boszorkány-elem.
Még elszakadhatunk. Maradj velem!
Hát hol vagy?

FAUST

(messziről)

Itt!

MEFISZTÓ

Hú, már úgy elsodortak?
Más nem segít: gazdajogom csak.
Sátán úrfi vagyok! Szép pereputty, helyet!
Ugorj egy jó nagyot, doktor, és add kezed,
hogy e csúrhéből már kijussak.
Ez a zshivaj magamfajtának is sok.
Ott a bozót tövén különös fény dereng,
vágjunk neki ama csalitnak.
Jer, lássuk, mi van odabent.

FAUST

Tagadás lelke, te! Csak rajta! hát vezérelj!
S bölcsebb nem is lehetnél, gondolom:
avégett kaptatunk boszorkányszombaton,
hogy most kényelmesen húzódjunk ide földre?

MEFISZTÓ

Nézd, mily színes lángok lobognak!
Klubvígáalom hallatszik onnat!
Kevés közt sem léssz egyedül.

FAUST

Én inkább mennék oda föl!
Tüzet, füstörvényt látok ott.
Dőlnek a Rosszhoz csapatokba;
és hány titok oldódik ott ma!

MEFISZTÓ

De támad is nem egy titok.
E nagy zshivajgás engem úntat,
csendben húzzuk meg itt magunkat.
Csinál az ember, rég divat,
a nagy világban is, kicsiny világokat.
Látsz ott boszorkányt, ifjat és pucért,
sok vént, ki tudja, mit takargat.
Légy víg, csupán a kedvemért!
Kis fáradság - s nagy lesz jutalmad.
Miféle hangszereknek szava zendül?
Vad rotyogás! Hozzá kell szokni mentül
gyorsabban. Jöszte! Hátha nem maradt
más, mint hogy szépen beajánljalak,
lekötelezvé téged újra! -
S még te beszélsz? Hogy szűk lesz ez a hely?
No lásd, a végire ki láthat el?
Száz tűz is lángol itt már hosszú sorba',
s van itt tánc, dal, beszéd, kotyvasztás, ölelés.
Hát van-e, mondd, ennél jobb kedvtelés?

FAUST

S bennünket most ide miként vezetsz be?
Varázslóként, avagy ördög szerepbe?

MEFISZTÓ

Habár inkognitó járkálok rendszerint,
ily ünnep megkívánja szép rendjeleink.
Bár térdszalag nem ékesít,
a lóláb épp elég a tiszteletre itt.
No nézd csak e csigát! A közelembe mászott;
és finoman tapogató
orrával már kiszagolászott.
Mivoltom itt bizony el nem tagadható.
Tüztől-tüzig megyünk most nézelődvén,
te a kérő leszel, én meg a vőfély.
(Némely hamvadozó parázs mellett ülőkhöz)
Öreg urak, oldalfélt ültök árván?
Helyetek közepütt illendőbbnek találnám,
hol ifju vér tombol, pezseg;
kuksoltok otthon éppen eleget.

GENERÁLIS

A nemzetben ne bizakodjál!
Hiába tettél érte oly sokat;
nép közt csakúgy, mint asszonyoknál,
babért csakis az ifjuság arat.

MINISZTER

Tévútakon botorkál most a hon,
ó, hol vagy boldog, régi korszak?
Bezzeg, míg miénk volt az ország,
aranykor volt, isten bizony.

JÖTTMENT

Mi sem valánk épp ostobák,
s nem egy gazságot elkövettünk;
és most fordul fel éppen a világ,
mikor derék fenntartói mi lettünk - ?

SZERZŐ

Ki vesz kézbe ma egyáltalán
mérsékelt-bölcs tartalmu könyvet?
A drágalátos ifjuság talán?
Hallatlanul orcátlan, nyegle kölykek!

MEFISZTÓ

(hirtelen nagyon vénnek látszik)

Ítéletre megért a nép,
hisz a banyák hegyén ma mászom utoljára,
s mert hordómban híg lötyyedék,
itt a világvég nemsokára!

ZSIBÁRUS BOSZORKÁNY

Jó urak, ne siessetek!
Pillantsatok a portékámra!
Bizony mondom, hogy nem hiába:
páratlan ritka kincseket
láthattok furcsa sátoromba',
milyet még nem látott a föld:
minden tárgyat csak ártalomra
használtak egykor, minden ölt!
Nincs egy tör, mit ne mocskolt volna vér meg,
nincs egy kehely, miből a teljességgel ép
testbe ne csordult volna méreg,
ékszer, mely tiszta nő becsületét
meg nem vevé, se kard, amely nem szószegéssel,
orvul végzett vala ellenfelével.

MEFISZTÓ

Hej, Nénikém! Te nem haladsz a korral!
Volt, ami volt! A mult halott!
Csábitgass hát újfajta jóval!
Miránk csupán új holmi hat.

FAUST

Ez a zshivajgás megbolondít!
Valóságos vásár tolong itt!

MEFISZTÓ

Mind felfelé futnak, zihálnak,
vélnéd, taszítsz, de téged taszigálnak.

FAUST

Ki ez?

MEFISZTÓ

Találd ki. Jobban nézz oda!
Lilith!

FAUST
Ki?

MEFISZTÓ

Ádám első asszonya!
Ajánlom, óvakodj pompás hajától,
mellyel, mint páratlannal kérkedik;
ha egy legényre rátekeredik,
onnét az egyhamar már el se lábol.

FAUST

Egy vén s egy ifjabb néember fekszik ottan;
tán a sok táncból elrogyottan!

MEFISZTÓ

Bizony, ma senki sem pihen!
Új táncba kezdenek; álljunk be sebtiben.

FAUST

(a fiatallal táncra perdül)
Hadd mondjam el szép álmomat!
Álltam egy almafa alatt,
két szép almát láttam, pirost,
felmásztam értük hamarost.

A FIATAL

Mindég almán jár eszetek!
Ebből már Ádám is evett.
Szivem boldogságtól dagad,
hogy kertecskémbe is akad.

MEFISZTÓ

(az öreggel)
Álmodtam egyszer egy csunyát;
csak látok egy nagy kétágu fát,
s abban hatalmas hasadás;
tetszett bizony, mitagadás.

AZ ÖREG

Fogadd forró hódolatom,
lelkem lólábú lovagom!
Derék csapot hordozzon az,
ki nagy luktól nem borzadoz.

FARIFANTASZTA

Kárhozott nép! Hát ez a köszönet?
Holott nem rég' kideritettem,
hogy rendes lábon nem járhat a szellem?
S ti táncoltok, akár más emberek?

A FIATAL

(táncol) Hát ez bálunkra hogy került?

FAUST

(táncol) Eh! Ott van ez, lám, mindenütt!
Mások táncát ő veszi latra,
s ha egy lépésed elszalasztja,
a semmivel egyenlő az csupán.
Mihelyt előmegyünk, dühös csak igazán.
S ha most egyhelyben látna itt kerengni,
ahogy öreg malmában ő szeret,
örülne rajta, úgylehet;
kivált ha őt ezért meg tudnók süvegelni.

FARIFANTASZTA

Még mindig itt e had! Hej! Hallatlan világ!
Tűnjetek el! Hisz felvilágositánk!
Az ördögfaj szabályt röhögve sért meg.
Lehetek bölcs, ha Tegelben kísértnek.
Hiába üldözöm oly rég a babonát,
sosem szűnik meg! Hallatlan világ!

A FIATAL

Szűnjék kegyed, s bennünket ne szekáljon!

FARIFANTASZTA

Szellemek, arcotokba vágom:
szellemdespotizmust nem türhetek;
a szellemem nem bírja meg.

Folytatják a táncot

Babér ma nem nő e mezőkön;
de útirajzom a hónom alatt,
s hiszem, ha jó a kellő pillanat,
az ördögöt s a költőket legyőzőm!

MEFISZTÓ

Most megy s beléül holmi pocsolyába,
e gyógymód könnyít rajta egyedül,
s ha néhány jó nadály telepszik a farára,
szellemektől s Szellemtől menekül.

(Fausthoz, aki éppen abbahagyta a táncot)

Miért eresztet el e szép leányzót,
ki szép dallal mulattatott?

FAUST

Jaj! Jaj! Veres egér futott
ajka közül, miközbe' táncolt!

MEFISZTÓ

Ez már igen! Sose bánkódj ezer'!
Fő, hogy nem volt szürke egér.
Pásztorórán ily kényeset ki látott?

FAUST

Majd láttam -

MEFISZTÓ

Mit?

FAUST

Mefisztó, ládd-e, ott!
Magában áll amott egy szép halvány leányka,
lépése lassu, vontatott,
mint hogyha a lába össze volna zárva.
Oly sápadt és oly bánatos,
hogy Margithoz hasonlatos.

MEFISZTÓ

Hadd álljon ott! Jót senkinek se tesz.
Bálvány, élettelen, rontó kísértet ez.
Ajánlom, messze elkerüld;
csak rád tekint, s szíved tüstént kihült,
akire néz, kővé mered; -
Medúzáról hallhattál eleget!

FAUST

Akárcsak egy halott szeme világi,
melyet le nem fogott szerette kéz.
Ez a kebel, melyet Margit kínálja,
s a test is ez, mely édes, mint a méz.

MEFISZTÓ

Bűbájosság ez is, lóvátévő mese!
Ki-ki azt hinné, önnön kedvese.

FAUST

Lelkem örül, s gyötrődve szenved!
Ez a tekintet el nem enged.
Be pompás volna ez a zsenge nyak
selyemszalaggal, szép veressel,
kés élinél se szélesebbel!

MEFISZTÓ

Ez aztán kedves gondolat!
Fejét, hiszen Perseus áldozatja,
hóna alatt is hordozhatja -
a képzelgés mily láza ez!
Inkább a dombra igyekezz!
Vigalmas hely, akár a Práter;
s ha nem káprázik a szemem,
rajt egy teátrum is tanyát lel.
Mit adnak itt?

SERVIBILIS

Kezdik már sebtiben.
Új szindarab, ez már a hetedik ma;
naponta hét, se kevesebb, se több.
Műkedvelő szerezte s írta,
s előadják műkedvelők.
De futnom kell, urak, bocsánat;
a függönyhúzást én műkedvelem.

MEFISZTÓ

Be szép, hogy a Banyák hegyén talállak!
Ide is illetek ti tökéletesen!

BOSZORKÁNYSZOMBAT-ÉJI ÁLOM VAGY OBERON ÉS TITÁNIA ARANYLAKODALMA

Intermezzo

DÍSZLETMESTER

Ma mi is nyugodhatunk,
fiai Miedingnek.
Nyirkos völgy és ócska domb,
ennyi csupán a díszlet!

HÍRHOZÓ

Ötven év kellett ide,
hogy most aranylakzit ülünk;
elmult a harca végre, de
az *aranyat* becsüljük.

OBERON

Ha itt vagy, szellemsereg,
ám lássad, kandi násznép,
másodszor hogy' fog kezét
királyod és királynéd.

PUCK

Puck hanyatt-homlok rohan,
ma épp elég a dolga;
s fut utána boldogan
száz is a vigalomba.

ÁRIEL

Áriel szavára dal
csendül, mennyei zengzet;
sok rémarcot idecsal,
de szépek is közelgnek.

OBERON

A házassági béke titkát
taníthatjuk már mi!
Hogy szeressék ketten egymást,
el kell izibe válni.

TITÁNIA

Ha asszony zsémbel, férj morog:
ragadd meg sebtén őket,
urát a zord Északra dobd,
és Délre vidd a hölgyet.

ZENEKAR TUTTI

(fortissimo)

Szúnyogcsáp és Légycobák,
s minden atyafiságok,
Levelibéka, Sáskaláb -
ezek a muzsikások.

SZÓLÓ

Nézzétek csak a dudát!
Szappanbuborék a'!
Csap is putypuruttyolást
orra hasadéka!

SZELLEM

(éppen születőben)

Póklábat, varangyhasat
és szárnyat kap a féreg!
Bár ily állat nem akad,
fő, hogy kész ez az ének!

EGY PÁROCSKA

Sok kis lépés, nagy ugrás
illaton, mézen által;
bár sokat ugrabugrálsz,
de fel sohase szárnyalsz.

KÍVÁNCSI UTAS

Mi ez? Tán csak nem maszkabál?
Ugyancsak furcsa móka;
Oberon, a szép király,
köztük látható ma?

ORTODOX

Körme, farka nincs neki!
de mégis, semmi kétség,
akár Hellász Istenei,
ő is ördögi vérség.

ÉSZAKI MŰVÉSZ

Minden, amit megrögzitek,
gyakorlat, vázolás ma;
kellő időben készület
egy olasz utazásra.

PURISTA

Ah, balsors hozott ide:
ez már mégis gyalázat!
Pudert a banyák sergibe
csak tán ketten használnak!

IFJÚ BOSZORKÁNY

Puder, ruha: kell is nekem!
használja öregasszony;
én puder nélkül, s meztelen
lovagolok a bakkon.

MATRÓNA

Jómodorom tiltja veled
összerúgnom a patkót;
remélem ífjan kell neked,
amint vagy, megrohadnod.

KARMESTER

Szúnyogcsáp és Légycobák,
ne szállj a meztelenre!
Levelibéka, Sáskaláb,
ügyelj a jó ütemre!

SZÉLKAJAS

(az egyik oldal felé)

Nekem való szép társaság!
Csupa gyönyörű mátkák!
Menyasszonyok meg daliák
reménydús sokasága.

SZÉLKAJAS

(a másik oldal felé)

Ha alattuk meg nem hasad
a Föld iszonyu gyomra,
magam vetem le magamat
most mindjárt a pokolba.

XÉNIÁK

Vagyunk az ollószájú nép,
rettegjék is a szánkat!
Üdvözljük legelébb
dicső Sátán papánkat!

HENNINGS

Lám, hogy tódul csapatuk,
s mily bájjal enyelegnek!
Miért ne hirdetnék maguk
végül jószivűeknek.

MUSAGETES

E boszorkányhadba magam boldogan belevetném;
s a múzsáknál bizonyosan
ügyesebben vezetném!

CI-DEVANT KORSZELLEM

Fogózz bojtomba az uton,
ugy lesz nagyramenendő!
Bakhegyen s német Parnasszuson
van még hely elegendő.

KÍVÁNCSI UTAS

Ki az a peckes ur, ahol!
Járása nyegle, kényes.
Lépten-nyomon csak szimatol.
„Jezsuitákat érez.”

DARU

Halászni nékem jólesik
tisztában, zavarosban.
E kegyes is kiegyezik
az ördöggel hamarossan.

VILÁGFI

Csak ugródeszka a világ
a jámbor kegyeseknek;
vert is a Bakhegyen tanyát
nem egy szent-célú egylet!

TÁNCOS

Új banda jó a völgyön át?
Dobok pergése távol.
„Egyet se bánd! bölömbikák
egyhangu kara a nádból.”

TÁNCMESTER

Micsoda vad lábkapkodás?!
Ki-ki ropja, ahogy tud;
sánta szökell, ugrik tokás,
s hogy ez mint fest, mi gondjuk?

HEGEDŰS

E csürhenép epét okád,
s hamar egymásnak esnék;
nem tisztel mást, csak a dudát,
mint Orpheus lantját a bestyék.

DOGMATIKUS

Bírálat s kétség kínjai,
engem már nem gyötörtök!
Az ördög is csak valami,
másként hogy volna ördög?

IDEALISTA

Ugy működik a képzelet,
hogy az valami pompás;
ha annyi minden - lehetek
bolond, mint annyi sok más.

REALISTA

Én ezt a zűrzavart unom,
kín s bosszuság e lárma;
első eset: egyensúlyom,
úgy érzem, nem szilárd ma.

SZUPERNATURALISTA

Roppant jól érzem magam itt,
bohó csoportjaikban;
mert ördögségük arra int,
hogy tán jó lélek is van.

SZKEPTIKUS

A fény nyomában járnak ím,
s a kincs közel, remélik.
Sátán-ra „ha látnám” a rím;
legjobb helyt vagyok én itt.

KARMESTER

Levelibéka, Sáskaláb,
ti kontár nyavalyások!
Szúnyogcsáp meg Légycobák:
ez a ti muzsikátok?

ÜGYESKEDŐK

Sanssoucinak hívatik
jókedvű társaságunk;
ha a lábunk elkopik,
majd a fejünkre állunk.

ÉLHETETLENEK

A torkunk sokszor volt falánk,
de most már Isten áldjon!
Cipellőnket eltáncolánk,
most futhatunk meztilábon.

LIDÉRCEK

A mocsárból származánk,
csak az imént születünk,
s lám, mire ide feljutánk,
csupa úrficska lettünk.

HULLÓ CSILLAG

Tündöklő égi sugarak
közül hulltam közétek!
Fűben fekszem már hanyatt:
és talpra ki segélhet?

VASKOSAK

Helyet nekünk! Sok helyet!
Ledől a fű nyomunkba;
amért szellem vagyunk, lehet
a szellem is otromba!

PUCK

Ne legyetek vaskosak,
mint az elefántbornyuk!
Hadd legyen legvaskosabb
ő maga, a botor Puck!

ÁRIEL

Szárnyatok szellem, avagy
természet adománya:
kövessétek szálltomat
a Rózsák dombjára!

ZENEKAR*(pianissimo)*

Felhóraj, ködvonulás,
már felülről piroslik.
Lombzúgás, nádsuttogás -
és minden szertefoszlik.

BORÚS NAP, MEZŐ

Faust, Mefisztó

FAUST

Nyomorúságban! Kétségbeesésben! Siralmas hosszan tévelygett a földön és most rab! A tiszta, boldogtalan teremést, mint gonosztevőt, iszonyú szenvedésre tömlöcbe zárták! Ide jutott! Ide! Áruló, alávaló szellem, és te ezt titkoltad előttem? Csak ágálj, ágálj! s forgasd koponyádban veszett, ördögi szemed. Csak ágálj, s jelenléteddel bűszíts engem tovább! Rabságban! Jóvátehetetlen nyomorúságban! Gonosz szellemeknek odavetve, s az ítélkező, rideg emberiségnek! S te engem ezalatt még otromba örömekbe rántasz, növekvő kínjait palástolod előttem, s pusztulni hagynád megsegítlen!

MEFISZTÓ

Nem ő az első!

FAUST

Kutya! Iszonyú szörnyeteg! Mindenható Szellem, változtasd ezt a férget ismét kutyává, mely formában éjjente gyakran szeretett sompolyogni körülöttem, s a gyanútlan útonjáró körül ólálkodni, s azt elbotlónak vállára szökni! Változtasd őt kedvelt formájába vissza, hogy hason csúszkáljon előttem, a porban, s én lábommal tiporjam, az elvetemültet! „Nem ő az első!” - Irtózat! Irtózat! Emberi elme meg sem értheti, miért zuhant egynél több teremés a kínok ilyen mélységébe, s szörnyű szenvedésével miért nem tudta már az első megvezekelni az örökké Megbocsátó színe előtt, az utána következők vétkeit! Ennek az egyetlennek kínja velőmön, életemen átnyilall - s te ezrek sorsán is hidegen vigyorgasz!

MEFISZTÓ

Imé, ismét az értelem határára jutottunk, hol meghibban az emberi agy. De miért közösködsz velünk, ha nem tudod vállalni végig? Repülni akarsz, és szédül a fejed? Mi tukmáltuk rád magunkat vagy te miránk?

FAUST

Falánk fogad ne vicsorgasd reám, utálkozom! Hatalmas és felséges Szelem, ki megjelenésedre méltattál, te, ki szívem és lelkem ismered, miért kovácsoltál engem e gyászvitéhez, ki káron örül s romláson derül!

MEFISZTÓ

Befejezted?

FAUST

Mentsd meg Őt, vagy jaj neked! Évezredekre szóló iszonyú átok reád!

MEFISZTÓ

A bosszulók béklyóját meg nem oldhatom, zárjuk meg nem nyithatom. „Mentsd meg Őt”? Ki okozta vesztét? Én avagy te?

Faust vadul körülnéz

Tán mennykövet ragadnál? Szerencse, hogy nektek, hitvány halandóknak ez meg nem adatott! Széztúzni az ártatlanul ellenkezőt, tirannus módszer a javából, szorult helyzetből kivágni maguk...

FAUST

Vigyél oda! Meg kell szabadulnia!

MEFISZTÓ

S hát a veszedelem, amelyet magadra vonsz? Tudd meg, a várost megfekszi még a gyilkosság bűne, s ezt te hoztad reá. A ledöfött hantja felett bosszúálló lelkek keringnek, s a visszatérő gyilkost lesik!

FAUST

Még ez is ráadásul! Dög és halál reád, te szörnyeteg! Vezess oda, ha mondom, s szabadítsd meg őt!

MEFISZTÓ

Jó, odavezetlek, de nem tehetek sokat. Talán enyém az Ég s a Föld minden hatalma? A porkolábot majd elkábítom, a kulcsokat te kaparintsd meg, s hozd ki őt emberi erővel. Én addig őrököt és várok a táltosokkal útra készen. Ezt tehetem.

FAUST

Fel! S el innét.

ÉJ, NYÍLT MEZŐ

Faust, Mefisztó fekete lovakon nyargalnak

FAUST

Kik sürgenek ott a vesztőhely körül?

MEFISZTÓ

Mit tudom én, hogy sütnék-e, főznek.

FAUST

Felszállnak, leszállnak, görnyednek, hajolnak.

MEFISZTÓ

Boszorkaszerzet!

FAUST

Hamvaznak és avatnak!

MEFISZTÓ

Tovább, tovább!

TÖMLÖC

FAUST

(kulcscsomóval, lámpással, kis vasajtó előtt áll)

Rég nem érzett iszony szakad rám,
az emberfaj minden kínja-baja.
Itt él szegény, a nyirkos szalmapadkán,
s minden bűne: szerelmes tébolya!
És most hozzá belépni sem mersz?
Viszontlátásától didergesz?
Gyerünk! Vagy előbb lép a halál oda!
(Nekiesik a zárnak; belülről énekszó)
Anyám, az a lotyó,
engemet az ölt meg!
Apám, a lator,
engemet az ett meg!
Húgom, a kicsike,
föld húsibe
csontom elásta már.
Igy lettem én szép kicsi cinege;
hess madár! Hess madár!

FAUST

(kinyitja az ajtót)

Nem sejti még, kicsoda hallja itt
zörgő szalmáját, csörgő láncait. *(Belép)*

MARGIT

(elrejtőzik a vackán)

Jaj! Jaj! Jönnék! Szörnyű halál!

FAUST

(halkan)

Csend! Csend! Jöttem megmenteni téged!

MARGIT

(elébe vonaglik)

Nem rendülsz meg embertársad baján?

FAUST

Az alvó őrség hangodtól felébred!
(Megragadja a bilincset, hogy lefejtse)

MARGIT

(térden) Kitől vagy, hóhérlegény,
felettem hatalmad?
Viszel már az éj közepén?
Szánj meg, s halálom ne akarjad!
Nem győznél várni bár hajnalig? *(Feláll)*
Alig éltem! Alig, alig!
S a sírom már megásva!
Szép voltam, jaj, s ez vitt a pusztulásba,
párom közel volt - messze jár,
elhullt a virág s el a koszoru már.
- Ne ragadj meg ily kegyetlenül!
Bántottalak? Bánj vélem emberül.
Ne hiába esedezzem -
nem is láttalak világ-életemben!

FAUST

Túlélhet ilyesmit az ember?

MARGIT

Tehetsz, amit akarsz velem.
Csak előbb hadd szoptassam Őt meg!
Itt volt most is a keblemen,
de elviszik, s azzal gyötörnek,
hogy én öltem meg a gyermekem!
Nem leszek immár sose víg.
Verseket gyártanak rám! Be rosszak is a népek!
Régi mese végződik így,
ki fejtené meg?

FAUST

(térdre veti magát)
Szerelmed kéri, drága kincsem,
hadd, hogy lazítsak a bilincsen!

MARGIT

(melléje borul)
Imára hát! Segíts, szentek csapatja!
E lépcsőnek alatta,
a küszöb alja,
pokol birodalma!
S a Rosszak
rémitő haraggal
itt táboroznak!

FAUST

(hangosan)

Margit! Margit!

MARGIT

(figyelmez)

Szerelmem drága hangja!

(Felugrik, a láncok lehullnak)

Hol van Ő? Övé volt e kiáltás!

Szabad vagyok, nem érhet semmi bántás!

Hozzá akarok repülni!

Még egyszer az ölébe ülni!

„Margit” - szólt ő, s vackom küszöbén állt,

s a poklok üvöltő, vad tűzözönén át,

ördögi csúfos hangokon át,

megismerem édes, szerelmi szavát.

FAUST

Én vagyok!

MARGIT

Te? Mondd, mégegyszer, szivem!

(Megragadja)

Ő az! Hová tűnt minden gyöttelelem?

A börtön-kín? A láncok hova hulltak?

Itt vagy! Hogy szabaduljak!

Szabad vagyok hát! -

Itt van az utca, a falak,

ahol téged először láttalak.

S a kies kertecske,

hol Mártával vártunk egy este.

FAUST

(magával vonja)

Jöjj hát! Jöjj hát!

MARGIT

Ne menj még!

Maradok én is kedvvel, ha maradsz.

(Dédelgetve)

FAUST

El innét,

ha szavamra nem adsz,

rettentőn meg fogunk lakolni!

MARGIT

Már nem tudsz csókolódzni?
Kedves, pár nap elég neked,
s a szád csókot feled?
Karodban a szívem el mért szorult!
Máskor már egy tekintetedtől, egy szavadtól
bennem a mennyország ki-kigyúlt,
s úgy csókoltál, hogy majd megfúltam attól.
Csókolj meg!
Mert, ha nem - én!
(Rátapad Faustra)
Ó, jaj, az ajkad jéghideg,
nem felel!
Nagy tűz-szerelmed
ki vette tőlem el?
Ide ki juttatott?
(Elfordul tőle)

FAUST

Jöjj! Kövess! Kincsem, ne tétovázz!
Ezerszeres lesz a szerelmi láz!
Jöjj hát velem! halld meg hívó szavam!

MARGIT

(félrefordul)
Te vagy magad? Te volnál csakugyan?

FAUST

Ki más? Siess!

MARGIT

Rólam láncot leversz,
újból megcsókolsz, megölelsz.
De, hogy lehet, hogy vissza nem riadsz? -
Vagy nem tudod, kit is szabadítasz?

FAUST

Jöjj! Oszlik már a sűrű éjszaka!

MARGIT

Jó anyámnak lettem gyilkosa
s megöltem gyermekem.
Pedig neked adták s nekem!
Tiéd! - Te vagy! Alig hiszem.
Nem álom! Fogod a kezem.
A te jó kezed! - Jaj, olyan izmos!

Töröld le hát hamarost,
csupa vér!
Mit tettél, az Istenér’?
Dugd vissza kardodat;
legfőbb ideje!

FAUST

Ne hánytorgasd a multakat,
megölsz vele.

MARGIT

Nem! Meg kell hogy maradjál!
A sirjaimat kire hagynám?
Fogj a dolognak,
már holnap.
A legjobb helyet anyámnak,
bátyám mindjárt melléje szánjad,
kissé arrább magam,
de nem túlságosan!
S jobb kebelemre szegény kicsikét.
Mellettem más senki se fekhethet!
Testemhez szorítani tested:
nem lehet annál semmi se szebb!
De érzem, örökre vége ennek,
feléd hiába vágyom, esengek,
tiltod magadtól a testemet;
pedig te vagy, s nézésed hű, kegyes.

FAUST

Ha érzed, én vagyok: siess!

MARGIT

Oda ki?

FAUST

A szabadba!

MARGIT

Sírt ás valaki,
les a halál, siess!
Csak az örök nyugvóhelyig,
egy lépést se tovább -
Henrik, te mész? Henrik, viszel-e hát?

FAUST

Akard! Az ajtó nyitva! Gyere vélem!

MARGIT

Nem mehetek. Nekem nincs mit remélnem.
Meneküljek? Hisz leskődnek reám.
Nekem ez a koldusélet nem kell,
mégghozzá rossz lelkiösmerettel!
Oly nyomorult dolog kallódni távol,
s ott sem menekszem a törvény fogától.

FAUST

Veled maradok!

MARGIT

Eredj! Eredj!
Mentsd árva gyermeked!
Menj az ösvenyen,
mely a patak
partján megyen,
az erdő ölén
balkézzről a sövény,
s a gát!
Utána hát!
Még ki-kibukkan,
és rugkapál!
Mentsd meg! Mentsd meg!

FAUST

Ocsúdsz-e már?
Lépj egyet s szabad lehetsz!

MARGIT

Hagytuk volna el a hegyet!
Egy kövön ott ül az édesanyám,
fejbőröm beleborzad!
Egy kövön ott ül az édesanyám,
és szunnyadoz naphosszat:
nem inthet, nem biccent, feje szörnyű nehéz,
soká aludt ő, s nincs ébredés.
Aludt ő - hogy mi örüljünk!
Mily boldog perceket éltünk!

FAUST

Szép szó, könyörgés nem segíthet,
jobb hát, ha elvonszollak innét!

MARGIT

Eressz! Nem tűrök erőszakolást!
Ily gyilkosan hát ne markolássz!
Hisz egykor mindent kedvedre tettem.

FAUST

A nap kel! Drága lelkem!

MARGIT

A nap! Jaj a nap! Az utolsó napom!
Ezen lett volna a lakodalom!
Hogy Margitodnál voltál, el ne mondd!
Jaj koszorúmnak!
Bánhatjuk már a bajt!
A viszontlátásra! - majd!
De, jaj, nem a táncban!
Tódul a nép, nagy csendben ellepik,
sűrűn elborítják
a teret, az utcát.
Harang szólal, pálca törik.
Kötözve, lökve visznek,
máris a vérpadon vagyok.
S már ki-ki nyaka viszket
a bárdtól, mely felém suhog.
Néma a föld, mint a sír!

FAUST

Mért kellett megszületnem!

MEFISZTÓ

(küint megjelenik)

Fel! Ittvesztek mind a ketten!
Vak tétovázás! Habozva fecsegték.
Lovaim dideregnek,
a hajnal már dereng!

MARGIT

A földből fel mi kereng?
Ez! Küldd el hamar!
Ezen a szent helyen mit akar?
Engem!

FAUST

Élned kell, élned!

MARGIT

Égi törvény! A lelkem a tiéd lett!

MEFISZTÓ

(Fausthoz)

Jöjj! Jöjj! Pácban hagylak vele csunyán!

MARGIT

Tied vagyok, te ments meg, ó Atyám!

Ti angyalok! Mennybeli sergek,

gyűljetek körém, és védjete meg!

Henrik! Iszonyu vagy!

MEFISZTÓ

Elkárhozott!

HANG

(a magasból)

Megváltatott!

MEFISZTÓ

(Fausthoz)

Hozzám szaladj!

(Eltűnik Fausttal)

HANG

(belülről, elhalóan)

Henrik! Henrik!

A TRAGÉDIA MÁSODIK RÉSZE

ELSŐ FELVONÁS

KIES TÁJÉK

*Faust kimerülten, nyugtalanul, álmra vágyva
fekszik a virágos gyepen. Szürkület.
Szellemelek kara: kecses kis teremtések hullámzó lebegésben*

ÁRIEL

(ének eolhárfa-kísérettel)

Ha lebegve hull a szirmok
kikeleti zápora,
s rónák zöld áldása csillog
már a föld lakóira,
tündérek szellemhatalma
hű segítő, röpte gyors;
mert legyen szent vagy haramja,
szánják azt, kit sújt a sors.

Kik könnyedén e fej körül lebegtek,
bizonyuljatok nemes szellemeknek!
Csitítsátok a tusakvó szívet,
az önvád sajtó tűznyilat kivonva,
osztatva az átélt rémségeket,
s a négy szakaszt, mely az éjt széttagolja,
derűvel tölteni ne késsetek.
Hajtsátok le fejét hűs vánkosára
s locsoljátok rá Léthe-harmatot;
fölgenged, míg pihen, s frissülve várja
a görcsbe dermedt test az új napot;
szép tündérmunka díjaként
kapja a szent fény vissza szegényt.

KAR

(egyenként, kettesével és sokan, felváltva és együtt)

Ha a zöldszegélyű síkon
langyos szellő fújdogál,
édes illat leng, s az alkony
párafátylak közt leszáll,
ringassátok halk szavakkal
gyermeki álomba őt
és zárjátok be a nappal
kapuját szeme előtt.

Éj van. Dicsón szaporítják
rendjüket a csillagok,
nagy fények, picinyke szikrák
tündökölnék itt s amott;
tükrük lent a tó sötétje,
fent a tiszta éjszaka;
boldog, mély csönd, és pecsétje
a királyi hold maga.

Halvány órák, gyöngé fények,
öröm és bú tovaszállt;
sejtsd meg ezt! Gyógyultan ébredj;
újra nap kel, bízva várd.
Zöld a völgy, bokrozza hátát
a halom s hús árnyat ad;
az ezüstös búzatáblák
ringva várják a kaszát.

Hogy betölthesd vágyra vágyad,
nézz föl: itt a pirkadat!
Megkötözve csak lazán vagy,
vesd le álomburkodat!
A tömeg haboz, latolgat,
te ne késs el, légy merész;
a nemes bármit megoldhat,
mindent ért s gyors tette kész.

Hatalmas zaj adja hírül a Nap közeledtét

ÁRIEL

Halld, a órák fergetegje,
mint hatol szellemfülekbe,
már az új napot jelezve!
Sziklakapu nyögve tárul,
Phoebus mennydörögve száguld,
zeng a fény, nincs arra szó!
Trombitálnak, harsonáznak,
szem káprázik, fül kifárad,
hallatlan s nem hallható.
Bújjatok virágkehelybe,
mélyre, csöndesebb helyekre
sziklarésben, lomb alatt;
kit elér, süket marad.

FAUST

Frissen lüktet az élet érverése
s az éteri hajnalpírt köszönti újra;
ó, föld, nem ingatott meg ez az éj se,
üdén pihegsz a lábamhoz simulva;

megkönyékez derűd s mozdítja bennem
az elszánást, hogy szakadatlanul a
lét legfelsőbb fokára törekedjem. -
A hajnalfényben a világ kitárul,
ezerhangú az élet a fenyvesekben;
a völgyben ködgomoly, de már aláhull
az égi fény a mélybe, zsenge gallyról
s ágról friss zöld virít, amint kibámul,
hol álom szállt rá, a homályos aljból;
virág, levél pergőn hullatja gyöngyét,
szín szín után válik ki a talajból -
Paradicsommá változik a környék.
De nézd amott a roppant hegytetőket!
Már jelzik a magasztos óra jöttét;
az örök ragyogás előzőnli őket,
mielőtt sugara ránk is lehullna.
Most, ím, a zöld havasi legelőket
borítja kristálytisza fénybe újra,
és fokról fokra száll alá a mélybe -
A nap kibukkant! S jaj, már elvakulva,
sajgó szemmel fordulok tőle félre.
Így jár az epedő remény, ha üdve
már int, s a beteljesülés elébe
táruló kapuját eléri küzdve;
de az örök mélységek máris okádják
a lángözönt, s megállunk szíven ütve;
meggyújtottuk az élet fáklyalángját,
s tűztenger vesz körül, micsoda máglya!
Az öröm és bú izzó óceánját
- szeretet? gyűlölet? - mi szítja lángra
oly iszonyúan, hogy megint a földre
tekintünk, gyermeki fátyolra vágyva?
Így hát maradj, nap, a hátam mögött te!
Inkább a zúgó vízesést csodálom,
mely szirtről szirtre zúdul hömpölyögve
s ezer ágra hasad a sziklaháton,
majd ezer ága ismét egybetorkoll,
és tajtékát magasra csapni látom.
S mily nagyszerű, hogy e szilaj habokból
változó s mégis állandó születhet,
szép tarka ív, mely fölragyog, de olykor
szétfoszlik, míg hull a hús, tünde permet.
Minden emberi fölfelétörésnek
hű tükre ez. Gondolkozz el s jegyezd meg:
színes visszfényében miénk az élet.

CSÁSZÁRI PALOTA - TRÓNTEREM

Az Államtanács a császárra várakozik. Harsonák.

Mindenféle díszes öltözetű udvari nép jön be.

A császár fölmege a trónemelvényre,

jobbján a csillagjós

CSÁSZÁR

Jó híveimet, kik ma trónom
elébe gyűltek, hadd köszöntsem;
látom, mellettem áll a bölcsem,
de hol maradhat a bolondom?

NEMESÚRFI

Palástod mögött ment, s a lépcső
kövére roskadt az imént ő;
a hájast elvitték legott,
nem tudjuk: részeg vagy halott?

MÁSODIK NEMESÚRFI

Máris más tolakszik mesébe
illő gyorsasággal helyébe.
Bár csupa csat, gyűrű, szalag,
mégis hökkentő torzalak;
örök tartják tiltón elébe
alabárdjukat, míg beront -
S már itt van; vakmerő bolond!

MEFISZTÓ

(a trón elé térdelve)

Mi az, mit üldöznek, de várnak?
Mi az, mi kell, bár átkozott?
Mi az, mire féltőn vigyáznak?
Mi az, mire szitok zuhog?
Kit nem lehet körödbe vonnod?
Kinek kelt köztetszést neve?
Mi közelíti meg a trónod?
Mi fut el tőle messzire?

CSÁSZÁR

Vess véget e szóáradatnak!
Ma fejtörőt más föl nem adhat,
csak az urak, s örvidenék,
ha ezt a rejtvényt fejtenéd.
Régi bolondom, félek, messze van már;
foglald el helyét itt az oldalamnál.

Mefisztó fölmege, és a császár baljára áll

A SOKASÁG MORAJA

Egy új bolond - Új kínozó -
Hogy jött be ez? - Honnan való? -
A régi holt - Az már oda -
Hordó ha nincs - van piszkafa -

CSÁSZÁR

Nos, híveim, távol s közelben
lakók, de egyformán kegyeltek!
Jó csillagzatnál gyülekeztek,
üdvünk s szerencsénk áll megírva ott fenn.
Csak azt tudnám, mért kell e drága
időt, mikor gondot lerázva
bújnánk álorcás maskarába,
hogy kedvben kissé földerüljünk,
gyötrő tanácskozás közt végigülnünk?
De mert így kívántátok makacsul,
s így történt, essünk rajta túl.

KANCELLÁR

A császár homlokát, mint glóriafény,
fonja körül a legdicsőbb erény,
melynek érvényt csak ő szerezhethet:
az igazságosság! Amit szeretnek,
nélkülöznek, követelnek s kívánnak,
hogy népének megadja, rajta áll csak.
De jaj, az éles elme mit segít,
jó szív, segítő kéz mire megy itt,
ahol a romlás országszerte tombol,
és rossznál rosszabb kél a régi rosszból?
Ki e tereméből néz földünkre le,
azt hiszi, rémálom játszik vele,
hol a torzak tehetnek bármi torzat,
a jogtiprás mezében jár a jognak,
és egy fonák világ kibontakozhat.
Ez nyájakat, az nőt rabol,
oltári kelyhet és keresztet,
s vele sok évig dicsekedhet
ép bőrrel, gáztettéért nem lakol.
Míg a panasztevők nyüzsögnek
a vánkosán pöffeszkedő
bíró előtt, a mind dühödtebb
lázongás árja zúgva nő.
Dicsőség annak bűne, mocska,
kit véd a nála bűnösebb,
s gyámoltalan ártatlanokra

mondják ki csak, hogy bűnősek.
Így hull a világ szerteséjjel,
s minden rendet megsemmisít;
mely a jog ösvényén vezérel,
helyes érzék fejlődhet itt?
A hízelgő, a csábító
a jobbakat is lépre csalja,
latrokkal társul a biró,
ha nincsen büntető hatalma.
Sötét e kép, s bárhogy riaszt,
nincs fátylam eltakarni azt.

Szünet

Sürgős a döntés; hogyha kárt tesz
mindenki, mindenkinek árt ez,
s a fenség prédává lehet.

HADSZERNAGY

Mily szörnyen elvadult e korszak!
Ma bárki bárkit letiporhat,
s parancsra minden fül süket.
A sziklavár elszánt lovagja
s a polgár, kit kőfala véd,
kibőjtől minket, megfogadta,
s visszatartja haderejét.
Elmaradt zsoldját zúgolódva
követeli rajtunk a katona,
s ha nem lennénk többé adósa,
nyomban kereket oldana.
Ki velük tiltón szállna szembe,
darázsfészket bolygatna meg;
romban hever s kizsigerelve
az ország, mit ők védenek.
Szabadon dül dühe e hadnak,
s a fél világ prédára jut;
szomszéd királyok még akadnak,
de úgy gondolják: nem az ő bajuk.

KINCSTÁRNOK

Szövetségesekben ki bíznék!
Elakad az ígért segítség,
mint víz, ha a cső eldugul.
Uram, egész nagy birodalmad-
szerte kiké az uradalmak?
Mindenfelé új nemzetség az úr;
mind függetlenségre törekszik,
s túrnünk kell, bár nem tetszik ez;
annyi jogot adtunk másoknak eddig,

hogy nincs jogunk többé már semmihez.
A pártokban, bárhog neveznék
őket, bízunk ma nem lehet;
gyűlöljék bár, vagy hön szeressék
a császárt: gáncs, bók egyre megy.
Félrevonult már pihenőre
guelf és ghibellin egyaránt.
Szomszédjával ki is törődne?
Kit-kit a maga baja bánt.
Aranyforrásunk egyre sorvad,
mindenki lop, halmoz, kuporgat,
s pénzesládáink konganak.

UDVARNAGY

Szinte beleveszek a gondba!
Takarékoskodnánk naponta,
s mindenből több kell napra nap.
S minden nap új bajt hoz reám.
Igaz, hogy a szakács süt és főz;
van vaddisznó, nyúl, szarvas és őz,
liba, kacsza, tyúk, van mit ennünk;
természetbeni jövedelmünk
befolyik úgyahogy talán.
De már a borral baj van ám!
Rég a pincében hordók sorakoztak,
évjáratai óboroknak,
de ma minden cseppet kiszopnak
dárídóikon a nemesurak.
A városi tanács is csapra verte
borát, isznak kupát emelve,
s tócsa áll az asztal alatt.
Fizetnem is kell, kennem is kell;
irgalmat a zsidó nem ismer,
kölcsoe éveket eszik fel,
mit a jövő termésre ad.
Eladjuk a hízót soványan,
zálog-vánkos van csak az ágyban,
s jövő évi kenyér az asztalon.

CSÁSZÁR

(némi gondolkodás után Mefisztóhoz)

S te, bolond, nem tudsz még egy bajt vajon?

MEFISZTÓ

Nem én. A fényt csodálom s benne téged
s tiéidet! - Van helye csüggedésnek
ott, hol a fenség így uralkodik,
s hatalmán a gyűlölség megtörik?

Hol jószándékkal párosul az ész,
s tennivalót bőven talál a kéz?
Gyűlhetnek ott felhői a bajoknak,
hol ily tündöklő csillagok ragyognak?

MORAJ

Nagy selma ez - Nem ostoba -
Kegyet vadász - Most vagy soha -
Tudom már - mért köntörfalaz -
Amit kisüt - légvár biz az -

MEFISZTÓ

A földtekén hol nincs nélkülözés?
Itt ez, ott az, nálunk a pénz kevés.
Igaz, a padlón nem gurul elébünk;
de rálel rejtekére bölcsességünk.
Hegyi érben, falüregekben
található vert arany és veretlen.
S ki hozza föl? Férfi, ki élni mer
a természet s szellem erőivel.

KANCELLÁR

Természet s szellem - nem fér meg hitünkkel.
Ateistákat azért égetünk el,
mert veszélyes az ilyen fecsegés.
A bűn a természet, a sátán
a szellem, kettőjüknek ágyán
fogan a korcs kételkedés.
Nem úgy! - A császár ősi földjén
két rendet ismer csak a törvény:
a szent papokét s lovagokét,
ők védik a trónt; ha vihar dúl,
híven kitartanak, s jutalmul
az állam és egyház övék.
A lázongás zavart fejeknek
csürheösztonéből ered;
várost, falut ők mételyeznek:
bűbájosok! eretnekek!
S magas körünkbe léha élced
becsempészné e söpredéket!
Romlott szivekben bízni vétek,
s a bolond sem jobb, mint ezek.

MEFISZTÓ

Tudóshoz illőn szólottál, uram!
Mit el nem értek, száz mérföldre van,
amit nem foghattok meg, nem igaz,
mit nem számoltok meg, nem számít az,
mit nem tehettek latra, súlytalan,
amit nem fémjeleztek, nem arany.

CSÁSZÁR

Bajainkat mindez nem orvosolja;
mi szükség böjti prédikációdra?
„Ha” és „hogyan”, unalmas nóta ez.
Nincs pénz? Nos, ha így állunk, hát szerezz.

MEFISZTÓ

Szerzek, ha kell, s még többet szerzek én!
De bár könnyű ez, nem megy könnyedén;
megvan a pénz, de ki lesz, aki rálel
s fölmarkolja? Ahhoz nagy tudomány kell!
Idézzétek csak fel a szörnyű múltat,
mikor föld és nép emberárba fulladt,
s akinek volt valami drágasága,
rémületében itt-amott elásta.
Igy volt ez már a római korban is,
s azóta mindig, tegnap is, ma is.
Mindez mélyében nyugszik a talajnak;
s a császáré a föld, a kincs ugyancsak.

KINCSTÁRNOK

Bolondtól e beszéd nem ostoba;
valóban: ez a császár ős joga.

KANCELLÁR

Aranyos tört vet a sátán tinektek,
nem Istennek tetsző dologba kezdtek.

UDVARNAGY

Csak udvartartásunkat hozza rendbe!
Szemet hunynék, ha útja görbe lenne.

HADSZERNAGY

Bölcs bolond, jót ígér mindenkinek;
honnán a zsold, nem kérdi a sereg.

MEFISZTÓ

S ha úgy vélnétek, szélhámoskodom csak,
itt áll a csillagjós! Ő válaszolhat!
Minden „kört”, „órát” s „házat” ismer ő.
Mi áll az égen? Adja hát elő!

MORAJ

Ím, egy követ - fűj két ripők -
Látnok s bolond - a trón előtt -
Megint az elnyűtt - ócska dal -
A bolond sűg - A bölcs szaval -

CSILLAGJÓS

(beszél, Mefisztó sűg)

Fejünk fölött a nap merő arany,
Merkur kegyelt követ, szép zsoldja van;
Vénusz asszonynak hódoltok ti mind,
későn-korán rátok bájjal tekint;
a szűz Lunánál nincs szeszélyesebb;
Mars nyugton ül, de így is fenyeget.
Legszebben mégis Jupiter tüzel.
Saturnus nagy, de távolban vesz el.
Mondhatjuk, hogy mint fém nem ritka kincs,
keveset ér, de súlyra párja nincs.
Igen! Ha Luna Sollal frigyre lép,
ezüst arannyal, szép a földi lét;
az öletekbe hull minden hiányzó:
palota, kert - bögyös, rózsás leányzó.
Mindezt egy férfi szerzi meg nekünk,
akivel észben nem mérkőzhetünk.

CSÁSZÁR

Bár kettőzve hallatszanak,
mégsem győznek meg e szavak.

MORAJ

Amit hadar - igen badar -
Naptári jós - Kontár tudós -
Ígérni tud - de nagy hazug -
Ki jön tehát? - Még egy svihák -

MEFISZTÓ

Bambán állnak a nagy leletnek
hírére, s bizalmatlanok;
itt mandragóráról fecsegnek,
fekete kutyáról amott;
ez az egész csak kacagja,
az bűbájosságot kiált,
de mit szól, hogyha viszket majd a talpa,
s érzi, hogy lépte nem szilárd?

Érzitek az örök-tevékeny
természet titkos erejét,
rejtett élet pezseg a mélyben
s fősugározza delejét.
Ha minden tagotok sajog,
ha borzadállyal tölt a hely,
ásót elő! Valami ott
bűzlik ám, ott nagy kincs hever!

MORAJ

Lábam ólomsúlyú s lehúz -
Görcs áll karomba - ronda csúz -
Nagylábujjamban hangyaraj -
Lapockám táján is nyilall -
Ha nem csálnak meg e jelek,
itt ritka nagy kincset lelek.

CSÁSZÁR

Csak gyorsan! Nincs mód elinalnod;
orrunknál fogva nem vezethetsz,
vígy a nemes lelőhelyekhez.
Leteszem a jogart, a kardot,
s ha nem hazudsz, sajátkezűleg
dolgozom, de ha nem kerül meg
mégsem a kincs, pokolra küldlek!

MEFISZTÓ

Oda az utat nem téveszteném el -
De el nem mondhatom elégszer,
a gazdátlan vagyon mily számtalan.
A paraszt ekéje arany-
edényt fordít ki a rögökkel;
vályogfaltól remél salétromot,
s helyette tekercs aranyat lel
riadt örömmel a kérges marok.
Hány bolthajtást tör át a csákány,
hány barlang s alagút homályán
bolyong az alvilág határán
a kincsvadász, mig ráakad

az ősi pince ajtajára
s lát odabenn, glédában állva,
aranykancsókat, tálakat!
Rubinserlegeket fedez föl
s tüstént ihatik is ezekből:
mellettük ős-öreg borok.
Higgyétek el - hisz aki mondja,
szakértő -, szétkorhadt a donga,
s a borkő hordót alkotott.
Az éj s iszony burka e régi
eszenciákat féltve védi,
mint a gyémántot s aranyat.
Itt nyomoz szívós akarattal
a bölcs; játék kutatni nappal,
a titkok a sötétben rajzanak.

CSÁSZÁR

Neked hagyom mind! Mi szükség homályra?
Ami értékes, jöjjön napvilágra.
Csalón rajtűtni éjjel lehet-e?
Hisz akkor minden tehén fekete.
Hozd ekéd, s adja ki degeszre tölt
fazék-aranyait nekünk a föld.

MEFISZTÓ

Fogj ásót és kapát, paraszti
munkád révén leszel nagyobb,
az aranyborjak földalatti
csordáját így kiugratod.
Nem lesz több gondod, szívrepesve
tűzhetsz ékszert magadra, kedvesedre;
színes ékkő fokozza legkivált
a fenséget s a női bájt.

CSÁSZÁR

Csak gyorsan, gyorsan!
Lássunk már belőle!

CSILLAGJÓS

(mint előbb) Uram, türtőztessd vágyad egyelőre,
s folyjék le tarka örömnepünk;
ily sebbel-lobbal célt nem érhetünk.
Vezekléssel szerezzünk lelki békét,
Magasság révén nyíljék meg a Mélység.
Ha jót akarsz, légy jó magad;
ha boldogságot, hűtsd le vágyadat;
ha bort kívánsz, taposd buzgón a kádat;
csodát ha vársz, hited legyen szilárdabb.

CSÁSZÁR

Hát töltse ki időnket az öröm!
S hamvazószerda majd kapóra jön.
De addig annál szenvedélyesebb
legyen a féktelen farsangi kedv.

Harsonák. Exeunt

MEFISZTÓ

Hogy érdem vonzza a szerencsét,
nem sejti azt e bamba nép;
bölcsek kövét ha megszereznék,
kőhöz a bölcs hiányzanék.

TÁGAS TEREM OLDALSZÁRNYAKKAL

Álarcos mulatságra előkészítve és földíszítve

KIKIÁLTÓ

Messze tűnt a német határ; itt
ördög, bolond, váz nem bokázik;
derűs ünnep vár titeket.
Urunk, míg Rómát látogatta,
hasznára s mulatságotokra,
az Alpok láncán áthaladva
derűs ország császára lett.
Őfelsége a szent saru által
nyert a hatalomhoz jogot,
s amikor hazatért a koronával,
nekünk egyúttal sipkát is hozott.
Újjászületik, aki hordja;
minden jótársaságbeli
ember kedélyesen fejébe nyomja;
hasonlít így a sült bolondra,
s alatta bölcs marad, ha teheti.
Már látom is, mint tömörülnek,
szétválnak, meghitt körbe gyűlnek;
kórus kórus nyomába hág.
Csak szaporán, ki-be az ajtón!
Így ment addig s így megy tovább,
százezer mókát űz kitartón
s egyetlen nagy bolond a világ.

KERTÉSZLÁNYOK

(ének mandolinkísérettel)

Hogy tessünk nektek, magunkat
kicsíptük ez éjszakán,
német udvari divatnak
hódol a flórenci lány;

barna fürtjeink sötétje
közt vidám virág ragyog;
selyemszál, selymes pihécske
mind szerepre hivatott.

Joggal tartjuk ezt mi sokra,
bókot méltán érdemel
hajdíszünk művészi csokra,
mely télen se hervad el.

Sok színes papírszeletkét
egybefűzni nem nehéz;
egyenként merő nevetség,
együtt mégis megigéz.

A szem kedvvel legelészhet
kacér kertészlányokon;
tudjuk, hogy a női lélek
a művészettel rokon.

KIKIÁLTÓ

Fejeteken ringva hoztok
telt kosárkát, ide véle!
Karotok közt tarka csokrok,
ki-ki választhat belőle.
Lugasunk árnyán virágdús
kertet lássunk nőni! Pompás
mind az áru, mind az árus,
lesz köröttük nagy tolongás.

KERTÉSZLÁNYOK

Álljon víg vásár, azonban
alkudozni nem való!
Ki mit kap, tudatja nyomban
néhány elmés, kurta szó.

OLAJÁG BOGYÓKKAL

Tőlem állhat más fa díszben.
A vizzálytól minden ízem
fél, azért kerülöm el.
Otthon ritka becsben állok,
s ágam biztos békezálog,
minden földön békejel.
Bár foglalhatnék ma este
egy szép főt méltó keretbe.

ARANY KALÁSZKOSZORÚ

Szépet még szebbé tehetnek
Ceres adományai;
amit hasznáért szeretnek,
dísznek sem mindennapi.

FANTÁZIA-KOSZORÚ

Csodamályva, tarkabarka,
a mohából kitekint!
Természetben nincs e fajta,
a divat szülötte mind.

FANTÁZIACSOKOR

Ráhibázní a nevemre
még Theophrasztosz se merne,
s ha nem is sokan kegyelnek,
remélem, megtetszem egynek,
ki rám joggal büszke volna,
hogya a hajába fonna,
vagy örömét lelve bennem,
szíve fölé tűzne engem.

RÓZSABIMBÓK

(kihívás)

Hadd virítson tarkabarka
művirág, ha ez divat ma,
csudafurcsa szirma, kelyhe,
nem a természet nevelte;
zöld kocsány aranyharangját
gazdag fürtök nem takarják!
Míg mi
 elbújunk, s kik ott
ránk találnak, boldogok.
Hogya nyár köszönt be, izzó
pírra gyúl a rózsabimbó,
ki áll ellent ennyi kéjnek?
E teljesülő ígéret
Flóra országában a
szem, szív, ész legfőbb ura.

*A kertészlányok zöld lombsátrak alatt
tetszetősen elrendezik áruikat*

KERTÉSZEK

(ének theorba-kísérettel)

Nézzétek csak, ha virág nyit,
koszorúsan szebb a szép fő;
a gyümölcsnek nem a néző
fontos, ő kóstolni csábít.

Vár barack, cseresznye, ringló,
arcuk napsütötte, színes.
Vegyetek! a nyelvhez, ínyhez
mérve a szem gyatra bíró.

Gyertek, ízes kóstolóra
hív gyümölcsünk húsa, hamva!
Költeményt kíván a rózsza,
harapni való az alma.

Nyíló ifjúságotok ha
társul velünk, garmadát
halmozunk szomszédotokba:
érettebb árunk javát.

Lomb árnyán, hol színes, ingó
füzért lenget a faág,
együvé kerül a bimbó,
falevél, gyümölcs, virág.

*Gitárral és theorbával kísért váltakozó énekszó közben
mind a két kórus tovább halmozza fokozatosan egyre
magasabbra, díszítgeti és kínálgatja áruit*

Anya és leánya

ANYA

Lányom, hogy megszültelek,
főkötös fejecskéd
bájos volt, s még édesebb
csöpp kis termetecskéd.
Gazdag vőt remélt anyád,
láttalak már, mint arát
s mint ifjú menyecskét.

Haj! hány esztendő letelt,
s pártában maradtál,
hány udvarlód elszelelt;
hol a víg csapat már?
Míg egyik táncolt veled,
másiknak finom jelet
könnyököddel adtál.

Mit se használt annyi tánc,
annyi ünnepestén
zálogosdi, körbelánc,
késik az eredmény.
Ma bolondok napja van,
tárd ki öled, biztosan
fogsz egyet, szivecském.

*Fiatal és szép leánypajtások csatlakoznak hozzájuk, hallani
meghitt csevegésüket. Halászok és madarászok lépnek fel
hálókkal, horgokkal, lépvesszőkkel s egyéb eszközökkel,
és a szép leánykák közé vegyülnek. Kölcsönös tőrbe
csalási, elfogási, menekülési és fogva tartási kísérletek
igen kellemes párbeszédre adnak alkalmat*

FAVÁGÓK

(durván és erőszakosan törtetnek be)

Félre a fáktól!
Jobb, ha a hely bő,
mert míg az erdő
tölgyei dülnek,
földre terülhet
bárki, ha gátol.
Kell a mi munkánk,
s épp ez az érdem,
mert ha a durvák
nem robotolnak,
felkopik éhen
majd a csiszoltak
állá is akkor!
Hasznos a létünk:
mást verítékünk
ment meg a fagytól.

PULCINELLÓK

(esetlenül, szinte bárgyún)

Ejha, ti dőrék,
görnyedező nép!
Mert van eszünk, hát
nem cipelünk fát;
rongyzeke, sapka,
nem rogy alatta
össze a hátunk;
rég szokásunk
jágni nyugodtan,
bő papucsokban,
s hol hetivásár
s szórakozás vár,
szemkimeresztve,
majd megeresztve
egy kukorékút,
siklani rézsút
sűrű tömegben
s fékeveszetten
pörgetni együtt.
Hogyha becsültök,

vagy lecsepültök,
semmibe vesszük.

INGYENÉLŐK

(hízelegve és kéjsóváran)

Kell, aki vágja,
s kell a komája,
főleg avégett,
hogy szemet éget.
Bárhogy akarnók,
nélküle hajbók,
nyelvi cikornyák,
kétkulacsosság,
mely, ha csak intesz,
már aszerint tesz,
mind e fogások
haszna mi volna?
Bárha zuhogna
égi zsarátnok,
hogya fa nincsen,
s hűlt helye szénnek,
tűzhelyeinkben
láng sosem éghet.
Ott ami készül,
forr, zubog és sül.
Kényes inyencek
ám a kegyencek;
sült jön-e vagy hal,
érzi a orruk,
ingyenes asztal
harci porondjuk.

ISZÁKOS

(önfeledten)

Kedvemet mi rontaná ma!
Szívem könnyű és szabad;
mulatok vígan danázva,
s jókedvem rátok ragad.
Borom így iszom ki mind, mind!
Csengjen a pohár ma! Csling, csling!
Jöjj idebb te is, komám!
Koccints, a bor csúszik ám.

Nőm szidott, felhúzta orrát
tarka köntösöm miatt;
peckesen jártam, gúnyolt hát
s szólt: paprikajancsi vagy!
Borom így iszom ki mind, mind!
Csengjen a pohár ma! Csling, csling!

Koccintgasson mindahány
maszka, a bor csúszik ám.

Eltévedtem? Az se baj, ha
ily vidám hely vár reám.
Ha nem ad hitelt a gazda,
ad az asszony vagy a lány.
Borom így iszom ki mind, mind!
Folytassátok most ti! Csling, csling!
Sorban, szép egymásután!
A bor mindig csúszik ám.
Mindegy, hol s hogy iddogálok,
az a fő, hogy ihatom.
Lábamon már alig állok,
végignyúlok a padon.

KAR

Cimborák, igyuk ki mind, mind!
Koccintgassunk körbe! Csling, csling!
Aki eldől, pajtikám,
asztal alá csúszik ám.

*A kikiáltó különféle költőket jelent be; a természet költőit,
udvari dalnokokat, lovaköltőket, vannak közöttük gyöngédek,
vannak megszállottak. A különféle vetélkedők
tolongás közben nem hagyják egymást szóhoz jutni.
Az egyik néhány szó kíséretében eloldalog*

SZATÍRAÍRÓ

Tudjátok, mit szeretnék,
mint költő? Oly maró dalt
zengni, mit a közönség
hallgatni sosem óhajt.

*Az éji és kriptaköltők kimentik magukat, mert éppen egy újszülött
vámpírral merültek érdekesítő beszélgetésbe, amiből esetleg
új költői műfaj alakulhat ki; a kikiáltó kénytelen belenyugodni,
és közben színre hívja a görög mitológiát, amely még újabb
kori jelmezben sem veszíti el jellegét és tetszetősségét*

A Gráciák

AGLAIA

Bájjal töltjük mi a létet;
ha adtok, bájjal tegyétek!

EUPHROSZÜNÉ

Bájjal elfogadni könnyebb,
bájt ad ez betelt gyönyörnek.

HÉGEMONÉ

S csendesebb napokhoz érve,
a hálát is báj tetézza.

A Párkák

ATROPOSZ

A legidősebb vagyok, s lám,
tisztémül ma a fonás jut;
eltűnődöm, míg a rokkán
a vékony életfonál fut.

Könnyű s lágy a ti fonaltok,
hozzá finom lent kerestem;
elsimít szöszös gubancot
jártas ujjam sose resten.

Ne engedjetelek garázda
kedvnek, vad táncforgatagnak,
gondoljatok e fonálra:
ne tovább! Hisz elszakadhat.

KLÓTHÓ

Tudjátok meg, hogy az ollót
én őrzöm egy ideje,
mert megbotránkoztató volt,
mit nénénk művelt vele.

Nyúlt, nyúlt a mihaszna népség
fonala a nap alatt,
míg a legdicsőbb reménység
szála gyorsan elszakadt.

Én is fiatal koromban
száz hibát követtem el,
de ma nem leszek goromba,
ollóm tokban vesztegel.

Nem bánom, hogy nem nyiszálok,
széttétekintek nyájasan;
ropjátok tovább a táncot
a szünet óráiban.

LAKHESZISZ

Rendet tartok, ez a dolgom,
s ebben páratlan vagyok;
percre sem pihen meg orsóm,
s túl gyorsan mégsem forog.

Szálak futnak, gombolyodnak,
tőlem függ az útirány,
félre egy se kódoroghat,
körpályán fut mindahány.

Hej, ha egyszer nem vigyáznék,
lenne sírás, jajgatás;
számolom: hány óra, hány év?
S motringot kap a takács.

KIKIÁLTÓ

Kik most jönnek, néktek nem ismerősek,
hiába bújtatok száz régi könyvet;
szép arcukért, habár tengernyi könnynek
szerzői, szívesen látnátok őket.

A *Fúriák* ők, s higgyetek hazugnak,
ifjú, nyájas, deli nők, csinos arccal;
de ki szót vált velük, rosszat tapasztal:
e galambok fulánkkal szűrni tudnak.

Bármily ármányosak, a mai estén,
mikor bolondnak lenni nagy kiváltság,
nem játszva angyalt, e nők is belátják:
fekélyek ők város és falu testén.

A Fúriák

ALÉKTÓ

Mit ér az? Bennünk bíztok mindahányan,
csinosak, ifjak vagyunk, macska módra
hízeltgők, s kinek párocskája volna,
addig dorombolunk a fülébe lágyan,

míg végül megmondhatjuk néki nyersen,
hogy másra is kacsingat a leányka,
hogy görbe hátú, sánta, ostobácska,
s ha már ara, hogy hasznavehetetlen.

S mint zaklatjuk a mátkát? Mi se könnyebb:
a vőlegénye őt nemrég szapulta,
s egy másik lány volt ennek fültanúja! -
Kibékülhetnek, marad egy ürömcsepp.

MEGAIRA

Csak tréfa ez! De én tudom a módját,
ha egybekelnek, hogy futó szeszélyek
által keserűvé tegyem a mézet;
az ember változó, akár az órák.

Ki vágya tárgyát öleli, bolondul
kezd sóvárogni nemsokára az újra,
a legnagyobb boldogságot megunva;
fut a naptól, s jeget olvaszt azontúl.

Mindezt annál könnyebben tehetem, mert
hű kísérem Asmódi, aki bőven
hinti a konkolyt megfelelő időben;
párosával rontom meg így az embert.

TISZIPHONÉ

Nem cselt főzök én, de mérget;
s tört fenek a hűtelennek;
hogya mást szeretsz, szivednek
gyökeréig fúr a féreg.

Teljék színig minden édes
pillanat maró epével!
Vita, alku mit sem ér el -
Bűnhődjék meg, aki vétkes.

Bárki kérje, nincs bocsánat!
A sziklák közt panaszom zúg;
visszhang zengi vissza: bosszút!
S halni kell a csapodárnak.

KIKIÁLTÓ

Most legokosabb lesz, ha helyet adtok,
mert ami jön, másfajta, mint ti vagytok.
Látjátok, amint egy hegy közeleg,
két oldalán remek, tarkálló szőnyegek,
kunkorgó ormányú, agyaras állat,
titokzatos, de van rá magyarázat.
Nyakszirtjén ül egy törékeny, kicsi
asszony, s karcsú pálcával tereli;
fennkölt, kevély nő áll mögötte fönn,
körötte szemvakító fényözn.
Oldalt két ékes hölgy, kit láncra fűztek,
ez riadtan lépdél, amaz derűsebb;
ez gyűlöli, hogy rab, az nem hiszi.
Kik ők? El fogják mondani.

FÉLELEM

A kavargó tömkelegben
fáklya s lámpa füstölög;
jaj, bilincs tart fogva engem
álnok álarcok között.

El, mókás, vigyori képek!
Mind gyanús, ki most örül;
üldözőim, kiket éj fed,
így settengenek körül.

Ellenség lett egy barátom,
ismerem már jelmezét;
amaz ott megölne, látom,
s rajtakapva áll odébb.

Menekülnék bárhová már,
ki az ürbe szabadon;
de ott túl a pusztulás vár,
itt csak füst és borzalom.

REMÉNY

Jó nővérek, üdv tinektek!
Bár álarcban tetszelegtek
mind a ketten tegnap óta,
meg vagyok győződve róla,
holnap már nem hordtok álcát.
S ha nem is nagyon szeretjük
a sötétet fáklyafénnyel,
csakhamar szabad szeszéllyel,
szép, derűs napok során át,
hol külön-külön, hol együtt
járjuk a mezőket egyre,
dolgoztatva, megpihelve,
s gondról mit sem tudva élünk,
baj nélkül mindent elérünk;
bármely háznál becsben állunk,
bátran léphetünk be hát:
sikerül így megtalálnunk
mindennek színét-javát.

OKOSSÁG

Félelem s Remény, az ember
két nagy ellensége láncon;
el az útból! félni nem kell,
ügyelek: egyik se ártson.

Az élő, gigászi barmot,
íme, föltornyozva hajtom,
s lépésről lépésre cammog
fel a kaptatón, kitartón.

Istenasszony áll a tornyon,
és villámgyors szárnyveréssel
affelé fordítja folyton
orcáját, aki mer és nyer.

Fényt köré a glóriának
sugara messzi vetnek;
hívjátok Victoriának,
istennője ő a tettnek.

ZÓILOSZ-THERSZITÉSZ

Huhú! Kapóra jöttem én,
rátok fröcsög maró epém!
De gúnyom fő célpontja ma
Victoria asszony maga.
Van két fehérló szárnya, s már
azt képzelem, hogy sasmadár,
s bármerre is forduljon,
a nép és föld mind tulajdona;
de bárki ha sikert arat,
bennem már fortyog a harag.
A szép a rút, s a rút a szép,
az ép a korcs, s a korcs az ép,
gyógyír nekem e szenvedély,
ez így legyen, hol ember él.

KIKIÁLTÓ

Úgy hát e tisztos pálca mér
mestercsapást rád, kurafi!
Vergődni fogsz s vonaglani! -
Mint lesz a kettős korcsalak
ocsmány gombóc egy perc alatt! -
De lám! A gombóc már tojás,
felfúvódik, egy pukkanás,
és mint ikerpár, kikel a
denevér és a vipera;
ez porban kúszik, az kering
sötétben. Künn a pár megint
egyesülni iparkodik;
dehogyan lenné ott harmadik.

MORAJ

Nézd, ott táncol már a nép -
Inkább állnék már odébb.
Vagy nem érzed-e, hogy itt
kísértetjárás folyik? -
Szél zúg át fejem felett -
Nékem lábam csapja meg -
Bántódás senkit sem ér -
És mégis mindenki fél -
Nem mulathatunk tovább -
Úgy intézik a bestiák.

KIKIÁLTÓ

Mióta a maszkabálok
menetére felvigyázok,
örködöm, s nem engedek be
az ajtón e víg terembe
kártékony besurranókat;
semmi el nem tántoríthat.
Mégis félek, hogy az árnyak
ablakon át is bejárnak,
s rontásától szellemeknek
én senkit se védhetek meg.
Hisz gyanús volt már a törpe,
hát ott hátul most mi tör be?
Kik robognak erre s honnan,
tisztem volna, hogy megoldjam.
De azt, ami érthetetlen,
nem tudom megmagyarázni;
fejtsétek meg szaporán ti! -
Mi kanyarog a tömegben? -
Szép négyesfogat veszettül
hajt árkon-bokron keresztül,
s közben nem gázol le senkit,
a nép nem fut, nem tülekszik.
Távol színes szikrakéve,
csillagoknak tarka fénye,
mintha bűvös lámpa égne;
szélvésszugás hallható.
Rémes! Félre, félre!

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Hó!

Le a szárnyal, paripák, itt
a szokott gyeplő megállít,
fékezek, s ti megjoháztok,
hogya hajtok, zúgva szálltok -
Megtiszteljük ezt a termet!

Nézzétek, mint gyülekeznek,
körben a sok szájatató.
Töltsd be tiszted, kikiáltó,
írj le minket és nevezz meg,
mielőtt tovább robognánk;
jelképek vagyunk, s szemednek
nyilván ismerős a formánk.

KIKIÁLTÓ

Megnevezni mégse bírlak;
ha szabad, inkább leírlak.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Próbáld hát!

KIKIÁLTÓ

Szó, ami szó,
ifjú vagy s elbájoló.
Kamaszfiú vagy még, de már a fehérnép
azt kívánná, hogy mielőbb legény légy.
Szoknyák körül legyeskedhetsz maholnap;
látom, született csábító vagy.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Ez már beszéd! Folytasd tehát
a kellemes talányfejtést tovább.

KIKIÁLTÓ

Szemed sötét fénye, fürtjeid éje
az ékes pánttól földerül!
Díszes köntösöd, remekül
redőzve, válladtól sarudig ér le,
s csillámcsüngős bíbor szegi körül!
Lánynak nézhetnek, noha már ma
elcsavarnál sok szép fejet,
s boldogan lenne sok leányka
az ábécében mestered.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

S ki az, kit szemkáprázva láthatsz
a szekértrónon fényleni?

KIKIÁLTÓ

Dúsgazdag és szelíd király az,
boldog, ki kegyét elnyeri!
Ő maga mire törekednék?
Azt kutatja, kinek mi kell,
másnak ad, ebben leli kedvét,
s több ez, mint a kincs és siker.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Amit eddig mondtál, keveslem,
most írd le őt részletesebben.

KIKIÁLTÓ

A méltóságra nincs szavam.
Egészséges holdarca van,
szája telt, két orcája pozsgás,
fején díszes turbánja pompás,
redős, kényelmes öltözetben
ül ott! Tartását jellemezzem?
Uralkodónak is dicső.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

A gazdagság istene ő,
Plútosz, a pompás, kire már
császárok régóta vár.

KIKIÁLTÓ

Magadról is kell egy s mást mondanod!

KOCSIHAJTÓ FIÚ

A pazarlás, a költészet vagyok;
költő, kinek csak az a dolga,
hogyan meghitt kincsét tékozzolja.
Dús vagyok mérhetetlenül,
mint Plútosz, általam derül
termeiben a kedv s a fény,
amije nincs, azt osztom én.

KIKIÁLTÓ

Vonzóan kérkedsz, most pedig
hadd lássuk mutatványaid.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Nézzétek, csak csattintanom kell,
s a szekér körül fény ragyog fel.
Egy gyöngysor szökken elő amott,
(*folyton csattintgat, hol erre, hol arra*)
nesztek függők, aranyos csatok,
fésű, násfa, mind gyönyörű,
pompás drágaköves gyűrű;
itt-ott apró láng is lobog,
s én figyelem, tüzet ki fog?

KIKIÁLTÓ

Hogy kapkod, hogy tolong a jó nép!
Majd elsodorja jótevőjét.
Az csattint, kincs hull szüntelen,
s már kapkod az egész terem.
De új fortélyon döbbenek meg:
bár buzgón szednek, tülekednek,
jutalmuk mégis oly silány,
tovarepül az adomány.
A drága gyöngysor szétpereg,
s markukban száz bogár rezseg,
eldobják szegény ördögök,
s most mind fejük körül dönög.
Kik értéktárgyakat reméltek,
szorongatnak hitvány lépéket.
Mit a lurkó ígért, a kincs
aranyfényű, de haszna nincs!

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Látom, jól tudsz maszkákat bemutatni,
de héj mögött a lényegyet kutatni
nem udvaronci feladat;
azt élesebb szem látja csak.
S hogy ne támasszak félreértést,
királyom, hozzád intézem a kérdést.
(*Plútoszhoz fordulva*)
Nem bíztad-e rám a szelek
mátkáját, villámszekered?
Nem tartom-e be útírányod?
Nem termek ott, ahol kívánod?
S nem nyertem, vakmerő magasban
szállva, pálmát számodra gyakran?
Ahányszor csak megvívtam érted,
javamra dőlt a küzdelem:
ha babér díszlik fejedem,
ésszel s kézzel nem én fontam füzéred?

PLÚTOSZ

Nos, ha bizonyságul hivatkozol rám,
lelkemből lelkedzettél, mit tagadnám.
Végrehajtod szándékomat,
te vagy közülünk gazdagabb.
Odaadnék, s ez a jutalmad,
a zöld babérért bármely birodalmat.
Hallják szavam mind, kik itt megjelentek:
édes fiam, kedvem telik tebenned.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

(a sokasághoz)

Legbecsesebb kincseimet,
íme, szétszórtam köztetek.
Kis lángocskám néhányotok
feje felett föl-föllobog,
s száll fejről fejre hirtelen,
innen szökik, ott megpihen,
néha, gyorsan villanva föl,
kápráztatóan tündököl,
máskor csak pislog szomorún,
és észrevétlenül kihúny.

ASSZONYI TEREFERE

Szemfényvesztő komédiás
az a bakon, mi volna más?
Paprika Jancsi kuporog
mögötte, de csont-bőrre fogyott,
belé a lélek hálni jár;
ha csipkedjük, nem érzi már.

A KIASZOTT

Rút némberek, takarodjatok!
Tudom, nem várnak tárt karok. -
Míg az asszonynép nem bomlott,
nevem Avaritia volt;
házitörvénynek tudtam azt:
fogadhoz verj minden garast!
Ládán lakat, kamrán retesz,
és nálam a kulcs. Hát véték ez?
De mivel a mostani kornak
asszonya többé nem kuporgat,
és mint minden rossz fizetőnek,
ha pénze fogy, vágyai nőnek,
így ma a férj az, aki szenved;
látja: adósok annak, ennek.
A nő, mit össze szőne-fonna,
legényre költi s cifra rongyra;

vedel, zabál, ebédet ad
gyalázatos udvarlóinak;
pénzsóvárság azóta mar:
hímnemű lettem: a Fukar!

HANGADÓ ASSZONY

Legyen a sárkányok fukarja
e sárkány; az a célja csak,
hogy férjeinket bujtogassa,
bár épp elég házsártosak!

ASSZONYOK TÖMEGESTÜL

Madárijesztő! Vágd pofon hát!
Ez a fancsali feszület
még fintorogva fenyeget?
Gyerünk, tépázzuk meg a rondát,
csak papírsárkányok ezek!

KIKIÁLTÓ

Nyughassatok! Botomra mondom! -
De nincs is szükség rám; a vad
sárkányok, előbbre törve folyton,
kitárják kettős szárnyukat
a gyorsan tisztuló porondon.
Négy pikkelyes szörny fúj kitátott
torkából, ádázan, fene lángot;
fut a tömeg, üres a tér.

Plútosz leszáll a szekérről

KIKIÁLTÓ

Leszáll, de mily fenségesen!
Int, s nem rest négy sárkánya sem:
a kincsesládát s a felette
kuporgó Fukart leemelve,
lábához helyezik oda;
mi volna ez, ha nem csoda?

PLÚTOSZ

(a kocsihajtó fiúhoz)

Legsúlyosabb terhedtől megszabadulva,
szárnyalj fel égövedbe bátran újra!
Most nem vagy ott! Minket torz látomány
vesz itt körül vadul, tarkán, kuszán.
Szállj, míg tiszta, szép fényt látsz, szállj oda,
hol otthonos vagy s a magad ura,
hol csak a szép s a jó tetszik, a nagy
magányba! - Ott teremtsd világodat.

KOCSIHAJTÓ FIÚ

Méltó követed vagyok eszerint én,
s szeretett vérrokonom vagy te szintén.
Veled bőség jár, s hol jelen vagyok,
mindenki úgy érzi, kincshez jutott.
Sok ember tétovázik a kúsza létben,
s nem tudja, hogy nekem vagy néked éljen.
Ki téged választ, kényelemben él,
aki engem követ, sosem henyél.
Tetteim véka alá sose rejtem,
rám ismernek, ha egyet lélegeztem.
Élj boldogul! Hisz jót kívánsz nekem;
ha súgva hívsz, jövők hűségesen. *(Eltűnik, ahogy jött)*

PLÚTOSZ

Ideje, hogy a kincseket föloldjam!
A kikiáltó botjával a zárat
felpattintom. Ím, az ércatlanokban
aranyvér örvénylik s zubogva árad,
koronát, gyűrűt, láncot fenyegetve,
melyeket szétolvasztani szeretne.

VÁLTAKOZÓ KIÁLTÁSOK A TÖMEGBŐL

Nézd, mint duzzadnak habjai,
a láda színültig teli. -
Aranytartályt olvaszt a hő,
vertpénz-tekerics gurul elő. -
Dukátok pengve ugranak,
szívem repes, keblem dagad! -
Minden vágyam élémbe jön,
felém karikáz a kövön. -
Szedd gyorsan, itt az alkalom,
görnyedj meg, s állj fel gazdagon. -
Közben gyerünk rohamra mi,
a ládát megkaparintani.

KIKIÁLTÓ

Balgák, mit műveltek megint?
Ez csak farsangi móka mind.
Ne vágyjatok túl sokra ma;
aranyakat ki osztana
szét köztetek? Ez karnevál,
hol néktek játékpénz se jár.
Ti bambák, szebb-e a csillogó
látszatnál a vaskos való?
Ti és való! - Káprázatot

ragad meg most is markotok. -
Jó Plútosz, álarcos lovag,
űzd vissza a bitangokat.

PLÚTOSZ

Pálcád épp jó ilyesmire,
egy kis időre add ide. -
Olvadt ércben megforgatom.
Féljétek, maskarák, botom!
Serceg, vörösre izzik át,
villámot és szikrát okád.
Ki hozzá túl közel nyomul,
porrá ég irgalmatlanul -
Tüzes botom most körbejár.

KIABÁLÁS ÉS TÜLEKEDÉS

Ó, jaj! Ez a biztos halál. -
Meneküljünk, amíg lehet! -
Csak vissza! Szomszéd, adj helyet!
A szikrazáport nem birom -
engem a tüzes bot súlya nyom -
életben senki sem marad -
csak vissza, vissza, maszkahad!
Csak vissza, vissza, sok esztelen! -
Bár szárnyam nőne hirtelen.

PLÚTOSZ

Tágul a gyűrű, s úgy hiszem,
nem égett porrá senki sem.
Így veszt teret
a vert sereg. -
S hogy ne legyen több zűrzavar,
bűvös kört húzok itt hamar.

KIKIÁLTÓ

Munkád remek volt, áldalak,
s csodálom bölcs hatalmadat!

PLÚTOSZ

Nemes barátom, türelem:
még sok vihart lát e terem.

A FUKAR

Így már kényelmesen legel
az ember szeme, hogyha tetszik,
mert minden asszony előre tülekszik,
ha bámészkodni s torkoskodni kell.
Még nem rozsdásodtam be végleg én se!
A szép nők most is tetszenek;
s mivelhogy nem kerül ma pénzbe,
bátran csaphatom nékik a szelet.
De mert e túlsúfolt teremben
a hátsóknak beszédem érthetetlen,
célszerűbb lesz megkísérelni bölcsen,
hogy mondókámat jelbeszédbe öntsem.
Kéz, láb, arcjáték most kevés nekem,
más tréfát kell ehhez kiötlenem.
Lágy anyagként markolok az aranyba,
átgyúrható e fém bármily alakba.

KIKIÁLTÓ

A dőre váz mit művel! Él
ily éhenkórászban kedély?
Péppé gyúrja az aranyat,
s az megpuhul keze alatt;
dagasztja, de a lágy arany
e percben még alaktalan.
Most fordul végre a nőkhöz, és
van ott visongás, hőkölés,
elfordulnak bosszús iszonnal;
a fickó rosszmájú bizonynal.
Félek, jó mulatság neki,
ha a szemérmet sértheti.
Nem tűrhető tovább e látvány,
elkergetem, add vissza pálcám.

PLÚTOSZ

Bolondozzék csak, békén hagyhatod;
nem sejti, mi jön fenyegetve!
Vaskos tréfáktól elmegy majd a kedve;
nagy úr a törvény, ám a muszáj nagyobb.

TOLONGÁS ÉS ÉNEKSZÓ

Az erdős völgy s a hegytető
vad serege tör most elő,
s mint fel nem tartható özön,
nagy Pánját ünnepelni jön.
Tudják, mit másnak nem szabad,
s az üres körbe tartanak.

PLÚTOSZ

Jól ismerlek, s a nagy Pánt is magát!
Együtt veszélyes övbe léptek át.
Jól tudom azt, amit csak kevesen,
s a zárt kört megnyitom készségesen.
Bár kísérné szerencse őket!
Sok furcsaság történhet itt:
nem is gyanítják, hova jöttek,
s minden váratlan lesz nekik.

VAD NÓTASZÓ

Hallod-e, cifra maszkahad?
Jön a csapat, a vad csapat,
sebes futók, szökdécselők,
nagyizmú, durva lények ők.

FAUNOK

A faunsereg
táncol szilajon,
kondor hajon
tölgylevelek,
éles, hegyes formájú fül
búvik ki fürtjeik közül,
széles arcukban az orr nyomott,
nem bánják ezt se az asszonyok:
ha a faun nyújtja pracliját,
kosarat a legszebb nő sem ad.

SZATÍR

A szatír is nyomukba jár,
van kecskelába, pipaszár,
úgy jó, ha lába inas, szikár.
Mint zerge, járja a bérceket,
körültekinteni élvezet.
Szabad levegőt szív be, és
férfit, nőt, gyermeket lenéz,
akire lent köd s füst borul,
s ezt életnek hiszi jámborul;
míg ő a csúcsról messzi lát,
s ott fenn övé az egész világ.

MANÓK

Tipegve jön a kis csapat,
mely zárt rendben sosem halad;
a moharuhás, lámpás csoport
egymás hegyén-hátán tolong;
ki mit talál, tulajdona,

s mint fényhangyák nyüzsgő raja,
futkosnak föl-le szüntelen,
keresztül-kasul mindenén.

A jó kobold rokon velünk,
kik sziklákon felcserkedünk;
köpölyözzük a bérceket,
s csapoljuk a dús érceret;
fémről magas halmot rakunk,
s „Jószerecsét!” a jelszavunk.
Gonoszságot nem tervezünk:
jó emberekkel jót teszünk.
De a kerítők és csalók
aranyai is tőlünk valók,
s nem lát a kevély sosem hiányt
vasban, mit vérfürdőre szánt.
S három parancs ellen ha vét
az ember, szent-e a többi hét?
Tehetünk minderről? Legyen
példa a manó-türelem.

ÓRIÁSOK

Vademberek is láthatók,
a Harz-hegységben őslakók;
pucérok, erejük csodás,
jönnek, megannyi óriás.
Jobbjukban kitépett fenyő,
durva öv s lomb-ágyékkötő
csípőjükön; nem tart ilyen
testőrgárdát a pápa sem.

NIMFÁK KARBAN

(körülveszik a nagy Pánt)

A végtelen
természet, a
nagy Pán maga
van itt jelen!
Nimfák, lejtse víg láncotok
körötte dévaj táncotok:
mert ő, habár komoly, szelíd,
s kedve a vígakban telik.
A kék ég pompás boltive
alatt is éber lenne, de
fülébe száz patak csacsog,
s száz szellő zsong neki altatót.
És hogyha déli álma mély,
meg sem rezzen a falevél;
s néma lég a balzsamos
gyógynövényektől illatos;

nem élénk már a nimfa sem,
hol álom száll rá, ott pihen.
De hogyha, mint a harsona,
váratlanul szól Pán szava,
mint ha tenger zúg, s zeng az ég,
ki él, elveszti a fejét,
felbomlik harcmezőn a had,
s reszketve fut a hős lovag.
Dicsőítsük méltón a dicsőt,
s mert vezetőnk volt, áldjuk őt!

A MANÓK KÜLDÖTTSÉGE

(a nagy Pánhoz)

Ha a kőzetben ragyogva
futnak a fonálerek,
s csak a bűvös pálca tudja,
szövevényük hol vezet,
felboltozzuk a sötétben
barlangunkat, mint vakok,
míg te fenn, a tiszta fényben
kincsed kegygel oszthatod.

Most csodás forrást találtunk,
itt mellettünk csörgedez;
bármily vakmerő a vágyunk,
többet ígér százszor ez.

Rajtad áll csak, hogy beváltsa,
terjeszd rá oltalmadat:
jót hoz az egész világra
minden kincs, ha őre vagy.

PLÚTOSZ

(a kikiáltóhoz)

Emelkedett lélekkel kell bevárni
azt, ami jön, történjék bár akármilyen,
s bátorságodnak adtad már jelét.
A most élénk táruló borzalomnak,
mit a jelen s jövő tagadni fognak,
magad hűségese krónikása légy.

KIKIÁLTÓ

(megfogja a botot, melyet Plútosz a kezében tart)

A nagy Pán épp most éri el
a tűzforrást törpéivel;
az felbuzogva magasba csap,
majd visszahull egy perc alatt,
s helyén sötét üreg marad;
feltör megint a tűzsugár,

a nagy Pán ott vidáman áll,
örvendve nézi a csodát,
mely gyöngyhabot s szikrát okád.
Hogy is lehet ilyen merész?
Lehajlik, a mélységbe néz,
s lehull arcáról a szakáll! -
Kié vajon a csupasz áll?
Kezétől látni nem lehet. -
És most jön a legrémesebb:
égő szakálla föllege,
s meggyúl haj, köntös, koszorú,
derűre így jön a ború. -
Futnak: oltanák, mentenék,
s aki hozzányúl, menten ég,
verik, paskolják egyre, de
új lángot szítanak vele;
a bős elemmel egybefoly
s elég az álarcos-gomoly.
De mit hallok! Mi hír kering,
mit adnak szájról szájra mind!
Ó, örökgyászú éj, vajon
nem volt elég a fájdalom!
A holnap már szétkürtöli
a hírt, mit szörnyű hallani:
hisz hallom, a nép mit kiált:
„A császár szenved kínhalált!”
Ó, bárcsak volna ez mese!
A császár ég s kísérete.
Mily átkos befolyás alatt
kötött fel gyantás gallyakat,
s tombolt be kurjongatva, itt
elvesztve magát és híveit!
Ó, ifjúság, hát sohase
lesz mércéd az arany középszer?
Ó, felség, felség, sohase
társul nagy hatalmad nagy ésszel?
Leég a lomb, hegyes, falánk
nyelvvel nyaldossa már a láng
a keresztdúcos fatetőt;
a tűzvész mind fenyegetőbb.
A jajszó az eget veri,
ki tud minket megmenteni?
Így lesz a pompa s hatalom
egy éj alatt hamuhalom.

PLÚTOSZ

Mindnyájan félnek, remegnek,
hozzuk hát a segedelmet! -
Szent hatalmú bot, püföld,
mígnem döng és reng a föld!
Végtelen lég tengere,
hús párával telj tele!
És boruljatok, ti bolygó
köd- és felhőpászták a forró
lángözönre, mint palást!
Göndörödve, majd csöpögve,
hullámszón suhanva s halkkal,
oltsátok ki diadallal,
mind sűrűbben permetezve;
messzi villámlás jelezze
a csalóka tűzvarázst! -
Hogyha szellemek törnek miránk,
szálljon szembe velük mágiánk.

DÍSZKERT

*Reggeli napsütés. A császár, udvaroncok.
Faust és Mefisztó a kor divatjának megfelelő, rendes, de
nem feltűnő öltözetben; mindketten térdelnek*

FAUST

Megbocsátod a lángvarázst, uram?

CSÁSZÁR

(int, hogy álljanak fel)

Eltűrnék száz ily tréfát boldogan. -
Izzó szférában álltam s meglepődtem,
szinte azt hittem, Plútosz lett belőlem.
Szurokéj színű sziklatalp fölött
lángocskák tündököltek, s nagy, döhödt
lángok, a sziklaréseken kitörve,
egyetlen boltívvé cikáztak össze.
Láttam a roppant kupolát, amint
elenyészett, majd felvillant megint.
A csavaros tűzoszlopok során át
láttam a népség hosszú vonulását,
széles körben jött felém a tömeg,
hogy, mint szokásuk, ünnepeljenek.
Udvarnépem is ott nyüzsgött a lángban,
hol mint szalamandrák királya álltam.

MEFISZTÓ

Az vagy, uram! Hisz mindenik elem
alázatos, ha fenség van jelen.
Láttad, hogy a tűz mint hódol neked;
magad a bűsz tengerbe vetheted:
a gyöngytermő fenékre érsz, s az ár
örvénylik és ígéző körbe zár;
lenge, bíborszegélyű, zöld habokból
látod épülni csodaszép lakod, hol
magad vagy a középpont. Lépteid
ily mozgékony paloták követik.
Örömmel érzik falaik a folyvást
sürgő-forgó, villámsebes tolongást.
Nyüzsgögnék, hol az új, nyájas fény tündököl,
a tengeri csudák, s be egy se tör.
Sárkányraj játszik, aranypikkelyes,
tátog a cápa, s torkába nevetsz.
Udvarnéped bárhogy rajong körül,
ily csődületté sose tömörül.
Még bájos hölgyekben se lesz hiányod:

kerülgetik a kandi habléányok
az örök frissesség ölén a kastélyt,
az ifjabbak kéjes, félénk halakként,
mások bölcsen. Hírt kapt Thetisz, s feléd
nyújtja, új Péleusz, ajkát és kezét. -
S ha majd fenn trónolsz az Olümposzon...

CSÁSZÁR

A szellős szférákat neked hagyom:
ily trón felé bölcs ember nem siet.

MEFISZTÓ

Igaz, felség, hisz a föld már tied.

CSÁSZÁR

Mily kedvező sors hozhatott ide!
Nem az „Ezeregy éj”-ből jössz-e te?
Tégy túl a termékeny Scherezádén,
s kegyeimet kiterjesztem reád én.
Légy mindig itt, midőn a köznapoktól
szörnyű csömör fog el, mint annyi sokszor.

UDVARNAGY

(sietve érkezik)

Még álmodni se mertem volna, felség,
hogy én adom hírül a nagy szerencsét,
melytől keblem csak úgy dagad,
mely színed előtt elragad:
számláink mind rendezve vannak,
uzsorás karma nem sanyargat,
pokoli kínom véget ért;
nem adnám ezt a mennyekért.

HADSZERNAGY

(sietve követi)

A zsold felpénzzel megfejelve,
újra felcsapott a had erre,
a zsoldos kedve ragyogó,
fölpendül kocsmáros, lotyó.

CSÁSZÁR

Kebletek mily repesve tágul!
A ráncos orcákon sugár gyúl!
Hogy siettek mindannyian!

KINCSTÁRNOK

(most jelenik meg)

Az ő művük, tőlük kérdezd, uram.

FAUST

Úgy illik, hogy a kancellár jelentse.

KANCELLÁR

(lassan közelít)

Vén napjaimra ér ez a szerencse. -
Lássuk s halljuk a sorsdöntő lapot,
mely minden bajt jóra változtatott.
(Olvas) „Akit illet, mindenki tudja meg:
ezer korona értékű e jegy.
Érte biztos zálog szavatol, a
császári föld mélyének vagyona,
melyet kiásatunk, s ha megkerül
a dús kincs, szolgáljon fedezetül.”

CSÁSZÁR

Gaztettet, rút csalást kell sejtennem!
Ki hamisította rá kézjegyem?
Nincs megtorolva e bűn vas-eréllyel?

KINCSTÁRNOK

Emlékezz! Te írtad alá az éjjel.
Mint a nagy Pán álltál ott, mi eléd
járultunk, s a kancellár így beszélt:
„Tedd a magad nemes öröme végett
egy tollvonással boldoggá a népet.”
Reggelre már az ezermesterek
ezerszerezték tiszta kézjegyed.
S hogy tüstént ki-ki élvezze a nagy jót,
sorozatszámra nyomattuk a bankót,
van tízes, húszas, százas, ötvenes.
Hidd el, hogy ez a népnek kellemes.
Nézd városod, a félhalál penészét
feledve mint dőzsöl, nyüzsög a népség!
Bár rég a világ öröme neved,
sosem keltett még ilyen örömet.
Gazdagabb lett az ábécé jeleddel,
e jelben boldogabb lesz minden ember.

CSÁSZÁR

S a nép arany gyanánt fogadja el?
Udvarnak, hadnak ily zsold megfelel?
Bárhogy ámulok, meggyőznek a tények.

UDVARNAGY

Be nem keríthetők a gyors szökevények;
a bankó szétrepült azóta már.
Minden pénzváltó bódé nyitva áll:
ott bármely bankót ezüst- és arany-
pénzre váltanak, rabatt persze van.
Zsúfolt a hússzék, a pékbolt, a csapszék;
a fél világ csak ehetnék, ihatnék,
másik felén divatos öltözet.
A rőfös vág, a szabó öltöget.
Kocsmákban „éljen!” s rá neved dörög föl,
míg sütnék-főznek és tányér csörömpöl.

MEFISZTÓ

Ki sétálgat s a teraszokra fölmege,
lát drágaszép ruhájú, deli hölgyet,
fél szemét pávalegyező takarja,
s ránk mosolyog, ily cédulát kutatva;
ékes szó, tréfa nyomán ily hirtelen
szerelmi hajlandóság nem terem.
Nem kell ma már erszényt, zacskót cipelni,
a kis papír szívünk fölött pehelynyi,
szerelmes kis levél a párja ott.
Zsolozsmakönyvbe rejtik a papok,
s a zsoldos fürgébben fut el a harcból,
ha csípején megkönnyebbül a tarsoly.
Felséged megbocsátja, ha kicsinyben
nézem a nagy művet s színleg kicsinylem.

FAUST

A kincsek dermed garmadája, mely
országaidnak földjében hever,
meddő. Siralmas korlátként övezne
ily gazdagságot bármilyen nagy eszme;
a képzelet, mely felhők közt ível,
bárhogy erőlködik, nem éri fel.
De ha mélyre látni méltó, a szellem
végtelenül bízik a végtelenben.

MEFISZTÓ

Aranynál, gyöngynél e kis cédulák
könnyebbek; mink van, tudjuk legalább;
nincs cserebere, alku, nyakra-főre
költhetjük mámorító borra, nőre.
Ha ércpénz kell, a pénzváltó segít,
s ha néki sincs, hát ásunk egy kicsit.
Majd dobra verjük a láncot, serleget,
a papiros máris törlesztetett,

s a gúnyos kétkedés szégyenbe fül.
Nem kell a régi, megszokott az új.
Aranya, ékszere, papírja bőven
lesz a császárságnak minden időben.

CSÁSZÁR

Nektek hálás országunk mindezért;
a szolgálathoz kell szabnunk a bért.
Mit birodalmam földje-mélye rejt még,
rátok bízom, jobb őrpárt úgyse lennék.
Nektek a zárt lelőhely nem titok,
tiétek lesz az ásatási jog.
Jöjjön létre a kincstárnok-szövetség,
magas tisztéért ki-ki lelkesedjék,
lássunk a felső- és az alvilág
között szívvidító harmóniát.

KINCSTÁRNOK

Viszálynak köztünk még árnyát se lássam,
a varázsló szeretett pályatársam.
(*El Fausttal együtt*)

CSÁSZÁR

Jutalmat kap most minden emberem,
s hogy mit vesz érte, vallja meg nekem.

APRÓD

(*elfogadva a bankót*)
Mulatok majd sokat, nagyot, vidámat.

MÁSIK

(*ugyanúgy*)
Nyakláncot, gyűrűt veszek a babámnak.

KAMARÁS

(*átvéve a bankót*)
Dupla butykossal iszom jobb borocskát.

MÁSIK

(*ugyanúgy*)
Zsebemben máris viszketnek a kockák.

ZÁSZLÓSÚR

(*megfontoltan*)
Kastélyom, földem tehermentesül.

MÁSIK

(ugyanúgy) Kincs ez, hát többi kincsemhez kerül.

CSÁSZÁR

Azt hittem, új tettekre lelkesedtek;
de ismervén titeket, ez se lep meg.
Látom: kapnátok bár kincsgarmadát,
a régi nótát fűjnatok tovább.

BOLOND

(most jön elő) Légy a kegyben irántam is pazar!

CSÁSZÁR

Ha újra élsz, el is iszod hamar.

BOLOND

Bűvös papír! Nem értem jól, mi az?

CSÁSZÁR

Sejtem, hisz rosszra költöd el, te gaz.

BOLOND

Még több hull. Mit cselekedjem? Nem tudom.

CSÁSZÁR

Csak szedd föl mind, hisz néked hullatom. *(El)*

BOLOND

Öt ezres csak így az ölembe hullna?

MEFISZTÓ

Kétlábú tömlő, feltámadtál újra?

BOLOND

Mint gyakran, de ily jóra soha még.

MEFISZTÓ

Örömdben kiver a veriték.

BOLOND

De hát aranyat ér ez igazán?

MEFISZTÓ

Kapsz érte, mit csak szemed, szád kíván.

BOLOND

Kapható ház, szántóföld, állatok?

MEFISZTÓ

Hogyne! Csak bankót kínálj, s megkapod.

BOLOND

S kastély, vadaskert, halastó?

MEFISZTÓ

Na lám!

Nemzetes úrnak látlak majd talán!

BOLOND

Földbirtokos leszek estére még! - *(El)*

MEFISZTÓ

(solus) Ki ne dicsérné bolondunk eszét!

SÖTÉT OSZLOPCSARNOK

Faust, Mefisztó

MEFISZTÓ

Mért hurcolsz e komor csarnokba engem?
Nincs bent elég jókedv vajon,
a tarka udvari tömegben
csalásra, csínyre alkalom?

FAUST

Kár a szóért; oly elnyűtt kifogásod,
mint ócska bocskor, mely levásott;
amíg lótsz-futsz - úgy gondolod -,
nem kell velem szót váltanod.
De zaklat az új feladat,
az udvarnagy s kamarás hajtanak.
A császár, kinek parancs a szava,
Párist s Helénát vágyik látni ma;
a férfi s női eszményt kell ma nékem
élethű formájukban felidézniem.
Munkára gyorsan! Hisz szavamat adtam.

MEFISZTÓ

Kár volt ígérni elhamarkodottan.

FAUST

Nem gondoltad meg, cimborám,
hová vezetnek praktikáid;
gazdaggá tettük, s mást kíván
ő nyomban: szórakozni vágyik.

MEFISZTÓ

Úgy képzeled, játék ez is;
pedig lépcsők meredekén át
az út nem ismert tájra visz;
adósságod hetykén újjal tetézed,
nem idézzük fel oly könnyen Helénát,
mint papírszellemét a pénznek. -
Boszorka-szotyka, szeleverdi szellem
s golyvás törpe ha kell, előteremttem;
bár takaros az ördög szeretője,
antik hősnőt mégsem faragsz belőle.

FAUST

No lám, a régi nótát pengeted!
Az embert folyton ingoványra vinnéd,
minden akadály atyja, a segítség
fejében mindig új bér kell neked.
Egy kevés hókusz-pókusz, jól tudom.
Helénát azon nyomban ide hozza.

MEFISZTÓ

Nincs hatalmam pogány fajon,
annak megvan a maga pokla;
mégis van egy mód.

FAUST

Mondd hamar, ne kertelj!

MEFISZTÓ

Ily nagy titkot nem szívesen fedek fel. -
Nagy istennők trónolnak végtelen
magányosságban, túl időn s teren;
őket a szó leírni képtelen.
Az Anyák!

FAUST

(felriadva)
Anyák!

MEFISZTÓ

Megdöbbent e szó?

FAUST

Anyák! Anyák! - Mily hátborzongató!

MEFISZTÓ

Valóban az. Nevük nem ismeri
halandó, és ritkán ejtjük ki mi.
Mélyek mélyére szállj, ott lelsz nyomukra,
a te hibád, hogy rájuk szorulunk ma.

FAUST

Hol az út?

MEFISZTÓ

Nincsen út! Láb sohasem tapos
a járhatatlanon; utazni nem kívánatos
a nem kívántba. Elszántad magad? -
Nincs zár, nem kell félrehúznod reteszt se,
csak hány-vet a magányok végtelenje.
Sejted, mi a magány, a sivatag?

FAUST

Fölösleges ekképp beszélned;
boszorkánykonyha-szagot érzek,
s a múltból ismerős e szag.
Utam tán a világba nem vitt,
tanulni és tanítani a Semmit? -
Ha józanul kimondtam, mit tudok,
a zajos tagadás túlharsogott;
sőt bosszantó csapásoktól találva,
vadonba kellett bújnom, a magányba,
s legvégül, hogy mindenki el ne hagyjon,
magam az ördög kényére megadnom.

MEFISZTÓ

És ha nekivágnál az óceánnak,
s eltűnne a part, legalább
látnád, amint hullám hullámra támad,
még ha szörnyű halál is várna rád.
Mégiscsak látnál valamit. Talán a
nyugodt, zöld vízen delfinraj cikázna;
látnál felhőt, nap-, hold-, csillagvilágot; -
az örök úrben mindezt nem találod,
nem hallod önnön léptedet,
lankadsz, s nem lelsz szilárd helyet.

FAUST

Úgy szólsz, mint a műsztagógok, akik rég
a hű neophitákat hitegették;
csak fordítva. Az ürbe löksz, hogy ottan
erőben és tudásban gyarapodjam,
és mint a mesebeli macska hajdan,
a gesztenyét a tűzből kikaparjam.
Sebaj! Gyerünk! Lássuk, mi van a mélyben,
Semmid rejti a Mindent, azt remélem.

MEFISZTÓ

Hadd dicsérlek, mielőtt nekivágsz;
el kell ismernem, hogy vesémbe látsz;
s most vedd e kulcsot.

FAUST

Milyen kicsike!

MEFISZTÓ

Fogd csak, s majd meglátjuk, kicsinyled-e?

FAUST

Kezemben nő, fénylik, lángot lövell!

MEFISZTÓ

Rájössz hamar, mit ér e ritka szer!
Ez a kulcs mindig jó nyomon csapázik,
kövesd a mélybe, s elvisz az Anyákig.

FAUST

(megborzong)

Anyák! Letaglóz újra csak e név!
Mi ez a szó, mit bár ne hallanék?

MEFISZTÓ

Az új szó felkavar, te maradi?
Csak már hallottat kívánsz hallani?
Hangozzék bárhogy, ne légy elfogódott,
hisz rég megszoktál minden csudadolgot.

FAUST

Nem boldog az, ki megmeredten áll,
legjobb osztályrészünk a borzadály;
bármily nagy ára van, a meghatottak
benne érzik csak át a Legnagyobbat.

MEFISZTÓ

Szállj hát alá! Mondhatnám: hágj magasra!
Egyre megy. Szökj a meglevő elől te,
az oldott formák országát kutatva!
Gyönyörrel lelj a rég nem létezőre;
felhőgomolyszerű e forgatag,
lengesd a kulcsot, azzal véd magad!

FAUST*(föllelkessedve)*

Helyes! Fogom, s erőm újulni érzem,
mellem kitágul a nagy tetterre készen.

MEFISZTÓ

A minden mélységnél mélyebb helyet
egy izzó tripúsz jelzi majd neked.
Fényénél az Anyákat láthatod,
amint ülnek, állnak vagy járnak ott.
Az örök Értelme örök szeszélye
szerint formát öltve, formát cserélve,
minden teremtmény képe ott lebeg;
téged nem látnak, csak árnyképeket.
Nagy a veszély, szedd össze hát magad,
egyenest a tripúsznak vedd utad,
s illesd a kulccsal!

*Faust határozott, parancsoló
mozdulatot tesz a kulccsal*

MEFISZTÓ*(Őt szemlélve)*

Így csináld! Remek!
Hozzád szegődik s szolgálként követ;
siker szárnyán, bizton szállsz fölfele,
mire észrevennék, itt vagy vele.
S ha felhoztad, idézni a sötét
éjből hőst és hősnőt már semmiség
neked, ki elsőnek mersz tenni ilyet:
meglesz, és a dicsőség téged illet.
Akkor aztán a mágus-műveletnek
tömjénfüstjéből istenek születnek.

FAUST

És most?

MEFISZTÓ

Egész valód a mélybe törjön;
toppant, s leszállsz, toppant, s felszállsz te rögtön.

Faust toppant és elsüllyed

MEFISZTÓ

Bár védené a kulcs szegény fejét!
Szeretném tudni, visszatér-e még?

FÉNYESEN KIVILÁGÍTOTT TERMEK

Császár és fejedelmek, nyüzsgő udvarnép

KAMARÁS

(Mefisztóhoz)

Tartoztok még a szellemjelenettel;
urunk türelme fogy. Sietnetek kell!

UDVARNAGY

Halljátok? Őfelsége sürgeti!
Ne várassátok szégyenszemre ti!

MEFISZTÓ

De hisz a társam épp evégre ment el;
ily csíziókban ő a mester;
kísérletezik, feje fő,
az ajtót is magára zárta;
a szépség kincsét egy csalja elő:
a fő művészet, bölcsek mágiája.

UDVARNAGY

Hogyan mesterkedtek, mindegy nekem;
a császár azt akarja, meglegyen.

SZÓKE NŐ

(Mefisztóhoz)

Uram, egy szóra! Látja arcomat?
Most tiszta, s elrútítja a nyári nap!
Százával lepik el hónál fehérebb
bőröm rótbarna szeplők, s ezt a méreg.
Egy szert!

MEFISZTÓ

Be kár, hogy e cukorfalatka
májusban, mint párduccicája, tarka!
Végy békanyelvet és varangypetét,
holdtöltekor párold le főzetét,
kend arcodat holdfogytakor e szerrel,
jön a tavasz, s szeplőt keresve sem lel.

BARNA NŐ

Önt a tömeg hízelgőn ostromolja.
Szert kérek! Elfagyott a lábfejem,
sétában, táncban gátol ez, s gyakorta
bók közben is megbotlom félszegen.

MEFISZTÓ

Engedélyezz egy lábnyomást nekem.

BARNA NŐ

Hisz az csak a szerelmesek szokása.

MEFISZTÓ

Ej! Többet mond az én lábam nyomása
Hasonlóval hasonlót, ha sajog;
a lábon láb segít, és más tagon más.
Jöjj! De vigyázz ám! Tilos a viszonzás.

BARNA NŐ

(feljajdul)

Jaj! Jaj! Ez éget! Hisz úgy megnyomott,
akár egy lópata.

MEFISZTÓ

Gyógyul bajod.

Ha táncra kérnek, nem kell majd szabódni,
s asztalnál édes lesz a lábnyomosdi.

HÖLGY

(odafulakodik)

Helyet! Helyet! Túl nagy az én keservem,
forró, emésztő láng lobog szivemben;
Ő, ki üdvét csak szememben kutatta,
mással cseveg, s nekem hátát mutatja.

MEFISZTÓ

Aggasztó ügy, de csak hallgass ide.
Osonj mögé, és húzz e széndarabka
segélyével egy sávot köntöse
ujján, hátán, vállán, ahol lehet;
sajgó megbánást érez majd szíve.
A szívet pedig nyeld le ott azonnal,
ajkad ne nedvesítsd vízzel, se borral;
s ő éjjel már ajtód előtt eped.

HÖLGY

Nem méreg-e?

MEFISZTÓ

(megbotránkozva)

Légy tisztességtudó!
Hetedhét határban se lelsz ilyenre;
mi szíttottuk még lelkesedve
a máglyát, honnan e szén való.

APRÓD

Szerelmes vagyok, s keveslik korom.

MEFISZTÓ

(magában)

Hová figyeljek, már azt sem tudom.
(Az apródhoz)
A fruskáknál terád még csak kudarc vár.
A korosabb osztály már többre taksál. -

Mások tolakodnak oda

Megint újak! Nehéz percek ezek!
A végén még igazmondó leszek,
s az rossz kiút! De a helyzet galád. -
Csak jönne már Faust, ó, Anyák, Anyák!
(Körültétekint)
Homályos gyertyafényben a terem;
az udvarnép megindul hirtelen,
s rendben, rangsor szerint vonul tovább
csarnokokon és folyosókon át.
Lám! Végcéljuk az ó lovagterem,
alig férnek be valamennyien.
Minden falon hatalmas szőnyegek,
a fülkékben páncélok díszlenek.
Itt mellőzhetjük a varázsigéket;
a szellemek maguktól is betérnek.

LOVAGTEREM

Félhomály.

A császár már bevonult udvarával.

KIKIÁLTÓ

Színjátékot hirdetni régi tisztem,
s most titkos szellemerő vet véget ennek;
hiába próbálnám, hogy földerítsem
észokokkal e zavaros üzelmet.
A terem zsöllyével s székkal tele;
szemközt a fallal a császár helye;
a szőnyegképeken kedvtelve láthat
a nagy előidőkből nagy csatákat.
Itt ül urunk és udvarnépe körben,
hátról padsorok soka áll tömötten;
a szellemek órájának homályán
szerelmeséhez búvik valahány lány.
S mivel helyükkel mind elégedettek,
készen vagyunk; a szellemek jöhetnek!

Harsonák

CSILLAGJÓS

Vegye tehát kezdetét a darab;
urunk kívánja: nyíljatok, falak!
Mi állhat ellent a varázserőnek?
Mintha tűzvész göngyölné, száll a szőnyeg;
hasad a fal, kifordul tengelyén,
a nagy, mély távlatú színpad kitárul,
rejtelmes fény dereng föl, mely reánk hull,
s fel a proscéniumra hágnak én.

MEFISZTÓ

(kidugja fejét a sűgőlyukból)

Innen remélek köztetszést, hisz a
sugalmazás a fő ördög-retorika.

(A csillagjóshoz)

Ha hallod a messzi csillagzenéket,
sűgásomat is pompásan megérted.

CSILLAGJÓS

Szemünk előtt varázsütésre már
tömör falú, ősrégi templom áll.
Sűrű sorban tartják az oszlopok
terhük, mint égbolt-hordó Atlaszok;
a sziklasúlyhoz számuk elegendő,
hisz jó nagy házat könnyen bírna kettő.

ÉPÍTÉSZ

Ez antik volna? Egy csöppet se szép ez,
joggal mondom, hogy ormótlan s nehézkes.
Fennkölt a durva? Nagy az éktelen?
Felszökő, karcsú pillér kell nekem
és csúcsív, lélekemelő, nemes;
ilyen épület az épületes.

CSILLAGJÓS

Tisztelet e jó csillagzat jegyében
fogant órának; legyen fék az éssen
a bűbáj; annál szabadabb lehet
viszont a bátor, szárnyas képzelet.
Merész vágyatok lép látóközelbe,
s mert lehetetlen ez, hisztek ti benne.

Faust fellép a proscéniumra a túlsó oldalon

CSILLAGJÓS

Mit bátran kezdett, teljesíti híven
a mágus, koszorúsan, papi díszben.
Mély úrből egy tripúsz száll véle fel,
a serpenyő tömjénszagot lehel.
Magasztos művét megszentelni készül;
mindenkinek szerencse jut ma részül.

FAUST

(fenségesen)

A nevetekben, Anyák, kik az űr
mélyén trónoltok örök-egyedül
s mégis társasan, hisz körül az élet
fürge képei lengnek, bár nem élnek.
Ami volt, teljes fényben ott kering,
mert örökké akar létezni mind.
S szétszórjátok, mindenható hatalmak,
őket az éj boltján, sátrán a napnak.
Szelíd életfolyam sodor sokat,
merész mágus kutat fel másokat;
ő bízva s bőven osztja a Csodását,
amit meglátni annyian kívánnak.

CSILLAGJÓS

Amint az izzó kulcs a serpenyő
széléhez ér, sűrű füst száll elő,
és kúszva terjed, mint felhőgomoly,
duzzad, szakad, torlik, terjeng, foszol.
S most remekel a szellem-elmeél!
Míg leng a légben, mindahány zenél.
Az éteri hangzatokból kellemes
bizsergés árad, s minden zene lesz.
Az oszloptörzs, a triglüh odafent
s velük a templom minden köve zeng.
Leszáll a köd; áttetsző fátylai
közül szép ifjú lép ütemre ki.
Nem folytatom, nem kell őt megneveznem,
hisz a bájos Páris nem ismeretlen!

Páris előlép

HÖLGY

E viruló ifjúság elragad!

MÁSODIK HÖLGY

Mint friss barack, csupa hamv és zamat!

HARMADIK HÖLGY

Nézd édesen telt ajka finom ívét!

NEGYEDIK HÖLGY

Ily serlegből szürcsölgetnél te is még.

ÖTÖDIK HÖLGY

Egész csinos, ha nem is épp finom.

HATODIK HÖLGY

Lehetne kissé kecsesebb bizony.

LOVAG

Közönséges pásztor, nyomát se látni,
hogy udvarképes volna, sőt királyfi.

MÁSIK LOVAG

Ha félpucéran szép is termete,
páncélban, nem tudom, hogy festene!

HÖLGY

Mily hajlékony bájjal foglal helyet!

LOVAG

Ölébe ülne szívesen kegyed?

MÁSIK HÖLGY

Két karját mennyi keccsel nyújtja ki!

KAMARÁS

Bugris! Az illem ezt nem engedi!

HÖLGY

Egy nemesúr hibát miben ne lelne?

KAMARÁS

Nyújtózik, mintha a császár itt se lenne!

HÖLGY

Csak játszik! Maga van, hát fesztelen.

KAMARÁS

Még ha játék is, ildomos legyen.

HÖLGY

A szép fiú szelíd álomba ernyed.

KAMARÁS

Horkolni fog; ez hat természetesnek.

FIATAL HÖLGY

(elragadtatással)

A tömjén füstjével mily idegen
illat leng át frissítőn szívemben?

IDŐSEBB HÖLGY

Igen! Lelkemig hat e drága pára,
s ő árasztja!

LEGIDŐSEBB HÖLGY

A serdülés virága
ambróziává nemesül a zsenge
testben, és szétterjed körötte lengve.

Heléna előlép

MEFISZTÓ

Ő volna hát! Ez nem hoz bajt reám;
ámbar csinos, ízlésem mást kíván.

CSILLAGJÓS

Véget ér ezzel az én szerepem,
beismerem ezt becsületesen.
A Legszebb jön, s bár lenne láng a nyelvem...! -
Megdalolták a Szépséget sok ezren. -
Őt látni bűvös elragadtatás,
aki bírta, boldog, mint senki más.

FAUST

Van még szemem? Vagy a szépség dicső
forrását lelke legmélyén csodálom?
Rémes utam boldog jutalma Ő.
Mily pusztaság feltáratlan volt világom!
S mivé vált szent küldetésemmel e
világ! Vonzóbb, szilárdabb lehet-e?
Hagyjon el az élet lehelle, -
ha tőled elfordulva másra vágynék! -
A bájos tünemény, kit elbűvölten
bámultam a varázstükörben,
e szépség mellett csalfa árnyék! -
Téged foglak, kitől erőt nyerek,
ki szítod szenvedélyemet,
vággyal, imádván, őrvongóan szeretni.

MEFISZTÓ

(a sűgőlyukból)

Tartsd hát magad, szerepedből ne ess ki!

IDŐSEBB HÖLGY

Magas, arányos, de kis feje van.

FIATALABB HÖLGY

Nézzétek lábát! Mily idomtalan!

DIPLOMATA

Párját csak hercegnők között lelem;
tetőtől-talpig szép, kétségtelen.

UDVARONC

Kerülgeti a szendergő fiút.

HÖLGY

A tiszta ifjúság mellett be rút!

KÖLTŐ

Szépsége fénye hull az ifjura.

HÖLGY

Mint egy festmény! Endümión s Luna!

KÖLTŐ

Lám! Az istennő az alvó fölé dől
s megittasul ajka leheletétől.
Most csattan el a csók! - Irigylem őt!

DUENNA

Mily esztelen! Ennyi néző előtt!

FAUST

Roppant kegy a kamasz számára!

MEFISZTÓ

Csitt!

Tegye a kísértet, ha jólesik.

UDVARONC

Ébred; a nő elsurran könnyedén.

HÖLGY

Most hátranéz! Ezt jól sejtettem én.

UDVARONC

A fiú bámul: tán csoda esett?

HÖLGY

Persze a nő korántse meglepett.

UDVARONC

Tartózkodóan lép hozzá oda.

HÖLGY

Az ifjúban új tanítványra lelt ő;
ilyenkor minden férfi ostoba,
ez is azt hiszi, hogy ő lesz az első.

LOVAG

Ne szidja, hisz finom felségesen! -

HÖLGY

A ringyó! Aljassága végtelen!

APRÓD

Én a fiút szörnyen irigyelem!

UDVARONC

Kit nem fogna meg az efféle csapda?

HÖLGY

E drágaságot sok kéz simogatta,
ütött-kopott aranyzománca is.

MÁSIK HÖLGY

Tízéves kora óta ily hamis.

LOVAG

A javát választjuk, ha alkalom van;
magam kedvem lelném e drága romban.

TUDÓS

Tisztán látom, de meg kell vallanom:
kétséges még, hogy ő-e az vajon?
Túlzásra csábít az, ami jelen van,
több az írott szövegben a bizalmam.
Ott olvasom, hogy szépségét csodálva
behódolt Trója minden ősz szakállá;
s épp ez jellemzi az én helyzetem:
öreg vagyok, s mégis tetszik nekem.

CSILLAGJÓS

Hol a kamasz? Egy hős öleli át
a nőt, aligha védheti magát.
Felkapja, mint pihét, acélerő.
El is ragadja?

FAUST

Örült vakmerő!
Állj! Hallod? Ennyit mégsem engedek meg!

MEFISZTÓ

Hisz a szellemmókát magad szerezted!

CSILLAGJÓS

Várj! Megmondja címét is a cselekmény,
Heléna elrablása megy ez estén.

FAUST

Miféle rablás! Hát hiába állok
e helyen! A kulcs nem enyém-e hát!
Az vezetett e révbe a magányok
hullámain és rémségein át.
Itt a valóság! Lábam itt vetem meg,
hol szellemem szellemektől se retteg,
és nagy kettős birodalmat teremthet.
Mily messzi volt ő, s ha megmentem én,
még közelebb lesz, s két jogon enyém!
Anyák, ó, engedjétek, esdve kérlek!
Ki megismerte, nélküle nem élhet.

CSILLAGJÓS

Ó, Faustus! Faustus! Mit csinálsz! - Vadul
ragadja meg, s a kép foszlik, fakul.
Kulcsával ráront az ifjúra már,
s megérinti! - Végünk! Ez a halál!

*Robbanás. Faust elterül a földön.
A szellemek ködbe vesznek*

MEFISZTÓ

(aki Faustot a vállára veszi)
Kellett ez? Végül rajtaveszt a sátán
maga is, ha bolondot visz a hátán.

Sötétség, zűrzavar

MÁSODIK FELVONÁS

MAGAS BOLTHAJTÁSÚ, KESKENY GÓTIKUS SZOBA

*Hajdan Fausté, azóta is változatlan.
Mefisztó előlép egy függöny mögül.
Miközben föllebbenti és hátranéz, Faust látható,
egy ódivatú nyoszolyán elterülve*

MEFISZTÓ

Nyugodj itt, te szegény! Ravasz
szerelmi háló foglya lettél!
Kit Heléna bénít meg, az
egyhamarjában észre nem tér.
(Körülnéz)
Föl-, le-, szétnézek a szobában,
s mindenfelé a régi rend fogad;
csak a pókháló több, mint hajdanában,
s a színes ablak lett homályosabb;
beszáradt a tinta, a papiros
sárga, de meghagyták az évek,
sőt itt a toll, a bizonyos,
mely által Faust lelke az ördögé lett.
Igen! A lúdtoll belsején
száradt vércsöppje, mit kicsaltam én.
Melyik műgyűjtőnek ne fájna
a foga ilyen ritkaságra!
A régi kampón lóg a régi ködmön;
s ama csíny jut eszembe rögtön:
egy nebulót oktattam itt,
tán még ma is azon rágódhatik.
Kedvem támad, hogy benned, egykor
viselt, meleg prémű kabát,
kidüllesszem a mellem, mint professzor,
ki csalhatatlannak hiszi magát.
Ám higgye a tudós, a boldog;
az ördög erről rég lemondott.

*Megrázza a szegről leakasztott bundát;
kabócák, egyéb bogarak
és pillék rajzanak ki*

A ROVAROK KARA

Ujjongva köszöntünk,
furfangos öreg!
Zümmögve kerengünk:
ismert a neved.
Nagy titkon elültetsz
pár csöppnyi petét,
s rajzunk ezerével,
nemzõnk tefeléd.
A szív a hamisság
búvóhelye, oly
elrejtve nem élhet
prémiben soha moly.

MEFISZTÓ

Mily meglepõ öröm! Új nemzedék fogad.
Aki vetett, idõ múltán arat.
Megrázom a vén göncöt emberül,
s imitt-amott egy még kipenderül.
Fel! Körbe-körbe! Százezernyi részben
bújjatok el, kicsikéim, serényen.
Régi dobozok várnak ott,
itt barna pergamentlapok,
cseréptégelyek porosodva
és a koponyák szemeodva.
A doh s a limlom kúsza halma
rovarok örök birodalma.
(Belebújik a bundába)
Fõdd vállamat még egyszer, vén guba!
Fõnök úr leszek újra ma.
De mit ér magam-adta rangom,
ha nincs, ki fõnökének elfogadjon?

*Meghúzza a csengõt, melynek fülsértõ,
átható hangjától megremegnek a csarnokok,
és felpattannak az ajtók*

FAMULUS

(előbotorkál a hosszú, sötét folyosón át)
Mily hang tölt el borzadállyal?
Ing a lépcső, reng a házfal,
tarka ablakon keresztül
villámfény villog veszettül.
Padló pattog, s hull alá a
vakolat s mészpor szítálva,
s az ajtót, a kulcsra zártat
felpattantja a varázslat. -
Ott egy óriás alakja,

Faust kopott bundája rajta!
Rám néz, int a jobbja nékem,
megrogyan remegve térdem.
Fussak? Álljam a helyem?
Ó, jaj, most mi lesz velem?

MEFISZTÓ

(*int neki*) Ide, komám! - A neved Nicodemus.

FAMULUS

Az a nevem, nagyjó uram. - Oremus...

MEFISZTÓ

Ezt hagyjuk el!

FAMULUS

Tud rólam? Ó, be jó!

MEFISZTÓ

Tudok. Koros vagy s mégis tanuló,
öregdiák! A tudós is azért
tanul tovább, mert egyébhez nem ért.
Szerény kártyavárat így raknak ők,
s a legnagyobb ész sem tesz rá tetőt.
De ti jól választottátok a mestert,
a nemes Wagner doktort, ő közismert.
Ő a tudósvilág fő csillaga!
Ő tartja össze azt ma; általa
bővül a bölcsesség naponta.
Fülelő s hallgató tolongja
körül mindentudásra szomjan.
Ő a katedra óriása,
kulcsos Szent Péter földi mása,
a Lentit s Fentit ő feltárja nyomban.
Ma ő a láng, és ő a szikra,
hír s név, ha másé nem szilárd;
Faustét is elhomályosítja,
ő az, ki mindent feltalált.

FAMULUS

Nagyjó uram, bocsánat, ha vitába
szállok önnel, szavába vágva:
Wagner nem szolgált rá e vádra;
szerénysége a legpáratlanabb.
A nagy ember megfejthetetlen
eltűnésén búslakodik szünetlen,

s míg ő meg nem kerül, vigasztalan marad.
Nem bolygattak meg semmit e szobában,
mióta Faustus messze jár;
e hely régi urára vár.
Alig merem betenni lábam.
Ugyan mely csillag tündököl fenn? -
Falat, ajtót inogni láttam,
zárak pattantak fel csodásan;
tudom, be nem jut ön különben.

MEFISZTÓ

A ház ura hol lelhető?
Vezess hozzá, vagy hívd elő!

FAMULUS

Tilalma szigorú nagyon.
Merjem zavarni? Nem tudom.
Hónapszám csak nagy műve láza szítja,
és csendesebb a háza, mint a kriptá.
A tudósok legkényesebbje
akár szénégető lehetne,
kormos az orra, füle, arca,
szemét a füst pirosra marta;
minden perctől sikert remél,
kezében csípővas zenél.

MEFISZTÓ

Megtiltaná, hogy én belépjek?
Hisz meggyorsítom útját sikerének.

A famulus eltávozik, Mefisztó ünnepélyesen leül

Alig foglaltam helyet itt,
rég ismerős vendég közeledik.
De ezuttal fő-fő modern ez;
határtalanul szemtelen lesz.

BACCALAUREUS

(beront a folyosóról)

Kapu, ajtó nyitva áll mind!
Végre hát reménysugár int,
hogy az élő élni vágyik,
hulla volt bár szinte máig,
dohban, porban aszalódva,
az élettől is halódva.

E falak, e helyiségek
roskadtan várják a véget;
s ha meg nem szökünk, maholnap
az egész ház ránk omolhat.
Bátorságban nincs hiányom,
beljebb menni mégse vágyom.

Ámde mit kell fölfedeznem!
Nem itt álltam és remegtem,
nem itt izzadtam s szorongtam
hajdan, zöldfülű koromban,
s hittem vén szakállasoknak,
kik hetet-havat locsogtak?

Fóliánsokból hazudtak
ezt, azt, mit betéve tudtak,
mit tudtak, de ők se hittek;
önnön zátonyukra vittek.
Nini! Mintha egy a fülke
mélyében még ott csücsülne!

Félúton elhűl a vérem,
ő ül ott rőtbarba prémben,
így láttam pár év előtt
bolyhos bundájában őt!
Azt hittem tudós személy,
mert nem értem, mit beszél.
E fogás már mit se hat rám,
üssünk rajta a mihasznán!

Öregúr, ha a Léthe szürke árja
nem mosta át még e tar, reszketeg főt,
becsülve nézzen a tanári vesszőt
kinőtt, régen látott diákra.
Ön az, ki annak idején;
de merőben más lettem én.

MEFISZTÓ

Jó, hogy behívta önt a csengő.
Akkor se kicsinyeltem én;
hisz a hernyó, a báb is a leendő
tarka lepkét festi elém.
Csipkegallér, bodoritott haj
töltötte még gyermeteg öntudattal. -
Copfja sosem volt, ugyebár? -
Lám, svéd frizurát hord ma már.
Rég láttam ily remek, merész fiút;
jaj, csak ne legyen abszolút.

BACCALAUREUS

Kedves öreg úr! Ez a hely a régi,
de lássa be, hogy az idő halad,
kár kétértelműen beszélni;
élesebb a fülünk manap.
Ugratta a kamaszt, a hinni készet;
nem kellett ahhoz nagy művészet,
amit ma nem mer senki sem.

MEFISZTÓ

A zöldfülű tascó a meztelen
igazságot nem hallja szívesen;
ha aztán, ifjúsága múltán,
tulajdon bőrén tapasztalja durván,
kobakjából jön az, büszkén hiszi;
S „a mester bárgyú volt!” jelenti ki.

BACCALAUREUS

Vagy selma! - Hisz melyik tanár meri
az igazat szemünkbe mondani?
Míg komolyan s bölcs derűvel beadják
a jó fiúknak, tódítják, faragják.

MEFISZTÓ

Tanuláshoz idő kell, nem kevés;
látom, ön is inkább oktatni kész.
Néhány hold- s napfordulat, mit tagadjam,
gazdaggá tette önt tapasztalatban.

BACCALAUREUS

Tapasztalás! Köd s buborék!
Szellemünkkel versenyre nem kel.
Ismerje be, merő szemét,
amit eddig tudott az ember.

MEFISZTÓ

(némi szünet után) Rég sejtem ezt. Mily balga voltam,
mily sült bolond, csak most látom valóban.

BACCALAUREUS

Örülök ennek! Ez okos beszéd:
az első agg, kinek van esze még!

MEFISZTÓ

Ástam, rejtett aranykincset kutatva,
s a sírvilág szenét vittem tovább.

BACCALAUREUS

Csak vallja be, különb-e tar kobakja,
mint ott azok az odvas koponyák?

MEFISZTÓ

(kedélyesen) Hogy mily goromba vagy, nem is tudod.

BACCALAUREUS

Kik németül bókolnak, hazugok.

MEFISZTÓ

*(tolószékével egyre közelebb gördül a proscéniumhoz,
a nézőtérhez intézve szavait)*

Nincs számomra itt fenn fény és szabad lég;
a tisztelt publikum tán befogad még?

BACCALAUREUS

Túl nagyra lát a roskadt agg, ha lenni
akar valami még, bár senki-semmi.
Az élet a vérben lakik, s ugyan
hol buzog úgy az, mint az ifjuban?
Pezsgő vérében friss erő kereng
s az életből új életet teremt.
Ott mozgalom van s tettek televénye,
rátermett lép bukott gyöngék helyébe.
Míg mi bevettük felét a világnak,
önök mit tettek? Bólogatva vártak,
s ábrándoztak, tervet tervvel cserélve.
Igen! Hidegláz élete a vénnek,
már képzelt bajtól is vacog.
Ki harmincnál több évet élt meg,
az voltaképpen már halott.
Mindet le kellene bunkózní jókor.

MEFISZTÓ

Itt már az ördög is kifogy a szóból.

BACCALAUREUS

Ördög sincs másképp, csak ha én kívánom.

MEFISZTÓ

(magában) Az ördög mégis elgáncsol, barátom.

BACCALAUREUS

Az ifjúság szent hivatása ez!
Nélkülem a világ sötétbe vesz;
a nap nem kel föl, csak kedvem szerint;
a változó hold általam kering;
az ég az én utamra hint világot,
nekem virul a föld, amerre járok.
A csillagtábor intésemre támadt,
hogy beragyogja első éjszakámat.
A filiszter-gondolkodás nyögében
vergődőket ki oldta fel, ha én nem?
Engem pedig csak szellemem vezet,
bátran követem benső fényemet,
s haladok önmagamtól ihletetten,
a fény előtttem, a homály mögöttem. *(El)*

MEFISZTÓ

Távozz pompázva, te eredeti! -
Bosszantó volna fölfedezned,
hogy nincs oly bölcs vagy balga eszme, melyet
a múlt ne gondolt volna ki. -
De mireánk veszélyt ez mégse hozhat,
pár év múltán lehiggad és kiforr:
a must bármily bolondosan buzoghat,
mégis belőle lesz a bor.
(A nézőtéren ülő fiatalokhoz, akik nem tapsolnak)
Bár a fogadtatás hideg,
elnézem, jó fiúk, tinektek;
lássátok: az ördög öreg;
vénüljete, úgy értitek meg!

VEGYKONYHA

*Középkori elképzelés szerint; fantasztikus célokra alkotott,
terjedelmes, ormótlan készülékek*

WAGNER

(a kemencénél)

A félelmes harangütések
rázzák kormos falú szobámat.
Közel a perc, mely végre véget
vet a komor várakozásnak.
Fény derengi át a sötétet;
mint eleven szén tüze, halvány
láng éledezget a lombik alján,
sziporkát szórva, mint a drága
karbunkuluskő, a homályba.
Most egy fehér sugár ragyog!
Ó, csak szem elől ne veszítsem! -
Ki zörget az ajtón? Nagy Isten!

MEFISZTÓ

(belépve)

Üdv! Legjobb szándékkal vagyok.

WAGNER

(aggodalmasan)

Üdv, jó-csillagzat-hozta jó barát! *(Halkan)*
Fojtsa vissza lélegzetét s szavát,
a dicső mű mindjárt megszületik.

MEFISZTÓ

(halkabban)

S mi légyen az?

WAGNER

(suttogva)

Egy ember készül itt.

MEFISZTÓ

Ember? S e füstös oduba
mily szerelmespárt zárt be, mondja?

WAGNER

Isten ments! Nézetünk szerint csak ostoba móka a nemzés régi módja.

A gyöngéd hely, hol élet kelt elő,
meg a belülről buzgó hő erő,
mely vett s adott, s közelből kölcsönözve,
majd távolból, önképét rakta össze,
megfosztatik rangjától e napon;
kéjelegjen, ha tetszik, a barom,
de az ember, ki legfőbb lény a földön,
dicsőbb, dicsőbb leszármazásra törjön.

(A kemence felé fordul)

Ni, hogy ragyog! - Most már remélni merjük,
hogy ha száz anyagból keverjük
- a keverés a fontos, semmi más -
az embergyurmát gonddal, türelemmel,
mit zárt edényben, tűz felett kell
felfőznünk, párolnunk ezerszer,
titkon elkészül a nagy alkotás.

(Újból a kemence felé fordul)

Meglesz! Ime, tisztul a gyurma!

Miben hiszek, bebizonyul ma:

nem áll ellent a kísérletező
elmének a természet semmi titka,
s mindazt, mit szervesen hoz létre ő,
az ember kikristályosítja.

MEFISZTÓ

Ki hosszan él, sokat fedez fel,
számára semmi sem újság e földtekén,
a kristályosult emberfajt nemegyszer
láttam már vándoréveimben én.

WAGNER

(aki eddig állandóan a lombikot figyelte)

Villog, sűrűsödik, dagad,
kész lesz szempillantás alatt.

Dőrének látszik a nagy terv előbb,
de mi szemébe nevetünk a sorsnak,
s majd gondolkodni képes agyvelőt
gondolkodó is létrehozhat.

(Elragadtatva figyel a lombikot)

Gyöngéd erőtlől cseng-bong az üveg,
borong, derül; meg kell lennie nyomban!

Lám, már a legtörékenyebb
emberke ott ficáncol lombikomban.

Kívánhatunk többet mi s a világ?

Feltörve a titok pecsétje.
Hallgassa csak, mint folyik át
a hang tagolt és értelmes beszédbe.

HOMUNCULUS

(a lombikban, Wagnerhoz)

Hogy vagy, papus?
Nem volt ez tréfaság!
Jöjj és öleld meg szíved magzatát!
De csak vigyázva, szét ne törd üvegcském.
A dolgokat így jellemezném:
szűk a mindenség a természetesnek,
a művi dolgok zárt teret keresnek.
(Mefisztóhoz)
Itt vagy, bátyámuram, vén csínytevő?
Köszönöm, hisz ez a legjobb idő.
Áldom a sorsot, mely közénk hozott;
mivel vagyok, cselekszem is legott.
Gyürkőznék már a munka nehezéhez.
Kurtítsd meg az utat, te leleményes.

WAGNER

Egy szót! Kérdésekkel zaklatva, gyakran
tört rám ifjú, vén, s szégyenben maradtam.
Például senki sem fejtette még meg,
mért illik össze úgy a test s a lélek,
s ha egybefornak, mint kik sose válnak,
mi oka köztük az örök viszálynak?
Aztán...

MEFISZTÓ

Várj! Van nagyobb kérdés is ennél:
férj s feleség miért, hogy össze nem fér?
Barátom, itt zöldágra sose vergődsz.
Itt tenni kell, s épp ebben jár e gyerkőc.

HOMUNCULUS

S mit tegyek?

MEFISZTÓ

(az egyik oldalajtóra mutat)

Ott mutasd meg tudományod!

WAGNER

(egyre a lombikot szemlélve)

Nálad elbűvölőbb fiút ki látott!

*Az oldalajtó kitárul, s látni lehet
az ágyon elterült Faustot*

HOMUNCULUS

(meglepődve) Ez már döfi! -

*A lombik kisiklik Wagner keze közül,
Faust fölé lebeg és megvilágítja őt*

Szép táj! - Cserjék borítják
a víz partját; vetkőző nők csoportja,
gyönyörűek! - A látvány egyre cifrább.
De egyikük társnőit túlragyogja,
s hősi vagy tán istentörzsből eredhet.
Az áttetsző ragyogásba mártja lábát:
a lány kristályhabokban a nemes test
így hűti vére édes lobogását. -
De mily szárnycsattogás kél? Szét mi dülja
a tiszta víztükört csobbanva, zúgva?
Riadtan szertefut a lánycsapat;
de a királyi nő helyén marad
s büszkén látja, hisz ízig-vérig asszony,
hogy a hattyúherceg szelíd-furakvón
a térdéhez simul, mint hű lovagja.
De most a vízre köd lebeg
s a csodaszép jelenetet
sűrű fátylával eltakarja.

MEFISZTÓ

Összehordasz te itt hetet-havat!
Amily kicsiny, oly nagy fantaszta vagy.
Én mit se látok -

HOMUNCULUS

Sejtem. Északabbra
s ködös korban nőttél te nagyra,
lovagi és papi limlom között;
hogy lenne tág látóköröd!
Csak a homályban vagy te otthon.
(Körültekint)
Csúcsíves, cafrangos köveknek
rút doha fojtja itt a lelket! -
Kutyául jár ez, annyit mondhatok,
fölébred s szörnyethal legott.

Hattyúk, szép nők forrás vizében:
sejtelmes álma ködbe vész;
hogyan bírna ezt itt, ami nekem,
simulékonnak is nehéz.
Csak el vele!

MEFISZTÓ

Nem tudnék jobb megoldást.

HOMUNCULUS

Küldd csatába a katonát,
a fruskát vidd körtáncba folyvást,
s ne fájjon a fejed tovább.
De néki még jobbat javallhatok:
a klasszikus boszorkányszombatot,
melyet ma éjjel ülnek éppen.
Vidd oda, ott lesz elemében.

MEFISZTÓ

Ilyesmiről nincs tudomásom.

HOMUNCULUS

Hogy hírért sem hallottad, nem csodálom.
Romantikus rémek között vagy csak te honn;
légy klasszikus, ha rém vagy a talpadon.

MEFISZTÓ

És mely irányba kell vennünk utunkat?
A sok antik kolléga szörnyen untat.

HOMUNCULUS

Vígan élsz, sátán, északnyugat ormán,
de délkeletnek fordul most a kormány -
Nagy síkon fut a Péneiosz folyó
fák és bokrok közt, párás öble néma;
hegyszorosokba torkollik a róna,
s fölötte Pharszalos, az új s az ó.

MEFISZTÓ

Elég! Legyen feledve valahára
a zsarnokság és szolgaság viszálya.
Unalmas ez; mert régi háborút
feledve már újat kezd táboruk;
s hátuk mögött - észre sosem veszik -
csupán Asmodeus ingerkedik.
Itt dől el a szabadság ügye! - mondják;
s lám, szolgák ellen harcolnak a szolgák.

HOMUNCULUS

Most ne törődj a konok emberekkel,
ki-ki úgy áll ellent, ahogy lehet,
így lesznek férfivá a gyermekek.
Az a kérdés, hogyan ápoljuk ezt fel?
Ha van szered, próbáld ki szaporán;
ha nem segíthetsz rajta bízd reám.

MEFISZTÓ

Brockeni labdacs még akadna éppen,
de a pogányság zára áll elébem.
Nem volt nagy nemzet a görög soha!
De a szabad gyönyörök mámora
emberszivet derűs bűnökre indít;
mi komoran fogunk vétkezni mindig.
Nos, mit tegyünk?

HOMUNCULUS

Az elméd most se tompább:
s így rád a thesszáiai boszorkák
neve nem lesz hatástalan.

MEFISZTÓ

(sóváran)

Thesszáiai boszorkák! No lám csak!
Rég fűrja ez az oldalam.
Hogy éjről éjre oda járjak,
ahhoz nem fűlik a fogam;
de próbaúthoz...

HOMUNCULUS

Hol a köpönyeg?
Azzal kell most körütekerned
a lovagot! Kettőtöket
elbír, mindeddig, e lebernyeg;
fényem vezet.

WAGNER

(aggodalmasan)

Hát én?

HOMUNCULUS

Magad
itthon művelsz jelentős dolgokat.
Bújj pergamentet, gyűjtsd recept szerint

az élet tényezőit össze mind,
és illeszd egybe azokat vigyázva.
A *magva* szép, de a *mikéntje* szebb.
Én meg kiruccanok a nagy világba
s az „i” betűre pontocskát teszek.
Akkor a nagy terv sikerül,
és küzdelmedhez méltó lesz a béred:
pénz, tisztelet, dicsőség, hosszú élet.
Tudás, erény - talán az is kerül.
Élj boldogul!

WAGNER

(*szomorúan*)

Te is! Szívem nehéz.
Félek, hogy mindörökre messze mész.

MEFISZTÓ

Gyerünk hát délre! Eszerint
öcsémuramból vezető lett.

(*Ad spectatores*)

A saját teremtményeink
végül is a fejünkre nőnek.

KLASSZIKUS BOSZORKÁNYSZOMBAT PHARSZALOSZI MEZŐK

Sötétség

ERIKHTHÓ

Ez éjnek rémes ünnepére érkezem,
mint annyiszor, Erikhthó, én, a búskomor;
nem oly förtelmes, miként a gyalázatos
költők túlzó rágalma mondja... A bók s a gáncs
náluk bővében áll... Ím, újra elfakul
a szürke sátrak árjától a messzi völgy;
a gondtelt, borzadályos éj rémképe jó.
Hányszor újult fel az! s örök időkön át
felújul itt... Egyik sem engedi át a trónt;
nem adja azt, ki erőszak árán nyerte el,
s erő jogán ül ott. Ki nem szilárd ura
benső magának, kormányozná szívesen,
kevély önkénnyel szomszédjának szándokát...
De hajdan nagy példát adott e harcmező:
mint ront erőszakosabbra az erőszakos,
a szép szabadság dús füzére miként szakad,
s élettelen babér zsarnokfőt mint övez.
Itt tűnt virágkoráról Magnus álmodott,
az ingó mérlegnyelvre ott Caesar figyelt!
Megmérkőznek; már tudja a világ, ki győz.
Vörös lángot vetnek körül az őrtüzek,
kiontott vér visszfényétől párás a föld,
s kiket az éj csodás pompája oda csal,
a hellén mondák légioi sereglének.
Tábortüzek körül a múlt sok-sok mesés
alakja lengedez kószán, vagy nyugton ül...
A hold bár csorba még, de tündöklőn ragyog,
s széthinti nyájas fényét, míg emelkedik;
a fantomsátrak már sehol, csak kék tüzek.
De mily váratlan hullócsillag száll fölém?
Ragyogva megvilágít egy hús-vér golyót.
Életszagot orrontok. S nem közeledhetem
élőkhöz, mert hisz nekik ártalmas vagyok,
rossz hírem költi ez, s hasznomra nincs.
Leszáll a gömb. Előrelátón távozom! (*Elvonul*)

A légi utasok a magasban

HOMUNCULUS

Még egyszer körülkerengek,
lent ijesztő láng vöröslik;
soha kísértetesebbet
nem láttam még, mint e völgy itt.

MEFISZTÓ

Mintha észak káoszára
nyitnék ódon ablakot,
annyi itt a ronda lárva,
itt is otthonos vagyok.

HOMUNCULUS

Nézd! Ott iszkol el sietve
egy nagy égimeszelő.

MEFISZTÓ

Tán inába szállt a mersze;
látta, mint tűnünk elő.

HOMUNCULUS

Hadd szaladjon! tedd le inkább
lovagod, s amit remél,
teljesíti Meseország:
mindjárt új életre kél.

FAUST

(földet érve)
Hol van Ő? -

HOMUNCULUS

Nem tudjuk, de lesznek,
akik nyomára rávezetnek.
A lángokat kutatva járd,
fürgén nyomozz, míg tart az éjjel:
ki az Anyák közé leszállt,
megbirkózik minden veszéllyel.

MEFISZTÓ

Engem más bizgat itt; de jobb
tanácsot én magam sem adhatok,
mint ezt: háromfelé szakadva
induljunk a tüzek közé kalandra.
S te, csöppség, villogtasd előttünk
zengő fényed, ha össze kell verődnünk.

HOMUNCULUS

Így fog ragyogni harsonázva.

Az üveg zengő hangot ad, és vakító sugarat lövell

Gyerünk! Vadásszunk új csodákra!

FAUST

(egyedül)

Ó, hol van Ő? - Nem kérdezem tovább...

Ha nem ez a rög, mit Ő taposott,

ha nem csapdostak felé e habok,

akkor e lég horda az Ő szavát.

Csoda történt! Görög föld ez alattam!

Tudtam, amint megérintette talpam;

álmomba izzó szellem tört be, s tüstént

lábra álltam, lélekben Antaeusként.

Együtt lelek itt minden csodalényre,

lássuk, mit rejt a lángok szövevénye? *(El)*

A FELSŐ PÉNEIOSZNÁL

MEFISZTÓ

(fürkészve tekint körül)

Amíg e kis tüzek között keringek,
az idegenség szívem elszorítja,
minden csupasz, a pendely vajmi ritka:
ledér sphinxek, pimasz, otromba griffek;
göndör hajú és szárnyas lények ezre
vetül előlről-hátulról szemembe...
Én mondom, az illetlenség barátja,
hogy ez az antik fajzat túl parázna;
korunk ízlését rájuk kényszerítve,
divatos mezt kellene húzni mindre...
Be rusnya nép! Mégis tudom a rendjét,
köszönnöm illik, én vagyok a vendég...
Minden jót, szép hölgyek s ti csudavének!

GRIFF

(recsegő hangon)

Nem csudavének, hanem csudalények! -
Csúf név a vén. Mindegyik szóban ott
cseng az ős tő, amelyből származott:
véndely, vinnyog, vánnyadt, vanyiga, vinkó,
etimologice mind egybehangzó
s lehangoló.

MEFISZTÓ

A griffek nem *ragoznak*
ezek szerint, bár kedvvel *ragadoznak*.

GRIFF

(ugyanolyan recsegő hangon, mint az előbb)

Az más! Ez a rokonság jól bevált;
szidhatják, mégis dicsérik kivált;
ragadj szép lányt, koronát, aranyat,
nagymarkúhoz Fortuna hű marad.

HANGYÁK

(óriási fajtájúak)

Aranyról van szó? Egykor tömegével
ástuk el azt a szirtodúkbán éjjel;
de az arimaszposz-nép fölfedezte,
s rajtunk nevet most, mert elvitte messze.

GRIFFEK

Gyerünk hát, fogjuk őket vallatóra!

ARIMASZPOSZOK

Ünnep éjén az tiltva van.
Holnapra pedig volt-nincs arany,
kedvez tervünknek ez az óra.

MEFISZTÓ

(aki letelepedett a sphinxek közé)
Könnyű és jó megszoknom e vidéket!
Hisz mindenkit megérték itt.

SPHINX

Suttogunk halk szellemigéket,
te pedig testet adsz nekik.
Mondd meg neved, míg megtudjuk a többit.

MEFISZTÓ

Számos néven hittek ismerni eddig -
Nincs itt egy brit sem? E nép elcsatangol
csatamezőket, vízesést csodálni,
antik dohú romokra is kíváncsi,
pedig méltóbb célt lelne itt az angol.
Tanúskodhatnának, hogy láttak egykor,
mint *old Iniquity-t*, színpadjukon.

SPHINX

Honnan vették ezt?

MEFISZTÓ

Magam sem tudom.

SPHINX

No jó! De mondd, nem vagy-e kutatója
a csillagoknak? Mit hoz ez az óra?

MEFISZTÓ

(föltekintve)
Hull a csillag, ragyog a holdszelet fenn
s e meghitt helyre szívesen telepszem,
hol oroszlánbőrödtől átmelegszen.
Magasra törni nagyon is veszélyes;
adj fel talányt, szórejtvényt is elég lesz.

SPHINX

Határozd meg, ki vagy, az kész talány.
Próbáld, hogy lényed lényegét megoldjad:
„Egyképp kell a jámbornak s a gonosznak,
annak vért kell, ha vív aszkéta-tornát,
ennek cinkos, ha járja a bolondját,
s mindketten Zeusznak, hogy elűzze gondját.”

ELSŐ GRIFF

(recsegő hangon) Nem szívelem!

MÁSODIK GRIFF

(még recsegőbb hangon)

Mért sündörög?

MINDKETTEN

Be rút! Nincs helye a griffek között!

MEFISZTÓ

(durván)

Úgy képzeled, csak karmod van kifenve,
s a vendég körme nem vág elevenbe?
Próbáld ki!

SPHINX

(szelíden)

Jó, maradj csak; majd belátod,
hogymiközöttünk nincsen nyugovásod;
otthon mulathatsz fejedelmi módon,
de itt rosszkedvű vagy, ha nem csalódom.

MEFISZTÓ

Ha föltekintek, vonzónak talállak,
de visszaborzaszt alul a vadállat.

SPHINX

Keservesen bűnhődsz itt, te mihaszna,
mert mancsaink hibátlanok;
helyedet közöttünk e satnya
lólábbal nem találhatod.

Szirének hangicsálnak a magasban

MEFISZTÓ

Mily madarak hintáznak ott a
partmenti nyárfák tetején?

SPHINX

Légy résen! Már igen nagyokra
rakott igát e zöngemény.

SZIRÉNEK

Ó, miért is kell tinéktek
rút csodákhoz korcsosulni!
Nagy csapatban szárnyalunk mi;
halljátok, mint zeng az ének?
Így vigadnak a szirének.

SPHINXEK

*(kigúnyolják őket,
ugyanarra a dallamra)*
Hívjátok le őket onnan!
Mindahánynak ott a lombban
undorító héjakarma,
s aki felfülel a dalra,
rontva ütnek rajt azon.

SZIRÉNEK

Áldozzunk a tiszta vágynak,
mely az ég alatt elárad!
Félre most, gúny s rágalom!
És kedves vendégeinket
nyájas arc, derűs tekintet
várja vízen, szárazon.

MEFISZTÓ

Csinos zöngék, vadonatújak,
hol a toroknak és a húrnak
hangja ölelkezőn libeg.
Nekem hiába döngicsélnek:
fülem bizsergeti az ének,
csak a szívem marad hideg.

SPHINXEK

Szívről ne szólj! Nincs foganatja.
Kebledben, mint arcod mutatja,
egy ráncos bőrzacskó fityeg.

FAUST

(odalép)

Milyen mesés! Csodálom élvezettel;
itt még a torzban is nagyságot fedezek fel.

Érezni vélem már a sors kegyét;
hová ragad e mélyértelmű kép?

(A sphinxekre)

Oidipusz állott lábánál ezeknek;

(A szirénekre)

és Ulixes ezek előtt gúzsban tekergett;

(A hangyákra)

általuk gyült halomba az arany;

(A griffekre)

ők őrizték híven s hiánytalan.

Bensőmet új szellemmel hatja át a
dicső képek, nagy emlékek varázsa.

MEFISZTÓ

Különben átkoznád e fajzatot,
bár most igen szíveled őket;
hol a Kedvest keressük, ott
még a szörnyek is tetszetősek.

FAUST

(a sphinxekhez) Ti női képmások, feleljetek:
ki látta Helénát közületek?

SPHINXEK

Nem értük meg korát, hisz Herkulesnek
kezétől maradékaink elestek.
Kheirónnál kell választ keresned;
a szelleméjben körbe itt üget;
ha szóba áll veled, mozdul ügyed.

SZIRÉNEK

Tejben-vajban fürdenél te!...
Hős Ulixes itt tanyázott,
s távozóban nem gyalázott,
rólunk ő sokat mesélne;
még kevésbé titkolóznánk
teelőtted; térj be hozzánk,
zöld tengerben kis szigetre.

SPHINX

Ó, nemes szív, ez kelepce.
Ulixes kötele helyett
jó tanácsunk tartson ma féken;
s megtudod azt, amit ígértem,
ha a nagy Kheirónt megleled.

Faust eltávozik

MEFISZTÓ

(bosszúsan)

Mi szárnyal el s károg rekedten?
Szemmel követni lehetetlen.
E fürge madarak felettem
kedvét szegnék bármely vadásznak.

SPHINX

Gyorsabb e raj a téli szélnél,
Alkidész nyilának nehéz cél;
a sztümphalidák, ők cikáznak,
s e sascsőrű, lúdlábú szörnyek
károgva minket üdvözölnek.
Szeretnének körünkbe jutni,
szerintük rokonok vagyunk mi.

MEFISZTÓ

(szinte ijedten)

Más pereputty is sziszeg ám ott.

SPHINX

Sohase aggódj emiatt!
Azok a lernai hydra rég levágott
fejei, mik ma is rátartiak. -
No, de mi lelt egyszerre, mondd csak?
Izegsz-mozogsz. Mily izgatott vagy!
Hová indulsz? No, csak szaladj hát!...
Látom, a lányok elcsavarták
a fejed. Sose zavartasd magad.
Menj üdvözölni bájos arcokat!
A lámíák ők, furfangos cemendék,
csupa mosolygó ajk és szemtelen kép,
tudják, a szatírnak mi kell;
baklábuk náluk kész siker.

MEFISZTÓ

Maradtok? megtalállak visszatérve?

SPHINXEK

Igen!

Vegyülj a léha csőcselékbe.
Sok ezredéve trónolunk mi helyben,
Egyiptomból mindmáig rendületlen.
S kik szemmel tartják helyzetünket,
nap- s holdszakaszt azoknak mink szabunk meg.
Népek sorsáról mi döntünk
óriás gúlák alatt,
árvíz, béke, harc köröttünk,
s arcunk egykedvű marad.

AZ ALSÓ PÉNEIOSZNÁL

Péneiosz vizektől és Nimfáktól körülvéve

PÉNEIOSZ

Élénkülj, te nádi zsongás!
Suttogj, testvérsás-zsibongás.
Dúdolj, fűz, zizegj, te lenge
rezgőnyárfalomb fülembe,
míg álmomból ébredek!...
Ég-föld-rázó mély morajra
riadok föl, mely zavarja
békés hömpölygésemet.

FAUST

(a folyóhoz közeledve)
Hogyha jól hall a fülem még,
azt kell hinnem, hogy e cserjék
s fák lombkárpitján keresztül
emberfélék hangja csendül.
Tán fecsegnek a habok ma?
Vagy tréfás szellő csacsogna?

NIMFÁK

(Fausthoz)
Jó lenne tenéked
a gyepre ledőlnöd,
a húsben erőre
kapnál, te törődött;
élvezd a nyugalmat,
mely számkivetett;
dúdolva, csevegve
zárjuk le szemed.

FAUST

Ébren vagyok! Ó, tünemények,
kiket szememmel látni vélek,
maradatok velem ti még.
Csodásan elfogódva állok!
Emlékek ők vajon, vagy álmok?
Egyszer már elbűvölt e kép.
A lágyan ringó, dús bozótnak
hűsén kis csermelyek lopódnak,
vizük nem zúg, halkan csobog;
s hol összefutnak az erecskék,
sekély vizű fürdőmedencét

vájnak a kristályos habok.
Fiatal nők viruló teste,
a víztükörtől visszaverve,
a szemnek kétszeres varázs!
A fürdőző víg társaság hol
bátran úszik, hol félve gázol,
s van vízi harc, sikongatás.
Gyönyörből ez elég lehetne,
legeltethetném, a szemem, de
gondolatom nem áll meg itt.
Tekintetem csak arra fordul,
hol a buja, zöld lombokon túl
a szép királynő rejtezik.

Mily csodás! Hány fejedelmi
hattyút látok útra kelni
a kis öblöcskék felől.
Ringanak kényes-szelíden,
de fejüket büszke ívben,
öntetszelgőn szegve föl...
Most az egyik, aki nyilván
legrátartibb, mint a villám,
a raj közt utat hasít
felborzoltan, mintha tolla
hullámok hulláma volna,
s így nyomul a szent helyig...
Sima tollakkal, tündökölve
úszik a többi hattyu föl-le
s remek viaskodásba fog,
hogyan a riadt lányok figyelmét
szolgálatukról eltereljék,
s csak magukat féltsék azok.

NIMFÁK

Hajtsa most fülét ki-ki
a zöld partra s hallgatózzon;
lódobogást hallani
messziről, ha nem csalódom.
Bár többet tudnék felőle,
ki az éj gyors hírvivője?

FAUST

Mintha ló vágatna erre,
és alatta a föld remegne.
Szemem figyeld!
Nem várom a sikert
ezek szerint hiába?
Ó, csodáknak csodája!
Lovas poroszkál, erre tartva,

mily bátor, értelmes az arca,
lova a hónál is fehérebb...
Ráismerek, ő Philura
híres-nevezetes fia! -
Állj, Kheirón! állj! Beszédem volna veled...

KHEIRÓN

Mi az? Mi baj?

FAUST

Lassítsd meg léptedet!

KHEIRÓN

Nincs rá időm.

FAUST

Úgy hadd menjek veled!

KHEIRÓN

Ülj fel! Így kérdezhetem meg útirányod
kényelmesen. Állsz s nézed a vizet;
átviszlek a folyón, ha úgy kívánod.

FAUST

(felülve)

Vigy bárhová. Örök hálám tied...
Ime, a jó tanító, a nagy ember,
ki hősi sarjakat dicsőn nevelt fel,
az Argonauták színét-virágát
s mind, kik alkotják a költő világát.

KHEIRÓN

Ne bolygasd ezt! Becsületet
Mentor képében még Pallasz se szerzett;
maguk feje után mennek az emberek
végül, mint kiket nem neveltek.

FAUST

Az orvost, ki minden gyökért
ismer, minden növényhez ért,
ki által enyhül kór, seb, gyötrelem,
testi-lelki erőben ölelem!

KHEIRÓN

Gyógyítottam harcban kapott
sebet, segítve hősökön, de
javasasszonyok és papok
léptek végül is örökömbé.

FAUST

Te igazi nagy férfi vagy,
ki dicséretre mit sem ad,
sőt azt szerényen elkerüli,
mondván: nem ő az egyedüli.

KHEIRÓN

Úgy látom, nagy képmutató vagy,
ki bókol a népnek s a trónnak.

FAUST

Annyit mégiscsak vallj be, hogy nagy
alakjait jól ismerted korodnak,
s tetteikkel törtél az Eszményire,
idődet félistenként élve le.
Mondd meg tehát, a sok-sok hős szereplő
közül ki volt szerinted a legelső?

KHEIRÓN

A hős argonauták hajóján
mindenki bátor volt a maga módján,
kit-kit más-más erő hevített,
s miben a többi gyarló volt, segített.
A Dioszkurok diadalt arattak,
hol duzzadó ifjúság bája hathat.
Ha döntés, gyors tett társaik javát
szolgált, helytállt a két Boreád.
Higgadt, bölcs, jótanács-tudó, erős
volt Iaszon, ez a nők-kedvelte hős.
És Orpheusz, a gyöngéd, halk, merengő,
hatalmas volt, ha lantot pengetett ő.
Lünkeosz sasszeme megóvta sokszor
a szent hajót szirtektől, zátonyoktól.
Vésszel jobb együtt szembeszállani:
ha egy helytáll, dicsérik társai.

FAUST

S vajon hallgatnál Herkulesről?

KHEIRÓN

Ó, jaj, sóvárgásom ne keltsd föl...
Phoebust nem láttam azelőtt,
sem Árészt, sem Hermészt, de látták
szemeim színről színre őt,
az ember isten-ideálját.
Született király volt e szép, sőt
elragadó ifjú, aki
bátyját, no meg a legigézőbb
asszonyokat szolgálta ki.
Gaia nem szül még egyszer ilyet,
se Hébé égbe nem vezet;
dalért hiába küzd az ihlet,
hiába gyötrik a követ.

FAUST

A művésznép hivalkodik csak,
véső olyat sosem farag.
A legszebb férfit, lám, leírtad,
s a legszebb nőről nincs szavad?

KHEIRÓN

Eh!... Mit számít a női szépség,
e kőbe dermedt műremek!
Magam csupán oly lényt dicsérnék,
kiben friss életkedv pezseg.
A szépség csak magának áldoz,
de bárkit meghódít a bájos,
mint Heléna, kit vittem én.

FAUST

Vitted őt?

KHEIRÓN

A hátamon ült fenn.

FAUST

Az eszem úgy sincs már helyén,
s most még ily drága helyre ültem!

KHEIRÓN

Hajamba így kapaszkodott,
ahogy te most.

FAUST

Odavagyok
egészen! Mondd el, mint esett?
Ő az én egyetlen szerelmem!
Ó, hova, merre mentetek?

KHEIRÓN

Kérdésedre könnyű felelnem.
Dioszkur-bátyjai a szép hugocskát
rablók kezéből kiszabadították.
S azok, kik győztek még minden tusán,
elszántan vágtak a futók után.
Az eleusiszi mocsár előtt
megálltak a menekülők;
láboltak a fiúk, én úszva keltem által;
a lány leszállt, hízelkedően
simogatta vizes sörényem,
s kecses-bölcsen, büszkén köszönte meg.
Mily ifjú báj! Vén szívem repesett!

FAUST

Tízéves volt csak!...

KHEIRÓN

Lám, hatott reád a
szövegkritikusok önámítása.
Az antik mondák nője különös lény.
Így festi őt le a poéta-önkény:
nem lesz se vén, se hervatag,
mindig kíváncsi marad.
Zsengén csábul el, vénen is megejtő;
nem sokra nézi az időt a költő.

FAUST

Hát álljon ő is az idő felett!
Akhileusz is csak Pheraén lelte meg,
időn kívül maga is. Üdvök üdve
a szerelem a sors ellen kiküzdvé!
S a páratlan formát életre *én*
vágyam hatalmával ne kelteném?
Az örök lényt, ki isteni ranggal ékes,
nagy s mégis gyöngéd, fennkölt s mégis édes!
Rég láttad; s én *ma* láttam őt, ki bájos
és szép, felette szép s felette csábos.
Gúzsban vergődik elmém s testi lényem;
nem élhetek tovább, ha el nem érem.

KHEIRÓN

Jó idegen! ki emberként rajong,
az szellemszemmel nézve sült bolond.
De pártfogol ma a szerencse,
mert minden évben csak pár röpke percre
szoktam betérni Aesculap
lányához, Mantóhoz, ki halk imát
rebeg, hogy adjon önhírére atyja,
sugározzon fényt az orvos-agyakba,
s a dőre gyilkolást hagyassa abba...
Ő a Szibülla-céh legkedvesebbje,
nem rángatózik, jót tesz, szíve szende;
gyógygyökerekkel kis idő alatt
gyökeresen kiirtja bajodat.

FAUST

Nem kell gyógyulás, épeszű vagyok még;
hisz úgy többiekhez aljasodnék.

KHEIRÓN

Ne vesd meg a nemes forrást! Azonban
célunkhoz értünk. Szállj le gyorsan!

FAUST

Mondd, a kövecses medren át milyen
partra hoztál e rémes éjjelen?

KHEIRÓN

A Péneiosz s Olümposz közti róna
e föld, itt tört görög hadakra Róma;
nagy ország omlott össze itt, királya
futott, s polgár-vezéré lett a pálma.
Nézz föl! Magasztosan előtted áll
az örök templom, rásüt a holdsugár.

MANTÓ

(odabenn, álomba merülve)

Paták dobognak
lépcsőin templomomnak.
Kik jönnek? Félistenek?

KHEIRÓN

Úgy van!
Nyisd ki végre a szemed!

MANTÓ*(fölbredve)*

Üdv! rád sosem várok hiában!

KHEIRÓN

Hisz templomod áll még szilárdan!

MANTÓ

Bolygásodnak nincs soha vége?

KHEIRÓN

Téged körülölel a béke,
míg keringek kedvem szerint.

MANTÓ

Én várok, s az idő kering.
Hát ez ki?

KHEIRÓN

Ő e hírhedett
éj örvényéből érkezett.
Helénának lett a bolondja,
Helénát kívánja rajongva;
hogyan mint kezdje, ez most a gondja;
aesculapi kúrára méltó.

MANTÓ

A lehetetlenért harcolni szép s jó.

Kheirón már messze jár

MANTÓ

Lépj hát be, vakmerő, remélhetsz!
Ez a sötét út visz Perszephonéhez,
ki az Olümposz üreges
mélyében tiltott hírre les.
Ez az a hely, hol Orpheuszt beoptam;
vedd több hasznát! előre! gyorsan!

Alászállnak

A FELSŐ PÉNEIOSZNÁL, MINT AZELŐTT

SZIRÉNEK

Be a Péneioszba mind!
Ússzunk hullámot kavarva,
énekeljünk dalra dalt, s a
csüggedt nép is örül megint.
Vízen kívül nem terem
boldogság! Menjünk sereggel;
vár reánk az Égei-tenger,
ott vidulnánk szüntelen.

Földrengés

SZIRÉNEK

Megfordul az ár pezsegve,
ágyában nem hömpölyög le;
víz torlódik, föld remeg,
part s meder füstöl, reped.
Gyertek mind! Fussunk tova!
Nem hoz ránk jót e csoda.
Ékes, víg vendégsereg, fel!
Szép ünnepre vár a tenger,
hol csillámló hab locsolja
a fövenyt halkan csobogva,
hol kettőzött Luna arca,
s szent harmat hull vízre, partra.
Ott szabad, mozgalmas élet,
itt riasztó földlökések;
aki nem fut, esztelen!
Borzadály ül e helyen.

SZEISZMOSZ

(a mélyben morogva és dübörögve)

Most még egy nyomást serényen,
toljuk vállal is keményen!
Hogyha a felszínt elérem,
nem lesz ott ellenfelem.

SPHINXEK

Mily riasztón reng a föld, és
mily szörnyű e rút dübörgés!
A talaj remegve ing már,
s minket jobbra-balra himbál!
Mily kegyetlen gyötrelmem!
A pokol bár ellenünk tör,
mégse mozdulunk helyünkről.

Csudamódon domborodva
földpúp támad. S föl ki tolja?
Az az agg, ki rég, de rég
ősz már, s Délosz szigetét,
egy szülő nőt pártfogolva,
víz alól magasba nyomta.
Küzdve gyúrja, gyűri, tolja,
görcsösen feszül a karja,
görnyedt Atlaszként emel föl
altalajt s földet gyepestől,
kő, agyag, homok kifordul,
míg e békés partokon dül.
Ferde sávot tép eként e
völgy nyugalmas felszinébe.
Szörnyerővel, meg se rogyva
- hátán roppant kőkolonca -,
mint gyámszobrok óriása
áll, mellig még földbe ásva;
följebb hasztalan hatolna,
sphinxek súlya visszanyomja.

SZEISZMOSZ

Mindezt egyedül én csináltam,
ki fog derülni érdemem:
lehetne a világ ily szép s hibátlan,
ha én nem rázom s rengetem? -
Övezhetné a hegytetőket
a tisztán tündöklő azúr,
ha egykor nem tolom fel őket
festői szép látványokul?
Az Éj s a Káosz megcsodálta,
e két nagy ős, virtuskodásomat,
a Péliont s Osszát dobálva
labdáztunk, én meg a titáncsapat.
Így tomboltunk ifjú hévvel, de végre
megúntuk ezt, és két hegyet
odacsaptunk a Parnasszosz fejébe
galádul, mint egy dupla süveget...
Most Apolló elidőzik ottan,
s boldog múzsák vesznek körül.

Sőt Juppitert is a magasba toltam,
ki trónján villámolva ül.
Erőm ma is felszínre tör még
a mélységből hatalmasan,
s új életre hívja e környék
víg lakóit harsány szavam.

SPHINXEK

Azt hinnénk, e tornyosuló
hegy ősrégi a javából,
de láttuk, hogy a vajúdó,
föld mint lökte ki magából.
Bozótos erdő lepi a hegyet,
de szikla még sziklára hengereg;
a sphinxek rá ügyet se vetnek:
szent helyzetünkben semmi se rendíthet meg.

GRIFFEK

Minden résben aranypikkely,
aranszemcse csillámlik fel,
Mily kincs! S el mások ragadják?
Rajta, szedjétek ki, hangyák.

ÓRIÁSHANGYÁK KARA

Ti függén hemzsegők,
föl, föl sietve,
az óriás erők
alkotta hegyre.
Csak résről résre fel!
Gyorsan ki és be!
Nincs ott egy morzsa, mely
sokat ne érne.
Akármily eldugott
s bármily parányi,
rá kell a zegzugok
között találni.
A hangyálló rajok
mind azt kutassák.
Aranyat hozzatok,
ne a salakját!

GRIFFEK

Ide, ide az aranyat;
Halmára karmunk rátapad;
e legjobb fajtájú retesz
a nagy kincs gondos őre lesz.

PÜGMAIOSZOK

Honnan jöttünk, merre jártunk,
nem tudjuk, de itt vagyunk.
Köd előttünk, köd utánunk,
hipp-hopp, csak betoppanunk!
Mert víg életünknek áldott
fészke minden tartomány;
sziklaháton rés ha tátog,
törpében sincs ott hiány.
Törpe s törpenő serényen
dolgozik, mind mintapár;
nem tudhatjuk, hogy az Éden-
kertben is így volt-e már?
Mégis jobb itt, hol szerencse-
csillagunk feltündökölt,
mert sorsunk bármerre vetne,
buzgón szül anyánk, a föld.

DAKTÜLOSZOK

Egy éj alatt anyánk
megszült millió parányt,
s bármily pirinyó a porontya,
bőven talál rokonra.

A PÜGMAIOSZOK VÉNEI

Itt remekül el-
fér huta, műhely!
Láss a dolognak;
győz, aki gyorsabb!
Kedvez a béke;
fegyvere, vértje
lesz a seregnek,
hogyha siettek.

Lepd el a bérce,
hangyaraj, és szedd
össze az ércet!
Daktüloszok, ti
bárha hüvelyknyi,
számra erős nép,
fát ide s rózsét
most a parázsló
tűzre, varázsló
szénégetőcskék.

GENERALISSIMUS

Íjat a kézbe,
kócsag-ölésre,
mely sokezerszám
száll a tavacskán,
fészkel a partokon,
s büszke madár nagyon.
Rányilazunk!
Mind lekaszáljuk,
s felcicomázzuk
vassisakunk.

HANGYÁK ÉS DAKTÜLOSZOK

Senki se ment meg!
Hogy vasat öntsünk,
vasra veretnek.
Rázni bilincsünk
még ma csak árthat;
tűrjük igánkat!

IBÜKOSZ DARVAI

Vészkiáltások, riasztó
szárnyverések, tompa jajszó!
Mily nyögés, mily vad sikoly!
Még hozzánk is felhatol!
Mind, de mind halomra ölték,
vérüktől a tó vörös még.
És a ritka kócsag-ék a
torz mohóság martaléka;
mint bokréta, leng a hitvány
csámpás hájasok sisakján.
Bajtársak, ti tengereknek
vándor V-betűi, gyertek,
bosszuljuk meg, mint rokon had,
vesztét annyi jó rokonnak.
Vérünk őértük folyik.
Irtsd a bestét holtodig!
(*Krúgatva szélednek szét a levegőben*)

MEFISZTÓ

(*a síkon*) Észak boszorkahadát még ráncba szedném
itt nem tart tőlem a sok idegen rém.
Jobb tanya a mi Boszorkány-hegyünk:
ott eligazodunk, bárhol legyünk.
Ilse asszony kövén ül, s ránk ügyel,
csúcsán gubbaszt Henrik, s nem alszik el,
a két Horkantó rádörrent Elendre,
de ennek ezredéig ez a rendje.

Míg itt ki tudja, hogy alatta nem
hólyagzik-e fel a föld hirtelen?...
A völgyi sík úton vígan megyek,
s egyszerre csak mögöttem fölmered
egy hegy; túlzás hegynek neveznem,
de sphinxeimtől elválaszthat engem -
A völgy mentén alácikázva, lángok
lobogják még körül e furcsaságot...
Táncol, lebeg, hátrál, majd csalogat
s kacéran búvöl a ledér csapat.
Csak okosan! Bárhol lel jó falatra
a vérbeli ínyenc, el nem szalasztja.

LAMÍÁK

(Mefisztót maguk után csalogatva)

Rajta, előre!
Egyre tovább még!
S majd ha megállunk,
járjon a szájunk;
nagyszerű játék
futni előre;
adta kujonja,
hadd vezekeljen.
Mind nehezebben
botladozik, de
mégse marad le;
lába merev;
nyögve, de vonja,
s egyre követ!

MEFISZTÓ

(megáll)

Rút sors! Fajankó férfifajta!
Ádám óta méltók a szarvra!
Vének leszünk, de bölcsék-e?
Ma is bomolnál egyre te!
Tudjuk, hogy fabatkát sem ér e népség;
testét fűzi, kenceficéli képét.
Hogy jól visszaöleljenek, ne várjuk,
mállik markunkban minden porcikájuk.
Tudjuk, látjuk, torkig vagyunk velük,
s lám, táncolunk, ha szól a szajhafütyty!
(Pihenőt tart)

LAMÍÁK

Állj! Habozik, töpreng, topog.
Elébe! Meg ne szökjék valahogy!

MEFISZTÓ*(tovább baktat)*

Gyerünk! Nem kell balgán gyötörnöd
fondor kételyekkel magad;
hisz ki az ördög lenne ördög,
ha nem volna boszorkahad!

LAMÍÁK*(a lehető legcsábosabban)*

Fogjuk körbe hérószunkat!
Bizonyos, hogy egyikünkért
szíve forró lángra gyullad.

MEFISZTÓ

Ha hihetnék a homálynak,
helyre nőknek mondanálak;
egyelőre nem szapullak.

EMPUSZA*(odatulakszik)*

Még engem se! S most közétek
e jogon én is belépek.

LAMÍÁK

Maradna bár örökre távol,
játékrontó ő a javából.

EMPUSZA*(Mefisztóhoz)*

Szamárlábú kedves hugoskád,
Empusza jön örvendve hozzád!
Lólábad nem veszem zokon,
légy üdvözölve, jó rokon!

MEFISZTÓ

Idegenekre számítottam,
s köröttem, jaj, csupa rokon van;
régi könyvet lapozva, látom
a Harztól Hellaszig családom!

EMPUSZA

Cselekszem, mit se halogatva;
bújhatnék száz meg száz alakba;
tiszteltedre viselek
most ily csinos számárfejet.

MEFISZTÓ

Úgy veszem észre, ez a fajta
a rokonságot sokra tartja;
akárminő a többi, hagyján,
de a számárfőt megtagadnám.

LAMÍÁK

Hagyd ezt a rondát! Ami csak
szép s kedves, tőle elriad;
ami szép s kedves volna, már
nincs többé, ha ez rátalál!

MEFISZTÓ

Ennyi szép, karcsú húgomasszony
láttán nem kevésbé gyanakszom;
rózsás arcuk mögött esetleg
átváltozások fenyegetnek.

LAMÍÁK

Tégy próbát! itt vagyunk sereggel.
Markolj! S ha a szerencse kedvel,
tiéd lesz a legjobb falat.
Sóváran kornyikálsz egész nap?
Udvarlónak bizony pocsék vagy,
feszítesz s fölfúvod magad! -
Végre itt áll köztünk a gyáva;
hulljon le arcunkról a lárva,
lássa, mi rejlik az alatt.

MEFISZTÓ

A legszebb éppen nekem való lesz...
(*Átöleli*) Ó, jaj! Hiszen száraz karó ez!
(*Egy másikat ragad meg*) Hát ez?... Be förtelmes pofa!

LAMÍÁK

Tán jobbat érdemelsz? Soha!

MEFISZTÓ

Megfelelőbb lesz ez a pöttön...
Kezemből gyík surran ki rögtön,
a copf meg kígyó módra ráng.
Ezt a nyurgát el nem szalasztom...
Thyrsusnyelet szorít a markom,
fenyőtobozzal fej gyanánt!
Mi lesz hát?... Itt jön egy kövérebb,
akitől kárpótlást remélek.
Legyen! Még egy próbát teszek.

Buján rengő-ringó alakja
keleten kincset érne... Sajna,
szétpukkad, mint a pöfeteg!

LAMÍÁK

Szétrebbenünk, majd körbefogjuk
a besurrant boszorkafattyút sötét
rajban, váratlanul!
Cikázzék rémítőn körötte
denevérszárnyak néma röpte!
Még így is olcsón szabadul.

MEFISZTÓ

(megrázkódik)

Sokkal okosabb, látom, itt se lettem.
Észak is, Dél is túrhetetlen;
itt s ott kísértet-förtelem,
költő és nép ízléstelen. -
Itt maszkabált láthatni, s ez,
mint mindenütt, érzéki hecc.
Bájos maszkákkal kergetőztem,
s akit megfogtam, attól megriadtam...
Hiszen csalhatnának felőlem,
csak áltatnának hosszasabban.
(Eltéved a sziklák között)
Hol is vagyok hát? Merre térjek?
Itt ösvény volt, most törmelékhegy.
S ahol jövet sík volt a pálya,
a görgeteg utamat állja.
Hiába mászom föl s megint le;
hol bukkanok rá sphinxeimre?
Még gondolatnak is bolond:
egy éj alatt ekkora domb!
Ez aztán boszorkánygalopp,
még a hegyük se jár gyalog.

OREIÁD

(egy természetes eredetű bércről)

Itt hágj fel! Ős bérc az enyém,
ősidőktől így áll helyén.
Tiszteld sziklás meredekét,
mely a Pindosz nyúlványa még!
Így álltam akkor is szilárdan,
mikor Pompeiust futni láttam.
Míg e tévhit-alkotta bérc itt,
ha a kakas szól, elenyészik.
Nem egy ilyen mesét láttam magam,
mely kél s eltűnik nyomtalan.

MEFISZTÓ

Tölgyek sorával övezett,
nemes fő, tisztesség neked!
Ragyogjon bár a holdvilág,
homályodat nem járja át. -
Azonban a cserjék alatt
egy gyöngye kis fénypont halad.
Hogy összevág minden! Hisz itt
Homunculus közeledik!
No, merre jártál, kis legény?

HOMUNCULUS

Helyről helyre libegtem én,
s létezni vágyom a legjobb értelemben;
üvegemet szétvetném száz darabra,
de amit eddig megfigyeltem,
nem merek behatolni abba.
Megsúgnám, ha köztünk maradna:
kihallgattam imént két bölcselőt.
Természet! Természet! - ezt zengik ők.
Hozzájuk kívánok szegődni,
a földi létnek nyilván ismerői,
tehát kioktathatnak engem,
hogyan kell bölcsen nyélbeütni tervem.

MEFISZTÓ

A magad szakállára tedd azt.
Mert hol a kísértet tanyát ver,
a filozófus is hazát lel;
kegyes szakértelemmel aztán
gyárt új kísértetet tucatszám.
Ha nem tévedsz, nem térhetsz soha észhez.
Léteznél? Magad szakállára létezz!

HOMUNCULUS

A jó tanácsot sem kell lebecsülni.

MEFISZTÓ

Menj hát oda! S majd meglátjuk, mi sül ki.

Elválnak

ANAXAGORASZ

(Thalészhez) Mégsem hajlik meg makacs elméd?
Hogy jobb meggyőződésre térj, mi kell még?

THALÉSZ

Meghajol a hullám a szél előtt,
de a zord szikla elriasztja őt.

ANAXAGORASZ

Tüzes gőzök nélkül e szirt sem állna.

THALÉSZ

A nedvesség az élet melegágya.

HOMUNCULUS

(kettőjük között) Hadd sétálgassak veletek,
magam is létért epedek!

ANAXAGORASZ

Szült-e valaha is *egy* éj alatt
ilyen hegyet, ó, Thalész, mocsarad?

THALÉSZ

Nincs a természet s alkotó hatalma
órákra, napra, éjre ráutalva.
Formát szabály szerint mindennek ő ad,
s még legnagyobb művében sincs erőszak.

ANAXAGORASZ

De itt volt! Plutón ádáz tüze győzött,
szörnyűt robbanva aioloszi gőzök
törték át a föld ős kérgét, s ezek
nyomában új hegység keletkezett.

THALÉSZ

De véle a jövőben mit nyerünk?
Nos, itt ál, s végül is nem árt nekünk.
Az efféle vita időt rabol csak
s port hint szemébe a tudatlanoknak.

ANAXAGORASZ

Már ellepték a sziklarések
kis mürmidonjai a bércet;
pügmaioszok, hangyák, manócskák,
s a többi apró, fürge jószág.
(Homunculushoz)
Sohase törtél nagyra te,
elzárkóztál, mint remete;
de ha kedved szottyanna rája,
te leszel e kis nép királya.

HOMUNCULUS

Nos, Thalészünk?

THALÉSZ

Nem helyeselném;
kicsikkel kicsi az eredmény,
nagyokkal lesz nagy a kicsi.
Nézd, mint kelt a nép közt a darvak
sötét felhője riadalmat!
Félne királyuk is velük.
Csörszegezve, karmot meresztve
csapnak le már a kicsinyekre;
villog fölöttük végzetük.
A kócsagot gazul halomra
ölték, békés tavukra rontva.
S hol hullt a gyilkos nyíleső,
bősz bosszú vérvetése nő,
s rokon-harag tombol veszetten
a beste pügmaiosz-faj ellen.
Mit használ lándzsa, pajzs, sisak?
Mit érnek most a büszke tollak?
Daktüloszok, hangyák loholnak!
Inog, fut, felbomolt a had.

ANAXAGORASZ

(némi szünet után, ünnepélyesen)

Eddig a földalattiakat dicsértem,
de most a pártfogást fentről remélem...
Te, ott fent örök életű,
három arcú, három nevű,
fordulj szorongatott népem felé,
Diana, Luna, Hekaté!
Te keblet telítő, mélyekben ismerős,
te békésen sütő, te meghitt és erős,
tárd fel árnyaid rémes üregét,
ne várjon ős hatalmad búvigét!

Szünet

Imám korán hatott?
Égbe száll,
s megbontja már
a természet rendjét legott?
S az istennő köríves trónja egyre
közeleg, nőttön növekedve.
Elborzadok láttára, oly nagy!
Tüze sötét bíborba olvad...
Állj! vagy ránk hull vészes korongod,
s a földet a tengerrel egyberontod!

Hát igazán gonosz varázs hatott rád?
A thesszáliai boszorkák
ösvényedről dallal lecsaltak,
s kicsikarták ártó hatalmad?...
A fényes pajzsot árny borítja,
most meghasad, s villog vakítva!
Mily recsegés! Minő süvöltés!
Mennydörgés, rá szélvész-üvöltés! -
A trón elé kell, hogy lerogyjam -
Bocsáss meg! Mindezt én okoztam.
(*Arcra borul*)

THALÉSZ

Mi mindent nem látott s hallott szegény!
Mit sem észleltem, s kétlem én,
hogymármi történt volna vélünk.
Valljuk be csak, bolond órákat élünk,
s kényelmesen ring fent az égen
Luna, előbbi helyzetében.

HOMUNCULUS

Látod, a püγμαiosz-tetőt?
A hegy kerek volt, s csúcsa nőtt.
Éreztem - a föld beledöngött -
a holdból hulló sziklatömböt;
péppé zúzta, akit talált ott,
megölt ellenséget, barátot.
E tudományt mégis dicsérem,
hisz nem volt tréfadolog ám
lentről, fentről rakni serényen
ezt a hegyet egy éjszakán.

THALÉSZ

Nyugodj meg! Agyrém volt csupán.
Hadd vesszen ott a beste faj!
Hogy nem voltál király, se baj.
Jöjj, áll a bál a tengeren még,
a csodalény ott drága vendég.

Eltávoznak

MEFISZTÓ

(*a túlsó oldalon felkapaszkodik*)
Itt zord szirtkaptatón kell fölhatolnom,
s vén tölgyek görcsös gyökerébe botlom!
A Harz-hegység gyantás párája holmi
szurokbúzzal vegyül, s azt jó szagolni;

hát még a ként... De itt a görögöknél
az ilyen drága illat szerfölött gyér;
mivel szítják, ki kell hogy szimatoljam,
a kint s a lángot ezek a pokolban?

DRÜAD

Otthon tán a magad módján okos vagy,
de nem látszol külföldön járatosnak.
Miért, hogy szíved egyre haza vágyik?
A szent tölgyek méltóságát csodáld itt.

MEFISZTÓ

Mit elhagytunk, eszünk azon jár;
paradicsom marad a megszokott táj.
De mondd, mily hármasszörnyeteg
gunnyaszt ott, félhomályán az odúnak?

DRÜAD

A phorkidák ők! Menj csak közelebb,
s beszélj velük, bár iszonyúak.

MEFISZTÓ

Miért ne! - Nézek, s borsószik a hátam!
Bármily önhitt vagyok, beismerem:
ilyen förtelmet sohasem,
még a mandragórák közt se láttam...
A hajmeresztő ősi vétkek
nem látszanak-e semmiségnek,
ha e szörnyháromszög riaszt?
A poklunkbéli borzadalmak
küszöbén se túrnánk e fajt; csak
a szépség földjén ismerik,
és neve antik mázt nyer itt...
Mozgolódnak, hogy közelükbe érek,
sipítoznak a vámpír-denevérek.

EGYIK PHORKIDA

Húgaim, a szemet! Hadd lám, vajon ki
merészelt templomunkig elhatolni?

MEFISZTÓ

Dicső lények! Hadd lépjek közelebb még,
kérve hármasszörny áldásotok kegyelmét.
Veletek, bár nem tudjátok nevem sem,
szegről-végről rokonságban leledzem.
Sok ösfenségű istent látva-láttam,
Ops és Reia előtt görnyedt a hátam,

s láthattam a Kháosz párkáinak,
nénéiteknek arcát a minap;
de magatokfajtára sose leltem.
Szavam eláll, s bámulok elbűvölten.

PHORKIDÁK

Ez a szellem nyilván nagy koponya.

MEFISZTÓ

Meglep, hogy költő nem dicsért soha. -
Mondjátok csak, miképpen eshetett meg,
hogy nincs képmásotok, ti legérdemesebbek?
Hej, ha a vésők szobrotok faragnák,
nem Junót, Pallaszt, Vénuszt s más efajtát!

PHORKIDÁK

Köröttünk néma éj és mély magány van,
sosem töprengtünk még ezen mi hárman!

MEFISZTÓ

Igaz! Zaját kerülve a világnak,
nem láttok senkit, s titeket se látnak.
Pedig nektek olyan székhely való, hol
művészet s pompa egyesülve trónol,
hol gyorsan kél életre napra nap
s márványtömbből sok-sok hős alak,
hol...

PHORKIDÁK

Hallgass, ily vágyat ne szíts mibennünk!
S ha módunk volna rá, mit érne? Tengünk,
bús éji faj, mit az éj méhe szül,
magunknak s másnak ismeretlenül.

MEFISZTÓ

Ha így van, akkor mit se tétovázva,
lényeteket át kell ruházni másra.
Hármatoknak elég *egy* szem meg *egy* fog;
s a mitológia se tiltja meg, hogy
hármás lényeket kettő képviseljen,
s a harmadiknak képét én viseljem
kis ideig.

EGYIK PHORKIDA

Mondjátok, megtehetjük?

A MÁSIK KETTŐ

Próbáljuk! - De ne szemmel s foggal együtt.

MEFISZTÓ

A legjavát tartjátok vissza, hékás!
Hogy is lehessen akkor hű a képmás!

EGYIK PHORKIDA

Behunyni félszemed nem nagy dolog,
s ha egyik szemfogad kivicsorog,
s oldalt fordulsz, nem meddő óhaj az,
hogy ránk édes testvérünkül hajazz.

MEFISZTÓ

Nagy kegy! Legyen!

PHORKIDÁK

Legyen!

MEFISZTÓ

(mint Phorküasz, profilban) Tehát e percben
a Kháosz kedvenc fia lettem!

PHORKIDÁK

Nyilván a Kháosz szült minket, de lánynak.

MEFISZTÓ

Hermafrodita lennék? Ó, gyalázat!

PHORKIDÁK

Mily szépség új testvéri hármunkban!
Most végre két szemünk és két fogunk van.

MEFISZTÓ

Itt szem ne lásson! Mélyekig török,
s pokolfertőn riasztok ördögöt. *(El)*

AZ ÉGEI-TENGER SZIKLÁS ÖBLEI

A Hold a zeniten vesztegel

SZIRÉNEK

*(körös-körül a szirtekre telepedve
fuvaláznak és énekelnek)*

Bár Thesszáliában egyszer
gaz nők csaltak bűvölettel,
rémes éjszakán a földre,
éji boltodról a gyöngé
fényben reszkető özönre
nyájasan tekints alá ma,
s tündökölj a sokaságra,
mely az árból felbukik!
Hódolunk eléd borulva,
légy kegyelmes, drága Luna!

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

(utóbbiak mint tengeri szörnyek)

Szóljon harsogóan az ének,
hívjátok népét a mélynek,
zengjen a tenger belé!
Rémtölcsérekkel ha békés
vízfénékre űz a szélvész,
bájos dal vonz fölfelé.
Mámoros kedvvel köszöntünk,
rajtunk színarany köszöntyűnk,
diadémunk csupa gyémánt,
derekunkra fonva szép pánt!
Áldjuk jó munkátokat.
Kincsével hány büszke gálya
süllyedt itt el csábdalára
öblünk démonainak.

SZIRÉNEK

Tudjuk, a halak vidámak,
ringanak a tengerárnak
hús ölén, s nincs bú, baj ott;
ám szeretnénk látni azt már,
hogyan többek vagytok halaknál,
fürge, ünneplő rajok.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Ünnepünkre seregellve
gondoltunk magunk is erre;
föl, testvérek! Most elég
egy kis út, s ha visszatérünk,
hogy halaknál többet érünk,
hadd lássák biztos jelét. *(Eltávoznak)*

SZIRÉNEK

Volt, nincs a csapat!
Szamothrakénak tartanak
a szelek szárnyán hirtelen.
Mit terveznek, mibe fognak
földjén a dicső Kabiroknak?
Istenek ők! Szakadatlan
magukat nemzik; be szokatlan!
S egy se tudja, mi fán terem.
Szép Luna, tarts ki még,
ne hagyd el az ég ivét;
tartson a hosszú éjjel,
nap sose üzzön széjjel!

THALÉSZ

(a parton, Homunculushoz)
Néreuszhoz szeretnélek vezetni,
a vénhez; ámbár nincs grottája messzi,
sajnos, túl konok ő s mogorva,
igazi savanyú uborka.
E zsémbes agg az emberi
fajtat sehogy se kedveli.
De tudja, mit rejt a jövő,
és jóminőségében ő
méltán örvend köztiszteletnek;
sőt egyesek áldják nevét.

HOMUNCULUS

Zörgessünk hát be próbaképp!
Palackostól tán mégsem esz meg.

NÉREUSZ

Fülem emberek hangját neszeli?
Szívem máris haraggal van teli!
Az istenek nyomába tör, de átka
e fajnak, hogy nem üthet, csak magára.
Hisz isteni nyugalmam volna rég,
ha jobbjaikon nem segítenék;
s ha nézem, mit tettek végül, belátom,
hogy falra hányt borsó volt jó tanácsom.

THALÉSZ

Ó, tenger vénje, szent nekünk szavad;
te vagy a bölcs, elűznöd nem szabad!
Nézd e lángot, formája emberi,
tanácsodat mégis megszívleli.

NÉREUSZ

Eh! A tanács mit ér az embereknek?
Eldugult fülbe a bölcs szó befagy.
Megbosszulhatják magukat a tettek,
e népség mégis önfejű marad.
Mint atyja óvtam Párist, vágya még
nem fonta be akkor a más nejét!
Görög parton állt büszkén, mialatt
tudtára adtam látomásomat:
Füstös, gomolygó lég, vörös, vad ár,
égő gerendák, lenn vértó, halál:
Trója ütembe búvölt végzetét
irtózva hallja számos ezredév.
Tréfára vette, mit a vén fecseg,
vágya üzte, s Ilion elesett. -
Roppant tetem, hosszú kintől fagyott,
lakomáztak a pindoszi sasok.
Hát Ulixesnek jósoldam-e mást:
Fene Küklópszot, Kirké-i varázst,
késedelmét, a társak híg eszét
s mi minden még! S mit ért el a beszéd?
Hogy hányja-vesse s jó későn tegye
vendégbarát partra az ár kegye.

THALÉSZ

A bölcsnek ez keserves. Érthető.
De új próbára kész a jótevő.
Többet nyom a latban gyakorta nála
mázsás hálátlanságnál morzsa hála.
Magunk pedig nem kérünk kevesebbet:
mint szülessék meg ésszerűen e gyermek?

NÉREUSZ

Ne rontsd virágos, ritka kedvemet!
Ilyesmivel ma nem vesződhettek:
a Dóridákat vendégségbe várom,
a tenger üdvöskéit, mind a lányom.
Nem terem az Olümposz s földetek
ily kecsesen virgonc szépségeket.
Vízisárkányról - mennyi grácia! -

pattannak át Neptun csikóira,
a vízelemmel ők oly édes-egyek,
hogy tajtékán is könnyedén lebegnek.
Vénusz színpompás kagylóhintáján
jön a legszebbikük, Galateám.
Őt, hogy Küprisz többé már nincsen itt,
Paphoszbán istennőként tisztelik,
s mint bájos örökös, úrnője végleg
a templomvárosnak s a trónszekérnek.
Menj! Óráján az apai örömnek
a száj nem átkozhat, szív nem gyűlölhét.
Kérd Próteuszt! Ő az alakcsere
s keletkezés varázslómestere.
(Eltávozik a tenger felé)

THALÉSZ

Mit se használt ez a lépés ügyünknek,
szétfoszlik Próteusz, ha rajtaütnek;
s ha véled mégis szóba áll talán,
zavartan álmélkodhatsz majd szaván.
De ha ilyen tanács való neked,
menjünk tovább, s tegyünk kísérletet! *(Eltávoznak)*

SZIRÉNEK

(fent a szirteken)
Távoli hullám hátán
mily tüneményes látvány!
Mint a fehér vitorla-
raj, ha a szél sodorja,
szinte szemünk vakítják
tengeri, boldog nimfák.
Rajta, no szálljunk lejjeb!
Hallga csak, énekelnek.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Mit tenyerünkön láttok,
bút dehogyis hoz rátok.
Itt a Kheloné pajzsa,
mord figurácskák rajta:
istenek ám e lények;
zengjen a hálaének.

SZIRÉNEK

Csöpp, de erős
istenek, ős
hatalmuk örökkön
segít a hajótöröttön.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Itt a Kabirok jönnek,
folyhat a békés ünnep,
mert ha körülükben vannak,
Neptun is örvend annak.

SZIRÉNEK

Játszva lefőztök:
győztes erőtok,
hogya hajó kap léket,
menti a népet.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Eljött, ime, három isten,
az önfejű negyedik nem;
úgymond, a valódi lenne
ő s az egyetlen elme.

SZIRÉNEK

Isten isteneket
csúfra vehet.
Néktek szentek a jók,
rosszak félni valók.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Hetüket tartják számon.

SZIRÉNEK

Hát hol a többi három?

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Ők csodafuresa lények,
tán az Olümposzon élnek;
nyolcadik is leledzik
ott, de nem izgat senkit.
Ritka kegyük felénk int,
sajna, ma nincs kész még mind.
Mert ők fura törtetők,
éhenkórász fajta,
mely egyre csak úzi, hajtja
az el sosem érhető.

SZIRÉNEK

Célravivőbb:
trónon ülők,
hold s nap előtt
egyképp hajtani főt.

NÉRÉIDÁK ÉS TRITÓNOK

Mily öröm ünnep-éjszakán
ily diadalt aratni!

SZIRÉNEK

Hány nagyszerű régi hős
szűkölködik ő
hírnév fénye hiján:
hoztak aranygyapjút, de lám,
Kabirokat ti.

Mind a két csoport közös kórusként megismétli

Hoztak aranygyapjút, de lám,
Kabirokat mi.
ti.

A Néréidák és Tritónok elvonulnak

HOMUNCULUS

E három korcs, hitem szerint,
silány cserépcsupor csak,
de meghökkennek bölcseink,
s kemény fejek ropognak.

THALÉSZ

Hisz nekik éppen ez a szép:
rozsdá teszi ópénz becsét.

PRÓTEUSZ

(láthatatlanul)

Ez kell nekem, vén nagyzolónak!
Minél furább, csak annál hathatósabb.

THALÉSZ

Hol vagy, Próteusz?

PRÓTEUSZ

(hasbeszélő módján, hol közelről, hol messziről)

Itt! Meg itt!

THALÉSZ

E tréfád régi egy kicsit;
de jó barátot mégse áltass!
Tudom, csali helyről kiáltasz.

PRÓTEUSZ

(mintha a távolból szólna)

Ég áldjon!

THALÉSZ

(Homunculushoz halkan)

Itt van. Most ragyogj hamar!
Kíváncsi ő, akár a hal,
s álalakban bárhol lapít,
ide csábítják lángjaid.

HOMUNCULUS

Máris özönnel árasztom a fényem,
mégis módjával: az üveg törékeny.

PRÓTEUSZ

(óriás teknősbéka alakjában)

Mily fény bűvöli szememet?

THALÉSZ

(eltakarva Homunculust)

Jó! Ha tetszik, közelről nézheted.
Csekély kis fáradság az ára ennek:
emberi módon, két lábon jelenj meg.
Tessék nekünk, s legyen teljes kegyünkkel,
ki látni vágyik, mit fedünk el.

PRÓTEUSZ

(nemes alakban) Földi furfangokkal még bölcsen élsz.

THALÉSZ

S te formát még mindig kedvel cserélsz.
(Fölfedé Homunculus)

PRÓTEUSZ

(csodálkozva)

Ilyet se láttam! Törpe, ki világít!

THALÉSZ

Tanácsot kérne, mert létezni vágyik,
Ő, mint maga elémbe tárta,
furcsa módon csak félig jött világra.
Bár szellemi javakkal bőven ékes,
testi alkalmassága vajmi kétes.
Súlyt csak üvege kölcsönöz neki,
szeretne végre testet ölteni.

PRÓTEUSZ

Zabigyereknek mondanálak,
nem kellene lenned, de már vagy!

THALÉSZ

(halkan) Léte más okból is kényes szerintem:
hermafroditának tekintem.

PRÓTEUSZ

Helyzete annál kedvezőbb így,
mihelyt célt ér, ez rendeződik.
Ezek után ne tétovázz hát,
vár a nagy tenger, ott indul a pályád!
Előbb kicsinyben kezded el,
s öröm lesz kisebbet lenyelni,
majd lassan fölcseperedel
s magad dicsőbb tettekre képezed ki.

HOMUNCULUS

Itt enyhe szellő lengedez
s párás növényillat; be kellemes!

PRÓTEUSZ

Meghiszem azt, kedves fiúcska!
S ott távolabb lesz csak kedvedre még;
sejtelmesebben páradús a
keskeny földnyelv fölött a lég;
közelről látjuk ott mi majd
az ide tartó, lenge rajt.
Gyertek velem!

THALÉSZ

Ott lesz a jó.

HOMUNCULUS

Megy a csodás szellemtrió!

*Rodoszi Telkhinek tengeri paripákon és
vízisárkányokon, kezükben
Neptunus háromágú szigonyával*

KAR

Neptun szigonyát pörölyünk kalapálta,
hogy véle a bős habokat zabolázza.
A mennykövek istene felleget áraszt,
Neptun fenyegetve dübörgi a választ,
s villám ha cikázva alákanyarog,
felcsapnak az égig a lenti habok;
s közbül ami küzd s menekülne szorongva,
hintázza az ár, amig elnyeli gyomra;
ám most jogarát ideadta nekünk,
s ünnepre siet lebegő seregünk.

SZIRÉNEK

Héliosz alattvalói,
napvilág boldog lakói,
üdv ez órán, bár Lunát
illetik most hő imák!

TELKHINEK

Bájos Luna, boltozatán az egeknek,
bátyád sikerén szived egyre repeshet!
Boldog Rodoszunkra figyelj, a magasba
száll ott az örök paián ünnepi hangja.
Ha útra kel ő s ha hanyatlik alább,
ránk szórja tüzes szeme lángsugarát.
Az isten örül, hogy a part meg a város,
a víz s a fővény üde fényü, világos.
Ott köd sose leng, s ha besurran, elég
egy kis fuvalom, s ime, tiszta a lég!
Száz arca fogadja, amint oda fordul,
ifjan mosolyogva, kolosszusi zordul.
Ott vált be az isteni nagyszerűség
másaul először az emberi kép.

PRÓTEUSZ

Kérkedjenek s daloljanak csak!
Az életkeltő égi napnak
a holt művek hiú lomok.
Mert ilyet önt, ezen faragcsál
e nép, s ha kész az ércalak, már
azt képzelik: dicső dolog.
Kevélységükkel mire vitték?
Az istenszobrok seregét
egy földlökés széttörte, rég
beolvasztották őket ismét.

A földi hajsza végtelen
s meddő robot, bárhogy veszem;
a hullám kedvezőbb a létnek;
az örök vízbe visz ma téged
Próteusz-delfin.

(Átváltozik)

Itt a hal!

Biztos az út a nagy sikerhez:
hátamra veszlek, s egybekelhetsz
az óceán habjaival.

THALÉSZ

Dicséretes vágyad ne fékezd,
a Teremtés legkezdetén kezd!d!
Gyors működéshez gyűjts erőt!
Örök törvényszerint, ezerszer
ezernyi új formát veszel fel,
s az emberig van még időd.

Homunculus felszáll Próteusz-delfin hátára

PRÓTEUSZ

Szellemként jöjj a híg elembe,
élj s fickándozz kedvedre benne,
széltében-hosszában tied;
csak sose törj felsőbb körökbe,
mert ha emberré válsz, örökre
az maradsz, s följebb nem viszed.

THALÉSZ

Ahogy vesszük; így is kiválhat
az, aki derék embere korának.

PRÓTEUSZ

(Thalészhez)

A fajtádból való tehát,
mely hat hosszú időkön át,
hisz a sápadt szellemseregben
terád már sokszáz éve fölfigyeltem.

SZIRÉNEK

(a szirteken)

Gyűrűként a holdkorongot
mily felhőcskék környezik?
Szerelemre gyúlt galambok,
szárnyuk, mint a fény, vakít.
Paphosz küldte ide vágytól
fölgerjedt madárraját,
s ünnepünket tiszta mámor
szép derűje hatja át!

NÉREUSZ

(odalép Thalészhez)

Bár e holdudvart az éji
vándor légi tüneménynek
mondaná, balul itéli,
szellem-körben más a nézet.
Lányomat kíséri gerlék
raja kagylóhintaján,
röptük ritka tudomány,
ős korból varázsos emlék.

THALÉSZ

Nem tudok magam se szebbet,
mint ha a csöndes, meleg
fészekben szent hiedelmet
ápolnak jó emberek.

PSZÜLLOSZOK ÉS MARSZOSZOK

(tengeri bikákon, tengeri borjakon és vízi kosokon)

Ciprusi zord barlangban, melyet
Neptunus árja nem mos,
hol sose rombol Szeiszmosz,
s langy szelek egyre lebegnek,
részünk tudatos gyönyörűség,
mert, mint azelőtt, odafűz még
Küpris kocsijához a hűség,
s ha lágyan az éj duruzsol csak,
fodros mezején a haboknak,
láthatatlanul ennek a kornak,

kísérjük a drága leányt.
Fürgén suhanunk, sose hoz, lám,
bajt ránk a Sas, sem a szárnyas Oroszlán,
Hold se, Kereszt se,
mely - a trónért versenyezve -
váltva csap össze fönt,
ontja a vérözönt,
városokat s vetést ledönt.
Mint azelőtt,
hozzuk a bájos, az isteni nőt.

SZIRÉNEK

Lenge körgyűrűkbe fogva
lassacskán a szekeret,
majd sort sorral egybefonva
s így kígyózva, jöjjetek,
virgonc lányok vaskosabbra
formált, vad Néréidák,
s ti Galateával, anyja másával, szép Dóridák:
arca halhatatlanoknak
méltóságát tükrözi,
s csábos földi asszonyoknak
báját sem nélkülözi.

DÓRIDÁK

*(karban elvonulnak Néreusz előtt,
valamennyien delfineken)*
Hints ránk, Luna, fényt meg árnyat,
ez ifjú plántákra fényt!
Hadd mutassunk jó atyánknak
néhány drága vőlegényt.
(Néreuszhoz)
Örvény torkából kimentve
hoztunk pár fiút, kiket
sáságyon s mohán pihenve
lágymelünk melengetett;
forró csókkal most leróják
hálájuknak hű adóját;
meg ne vond tőlük kegyed!

NÉREUSZ

Becsülni kell a dupla hasznot:
irgalmat tesztel s egyben jól mulattok.

DÓRIDÁK

Dicséret cseng a szabadban,
jogszerű a szerzemény;
hadd legyen mind halhatatlan
örök ifjúság ölen.

NÉREUSZ

Örüljete a szép fogásnak,
ölelve képzelt férjeket,
s ne várjatok tőlem csodákat,
minőket csak Zeusz tehet.
Állhatatlan, ingó habokban
hű szerelem hiú remény;
ha majd a szenvedély kilobban,
csak partra vélük szépszerén.

DÓRIDÁK

Fiúk, drágák vagytok nekünk,
s jaj, elszakadunk mi végleg;
örök hűség, amiért epedünk,
s vágyunk nem tetszik az Égnek.

AZ IFJAK

Derék hajósfiúk vagyunk,
s ölelő karotok vár;
sohase volt ily jó sorunk,
ne is legyen soha jobb már.

Galatea a kagylóhintón közeledik

NÉREUSZ

Te drága!

GALATEA

Atyám! Soha ily örömet!
Delfineim, állj! Szeme megkötözött.

NÉREUSZ

Messzebb vonul a szép menet egyre,
lendületes íveket írva;
meghatni őket szívem vágya se bírja!
Mennék magam is, ha lehetne!
De egy isteni szemsugár
évi magányért gazdag ár.

THALÉSZ

Üdv! Üdv ma százszor!
Mily boldog, tiszta mámor!
Szép és való, amit érzek...
A víz volt ősforrása a létnek!
Mindent a víz tart fenn, ami csak van!
Ó, tenger, hasson erőd szakadatlan.
Ha felhőt nem párolganál
s csermelyt nem táplálnál, ha már
kanyar folyót sose vonzanál,
s elapadna a folyamár,
mit érne a föld, mit a hegy meg a rét?
Táplálsz az életerő üterét.

VISSZHANG

(valamennyi csoport kórusa)
Teáltalad éled erő, üde lét.

NÉREUSZ

Megfordulnak, de messze már,
nem csillan a szemsugár;
kanyarogva távolodnak
az ünneplő csapatoknak
füzéreként elnyúló körei.
S Galatea kagylótrónja ott
még egyre felém ragyog
sűrű sokaság
gomolyából.
Bár messzi csillagként világol,
fényugarát
tisztán löveli,
hű és közeli.

HOMUNCULUS

Ebben a drága nedvben,
fényem amerre lebben,
minden ígézetes.

PRÓTEUSZ

Ebben az életnedvben
tündököl egyre szebben
lángod, a zengzetes.

NÉREUSZ

Mit látok azonban amott, a seregnek
kellős közepén? Milyen új csoda lep meg?
Mily láng veszi körbe Galatea trónját?
Hol vészes a fénye, hol andalítón lágy,
benn' dobban a hő szerelem szive szinte.

THALÉSZ

Homunculus az, Próteusz oda vitte...
Kórtünete mindez a zsarnoki vágynak,
a vad robajon, im, a sóhaj is áthat;
szétpattan a trónhoz ütődve a lombik,
szikrázva lobot vet a lángja s előmlik.

SZIRÉNEK

Ily fénybe miféle tüzes csoda vonhat
hullámhegyeket, melyek összerobognak?
Hol lángja lobog s a magasba lebeg,
izzó vörösen fut az éji menet,
s mindent, ami látszik, e lángok öveznek;
így lép hatalomba Erósz, ki a Kezdet!

Üdv a tenger szent vizének,
melyből szent tűz tör ma égnek!
Üdv a lángnak! Üdv a habnak!
Üdv a páratlan kalandnak!

MIND, MIND EGYÜTT

Üdv, lágy szellők langyos árja!
Üdv, barlangok mély homálya!
Együtt légy ez éjjelen
ünnepelve, négy elem!

HARMADIK FELVONÁS

SPÁRTÁBAN, MENELAOSZ PALOTÁJA ELŐTT

Színre lép Heléna és a fogoly trójai nők kara.

Panthalisz, karvezetőnő

HELÉNA

Az oly csodált s annyit szapult Heléna, én
a partról jöttem, melyre most léptünk ki csak,
még kóvályogva az egyre föl-le ringató
ártól, amely a phrüg lapályról elhozott
sörényes nagy hátán, Poszeidón jó szíve
s Eurosz hatalma révén, otthonos öblökig.
Ott lent örvidenek most visszatértükön
Menelaosz király s vitézei legjava.
Láss szívesen tehát, magas hajlák, melyet
atyám, Tündareosz, hogy visszatért, közel
Pallasz dombjának lejtőjéhez épített,
s míg Klütaimnésztra, Kasztór és Pollux között
testvéri-vígan játszva fölserdültem én,
nem volt Spártában ház pompásabb, díszesebb.
Köszöntelek, kapu ércpántos szárnyai!
Vendéghívón tárultatok ti fel, midőn
engem választva sok közül, Menelaosz
a vőlegény képében elébem tündökölt.
Tárjátok őket újra fel, hogy a király
parancsát híven, hitvesként véghez vigyem.
Hadd lépjek be! s váljak meg mindattól, ami
körülviharzott eddig végzetterhesen.
Mert amióta e küszöbről gondtalan
indultam Küthereia templomába, szent
kötelesség szerint, s phrüg rabló elrabolt,
történt egy s más, amit kedvvel mesél a nép
mindenfelé, de mit nem hall az szívesen,
kiről a monda mendemondává dagadt.

KAR

Ó, meg ne vesd, te nagyszerű nő,
a legnagyobb jó élvezetét!
Hisz a legdicsőbb adomány a tiéd,
a szépség híre, a legragyogóbb.
Hírnév előzi zengve a hőst,
s büszkén halad ő;
de meghajol kemény nyak is ily
szépség diadalmas igája előtt.

HELÉNA

Elég! A férjemmel hajóztam én ide,
és ő küldött előre városába is;
de hogy milyen szándokot táplál, nem látom át.
Hitvesként érkezem? királynőként jövök?
Vagy a király keserve és görögjei
hosszan túrt balsorsáért áldozat leszek?
Zsákmány vagyok; de hogy rab-é, azt nem tudom!
Mert kétértelműen rendelték a halhatatlanok
a szépség szobrának, nekem, hírt s végzetet
zord kísértőimül, kik még küszöbünkön is
mellettem oly szorongatón jelenvalók.
Hisz az öblös hajón alig nézett reám
a férjem, s egy bátorító szót se szólt.
Mintha rosszat forralna, ült szemben velem.
De hogy elértük az Eurótasz mélyvizű
öblét, s az élhajóknak orra a partszegélyt
csókolta, így szólt, mint istentől ihletett:
„Vitézeim itt szép rendben kiszállanak,
s tengerfövényen szemlét tartok a hadsoron;
de te csak menj tovább, haladj folyvást a szent
Eurótasz bőven termő partján fölfelé,
hajtasd a paripákat a harmatos gyepen,
míg el nem érsz ama kies síkságra, hol
Lakedaimón egy téres és kövér mezőn,
komor hegyek körében épült hajdanán.
Menj a magas tornyú fejedelmi házba majd,
és nézz körmére szolgálóimnak, kiket
a vén, eszes kulcsárasszonnyal hagytam ott.
Mutassa meg neked a dús kincsgyűjteményt,
melyet atyád hagyott, s amelyet jómagam
harchan, békében garmadáztam egyaránt.
Mindezt rendben leled: hisz az uralkodó
előjoga, hogy mindent érintetlenül
találjon, hogyha hajlékába visszatér,
minden dolgát helyén, amint otthagyta volt.
Mert egy a szolga tiszte csak: hozzá ne nyúlj!”

KAR

Üdüljön hát az egyre növő
kincsek fényén szemed s szived is!
Hisz az ékes lánc s a remek diadém
büszkén, önérzetesen hever ott;
de ha belépsz s mérközni hivod,
fegyverkezik ám.
Néznem nagy öröm, versenyre ha kél
gyönggyel, briliáнтtal, arannyal a báj.

HELÉNA

Majd elhangzott a király további parancsszava:

„Ha mindent rendre átnéztél, készíts elő
néhány tripúsz, amennyi kell hited szerint,
s különböző edényeket, hogy az áldozó
kéznél találja, míg szent tisztét végezi.

Kerek tálat, medencét, serpenyőket is;
szent forrásból mert tiszta víz is álljon ott
hosszú nyakú korsókban: majd rakass oda
jó száraz fát is, gyorsan lángra lobbanót;
a jól kifent kést elfeledned nem szabad;
a többit már gondosságodra bízom én.”

Így szólt válasra nógatón parancsolóm,
de nem jelezte, mily élő párát kíván
vágatni tiszteletére Olümp lakóinak.

Aggasztó ez; de nem gyötröm magam vele,
a halhatatlan isteneknek lelke rajt’,
kik megcselekszik azt, mi épp eszükbe jut,
legyen az jó vagy rossz az emberek szerint,
és mi halandók tűrjük engedelmesen.

Volt úgy, hogy ráemelte nehéz bárdját a pap
a földre nyaklott, fölszentelt állatra már,
s nem sújthatott, mert ellenséges támadás
vagy isteni beavatkozás gátolta meg.

KAR

Sose csüggedj, úrnőnk, lépj be, hiszen
úgyse találhatod el,
rád mi vár!

Bú meg öröm mindig
váratlan tör a szívre;
még a jóslatnak se hiszünk.
Trója hisz égett, és a halált
láttuk ott, a sanda halált;
s szolgálva vigan,
nem vagyunk mégis véled,
látva az égi nap ragyogását
s a világ csupa-jóság
Szépét, téged, boldogan?

HELÉNA

Legyen, ha kell! Akármilyen vár rám, úgy való,
hogy nyomban menjek a rég hiányzó, hön kívánt
és már-már eljátszott királyi házba fel,
mely - nem tudom, miként - megint előttem áll.
Csüggedten lépdelek magas lépcsősorán,
hol ugrándoztam egykor gyermekemeg-bohón. *(El)*

KAR

Vessetek, elrabolt,
bánatos, árva nők,
minden gondot a sutba;
boldog az úrnőtök,
drága Helénátok,
mert a szülőház tűzhelyét
kissé késve közelgető,
ámde csak annál biztosabb
lépésekkel eléri.

Zengje dal istenek
helyrehozó, haza
kormányzó segedelmét!
Durva rögök felett
szinte madárszárnynon
száll a feloldozott, de a
csipkés bátyatetőn csupán
sorvad epedve a bús fogoly,
s meddőn tárja ki karját.

Ám isten emelte föl
Ilionnak
hamvából a rabot,
s visszahozta őt ide,
hol a régi, de újra díszes
otthon áll,
hogy múltán öröm
s bú özönének,
bimbózó korán
felfrissülve merengjen.

PANTHALISZ

(mint karvezetőnő)

Hagyjátok a dal örömvirágos mezsgyejét,
s forduljatok a tárt ajtószárnyak felé!
Mit látok, húgaim? Úrnőnk indulatos
mozdulatokkal, nagy sietve visszatér?
Mi lelt, dicső királyné, mit láttál vajon
a csarnokokban hódoló háznép helyett,
mily szörnyűséget? Hasztalan palástolod;
hisz látom, borzadály ül most is arcodon,
s nemes harag megdöbbenéssel vív tusát.

HELÉNA

(a szárnyas ajtót nyitva hagyva, felindultan)

Zeusz lányától távol a hitvány félelem,
nem is súrolja futó rémület árnykeze;
de az iszony, mely ősidők ősjéje
méhéből még többes formában törve ki,
mint hegy tüzes gyomrából izzó fellegek,
felhömpölyög, hős szívnek is borzongató.
Így bélyegezték szörnyűvé a sztüksziek
visszatérésemet, s ha rajtam állna csak,
az annyit járt, rég óhajtott küszöbnek is
kiebrudalt vendégként búcsút mondanék.
De nem! a napvilágra hátráltam, s tovább
nem űzhetek, hatalmak, bárkik vagytok is.
A szertartás a gondom; várja tűzhelyünk
zsarátnoka tisztultan asszonyát s urát.

KARVEZETŐNŐ

Áruld el szolgálóidnak, királyi nő,
alázatos segítőidnek, hogy mi ért?

HELÉNA

Amit láttam, megláthatjátok majd ti is,
hacsak nem nyelte vissza már az ősi éj
csodákkal vemhes mély ölébe magzatát.
De hogyha kell, hát szóban is beszámolok:
hogy tisztemmel törődve, ünnepélyesen
a ház komoly belsőtermébe léptem én,
a puszta csarnok némasága meglepett.
Fülem nem hallott szorgalmas járás-kelest,
és dolgos sürgés-forgást nem látott szemem,
se szolgáló, se kulcsárnő nem jött, akik
jöttmentnek is istenhozottat mondanak.
De a tűzhely felé tartván, a kihunyt parázs
langy hamva mellett ott láttam kuporgani
elburkolózva holmi temhe nőszemélyt,
nem alvóhoz, tűnődőhöz hasonlatost.
Parancsoló szóval munkára hívom őt,
a kulcsárasszonyt sejtve benne, kit talán
tisztebe férjem gondja tett az út előtt;
s ő ül tovább, görnyedten, mozdulatlanul;
csak jobbja lendül nagysoká, hogy nógatom,
mintegy a tűzhely terméből parancsol el.
Haragvón hátat fordítok, s indulok a
lépcsők felé, melyek fölött áll díszesen
az ágyasház s a szomszéd kincseskamra is;
csak hogy felpattan ám a földről most a szörny,
tiltón utamba áll, s öles-nyurgán mered

föl termete, rám süppedt, vérködös szeme,
hökkentő kép, mely látást, elmét megzavar.
De mit beszéljek: hisz formákat úgyse tud
a szó teremtőn élettel telíteni;
lássátok őt! ím, napvilágra merészkedik!
S itt én parancsolok, míg távol a király.
Az undok éjszülöttet a szépségbarát
Phoebus odvába üzi, vagy megfékezi.

*Phorküasz megjelenik a küszöbön,
a kapuoszlopok között*

KAR

Mennyi baj ért már, bár üde fürtök
repdesik ifjan körbe az orcám!
Rettenetést is láttam elégszer,
bús hadivészt s az éjbebukó
Íliont.

Porgomolyagban összeviharzók
harci zaján át istenek ádáz
hangja süvöltött, és a Viszálynak
ércszava, át a táboron, a
kőfalig.

Hajh! Még áll Ilion fala
akkor, csakhogy a lángözön
házról házra csapott mohón,
s terjedt innen is, onnan is,
önszelétől űzve az
éjjeli városon által.

Láttam, futva, a füstön át,
lángnyelvek lobogása közt
imbolygó, iszonyú dühű
istenségek alakját,
óriásokként, komor,
tűz-beragyogta gomolyban.

Láttam, vagy csak rémület
fojtogatta lelkem idéz
ily kusza képeket? arra nincs
válasz, ám hogy ezt a rút
rémalakot nem álmodom,
pillanatig se kétes;
megtapogathatnám, ha nem
tartóztatna a rettegés
vissza ily fene szörnytől.

Nem vagy-e Phorküsz
lányivadéka?
Mert nagyon is hajaz
rád ez a fajzat.
Mintha az ősz hajjal világra-
jött és *egy* szemem, *egy* fogon
váltakozva osztózó
Graiák egyike volnál.

Mind deli szépség
párja, szakértő
Phoebus elébe mersz
állni, te ocsmány?
Nos jó, bátran elébe léphetsz,
hisz rútságra sosem tekint,
mint ahogy még szent szeme
nem látott soha árnyat.

Ó, csak minket ítél a bús
balsors, földi halandókat,
kín-teli szemnyavalyára, mit
most e gyalázatos és örök-undok a
szépség híveinek szerez.

Hallj hát, hogyha cudarkodón
ránk törsz, hallj csupa böcsmölést,
hall csúf átkot, amit reád
boldogok, isteni kéz remekeltjei
szitkokkal teli ajka szór.

PHORKÜASZ

Öreg mondás, de bölcs igazság máig is,
hogy nem követ Szépség s Szemérem, kézbe-kéz,
a zöldelő ösvényű földön egy utat.
Úgy megrögződött bennük a régi gyűlölet,
hogy egymás útját bárhol is keresztezik,
háttal fordít a két vetélytársnő legott.
Majd mind a kettő fürgébben siet tova,
a Szemérem búsan, ám a Szépség dölyfösen,
s az Orcus barlangéjjelebe is így merül,
ha már előbb vénség nem jámborítja meg.
Olyanok vagytok, hetyke nők, ti messziről
merészen erre rajzók, mint a krúgató
darucsapat, midőn elnyúlt felhő gyanánt
húz át fölöttünk, és rekedt kiáltozást
intéz felénk, mely föltekinteni készíti
a csendes vándort; közben szállnak útjukon,
ő meg megy a magáén; így teszünk mi is.
Kik vagytok hát, hogy a királyi ház körül
mertek tombolni ittas-bősz menádosan?

Kik vagytok hát, hogy e hajlék kulcsárasszonyát
üvöltitek meg, mint ebfalka holdra nyí?
Tán azt hiszed, nem ismerek rád, beste faj?
Hadbán fogant, csatán nevelt új nemzedék,
te férőhajhász, elcsábult és csábító,
ki egyképp ernyeszt harcos- és polgárerőt!
Így egycsomóban sáskahadnak látszotok,
amely alázúg s ellepi a zöld vetést.
Ti más szorgalmán felhízók! Te, zsendülő
jólétet habzsoló, nagybélű faj; rabolt,
vásárra vitt, csereberélt portéka, te!

HELÉNA

Ki szolgálókat asszonyuk láttára szid,
lábbal tiporja az úrnő házi jogkörét;
csupán az ő joga dicsérni érdemet
vagy rosszalásra méltóért fenyíteni.
S elégedett vagyok, mert jól szolgáltak ők
nekem, midőn a dicső hatalmú Ílion
körülkerítve elbukott és romba dőlt,
s csüggedt bolyongásban túrt tenger baj között,
hol embertársát cserbenhagyta volna más.
E virgonc hadtól itthon is ezt várom el.
Ki szolgál? Nem firtatjuk azt, csak hű legyen.
Hallgass tehát, s ne vicsorogj rájuk tovább.
Ha gondosan őrizted a király lakát
úrnő hiján, dicsőségedre válik ez;
de most ő visszatért, húzódj hát félre, hogy
botot ne kapj a jól megszolgált bér helyett.

PHORKÜASZ

Cselédséget büntetni nagy jog, melyet az
istenáldotta úr fenséges hitvese,
sok éven át bölcs rendet tartva, megszerez.
Mivel te, most elismert, visszafoglalod
a királyné s háziasszony rég üres helyét,
vedd át a meglazult gyepelőt s szorosra húzd,
vedd át a kincset s ráadásul minket is.
De elsősorban védelmezd meg vén fejem
ezektől, kik hatyúszezséged oldalán
csak tollavedlett, rútul gágogó libák.

KARVEZETÓNÓ

Mily ronda a szépség mellett a rondaság.

PHORKÜASZ

Mily dőre bölcsesség mellett a dőreség.

*Ettől kezdve a kórus tagjai egyenként
kilépnek a sorból, és így válaszolnak*

ELSŐ KÓRUSTAG

Apád Erebosz, anyád az éj, róluk mesélj.

PHORKÜASZ

S te Szküláról, hisz vér szerint nagynénje vagy.

MÁSODIK KÓRUSTAG

Jónéhány szörny mászkál családfád ágain.

PHORKÜASZ

Orcusba szállj! retyerutyádat ott keresd.

HARMADIK KÓRUSTAG

Hozzád képest túl ifjú minden ott-lakó.

PHORKÜASZ

Teiresziasz apóval édelegj buján.

NEGYEDIK KÓRUSTAG

Ükunokád még Órión dajkája is.

PHORKÜASZ

Téged ganéjon hizlaltak fel a háрпиák.

ÖTÖDIK KÓRUSTAG

S te féltett görhességedet min tengeted?

PHORKÜASZ

Nem embervéren, arra csak te szomjazol.

HATODIK KÓRUSTAG

Hullára éhes hulla vagy magad!

PHORKÜASZ

Vámpírfogaktól villog szemtelen pofád.

KARVEZETŐNŐ

Majd nem pofázol, hogyha megmondom, ki vagy.

PHORKÜASZ

Előbb magad nevezd meg, s nincs többé talány.

HELÉNA

Harag nélkül, de búsan lépek közbe, hogy
betiltsam ezt a fékevesztett szócsatát!
Mert nem sújthat nagyobb baj urat s parancsolót,
mint hű szolgák közt titkon gennyedő viszály.
Parancsának visszhangja nem tér vissza már
összhangzón, gyorsan végbevitt tett szárnyain,
ó, nem, konok morajjal zúgja őt körül,
a fejvesztetten mindhiába korholót.
Sőt ami több: hevében botrányos dühnek,
vészes rémképeket idéztetek ti föl,
rám törnek ők, s Orcusba rántva érezem
az otthonos táj ellenére is magam.
Emlékezés vagy pusztá káprázat gyötör?
Én voltam mindaz? Én vagyok? Vagy én leszek
a Városdúló álom- s rémalakja majd?
Borzong a lánycsapat, de te, náluk éltesebb,
nyugodtan állsz; te mondj értelmes szót nekem.

PHORKÜASZ

Ki tarkán boldog esztendőik során mereng,
az ég legfőbb kegyét is álomnak hiszi.
Magad pedig, e kegy korlátlan részese,
egy élten át nem láttál mást, csak lángra gyúlt,
merész kalandba gyorsan vágó hősokeket.
Korán rabolt el a vágyra gerjedt Thészeusz;
Herkules-izmű volt ő s pompás termetű.

HELÉNA

Elhurcolt, mint tízéves, karcsú őzikét,
és Attikában Aphidnai vára zárt körül.

PHORKÜASZ

Ám Kasztór és Pollux kimentett csakhamar,
s körötted egy csapatnyi hős legyeskedett.

HELÉNA

De csak Patroklosz nyerte el titkos kegyem,
Péleusz fiának mása, azt bevallhatom.

PHORKÜASZ

De más férjet kívánt atyád, Menelaoszt,
ki nagy tengerjáró volt, s háza jó ura.

HELÉNA

Rábízta lányát és országa gondjait.
E nász gyümölcse lett utóbb Hermioné.

PHORKÜASZ

De míg férjed Krétában jussát vívta ki,
magányodban túl szép vendég jelentkezett.

HELÉNA

Miért említed fel félözvegységemet,
s hogy milyen szörnyű romlást hozott fejemre az?

PHORKÜASZ

Ama hajóút folytán lettem én, szabad
krétai nő, fogoly s rabszolga évekig.

HELÉNA

Férjem tüstént kulcsárásszonynak tett ide,
rád bízva várat s vakmerőn nyert kincset is.

PHORKÜASZ

Mit elhagytál a tornyos város, Ilion
s kifogyhatatlan mánor által vonzva te.

HELÉNA

Mámort ne emlegess! szívemre s főmre túl
keservesen zúdult a kínok tengere.

PHORKÜASZ

Bár, hír szerint, kettős alakban Ilion
s Egyiptom népe egy időben láthatott.

HELÉNA

Ne dúld tovább e tébolyig dúlt agyvelőt.
Melyik vagyok hát voltaképp, ma sem tudom.

PHORKÜASZ

S mondják, hogy forró vágyával reád talált
az árnyak mély honából jött Akhilleusz is,
ki rég szeretett, hiába rendelt mást a sors.

HELÉNA

Szellemképével szellemképem egyesült.
Csak álom volt, többet nem tart a monda sem.
Alélok s szellemkép leszek magamnak is.

Az egyik oldalon álló kórustagok karjaiba hanyatlík

KAR

Csitt, te! Csitt, te
rút sanda szemű, fondor szavú!
Ily félelmetes, egyfogu száj,
ily förtelmes barlang
vajjon fúhat-e jó szelet?

Hogyha gonosz szivű játssza a jámbort,
ordas a juh puha gyapja alatt,
háromfejű eb fene torka se
visszariasztóbb annál.
Várjuk aggodalmasan:
Hol? mikor? mint tör reánk,
mely e fortély
mélyén leskel, a szörnyeteg?

Lám, a szelíd, a baráti vigasznak
lágyszavú, léthei írja helyett
felbolygatod újra a múltat, a
rosszat idézve, jót nem,
és homályba burkolod
a jelen fényét s jövőnk
földerengő
szép hajnalsugarát vele.

Csitt, te! Csitt, te!
Úrnőnk lelke, amely, ím,
már tovaszállni akar,
el ne hagyja e drága
alakot végleg, amelynél
szebbre a nap még nem ragyogott.

Heléna már magához tért, és ismét középen áll

PHORKÜASZ

Lépj ki, ékes napvilág, a foszló fellegek közül,
fátyolos bájad megejtett, teljes fényed elvakít.
Nyájasan, merengve nézed, mint tárul ki a világ.
Bár szidnak rútságomért, a szépséget jól ismerem.

HELÉNA

Félve válok még az úrtól, mely ájultan átölelt,
megpihennék benne újra, lankatag minden tagom:
ám illik, hogy a királyné s minden rendű ember is
emberelje meg magát, ha váratlan vész ütne rajt'.

PHORKÜASZ

Most már újra nagyszerű s a szépség teljessége vagy,
nézésed parancsoló; nos, mit parancsolsz? mondd ki hát.

HELÉNA

Vakmerőn civódtatok, s a késést most pótolni kell;
készüljünk az áldozásra, a király parancsa ez.

PHORKÜASZ

Minden kész a házban, éles bárd, tripúsz meg serpenyő,
szenteléshez, füstöléshez; s mondd, az áldozat mi lesz?

HELÉNA

A király azt nem közölte.

PHORKÜASZ

Szót se szólt? Ó, borzalom!

HELÉNA

Mért remegsz? Mért jajveszékelsz?

PHORKÜASZ

Úrnőm, mert magad vagy az!

HELÉNA

Én?

PHORKÜASZ

S ezek mind.

KAR

Ó, jaj! Ó, jaj!

PHORKÜASZ

Bárd alatt vesz életed.

HELÉNA

Szörnyű! Én szegény! De vártam.

PHORKÜASZ

Úgy hiszem, nincs irgalom.

KAR

Ó! S nekünk mi lesz a sorsunk?

PHORKÜASZ

Ő hal csak nemes halált,
míg ti bent a főgerendán, a tetőgerinc alatt
lógtok sorban, mint madártőr hurkán vergődő rigók.

*Heléna és a Kar hatásos és jól elrendezett
csoportban, megdöbbenően és rémülten állnak*

PHORKÜASZ

Kísértetek! - sóbálványokként álltok itt;
a napfénytől, mely nem tiétek, válni fáj.
Az emberek ugyancsak ily kísértetek,
a napvilágról egy se mond le szívesen;
még sincs segítség s irgalom, ha itt a vég;
mind tudja ezt, de csak kevés nyugszik bele.
Elég! El kell pusztulnotok! Munkára hát!

*Tapsol, mire az ajtóban álarcos
törpealakok jelennek meg, akik az elhangzó
parancsokat azonnal, fürgén teljesítik.*

Gyertek, pohos, golyószerű, zord rémmanók!
Görögjete, árhattok itt, amennyi kell.
Aranyszarvas, hordozható oltárt ide,
a fényes bárd helye az ezüst oltárperem,
korsókba friss vizet, legyen lemosható
a szörnyűségesen sötétlő vérmocsok.
A por fölé díszszőnyeget terítsetek,
királynőként térdeljen ott az áldozat,
s bár csakhamar fejét veszíti, rangosan
legyen belégöngyölve, majd temetve is.

KARVEZETŐNŐ

A királyné eltűnődve, egymagában áll,
a lánycsapat lekaszált sarjúként kókadoz;
de úgy hiszem, mint nénjüket, szent tartozás
terhel, hogy szót váltsak veled, te ősoreg.
Bölcs vagy, tapasztalt s nyilván jóindulatú,
bár félreismerünk s szapultunk ostobán.
Megmentésünkre tudsz-e módot, mondd tehát.

PHORKÜASZ

Mi sem egyszerűbb: csupán a királynén múlik az,
hogy ment legyen, s mellékesen ti is vele.
De elszánás kell hozzá, és minél előbb.

KAR

Ó, te legbölcsebb Szibülla, párkák legdicsőbbike,
zárt tokjába aranyollód, hirdess fényt s üdvöt nekünk;
mert már mintha lógna, lengne, fickándozna kínkeservvel
testecskénk, mely táncba vágynék inkább, majd szerelmes ifjak
kebelén pihenne meg.

HELÉNA

Reszkessenek csak! Fáj a szívem, de nem remeg;
ha tudsz menekvést, mégis hálával veszem.
Bölcs s megfontolt személy lehetetlenséget is
nyilván lehetőnek lát gyakorta. Szólj tehát.

KAR

Szólj már s mondd meg, mondd sietve: mint bújjunk ki az undorító,
rút kötélből, mely ijesztőn torkunk áthurkolni készül,
mintegy förtelmes nyakékként? Már érezzük is, mi árvák,
földoklásig, fulladásig; ó, szánd meg szegény fejünket,
Reia, isteneknek anyja.

PHORKÜASZ

Van-e türelmetek terjengős dolgokat
csendben hallgatni? Ágbogas történet ez.

KAR

Van épp elég! Míg halljuk, életben vagyunk.

PHORKÜASZ

Ki otthon ül, nemes kincsekre jól vigyáz,
gonddal vakolja a dicső hajlék falát,
és zápor ellen karbantartja a háztetőt,
az éltelosszat szépszerén elboldogul;
de ki a szent küszöb határát nagyhamar
átlépi s bűnös-vakmerően megszökik,
az visszatérve még a régi helyre lel,
de más ott minden, sőt gyakorta puszta rom.

HELÉNA

Miért papolsz közismert bölcsességeket?
Beszélni készülsz, nem pedig bosszantani.

PHORKÜASZ

Ez történelmi tény, s nem éppen megrovás.
Végigportyázva Menelaosz kalózhajón
az öblöket, és sarcát nyögte part, sziget,
s zsákmányt hozott, mely benn ma is halomban áll.
Majd Ilion előtt tíz évig rostokolt;
s hány esztendő volt visszaútja, nem tudom.
Csakhogy mi történt közben itt, Tündareosz
fenséges házatáján, s országszerte mi?

HELÉNA

Hát annyira véreddé vált a korholás,
hogy feddés nélkül szádat föl se nyithatod?

PHORKÜASZ

Igen sok éve elhagyatott a hegyvidék,
mely Spártától észak felé emelkedik,
hátában a Taügetosz, honnan, mint friss patak,
az Eurótasz csörgedez völgyünkbe le,
hol szétterül, s hattyú költ nádas öblein.
Hátul a hegyszorost titokban vakmerő
faj szállta meg, a kimmeri éjből törve ki,
s megmászhatatlan, tornyos várat épített,
honnét ország és nép könnyen nyaggatható.

HELÉNA

S hogy tudták végbevinni? Valószerűtlen ez.

PHORKÜASZ

Volt rá idő, talán húsz év is, gondolom.

HELÉNA

Vezérük is van? Sok rabló szövetkezett?

PHORKÜASZ

Nem rablók ők, de van vezérük, ó igen.
Nem átkozom, meglakta bár házunkat is.
Noha módja volt kifosztani, beérte ő
önként adott ajándékokkal sarc helyett.

HELÉNA

S milyen maga?

PHORKÜASZ

Megjárja. Szinte kedvelem.
Jókedvű, bátor, hozzá délceg termetű
s oly nyílt eszű, mint, mondhatom, kevés görög.
Barbárnak szidják népét, ámbár nem hiszem,
hogy lenne köztük oly dühödt, mint Ilion
alatt emberhúst falni vágyó hőseink.
Becsülöm nagy szívét, és rábíznam magam.
Hát még a vára! volna ott mit látnotok!
Be más is az, nem oly ormótlan faltömeg,
minőt apáitok felhánytak nagyhamar,
küklópszosan, nyers kőre sebtén nyers követ
taszító küklópszokként, míg az ő faluk
függőleges, vízszintes és szabályszerű.
Nézzétek kívül! vakmerően égbe tör,
szilárd eresztékű, tömör s acélsima.
Ki mássza meg? - Leszédül róla a képzelet.
És benn teremszerű nagy udvarok, körül
más-más formájú és célú épületek.
Van nagy s kis oszlop, boltív s boltívecske ott,
ki- és benézni erkélyek, galériák,
és hány címer!

KAR

Címer? Mi az?

PHORKÜASZ

Hisz már Aiász
pajzsán is kígyó gyűrűzött, láttátok azt.
S a hét vitéz, ki Thébai ellen fölvonult,
pajzsára bő értelmű ábrát íratott.
Hold s csillagok ragyogtak éji égmezőn,
istennő, hős, lajtorja, kardok s fáklya is,
s bösz képek, a jámbor városoknak vészesek.
Efféle ábrát hord tehát ez a hőcsapat,
mit színpompásan hagytak rájuk őseik.
Van ott orozslán, sasmadár, csőr és karom,
bölényszarvak, szárnyak, rózsák meg pávafark,
s hány sáv: ezüst, arany, vörös, kék, éjsötét.
Termek falán ilyesmi függ ott sorra sor,
oly végtelen termekben, mint a nagy világ;
ott táncolhattok!

KAR

S mondd csak, vannak táncosok?

PHORKÜASZ

De még minők! Üde, aranyfürtű fiúk.
Ifjú illat! Csak Páris árasztott ilyet,
ha királynétkhoz túl közel jött.

HELÉNA

Teljesen
kiesel szerepedből mondd ki végszavad!

PHORKÜASZ

Te mondd azt, ha végszód elszánt, nyílt „Igen!”,
a várral veszek én körül.

KAR

Ó, mondd ki hát
a kurta szót, s mentsd meg magad és minket is!

HELÉNA

Hogyan? Elhiggyem, hogy Menelaosz király
úgy elragadtatná magát, hogy bántana?

PHORKÜASZ

Feledted-é, mily szörnyen csonkította meg
Déiphoboszodat, a párviadalban kimúlt
Páris konok öccsét, ki téged, özvegyet,
erővel ágyasává tett? Orrát s fülét
levágta, s így tovább; iszonyú volt látni is.

HELÉNA

Azt véle tette, és miattam tette meg.

PHORKÜASZ

Veled pedig majd őmiatta bánik úgy.
A Szépség oszthatatlan; az, ki bírta már,
szétzúzza inkább, s átkoz minden osztozást.

Távoli trombitaszó; a Kar tagjai összerezzennek

Mint harsány trombitaszó, mely fülbe s jonhokig
hasít, úgy tépi a féltékenység karma is
szívét a férfinak, ki nem felejté azt,
mit birtokolt, s most veszve van, s nem birtoka.

KAR

Hallod? Kürtök harsonáznak! Látod? Pengék fénylenek.

PHORKÜASZ

Üdvöz légy, uram-királyom, számot adni kész vagyok.

KAR

Hát mi?

PHORKÜASZ

Tudjátok ti azt jól: látjátok, mint hal meg ő;
sejtitek, rátok mi vár bent; nincs segítség, nincs remény.

Szünet

HELÉNA

Meggondoltam, mit kell kockára tennem itt.
Ártó szellem vagy, érzem csalhatatlanul,
s hogy jót fordítasz rosszra, attól rettegek.
Mindegy, a várba mégiscsak veled megyek;
a többit már tudom; amit titok gyanánt
kíván a királyné szíve mélyén rejteni,
más szem ne fődje fel. Vezess hát, vén anyó!

KAR

Ó, odamenni öröm,
szedjük a lábunk!
Itt a halál,
de szemünk előtt
vár mered újra,
biztos, nagy, meredek fal.
Védjen az oly remekül,
mint Ilion fala, mit
ama végnapon
aljas csel vehetett be csak.

*Köd száll alá, és elborítja a háttért,
vagy akár az előtért is*

Ó, de mi ez?
Nézzetek körül!
Nemde a nap ragyogott?
S most pásztákban hinti ködét
ránk Eurótasz szent vize;
tovatúnt a part is, e
bájos, nádkoszorúzza vidék;
és szabadon, büszkén,
szép lágyan tovasikló

társas hattyúrajt se
lát a szemem már!
Mégis ide
hallom hangjukat,
messzi, rekedt dalukat,
mely, mondják, a halál jele!
Ó, ne jelentsen e hang
felkínált menedék helyett
végül pusztulást minekünk;
nékünk, hattyuszerű
karcsú hónyakuaknak
s hattyulány úrnőknek!
Jaj minekünk!

Mindent ködtakaró
burkol már körülünk.
Még egymást sem látja szemünk!
Ó, mi ez? lépdélünk?
vagy tipegőn
lengedezünk a talaj fölött?
Láttok-é? Nem Hermész lebeg
ott legelől? Fényes aranybotja
visszaparancsol-e újra a zord,
a kietlen, szürke derengéssel telt,
lengő árnyalatoktól népes,
teli és mindég üres Hádészba?

Ím, most minden elsötétül, a fakó köd szertefoszlik
sziklaszürkén, téglabarnán. És élénk falak merednek,
láthatárunkat lezárva. Udvar ez? vagy mély gödör tán?
Ez vagy az, nekünk siralmas! Húgaim! fogságba estünk,
oly fogságba, mint soha.

BELSŐ VÁRUDVAR

Fantasztikus pompájú középkori épületek körében

KARVEZETŐNŐ

Balgák és kapkodók, valódi asszonyok!
A pillanattól függők, változó idő,
szerencse s balsors bábjai! Sem ezt, sem azt
nem állhatjátok nyugton. Folyton hajba kap
ez azzal, majd keresztül-kasul mindahány;
a jaj s kacaj egyformán hangzik szátokon.
Most csend! fülelve várjátok, hogy asszonyunk
nagy lelke magáról s rólunk mit határoz el?

HELÉNA

Hol vagy te, Püthonissza? bárhogy hívnak is,
a zordon boltívek alól lépj már elő.
Ha fölkerested e csodás vár hős urát,
jelentve jöttömet, hogy jól fogadjon ő,
fogadd hálámat, és vezess tüstént elé;
soká bolyongtam, csak pihenni vágyom én.

KARVEZETŐNŐ

Királyné, hasztalan kutat tekinteted;
a sanyarú váz nincs sehol, tán ott maradt
a ködben, melynek mélyéből rejtélyesen,
lépést se téve, perc alatt jöttünk ide.
Tán ő is e sokból eggyé lett vár urát
keresve járja az útvesztőt, hogy fényesen
s fejedelmi pompával fogadjon téged ő.
De nézd, máris tömegben hullámszik felül,
ablaknál, karzaton s a főkapunk ki-be
a fűgén sürgő-forgó szolganép; biz ez
előkelő s szíves vendégvárás jele.

KAR

Szívem repes! ó, nézzétek, amott
mily ildomosan kanyarog lefelé
szép, szende fiúk lassan haladó,
szabatos menete. Ki parancsa nyomán
közelít e korán fegyelemre nevelt
gyermekifjak ragyogó csapata?
Mi csodálatosabb? Deli léptük-e, vagy
fürtök-övezte, fehér, sima homlokuk-é,
őszibarack-piros üde arcuk-e, mit
barackszerűen hamvas pihe főd?

Fáj rá a fogam, de bizony vacog is;
hisz esetleg a szám teli - mondani is
irtózatot ezt! - hamuval lesz!

Még csodaszembek
bukkannak elő.
Terhük micsoda?
Trón fokai,
szőnyeg, ülés,
cifra szövet
sátorosan;
lengőn lengedez az
asszonyunk fölött már,
mint fellegkoszorú,
mert oda hívták
őt, s már pompás vánkoson ül.
Sorfalatok
álljon a lépcsőn
fel komolyan.
Szép fogadás ez, méltó, méltó,
háromszor legyen áldva tehát!

*A Kar által mondottak rendre megtörténnek
Faust, miután a gyermekek és apródjuk
hosszú menete leérkezett, középkori lovagi,
udvari viseletben megjelenik fent a lépcsőn,
és lassan, méltóságteljesen lefelé jön*

KARVEZETŐNŐ

(figyelmesen szemügyre véve őt)

Ha a nagy istenek, mint olykor megteszik,
nem kölcsönözték múltón és alkalmilag
csupán neki e bámulandó termetet,
nemes modort és szívet megnyerő varázst,
siker kíséri férfiharcban mindig őt,
s éppúgy a legszebb nőekkel vívott kis csatán.
Nyilván különb sok másiknál, akármilyen
dicsőségben fürödve láttam őket én.
Lassú méltósággal jön s hódolattal
a vár ura; királyné, fordulj hát felé!

FAUST

(odajön, oldalán egy megbilincselte emberrel)

Az ünnepélyes üdvözlés, az illő
hódolatú istenhozott helyett
e láncra vert szolgát hozom neked;
hogy tisztemet mulasztom, rajta múlt.
Hullj térdre és a legfelségesebb
asszonynak tégy bűnödről vallomást!

Dicső úrnő, e férfi dolga, hogy
sasszemmel a magas toronytetőről
körültekintsen, és az égi űrt
s a föld terét kémlelje áthatón,
mindazt, mi itt vagy ott mutatkozik,
s a domblánc és a biztos vár között
a völgybe tart, hullámozó nyáj legyen
vagy hadsereg; azt védi fegyverünk,
emennek ellenáll. S ma mily hanyagság!
Jössz, s nem jelenti; oda a magas
vendégnek járó, tiszteletti
fogadtatás. A vétkes életét
játszotta el, s már vérében heverne
méltó halállal; de itt csak magad
büntetsz s kegyelmezel tetszés szerint.

HELÉNA

Hát ily magas méltóságot kínálsz,
a bírót s várúrnőt, s ha csak
úgy próbaképpen is, mint sejthetem -
Így hát a bíró fő tisztét gyakorlom,
kihallgatom a vádlottat. Beszélj.

LÜNKEOSZ TORONYÓR

Hadd térdeljek, hadd csodáljak,
hadd haljak halált, hadd éljek,
szívem-lelkem már övé lett,
kit az ég ad e világnak.

Várva boldog pirkadatra,
keletet kémleltem én,
s csoda történt, mert a nap ma
délről tündökölt felém.

És vonzott igen felette,
hogy mélységet, hegytetőt,
földi s égmezőt feledve
az egyetlent nézzem, Őt.

Oly szemmel vagyok megáldva,
mint fa csúcsán a hiúz,
s most káprázom, mint kit álma
éjsötétje visszahúz.

Hogy tisztuljon ki fejem? Zárt
kapu, csipkés bástyafok!
Köd kelt, majd lebegve felszállt,
s ily istennőt láthatok!
Szív, szem egyképp lesz a foglya,
szomjan ittam szende fényt;

ez a szépség, rám ragyogva,
vakká tett engem, szegényt.

Elfeledtem ott a vártán,
hogy kürtömhöz eskü köt;
szépséged - szabj bár halált rám -
elfojt lázadást, dühöt.

HELÉNA

Magam-okozta vétket nincs jogom
büntetni. Ó, jaj! Mily könyörtelen
sors üldöz, bárhol úgy bomolnak értem
a férfiszívek, hogy sem önmaguk,
sem más méltó nem szent nekik. Elcsábított
s rabolt, vívott értem s ragadt magával
félisten, hős, isten, sőt démon is.
Velük bolyongtam, s lettem a világ
métélye, később megkettőzve; most
háromszorozva s négyszerezve szerzek
bajra bajt. Engedd szabadon szegényt;
isten zavarta meg, ne érje gáncs.

FAUST

Királyné, álmélkodva nézem én
a biztos célzót, s itt, kit eltalált;
látom a nyílroppentő íjat és
a megsebzettet. Nyíl nyilat követ,
s engem talál. Sejttem, várszerte is
így szállanak zizegve, tollasan.
Mivé lettem? Lázadókká teszed
leghívebb híveim, s bástyáimat
megingatod. Félek, hadam behódol.
győztes, legyőzhetetlen hölgy, neked.
Mi mást tehetnék? Magamat s amit
enyémnek képzeltem, kényedre bízom.
Hadd boruljak le, szabadon s hiven
úrnőmnek vallva azt, ki megjelent
csupán, s övé lett máris trón, vagyon.

LÜNKEOSZ

(egy ládával és a többi ládát cipelő emberekkel)
Úrnőm, viszontlátsz! Ím, e kincs
gazdája esd, hogy rátekints,
egyszerre érzi ő, ha lát,
koldusnak s császárnak magát.

Mi voltam én? mi lettem én?
Mit is tegyek? van-e remény?
Hiába nézek áthatón!
Túl szemkápráztató a trón.

Kelet felől törtünk utat,
s nem állta ostromunk Nyugat;
hosszú, hatalmas népözön,
nem tudta az él, hátul ki jön.

Ez halt, az állt, s már hirtelen
a lándzsás harmadik ott terem;
hol minden egyes százat ért,
nem sirtunk elhullt ezrekért.

Vonult a had, zúdult a had,
hol itt, hol ott voltunk urak,
s hol úr voltam ma, holnap ott
már más harácsolt és lopott.

Körülnéztünk futtában, és
szép nőt rabolt egyik vitéz,
komor bikát más emberünk,
ló ménesszámra jött velünk.

De mást kémleltem jómagam,
csak ritkaságra fájt fogam,
s mit más is elvett könnyedén,
szikkadt sarjúnak néztem én.

Kincset nyomoztam szüntelen,
vezérelt ritka jó szemem,
a minden erszényt megnyitó;
átlátszó volt a ládikó.

Gyűlt aranyam egész tömeg,
s hozzá szépmívű ékkövek:
csak egy méltó, a zöld smaragd,
hogy ékszerül kebledre rakd.

Függőül a tengerfenék
küldi tojásdad gyöngyszemét;
a rubin sápad, elriad
láttán arcod rózsáinak.

A világ legszebb kincseit
hoztam trónodhoz, íme, itt,
hogy lásd a véres harcmezők
termését zsámolyod előtt.

Bár ennyi kincs több, mint elég,
jócskán van ládám rejtve még;
fogadd el hű kíséretem,
s kincstárad színig tölthetem.

Hisz alig lett tiéd a trón,
görnyedni látod hódolón
a gazdagságot, észet, erőt
a páratlan szépség előtt.

Enyémnek hittem kincsemet,
most elgurul s hozzád siet.
Azt hittem, rengeteg vagyon,
s látom ma, mily mihaszna lom.

Egykor becses volt, számra sok,
s kaszált sarjúrenddé aszott.
Ó, nézz rá nyájasan, te szép,
add vissza régi, nagy becsét!

FAUST

A bátran nyert vagyont vidd el hamar,
s bár gáncs nem ér, jutalmat mégse várj.
Már minden az övé, amit e vár
magába zár; ily részleges ajándék
fölösleges. Menj s halmozz kincsre kincset
szép rendben. Fesd a szem-nem-látta pompa
dicső képét elénk! A boltozat
új mennyboltként ragyogjon föl, teremts
eleven édent az élettelenből.
Terüljön őelé, ha jár, virágos
szőnyegre szőnyeg; lábának legyen
a kő puha; s szemének, mely csupán
istent nem kápráztat, a fény pazar.

LÜNKEOSZ

Mit a gazda meghagyott,
szolgájának kis dolog:
szépség kénye-kedve lett
úrrá vár és vér felett.
Már a had csak érte él,
tompá minden pengeél;
elfakul s kihűl a nap,
hogya lát, dicső alak;
melletted, dús látomás,
puszta semmi bármi más. *(El)*

HELÉNA

(Fausthoz)

Beszélni vágyom véled, jöjj tehát
föl mellém! hívogatja az üres szék
urát, hogy biztosítsa helyemet.

FAUST

Előbb hadd esküdjem térden neked
hűséget, és nyújtsd csókra, drága hölgy,
kezedet, mellyel magadhoz emelsz.
Oszd meg velem határatudhatatlan
birodalmadnak trónusát, szerezz
imádót, szolgát, gyámolt egy személyben!

HELÉNA

Számos csodát látok és hallok itt.
Ámuldozom, sokmindent kérdenék.
Ó, mondd meg, mért csengett az ő szava
imént oly furcsán, furcsán s kedvesen?
Egyik hang szinte másikhöz simult,
s alighogy egyik szó fülembe csendült,
enyelgő párja is nyomon követte.

FAUST

Ó, ha így tetszik már népünk beszéde,
bizonyára elbűvöl dala is,
fület s szívet zsongítón jár az át.
De legjobb, hogyha tüstént nekilátunk;
csak párbeszéd csal, csábít szóra szót.

HELÉNA

Mondd, ily szépen beszélni nem nehéz?

FAUST

Szívből kell szólni, ennyi az egész.
S ha úrrá lett a vágy szívünk felett,
keressük azt -

HELÉNA

aki viszonzszeret.

FAUST

Múlton s jövőn nem jár tekintetünk,
csak a jelen -

HELÉNA

az üdvösség nekünk.

FAUST

Dús kincs az, zálog, boldog szerzemény,
s milyen kéz szentesíti?

HELÉNA

Az enyém.

KAR

Fennakadhatunk-e rajta,
hogy királynénk nyájasan
szól a vár urához?
Tudjuk azt, újra fogolynők
lettünk, mint Ilionnak csúfos
pusztulása s a gondteli
és bonyodalmakban bő,
szomorú uton annyiszor.

Férfivágyakhoz szokott nők
csöppet sem finnyáskodók,
értik ők a módját.
Szép, aranyszőke juhásztor,
majd sötét szőrözetű faun,
az, kit épp hoz az alkalom,
egy jogon élvezi dúsan
dagadó, deli testüket.

Lám, egymáshoz mind közelebb
ülnek, összesimul a
vállal a váll, térd térdhez ér,
kézbe-kéz ringanak ők
fent a dicső
trónnak vánkös-óromzatán.
Mert a fenség népe elé
tárja nyugodtan
ily titkolt örömeknek
forró, féktelen áradását.

HELÉNA

Oly távol s oly közel érzem magam;
itt vagyok! - mondom el minduntalan.

FAUST

Elfül tudóm, a nyelvem béna lesz;
téren s időn kívüli álom ez.

HELÉNA

Ím, én, az ős múlt újjáéledek,
kit a nem ismerős vonz, s véled egy.

FAUST

Vívódni kár, dicső sors a tiéd!
Arasznyi bár, kötelesség a lét.

PHORKÜASZ

(nagy sebbel-lobbal ront be)

Szerelem könyvét betűzve,
leckéből játékot űzve,
játékból jöttök ti tűzbe,
ám ez nem jó pillanat.
Nem halljátok a viharnek
moráját? Kürtök rivallnak,
vész dőnget kaput, falat!
Föl keserves, bős csatára!
Menelaosz ront a várra,
s hada emberáradat.
Győztesek közt csonka-bonka
Déiphoboszként hullsz a porba,
nők lovagja, jómagad.
Rossz portékák fán libegnek,
s ő az oltárnál kiszenved
újonnan fent bárd alatt.

FAUST

Gaz ünneprontás! bosszantóan ránk tör ő;
az esztelen hűhót bajban se kedvelem.
Vész hír elrútít bármilyen szép hírnököt,
s te rútak rútja, kedvvel csak rossz hírt hozol.
De most az egyszer felsülsz, mert hiába fűjsz,
a lég remeg csak tőle. Itt nincsen veszély,
a ha volna is, üres fenyegetés marad.

*Kürtjelek, dörrenések a tornyok felől,
trombiták és kornéták szólnak, harci zene,
hatalmas hadsereg vonul át a színen*

FAUST

Nem! Lásd magad, mint gyűl köréd e
megbonthatatlan hős-sereg;
csak az méltó a nők kegyére,
ki őket bátran védi meg.

*A hadvezérekhez, akik
a hadoszlopokat otthagyva közelednek*

Halmozz, fojtott dühhel csatázva,
győzelmet győzelemre te,
Észak ifjú színe-virága
s Kelet viruló ereje.

Páncélban, villámolva tört meg
e hős had birodalmakat,
ha jön, megrengeti a földet,
s még zeng az ég, ha elhaladt.

Pülosz táján szálltunk mi partra,
a vén Nesztór már rég halott,
a szabad hadunk előtt darabra
hulltak az apró államok.

Úzzétek hát Menelaosznak
hadát tengerre vissza ma;
ott portyázhat, leshet, rabolhat,
ez volt a sorsa s hajlama.

Rangotok mától fogva „herceg”,
Spárta úrnője rendeli;
hegy s völgyet lábához helyeztek,
hódolt föld fejedelmei.

Korinthosz öbleit, te Germán,
földgáttal és fegyverrel óvd!
Száz szurdokú Akhaia ormán
mutasd meg virtusod, te Gót.

Élisz rászáll a Frank hadakra,
Messzéné Szászok birtoka,
a tengert Normann tisztogassa,
s Argolisz nagy lesz, mint soha.

Lesz otthonuk, villámuk, öklük
külső veszéllyel szembeszáll;
csak Spárta tündököl fölöttük,
hol úrnőnk ősi trónja áll.

Ő minden egyest majd az áldott
országban boldogulni lát;
csak zsámolyánál vár tirátok
jog, biztosíték, napvilág.

*Faust leszáll a trónról,
a hercegek pedig kört alkotnak körülötte,
hogy részletesebben megismerjék
parancsait és intézkedéseit*

KAR

Elsősorban fegyver után
nézzen a férfi bölcsen,
hogyha a legszebb kell neki épp;
nyerje bár el bókka a
földi vágy netovábbját,
még nem biztos a birtoka:
hízogó kihízogó sunyin,
rabló nyíltan is elveheti;
ám ha vigyáz, megelőzheti ezt.

Üdv a hercegnek, ki több
másoknál a szememben,
bátor, okos frigy műve, hogy itt
szótfogadnak a hősök is,
intésére figyelve.

Végzi parancsát mind hiven,
önmaga hasznát nézve és
hálából fejedelme iránt,
és közös ékük a büszke babér.

Mert ki ragadja el a
szép zsákmányt ilyen útról?
Az övé, legyen is csak övé;
kétszeresen kívánjuk ezt
néki mi, mert minket is óv fala itt benn,
kűnn meg erős hada vesz körül.

FAUST

Az adományok, mik ezeknek
jutnak - mindnek gazdag vidék -,
nagyok s dicsők; máris mehetnek!
Mi bírjuk az ország szivét.

S vigyáznak ők partodra büszkén,
mely körül hullámtánc libeg,
a végső hegyhez Európa csücskén
kis domblánccal csatolt majdnem-sziget.

Népét örökké boldogítja
e mindig napsütötte föld,
mert most királynőnk kapta vissza,
kit látott már, mikor kitört

a héjburokból tündököelve,
hol Eurótasz nádja zúg;
testvérei álltak körötte
és anyja, káprázó tanúk.

E táj csupán feléd repes, szép
virágokat neked terem;
s habár tiéd a földkerekség,
első szülőfölded legyen!

Csipkés ormára fent a hegygerincnek
bár jéghideg nyilat lövell a nap,
a sziklán zöldet is lel a tekintet,
s a kecske gyért füvet mohón harap.

Forrás szökell, patak társul patakkal,
s lezúg, zöldell már szurdok, lanka, rét
s a rónán, mit száz domb sávokra szabdal,
gyapjas nyájak haladnak szerteszét.

Szétszórva, lassan és vigyázva hág fel
szűk kaptatón a nagyszarvú barom;
de mindahány magának kész tanyát lel:
száz barlang ásít fenn a szirtfalon.

Pán ott az őr, s életnimfák hazája
minden bozótos, nedves, hús üreg,
s mohón, magasabb régiókba vágyva,
zsúfolt fák kúsza lombja integet.

Őserdő az! Hatalmas tölgy mered föl,
szeszélyesen cikázik ága, mind;
szelíd juharfa duzzad drága nedvtől,
sudáran áll, s terhével játszva ring.

Anyásan buggyan, árnykörtől övezve,
a langyos tej, s vár bárányt, gyermeket;
nincs a gyümölcs, a síkság étke, messze,
s az odvas fák törzséből méz csepeg.

Itt csak derűs arc és ajak van,
öröklött kincs a víg kedély,
saját helyén mindenki halhatatlan:
egészségben, jólétben él.

S így serdül fel, míg tiszta fény ragyog rá,
nemző atyává szép gyerek.
Csodálkozunk, s nincs senki, aki tudná,
hogyan istenek vagy emberek?

Ekképp öltött Apollón pásztor-arcot,
másolva a legszebbiket;
hol a természet tiszta körben alkot,
világok kötnek ott frigyét.

(Heléna mellé ül)

Így értük el célunkat valahára;
a múltat, ó, ne bolygassuk tovább!
Érezd, hogy nemzöd istenek királya,
s igaz hazád az ősi szép világ.

Miért ragaszkodnál e várhoz?
Hisz még örökifjan terül
elénk a Spártával határos
Árkádia, boldog lakóhelyül.

Velem ez áldott földre menekülve,
gyönyörű sorsot fogsz választani!
Lugassá lesz a trón, s kettőnknek üdve
szabad lesz végre, árkádiai!

A SZÍNTÉR TELJESEN MEGVÁLTOZIK

Sziklabarlangok sora fölé sűrű lombú lugasok borulnak.

Árnyas liget húzódik a környező sziklás lejtőkig.

Faust és Heléna nem látható.

A Kar-beli nők szerteszét, álomba merülve fekszenek

PHORKÜASZ

Mióta alusznak már a lányok, nem tudom;
hogyan észlelték-e álmukban, mit ébren és
tisztán láttam magam, szintén nem sejthetem.
Felköltöm őket. Álmélkodjon az ifjú nép,
s ti is, kik ott alant ültök, szakállasok,
a hihető csodák nyitjára szomjasan.
Föl! Föl! Rázzátok frissen fűrtös fűtöket!
Hess, álom! Semmi hunyorgás! Rám figyeljete!

KAR

Szólj hát, ó, meséld, meséld el, hogy miféle új csodát tudsz!
Olyat hallanánk leginkább, amit el nem hinne senki,
mert hisz úntig nézegettük már e sziklaszálakat.

PHORKÜASZ

Szemdörzsölve már unalmat emlegettek, gyermekek?
Halljátok hát: itt e grották, barlangboltok, sűrű lombok
adtak békés menedéket, mint idilli szeretőknek,
asszonyunknak és urunknak.

KAR

Ők, ott bent?

PHORKÜASZ

A külvilágtól
elzárkóztak; egyedül én szolgálom titokban őket.
Nagy tisztesség közelük, de mint belső cselédhez illik,
más munkát kerestem olykor; jártam erre-arra gyűjtve
gyógygyökért, mohát, faháncsot, mint hatásuk ismerője,
s kettesben maradtak ők.

KAR

Úgy adod, mint hogyha ott benn egy világ terülne rétek,
csermelyek, tavak meg erdők; mily meséket szősz nekünk!

PHORKÜASZ

Mit tudjátok azt, ti balgák! Föltáratlan még e mélység:
hány teremtor! hány nagy udvar! fürkészőn kitudtam ezt.
Ám egyszerre csak kacaj cseng visszhangzón a sziklaltban,
s látom, ott egy gyermek ugrál nő öléből férfiéba,
az apától az anyához; a becézés, az enyelgés,
szerelmes, bolond kötődés, a viháncolás, sikongás
váltakozva süketít.

Egy mezítlen génusz, ki faunszerű, de finomultabb,
szárny nélkül a földre ugrik, s ím, a föld rugalma révén
felpattan merész magasba, s másodízben, harmadízben
már a kupolát veri.

Aggódón szólítja anyja: szökdécselhetsz, hogyha tetszik,
ó, csak szállni, azt ne próbálj, nincs szabad röptöd neked.

Majd jó atya inti: téged csak a föld rugalma lendít
a magasba; legalább a lábujjad hegyével érintsd,
Antaeusként, kit a föld szült, s nyomban új erőre kapsz.
És így szökdél ő a roppant sziklatömbön, szirtperemről
szirtperemre, erre, arra, felröpített labdaként.

Hirtelen mogorva szurdok nyílásában tűnik el, s mi
elveszetteknek hisszük őt már. Anyja sír, a férj csitítja,
én vállat vonok szorongva. S most új tünemény ragyog fel!
Kincsek vannak ott elásva? Lám, virágos szöttesű, szép
köntöst vett magára ő.

Karján bojtok lengedeznek, mellén pántlikák lobognak,
az aranylanttól kezében, mint kicsiny Phoebus, megáll;
vígán lép a szűk peremre és előredől; csodáljuk,
s boldogan borulnak egymás kebelére a szülők.

Mert mi csillog homlokáról? Hogy mi, nem tudom magam sem,
színarany pánt vagy hatalmas szellemének lángja-e?

Lénye és mozgása egyképp sejteti, habár gyerek még,
minden szépség eljövendő mesterét, kin átremegnek
az örök melódiák már; és csodálva a csodását,
így fogjátok látni őt, és így fogjátok hallani.

KAR

Mért csoda ez neked,
Kréta szülötte?
Tán sose nyelt a füled
költve tanító szót még?
Ión mondákról mit se tudsz te?
Nem hallottad-e, mily dús
Hellasz isteni-hósi,
ősnél ősbibb szép regékben?
Minden, minden, amit
most cselekesznek,
nagyszerű ősidők
gyászos utózőngéje;
mondókád nem ér fel azzal,

mit kedves kitalálás,
mely hívebb a valónál,
zengett Maia gyermekéről.

Ezt a csöppnyi, de már erős
újszülöttet azonnal
cifradíszú pólyába és
tisztá pihébe csavarja be
szószaporító dajkanép
korlátolt hiedelme.

Ámde a csöpp, erős kölyök
már kihúzza rugalmasan
hajló tagjait abból
pajkosan, és a túl szoros,
fojtó burkot, a bíbort,
bizton hagyja heverni ott;
mint a lepke, midőn a báb
szűk gubójából kikel,
s szárnyakitárva suhan tovább,
szertecsapongva bátran a
napfényes levegőben.

Ekképpen bizonyítja be
majd a fürge fiúcska
mestercsínyjeivel, hogy a
selmák, tolvajok és egyéb
ily hasznotfölközők örök
jótét szelleme lesz ő.
Mert a tenger urának is
elcseni ércszigonyát s Arész
kardját is hüvelyéből;
Phoebus az íját nem leli,
majd a fogót Héphaisztosz;
tűztől fél, csak ezért marad
bizton Zeusz atya mennyköve;
ám Erószt legyőzi, mert
elgáncsolja birokban őt,
s míg dédelgeti Küprisz, övét
lopja el derekáról.

*Elbűvölő, tiszta dallamú lantjáték hallatszik a barlangból.
Mindnyájan felfigyelnek rá, és láthatólag mélyen
meghatódnak. Innen, egészen a jelzett szünetig,
egyre szól a nem halkuló zene*

PHORKÜASZ

Hallgassátok, zeng a szép dal,
sutba hát minden mesét!
Ósdi isten-zagyvalékkal
nem törődünk már mi rég.

Rátok, mert mércénk magas ma,
nincs szüksége senkinek:
ami szívből jön, csak arra
dobbannak meg más szivek.
(Visszamegy a sziklák felé)

KAR

Szörnyeteg, lám, meghatott a
bájos hang, minket pedig,
mintegy kórból lábadozva,
könnyes boldogság telít.

Ha merő fény bent a lélek,
nap nélkül is megleszünk;
amit megtagad az élet,
szívünk nyújtja azt nekünk.

Heléna, Faust, Euphorión a korábban leírt öltözetben

EUPHORIÓN

Tréfás gyermekénekeknek
hangja néktek is öröm;
s a szülői szív repeshet,
míg ütemre felszököm.

HELÉNA

A szerelem egy nemes párt
földi üdvben egyesít,
ám fölséges égi nektárt
csak hármásban ad nekik.

FAUST

Boldog ekképp mind a három,
s bonthatatlan már a frigy:
én a párod, te a párom;
bár maradna mindig így!

KAR

Sok-sok boldog éven át a
gyermek fénye szeliden
rásugároz majd e párra.
Ó, be meghatják szívem!

EUPHORIÓN

Ugrani vágyom,
hadd szökelek fel!
Szertecikázom
fönn a szelekkel,
vágyam örökké
fölfele visz.

FAUST

Maradj, maradj csak!
Ne játssz a vésszel;
alázuhanhatsz,
s a gyász emészt el,
ó, drága gyermek,
kettőnket is.

EUPHORIÓN

Unalmas élnem
rabként a fölön;
kezem ne fogd le,
ne fogd a fürtöm,
ne fogd ruhámat!
Hisz mind enyém.

HELÉNA

Ó, szánd anyádat,
s gondolj apádra!
Mily szörnyű bánat:
széthull a drága
Enyém, Tiéd, Övé:
a szerzemény.

KAR

Tarthat az egység?
Semmi remény!

HELÉNA ÉS FAUST

Hasson e kérelem,
higgy szüleidnek,
s légy ura féktelen
ösztöneidnek!
Jobb, ha a síkság
dísze leszel.

EUPHORIÓN

Kéritek, így hát
nem megyek el.
*(Átkígyózik a kóruson,
és a lányokat
táncba ragadja)*
Könnyű csapongni a
víg rajon át.
Nos, a melódia
s a ritmus összevág?

HELÉNA

Nézni is élvezet;
szép, ha a szépeket
sorba fonod.

FAUST

Máris elég nekem!
Csalfa bűvészetem
nem mulatok.

*Euphorión dalolva és táncolva lejt az egymásba
fonódó sorokat képező Karral együtt*

KAR

Hogyha a két karod
szép ivet alkot,
hogyha hajad ragyog,
s verdesi arcod,
lábad amíg lebeg,
s szinte repül veled,
hogyha vigan csapongsz,
táncsorokat ha fonsz,
már a siker tiéd,
drága gyerek,
mert, ime, megnyered
bárki szívét.

Szünet

EUPHORIÓN

Fürge inúak,
őzike-falka,
játszani újat,
uccu, no, rajta!
Én a vadász, ti
vagytok a vad.

KAR

Hát ne sietve
űzd csapatunkat,
hisz mi is egyre
vágyakozunk csak:
hogyan megöleljünk,
bájos alak!

EUPHORIÓN

Át a bozóton,
úttalan úton!
A könnyű szerzemény
nem élvezet,
csak az vonz, mit kemény
tusán nyerek.

HELÉNA ÉS FAUST

Mily szilaj! Mily fékevesztett!
Nincs remény, hogy abbahagyja.
Hallga, kürtök zengedeznek
hegy-völgyön; mily hangzavar kel!
Mintha jajsztót hallanánk!

KAR

(egyenként sietve be)
Megvetően gúnyolódva
mellöttünk épp most rohant el;
elragadta s erre hozza
már a legvadabb leányt.

EUPHORIÓN

(egy fiatal leányt hurcolva be)

Hoztam ezt a kis vadócot,
hogy gyönyörre kényszerítsem;
makacs keblét, mily öröm,
öleléssel megtöröm,
dacos ajkát szívhatom,
győz erőm s akaratom.

A LEÁNY

Hagyj békén! E porhüvelyben
is van elszántság, erély;
méltó hozzád harci kedvem,
könnyű prédának ne vélj.
Túlbecsülöd az erődöt!
Foglyodnak hiszel talán?
Fogj hát, balga, s perzselődj meg,
játék ez nekem csupán.
(Fellángol és ellobban a magasba)
Jöjj, kövess a lenge légbe,
jöjj, kövess a síri éjbe,
fuss az eltűnt cél után!

EUPHORIÓN

(lerázva magáról az utolsó lángokat)

Sziklák merednek itt,
bozótos a vidék.
Miért rekedjek itt?
Ifjú vagyok ma még.
Búgnak a vad szelek,
zúgnak a tengerek:
távoli hangzatok;
jó lehet ott.
(Egyre magasabbra szökik fel a sziklákon)

HELÉNA, FAUST ÉS A KAR

Miért kell zergeként szökellned?
Félve féltjük életed.

EUPHORIÓN

Így török mindegyre feljebb,
messze így tekinthetek.
Hol vagyok? Ó, tudom!
Ím, a Pelopszi hon,
ím, a rokonvizek
mosta rokonsziget.

KAR

Szűk a hegy és vadon?
Untat a béke?
Jöjj le, a halmokon
fürtös a tőke.
Nézd csak, a lanka zöld,
alma pirul s füge.
Ó, ez a drága föld
kössön ide!

EUPHORIÓN

Béke az álmotok?
Lesse az álmatag!
Jelszavam: viadal!
Ríme a diadal!

KAR

Harcra ha vágyol
béke derűs delén,
úgy sose pártol
téged a jó remény.

EUPHORIÓN

Kit véstől fojtva szült
e föld s veszélybe küld,
szabad mind és vitéz,
vérét pazallni kész -
Az olthatatlan tűzű
szent érzelem
és mind, ki küzdve hű,
győzzön velem!

KAR

Nézzétek, mily messze fenn jár,
s mégse kisebb, mint imént!
Vértben, mintegy győztesen már,
érc- s acélfényt szór felénk.

EUPHORIÓN

Öntudat hevíti őket
nem kell földsánc fal se kell
mert erős várnál erősebb
az acélos férfimell.
Hogy járom sose nyomasszon,
egy szál karddal küzdjete!k!
Amazon lesz minden asszony,
s hősként vív minden gyerek.

KAR

Költészet szent tüze,
szárnyalj az égbe te!
Legszebb csillagsugár,
ragyogj nagy messze bár,
mi ott is nézhetünk,
s dalodra a szivünk
repesve vár.

EUPHORIÓN

Nem gyermekként jelentem én meg,
egy ifjú harcos közeleg;
várnak erős, szabad vitézek,
a lelkem máris ott lebeg.
Csak el!
Mivel
a hírnév útja ott vezet.

HELÉNA ÉS FAUST

Alig jöttél még világra,
napfény alig fürdetett,
s kínok mezejére vágyva
jársz szédítő bérceket.
Nem szeretsz?
Félrevetsz?
Álom volt frigyünk veled?

EUPHORIÓN

Halljátok-e, mint zeng a tenger?
Völgy völgyre dördül vissza már,
porban s habon sereg sereggel,
kínt s bút okozva, szembeszáll.
Nincs, ki ne
lássa be:
ott parancs a hős-halál.

HELÉNA, FAUST ÉS A KAR

Mily iszony! mily szörnyűség ez!
A halál parancs neked?

EUPHORIÓN

Tétlen nézzem, más ha vérez?
Nem! sorsukban részt veszek.

AZ ELŐBBIEK

Büszke dac és veszély
sírba sodor!

EUPHORIÓN

Nem baj! - a két fehér
szárny kibomol!
Fel! szívem arra húz!
Szállni muszáj!
*(Fölveti magát a levegőbe,
széttérülő köntöse
egy pillanatig fenntartja,
feje sugárzik,
fénycsóva úszik utána)*

KAR

Ikarusz! Ikarusz!
Látni be fáj.

*Egy szép ifjú zuhan a szülők lába elé; a halottban
ismert alakot vélünk fölfedezni, de porhüvelybe
nyomban elenyészik, a fénykoszorú üstökösként
száll fel az égbe, a köntös, a köpeny
és a lant a földön marad*

HELÉNA ÉS FAUST

Így tör a szívre nagy
gyász az öröm nyomán.

EUPHORIÓN

(hangja a mélyből)
Zord hon ez, ó, ne hagyj
itt egyedül, anyám!

Szünet

KAR

(gyásznének)
Egyedül? Nem! - Légy akárhol,
benned ismerősre lertünk;
ó, bár futsz a napvilágtól,
kísér mindörökre lelkünk.
Nem síránkozunk mi, jobban
irigyeljük végzeted,
hisz derűs és zord napokban
szép s nagy volt dalod s heved.

Ó, nagy ősök nagy szülötte,
várt a földi üdv reménye,
s elvesztél idő előtt te,
tavaszodban már letépve!
Volt szemed, hogy láss világot,
volt szived szivekbe nézni,
fennkölt nőkért égni lángod -
s éneked, magas, egyéni.

S hol közönnnyel várt a háló,
arra vitt heved s erőd,
mint szokással szembeszálló,
vakmerő törvényszegőt;
végül mégis tiszta szived
fennkölt eszméért hevült,
nagyszerű cél lelkesített,
s győznöd mégse sikerült.

Kinek sikerül? Emésztő
kérdés. Fátylat ölt a végzet,
míg gyásznapról sújtva, vérző
szívvel állnak néma népek.
Mégis, új dalokra gyűjtva,
bízatok töretlenül:
mert a föld megszüli újra,
mit öröktől fogva szül.

Teljes szünet. A zene is elhallgat

HELÉNA

(Fausthoz)

Beteljesül a régi mondás rajtam is,
hogy nem tartós a szépség s boldogság frigye.
A szerelem s az élet szála elszakad;
kettőt siratva, fájdalmas búcsút veszek,
még egyszer rád borulok, és te átölelsz.
Perszephoné, fogadj be engem s a fiút!
*(Átöleli Faustot, teste eltűnik,
köntöse és fátyla Faust karjában marad)*

PHORKÜASZ

(Fausthoz)

Markold meg azt, ami tiéd maradt.
Ne hagyd a köntöst. Már a démonok
cibálják csücskét, és az alvilág
mélyébe rántanak. Tehát szorítsd!
Nem elveszített istennőd ugyan,
de isteni. Használd ki a magas,
fölbecsülhetetlen kegyet, s repülj fel:

ez túlvisz gyorsan minden köznapin,
az éterig, ameddig csak birod.
Találkozunk majd messze, messze innen.

*Heléna ruhái felhőkké bomlanak,
körülveszik Faustot, fölemelik a magasba,
és tovaszállnak vele*

*Phorküasz fölveszi a földről
Euphorión köntösét, köpenyét és lantját,
a színpad előterébe lép, magasra tartja
a trófeákat, és így szól*

Ezekre még jókor lecsaptam!
Eltűnt a láng, tagadhatatlan,
de mégse sajnállak, világ!
Ez itt elég poétákat avatni,
s a céh-ipar irigységére táp;
ha tehetséget nincs módomban adni,
mezét kölcsönzőm legalább.
(Leül a színpad előterében egy oszlop mellé)

PANTHALISZ

Fel, lányok! törve a varázs, Thesszália
szipirtyójának durva szellemi kényszere,
s a zagyva és csilingelő hang-bódulat;
fülmétely az, de legbelül még többet árt.
Hádészbe most! Úrnőnk már ünnepélyesen
leszállt oda. Kövesse lábnyomát a hű
szolgálók lépte. Ott lent megtaláljuk őt
a Rejtelmes Királynő trónja lépcsajén.

KAR

Egy királyné bárhová örömet mehet;
élen áll Hádészben is, összetart
büszkén sok más rangbelivel,
mint Perszephoné bizalmasa;
s közben minket messze hátul,
aszphodeloszok mezőin,
karcsu törzsű nyárfák
s meddő fűzek társaságaként,
milyen szórakozás vidít?
Mint denevérek, cincogunk,
s mint bús kísértetek, susogunk ott.

PANTHALISZ

Ki nagyra és nemesre nem tör, s nincs neve,
az elemekbe olvad; hát távozzatok!
Forró szívem királynémhoz kívánczik;
az Ént hűség is, nemcsak érdem tartja fenn. (El)

VALAMENNYIEN

A napvilágnak adattunk vissza mi;
bár személytelenül;
érezzük s tudjuk is ezt;
fő, hogy Hádészt már sose látjuk.
Ránk az örök Természet itt
teljes igényt tart,
s mi szellemek éppoly igényt rá.

A KAR EGYIK RÉSZE

Mi ezer gallyban remegve, lengve, suttogón zizegve,
játszva, halkán csalogatjuk a gyökerek életnedvét
föl az ágba; majd levéllel, majd meg tengersok virággal
ékesítjük hajzatunknak lenge s dús tenyészetét.
Ha gyümölcs hull, odagyűlnek virgonc népek, fűrgé nyájak,
nagy sietve, tülekedve fölkapkodják, csemegéznek,
s mint megannyi ősi istent, úgy hajlonganak körül.

MÁSODIK RÉSZ

Mi e sziklák oldalának messzefénylő tüköréhez,
lágy hullámként ringatózva, hízelegve simulunk;
minden hangra felfüelve, legyen az nádsíp, madárdal,
vagy Pán szörnyű harsonája, felelünk készségesen;
susogásra susogásunk válaszolt, s ha zeng az égbolt,
kétszer, háromszor, tucatszor mennydörgünk mi vissza rá.

HARMADIK RÉSZ

Testvérké! Mi kóborabbak elfutunk a csermelyekkel;
mert a gazdag díszű domblánc hívogat a messzeségből.
Le a lejtőn, egyre lejjebb öntözünk mi kanyarogva
szántóföldet, legelőt és ház körüli kertet is.
Ott a víztükört s a partot a vidék fölé magasló,
égbe nyúló ciprusoknak keskeny csúcsa jelzi csak.

NEGYEDIK RÉSZ

Hullámozzatok, ha tetszik; mi körül vesszük zsibongva
a karókkal teli dombot, hol a tőkén zöld a fűt;
ott a vincellér kezében reggel-este ég a munka,
míg szívbeli buzgalommal hajszoz kétséges sikert.
Hol kapát fog, hol meg ásót, töltőget, metsz és kötözget,
s minden istenhez fohászt küld, a Napistenhez kívált.

Kéjenc Bakkhosz nem törődik hű szolgájával, lugasban
s pincefalhoz dőlve hűsöl, s egy apró faunna fecseg.
Az ital, mely félpityókás álmokképeit teremti,
tömlőkben, korsókban és nagy amphorákban mindig ott áll,
hűs bolt alján, jobbra-balra, s futja ezredévekig.
De ha minden isten, élén Hélioszal, permetezve
s fűjva, izzva s áthevítve, fürttel tölt bőségszarut,
élénkület kezd a szótlan vincellér művelte föld is,
mozgás kél a lugasokban, lármá a tőkék között.
Nyöszörög, recseg, csörömpöl, sok kosár, puttony, veder,
s hol taposók gyúrnák a táncot, mind a kád felé siet;
ott a hamvas, tiszta lében dús szemek szent garmadája
hetykén széttiporva habzik, s fröcsköl undok pép gyanánt.
Most a réztányér s az ércdob fülhasító hangja zeng fel,
mert a titkok éjjeléből Dionüszosz lép elő,
kecskelábú férfiak s nők támolygó kíséretével,
s ott üvölt vadul Szilénosz nagyfülű jószága is.
Semmi fék! Hasadt patájuk minden illemet legázol,
minden érzék kába örvény foglya, szörnyen zúg a fül.
Részegnek nyúlnak kupáért, kavarg a fej s a bendő,
itt-ott egy-egy józan, ők is már a forgatagba vesznek,
s mert új must számára hely kell, ó tömlőt ürítenek!

A függöny legördül.

*Phorküasz óriásként magaslik fel a színpad
előterében, de nyomban le is lép a cothurnusokról,
ledobja a fátylat és az álarcot,
s Mefisztó alakjában mutatja meg magát,
hogy - amennyiben szükséges volna - befejezésül
mintegy magyarázattal kísérje a darabot*

NEGYPEDIK FELVONÁS

MAGAS HEGYSÉG

*Meredek, csipkézett sziklacsúcsok.
Felhő közeledik, odasimul egy kiugró sziklalaphoz,
leszáll rá, majd kettéválk*

FAUST

(előlép) Lábam alatt minden magányok legmélyebbike,
a csúcsperemre megfontoltan lépek én
s búcsút mondok fellegekocsimnak, mely derűs
napokon át szelíden vitt föld s víz felett.
Szét nem foszolva, lassan válik tőlem el.
Sűrű gomolyként hömpölyög kelet felé,
s kíséri a csodálkozás-nyűgözte szem.
Száll s szétszakad, hullámszerű és változó.
De most formát ölt. - Úgy van! nem csal a szemem! -
Napfényes párnákon hever fenségesen
egy isteni, bár óriási nőalak,
látom! Tán Junó, Léda vagy Heléna az,
mily méltósággal s mégis bájosan lebeg.
Ó, már enyészik! Szétterül s feltornyosul
kelet fölött, s mint messzi gleccser, az elfutó
nap nagyszerű emlékét tükrözi csillogón.
De gyöngéd, fényes ködsáv leng még homlokom
s keblem körül, derítőn, hűsen, kedvesen.
Föl, egyre följebb száll habozva s könnyedén;
most egybeáll. - Elbűvölő kép áttat-e,
mint ifjúságom rég hiányzó fő java?
A szív mélyének zsenge kincse fölbugyog;
vágy hajnalát, az első, rögtön érezett,
alig értett tekintetet idézve leng,
mely őrzőjének minden kincsnél fényesebb.
Mint lelki szépség, nő a bájos látomás,
nem oszlik el, a messzi ürbe száll tova,
és elviszi magával lelkem jobb felét.

*Egy hétmérföldes csizma toppan be. A párja nyomban követi.
Mefisztó leszáll. A csizmák továbbbsietnek*

MEFISZTÓ

Most aztán jó gyorsan haladtunk!
De mondd, mi lelt? Mért szállsz le itt,
hol kőkatlan tátong alattunk,
s mereszti szirt-förtelmeit?
Jól ismerem, ha nem is e vidéken,
mert ez volt a pokol feneke régen.

FAUST

Bolond legendád van töméntelen;
megint ilyesmit tálalsz föl nekem.

MEFISZTÓ

(komolyan)

Midőn az Úr - én jól tudom, miért -
a légből minket száműzött a mélybe,
hol egyre fűti a központi tért
az örök tűz, s lángol magát emészte,
szorongatóan szűk volt új lakásunk,
s ily kivilágításra sose vágytunk.
Köhögött ott az ördög valamennyi,
s meg nem szüntek felül-alul szelelni;
kénbűzzel telt meg és kénsavban ázott
poklunk, s gázok fejlődtek, szörnyű gázok!
S hiába volt a föld sík kerge vastag,
reccsent s repedt, hol e gázok dagadtak.
Minden tótágast áll most, semmi kétség:
ami ma csúcs, hajdan az volt a mélység.
Igaz tanoknak adja ez alapját,
melyek az alsót felsővé avatják.
Mert elhagytuk mi, szolgák, láng-odúnk,
s szabad lég tengerén uralkodunk.
Ez nyílt titok volt, de jól leplezett,
s a néppel csak későn közöltetett. *(Efez., 6., 12.)*

FAUST

Itt áll a hegy nemes-hallgaton;
honnan s miért? - én nem találgatom.
A természet, önnönmagát teremtvé,
maga formálta a földet kerekre,
kedvéből kelt csúcs s szurdok, maga tett
sziklára sziklát, hegy mellé hegyet,
s a domboldalt szelíd vonalba törve
ő futtatta kényelmesen a völgybe.
Zöldel, virul, és örömét keresve
nem kell, magát hogy kergén hányja-vesse.

MEFISZTÓ

Úgy mondjátok: ehhez kétség se fér!
De ki tanúja volt, másképp beszél.
S ott voltam én, mikor fortyogva tört fel
a mélység lángözönt ontó öle,
sziklát sziklára vert Moloch pörölyvel,
s hegyroncsokat pattintott messzire.
Ki fejti meg, a síkot mely parittyá
szórta fura, mázsás tömbbel teli?
A bölcselő nem tudja, mi a nyitja;
ott áll, örökre ott marad a szikla,
s kudarcot vall, aki fejét töri. -
Csupán a jámbor és egyszerű nép
tapint rá, s meg nem ing hitében;
ő nagy bölcsen leszűrte rég,
hogyan csoda ez, s a sátáné az érdem.
Hitmankón sántikál fel vándorom ma
Ördöghídra, Ördögoromra.

FAUST

Lám csak, föl kellene figyelni végre
az ördög természetszemléletére.

MEFISZTÓ

Természet így vagy úgy! Mit bánom én!
Az ördög ott volt! - ő a nagylegény!
Fajtánk magasra tör; itt a jelek még;
vad zűrzavar, erőszak, esztelenség! -
De, hogy végül világosan beszéljek:
földünkön nem találtál semmi szépet?
Fölmérted, mit a roppant tér mutat,
a föld birodalmait s pompájukat. *(Máté, 4.)*
S te, az örök elégedetlen,
nem éreztél vágyat szivedben?

FAUST

De igen! egy nagy cél hat át.
Találd ki!

MEFISZTÓ

Megvan. Halld tehát.
Holmi nagy főváros nem volna tán rossz,
magva polgár-megélhetési-káosz,
sikátorok, tetők csúcsosra szabva,
szerény piac, káposzta, répa, hagyma;
mészárszékek sora, ahol jó
kövér cubákon él a dongó;

ha odadugod orrodat,
mindig sürgés és bűz fogad.
Széles utcák, tágas terek
előkelőnek tetszenek;
s hol nincs kapu, amely határt szab,
külvárost látsz, tengernyi házat.
Csengős kocsikban telne kedvem,
s lóto-futó, lármás tömegben,
mely egyre föl s alá rohanna,
mint sürgő-forgó bolynyi hangya.
S ha bakon ülnék, ha nyeregben,
középpont volnék, s el lehetne nyernem
sok százezrek tiszteletét!

FAUST

Nem érzek hozzá semmi kedvet!
Örömünk a szapora nép,
ha tápláléka van elég,
s tanul, csiszolja az eszét -
s mind lázadókká növekednek.

MEFISZTÓ

Akkor tehát fényűzően s kevélyen
kéjpalotát rakatnék szép vidéken.
Erdő, mező, domb s rét helyén
díszkert támadna hevenyén.
Zöld falak alján bársonyos gyepágyak,
zsinórutak, művészi lombok, árnyak,
rendezett sziklák és műzuhatag
s különböző szökőkutak;
tömör sugár ível, meg kell csodálni,
s oldalt zizeg, pisilget száz parányi.
S kapnának tőlem a gyönyörű dámák
kényelmes, meghitt palotácskát;
időm vég nélkül telne-múlna
édes társas-magányban, elvonulva.
Dámákat mondok; s nálam ez szabály:
a szépnem mindig többszámban áll.

FAUST

Rossz és modern! Sardanapal!

MEFISZTÓ

Mire törhetsz? Számomra rejtély.
Nyilván merész, nagy terv hevít.
Mikor a holdhoz oly közel lebegtél,
nem kóros vágy hatalma vitt?

FAUST

Szavamra, nem! e földgolyó
a nagy tettekhez még talajt ad.
Erőm merész munkára hajt csak;
a túl csodás legyen való.

MEFISZTÓ

Nos, a hírnevet hajszolod?
Így jár, aki hősnők között forog.

FAUST

Hatalmat szerzek, földeket!
Semmi a hír, minden a tett.

MEFISZTÓ

Mindamellettsz majd poéta bőven,
ki dicsőséged zengi a jövőben
s hóberttel hóbertet szít balga főiben.

FAUST

Tőled mindezt fölötted távol.
Mit tudsz te az emberi vágyról?
Fonák, epés, gúnyos sziveddel
hogyan tudnád, mit kíván az ember?

MEFISZTÓ

Legyen akaratod szerint! De végre
avass be már rigolyáid körébe.

FAUST

Magára vonta szememet a tenger;
dagadt önnönmagára tornyosulva,
majd abbahagyta, s bős hullámsereggel
a part lapályát ostromolta zúgva.
És bosszantott ez; a jogtisztelő
szabad lélekben így ébreszt dacot
a szenvedélyes, önhitt nyers erő
izgágasága, és utálatot.
Véletlen volna? Nézttem egyre már:
megállt, majd visszahömpölygött az ár,
büszkén elért célját feladta ő;
s így játszik ismét, ha órája jó.

MEFISZTÓ

(ad spectatores)

Nem tár föl semmi újat a beszéde,
ismerem mindezt vagy százezer éve.

FAUST

(szenvedélyesen folytatja)

Kúszik felénk ezer s ezernyi ponton,
meddő maga, hogy meddőséget ontson;
nő, hömpölyög, kicsap, s a partvidék
rút, pusztá sávja jelzi árterét.
Hullámokat lelkes rohamra késztet,
majd meghátrál, s közben semmit se végzett.
Kétségbe kell esnem, míg tart e látvány,
a bűsz elem céltalan tombolásán!
S megpróbál önmagán túlnőni elmém;
itt küzdenék, legyőzni ezt szeretném.
S van rá reménység! - Hisz a híg elem
dombok körül gyűrűzni kénytelen;
a síkon bármily háborogva zúg át,
csekély magaslat büszkén állja útját,
sekély völgy vonzza már hatalmasan.
És tervet tervre szőtt legott agyam:
telj be a legpompásabb élvezettel,
a zsarnok tengert partjától rekeszd el,
szűküljön össze nedves, tág határa,
szorítsd ki innen, vissza önmagába.
Átgondoltam már nyomról nyomra is;
ez a vágyam. Ha mersz, ebben segíts!

*Dobpergés és harci zene a nézők
háta mögött, jobb felől, a távolból*

MEFISZTÓ

Könnyű ez! Hallod ott a dobzenét?

FAUST

Új harc! sérti e zaj a bölcs fülét.

MEFISZTÓ

Harc, béke mindegy. A bölcs dolga az, hogy
mindenből szipolyozzon némi hasznót.
Fülel, figyel, esélyt el nem szalaszt.
Most itt az alkalom, Faustus, ragadd meg azt!

FAUST

Ócska rejtvénynek nincs most ideje!
Mi légyen ez? Csak bátran! Ki vele!

MEFISZTÓ

Amíg ide utaztam, kinyomoztam,
hogy a jó császár nyakig ül a gondban;
hisz ismered. Míg pártoltuk, s a talmi
vagyont segítettünk kezére csalni,
világgá szórta azt mohón.
S mert ifjan szállt reá a trón,
e balhitű úgy látta jónak,
hogy nincsen akadály a semmi,
s szép és csábos egyszerre lenni
kéjencnek és uralkodónak.

FAUST

Nagy tévedés. Parancsolót csak a
parancsolás maga tölthet örömmel.
Keblet duzzasztja hő akarata,
de terveit ki nem fürkészi ember.
Hívek fülébe súgja szándokát,
mely teljesül, és ámul a világ.
Így mindig legfőbb, legméltóbb lehet!
Közönségessé tesz az élvezet.

MEFISZTÓ

Ő nem ilyen. Habzsolta a gyönyört,
s hogyan! Pusztult az ország, s romba dőlt,
mivel nagyok s kicsik mentek vadul ökölre,
testvér a testvért üzte, öldökölte.
Hány város villong, mennyi vár,
céhek s nemesség közt viszály,
csatáznak püspök, káptalan s hivek;
meglátni s meggyűlölni egy.
A templomokban vér, a kapukon túl
kalmár és vándor végórája kondul.
S megnőtt a mersz, mert ki védekezik,
az életet nyer. - Nos, így ment ez itt.

FAUST

Ment, sántikált, bukott, felállt, s ledőlve
otromba, görgő halmaz lett belőle.

MEFISZTÓ

S e helyzet ellen nem volt mód panaszra,
ki-ki érvényesült, mert úgy akarta.
A törpe is fennhordta orrát;
de legjobbak végül megsokallták.
Fellázadtak, s kimondták kereken:
ki nyugalmat hoz, urunk az legyen.
A császár nem tud, s nem akar - helyébe
válasszunk mást, ki megteremti végre
a biztonságot és új szellemet;
egy szebb világban ülje meg
nászát a jogrend és a béke.

FAUST

Igen papos szó.

MEFISZTÓ

Sok csuhás akadt,
ki félt, hogy nagy pocakja leapad.
Többet nyerhettek ők akárki másnál.
Nőtt és szent harccá lett a lázadás már;
s császáruk, kit mulattattunk, s hada
épp erre tart, tán végsatára, ma.

FAUST

Jó volt és nyílt; szánakozom szegényen.

MEFISZTÓ

Jöjj, lássuk, mint lesz! aki él, reméljen.
Húzzuk ki hát e csávából is őt még!
Ezerszer ment, ki egyszer menti bőrét.
Ki tudja, mint fordul a kocka végül?
Vazallus-nép szerencsések köré gyűl.

*Átmennek a középhegységen, és a völgyben felvonuló sereget
szemlélik. Ahulról dobpergés és harci zene hangzik*

MEFISZTÓ

Lám, kedvező állása a hadaknak;
csatlakozunk, és győzelmet aratnak.

FAUST

Ezek után mit várhatok?
Csalást! Varázst! Káprázatot!

MEFISZTÓ

Hadicseleket, harcnyerőket!
Nagy eszmédből merítsd erődet,
miközben töprengsz terveden.
Trónját s földjét hadd tartsa meg a császár;
letérdelsz, és a végtelen
part hűbérbirtokul reád száll.

FAUST

Furfangod egy s mást végbevitt;
nos, nyerj meg egy csatát is itt!

MEFISZTÓ

Nem! Te fogod megnyerni! Máris
te vagy a fő-fő generális.

FAUST

Az volna csak bolond dolog még:
hol mit se tudnék, ott parancsnokolnék!

MEFISZTÓ

Hagyd a gondot vezérkarodra,
tábornagynak könnyű a dolga.
Harc-búzt orrontva jóelőbb itt,
az ősi hegység őserőit
hívtam haditanácsba már;
boldog, ki ilyet verbuvál.

FAUST

Fegyverben ott kik közelednek?
Mozgósítod népét a hegynek?

MEFISZTÓ

Nem én! Mint Vackor gazda, csak
a legszebb mákvirágokat.

A Három Hatalmasok színre lépnek. Sám. II., 23., 8.

MEFISZTÓ

Három fickómat jönni látom!
Más-más fegyverzetük s ruhájuk,
különböző korú is mind a három;
panaszkodni nem fogsz reájuk.
(*Ad spectatores*)
Irigyli ma minden gyerek
vértjét s gallérját a lovagnak;
s mivel jelképek e gazemberek,
csupán annál nagyobb tetszést aratnak.

BALTAKÉZ

(fiatal, könnyű fegyverzetű, tarka köntösű)

Egy görbe pillantás miatt
kész vagyok bárkit is ököllel vágni képen,
s a nyúlszívűnek, ha szalad,
minden hajaszálát kitepem.

PRÉDAZSÁK

(javakorabeli, erősen fölfegyverzett, pompás öltözetű)

Virtuskodás csak léha játék,
így kárba vész a drága nap;
kitartóan zsebeld a másét,
mert ez mindennél fontosabb.

GÖRCSMAROK

(hajlott korú, állig fölfegyverzett, mezítelen)

Ezúton sem jutunk mi révbe;
vagyonot könnyű pazallni, véle
hamar lezúg az életár.
Habár elvenni szép, de megtartani még szebb;
szabad kezét a vén legénynek,
s nem érhet egy petáknyi kár.

Mindnyájan lejjebb ereszkednek

AZ ELŐHEGYSÉGBEN

*Dobpergés és harci zene alulról.
Felütik a császár sátrát.
Császár, főgenerális, darabontok*

FŐGENERÁLIS

Hebehurgyának tervünk most se tetszhet,
hogy visszavont seregeink
e jó fekvésű völgyben gyülekeznek;
jól üt ki ez hitem szerint.

CSÁSZÁR

Kiderül abból, ami ránk vár;
de bosszant ez: félig fut, aki hátrál.

FŐGENERÁLIS

Nézd jobbszárnyunkat, felség, sose lelne
eszményibb terepet stratégia-elme:
nem menedékes bár, de meredek se,
nekünk előny, ellenségnek kelepce;
fedeznek minket buckák, hajlatok;
ránk a lovasság nem támadhat ott.

CSÁSZÁR

Rám csak a dicséret marad;
állja kar és szív a sarat!

FŐGENERÁLIS

Tekints a rétközép lapályos terepére,
ott áll phalanxunk, harci lázban égve.
A napderűs légben fényes pikák
villognak a hajnali ködön át.
Mily zordan ring hatalmas négyzetük!
Itt ezreket nagy tettek vágya fűt.
Ebből íteld meg erejét hadunknak;
hiszem, hogy támadóink szertefutnak.

CSÁSZÁR

Szép látvány, mit először élvezek.
Kétakkorával ér föl e sereg.

FŐGENERÁLIS

Balszárnnyunkról sokat nem mondhatok,
derék vitézek őrzik a szirtfokot.
S a kőszál, melyen most lándzsák ragyognak,
védi fontos hágóját a szorosnak.
Az ellenség, úgy tartom, meglepetten
kudarcot vall itt véres ütközetben.

CSÁSZÁR

Ott közeleg már az álnok rokonság;
„bátyám!”, „öcsém!”, mily nyájaskodva mondták,
s megrabolták e mind arcátlanabbak
a trón fényét, hatalmát a jogarnak;
torzsalkodtak, országot döntve romba,
s most egyesülten törnek hatalomra.
Áll tétován az ingatag tömeg,
s hová az ár sodorja, arra megy.

FŐGENERÁLIS

Egy hírszerzésre küldött emberünk
kúszik le ott; ó, csak jó hírt vegyünk!

ELSŐ HÍRSZERZŐ

Jó szerencse fogta pártunk,
furfangos művészetünk
révén erre-arra jártunk;
jót mégsem jelenthetünk.
Bár magát hű hódolódnak
vallja egy sereg személy,
mégis tétlenül szabódnak:
belviszály van s közveszély.

CSÁSZÁR

Önfenntartás az önzés fő szabálya,
nem tisztesség, hűség, őszinte hála.
Nem sejtitek? Ha számlátok betell,
a szomszéd ház tüze emészthet el!

FŐGENERÁLIS

A másik lassan vág a meredeknek,
s fáradtan hág le, minden tagja reszket.

MÁSODIK HÍRSZERZŐ

Vígan szemléltük a bősziült
zúrzavart s dúló viszályt,
ám váratlanul előtűnt
egy új császár, s élre állt.
S most, elárasztván a rónát,
a tömeg parancsra lép;
a hazugság lobogóját
követik mind. - Birkanép!

CSÁSZÁR

Az ellencsászár csak hasznomra van:
így érzem végre császárnak magam.
Csak mint harcos vettem föl vasruhám,
s dicsőbb célért hordom már ezután.
Átmulattam sok fényes ünnepélyt,
mindent kínáltak, egyet nem: veszélyt.
Gyűrűbökést javalltatok, puhányok,
s mohó szívem lovagtornára vágyott;
s ha nem ellenzitek a háborút örökkön,
ma már hősként lehetne tündökölnöm.
Keblem, midőn a lángözönben álltam,
önérzetére döbbent végre bátran;
a bős elem ijesztőn tört reám;
káprázat volt, de nagy káprázat ám.
Felködlött harc, hír kúsza álma bennem;
a nagy mulasztást jóvá kell ma tennem.

*Követeket küldenek, hogy
az ellencsászárt viadalra hívják ki*

*Faust páncélosan, félig leeresztett sisakrostéllyal.
A Három Hatalmasok
az előbbi fegyverzetben és öltözetben*

FAUST

Jövünk, s ezért tán senki sem hibáztat;
óvatosság, ha nincs is baj, nem árthat.
Tudod, a hegylakó elmélkedik,
bújján természet s sziklák könyveit.
A rónát rég elhagyta mind a szellem,
s sziklás hegyen tanyázik szívesebben.
Csendben járják az útvesztőt a mélyben,
nemes gázok fémtartalmú kódében:
szétválaszt, vizsgál, összeköt e fajta,
újat lelni, őket egyéb se hajtja.
Szellemhatalmak, légies kezek

áttetsző formákat építenek;
s néznek kristályba, örök-hallgatagba,
mely a földfelszín életét mutatja.

CSÁSZÁR

Hallottam ezt, s hiszek neked; no de
mondd csak, jó ember: hogy jön ez ide?

FAUST

A szabin mágus, a Norcia-béli,
magát hű és derék szolgádnak érzi.
Mily szörnyűséges sors várt volna rá ott!
A rőzse pattogott, már nyaldosták a lángok;
száraz hasábfák minden oldalon,
szurkos, kénes venyige, nagy halom;
Isten, ember, ördögnél nincs segítség,
felséged törte szét izzó bilincset.
Rómában történt ez. S ő csupa hála,
bárhová mégy, kísér gondoskodása.
Azóta nem törődik, csak veled,
rólad faggat planétát, mélyeket.
Hogy sürgősen jöjjünk melléd szegődni,
ő hagyta meg. Nagyok a hegy erői;
hatalmas ott a természet, s szabad,
s ezért bűbájt kiált sok bamba pap.

CSÁSZÁR

Ünnepnapon, vendégeket köszöntve,
kik vigasságra vígan gyűlnek össze,
örvendünk, míg torlódik és tolong
a nép, s a nagy termekben is szorong.
S még szívesebben látott a vitéz,
ki izmos karral támogatni kész,
midőn gonddal terhes hajnal dereng,
mert fenn a sorsmérleg habozva leng.
De e dicső percben vasmarkotok
a hű kardról vissza kell vonnotok,
szent ez a perc, ezrek indulnak éppen,
harcolni ellenem vagy értem.
A férfi maga küzd! Ha koronára
s trónra vágyik, önérdeme az ára.
S az ellenünk föllázadt síri árnyat,
ki a császárnak, földjeink urának,
had- s hűbérúrnak címét bitorolja,
saját öklöm taszítsa a pokolba!

FAUST

Bárhogy buzog a nagy tett vágya benned,
mégsem helyes fődet kockára tenned.
Mért díszít toll s taréj sisaktetőt?
Mert védi virtusunk fészket, a főt.
Mi haszna fej nélkül a többi tagnak?
Ha álom száll rá, mindahány lelankad;
megsínyli mindahány, ha megsebezték,
s ha felgyógyul, feledve a betegség.
Jogával él a kar, megjött a kedve,
pajzsot emel, a koponyát fedezve;
a kard is tudja már feladatát,
csapást kivéd, és gyorsan visszavág,
a ürge láb megosztja sikerét,
s a földresújtott nyakszirtjére lép.

CSÁSZÁR

Ez kell dühömnek, így végzek vele;
lábzsámolyom legyen kevély feje!

KÖVETEK

(visszatérnek)

Nem hozott sikert minékünk,
sem becsülést a követség,
szép, vitézi küldetésünk
bárgyú tréfaaként nevelték:
„Uratok feledve; kongó
visszhang ő a völgy falán;
rég mondáéhoz hasonló:
volt egy császár hajdanán.”

FAUST

Így óhajtotta ezt sok jó vitéz,
ki melletted híven harcolni kész.
Jön az ellenség, lázban ég hadunk;
kedvez a perc, vezényelj, s támadunk.

CSÁSZÁR

Nem! A parancsoklást átengedem.

(A fővezérhez)

Rád bízom e tisztséget, hercegem.

FŐGENERÁLIS

Induljon hát a jobbszárny mielőbb!
Az ellenség balszárnya tör felénk már,
harcokban edzett hű, ifjú erők
lendülete torpantssa meg a célnál.

FAUST

Hadd álljon be e virgonc dalia
tüstént ármádiád soraiba,
lássák maguk között a harcosok,
s ő küzdjön hathatósan, mint szokott.
(*A jobb felől álló alakra mutat*)

BALTAKÉZ

(*előlép*)

Ki énrám báméskodni mer, törött
állkapcával fordul el az ebadta;
ki hátat fordít, rémesen lötyög
nyakán majd kókadt üstöke, kobakja.
Minden vitéz forgassa a
kardot s a bunkót oly dühöngve,
mint én, s az ellenség hada
vérébe fúlva omlik össze. (*El*)

FŐGENERÁLIS

Kövesse lassan a derékhadunk,
ésszel s egész erőnkkel támadunk;
ott jobbra már keserves csata tört ki,
s erőnk szándékukat dugába dönti.

FAUST

(*a középső alakra mutat*)

Fogadjon szót tehát ez is neked!
Fürgén ragad magával ezreket.

PRÉDAZSÁK

(*előlép*)

Császár hadában a vitézség
párja legyen a prédaéhség;
tűzzük ki dús célul tehát
az ellencsászár sátorát.
Trónszékén döllyfel nem sokáig ülhet,
ha magam állok élére zömünknek.

ZSEBELLA

(*markotányosnő, hozzásimul*)

Bár pap minket nem esketett,
ő nékem a legkedvesebb.
Szület vár ránk, de még minő!
Ha markol, megvadul a nő,
könyörtelen, ha fosztogat;
fel győzelemre! és mindent szabad.

Mindketten el

FŐGENERÁLIS

Mint vártuk, most a balszárnnyunkra támad
erős jobbszárnnyuk. Ám ők ellenállnak
egy szálíg a rohamnak, mely a keskeny
hágót vívja a sziklák közt veszetten.

FAUST

(bal felé int)

Uram, ez is hadd lépjen már elő;
erőseknek sem árthat több erő.

GÖRCSMAROK

(előlép)

Gondot a balszárnny ne okozzon!
Semmi se vész, hol én állok a poszton;
vén harcos kell ilyen dologra,
mit markolok, mennykő se fogja. *(El)*

MEFISZTÓ

(fentről jó)

Tekintsetek most arra távol,
a sziklák minden zegzugából
fegyveres nép árad tolongva,
s a szűk utat eltorlaszolja,
sisakban, vértben, pajzssal, fringiával
állnak hadunk hátában, mint szilárd fal,
a támadást vezénylő jelre lesve.

(Halkan, a beavatottakhoz)

Kik ők? Ne kérdeje egyitek se.

Dehogyan ültem tétlenül,
üres minden fegyverterem körül;
ott álltak, ültek lovagolva,
hatalmuk mintha a régi volna;
hősök, császárok, fejedelmek
egykor, s üres csigaházak jelenleg;
számos kísértet bújt efféle tokba
hogy a középkort életre pofozza.

S ha csak ördögfióka lakja,
ma annak is lesz foganatja.

(Fennhangon)

Lám, máris fel vannak dühödve,
csörömpölve ütköznek össze!
Zászlórúdon rongyok lebegnek ottan,
élénk szellőre vártak izgatottan.
Hinnétek-e, hogy ez az ósdi had
új küzdelemtől vissza nem riad!

*Fentről félelmes harsonaszó, az ellenség
hada szemmel láthatóan meginog*

FAUST

A láthatárt homály borítja,
csak itt-ott villan fel vakítva
egy-egy baljós vörös sugár;
kard, lándzsa villog már a vértől,
a bérc, az erdőség, a légkör
s maga az ég is harcba száll.

MEFISZTÓ

Helytáll a jobbszárnyunk, de látom
fejét, magasan a vitézek
fölött, a fürge Baltakéznek,
az óriás legény a gáton.

CSÁSZÁR

Csak egy kar nyúlt ki a gomolyból,
s lám, már vagy egy tucatnyi tombol;
bűbájnak sejtem ott jelét.

FAUST

Nem hallottad hírét a vándor
ködpásztáknak Szicíliából?
Ott délben tisztán leng a lég
napos középső rétegében,
sajátos párák tükörében,
egy ritka tünemény eléd:
városok úsznak a magasban
és kertek, föl-le szállva lassan,
száz fénytörés-festette kép.

CSÁSZÁR

Még sincs rendjén! Szikrázva égnek
az ölnyi hosszú lándzsavégek;
villogó hegyű dzsidákon
fürge lángok táncát csodálom.
Kísérteties ez nagyon.

FAUST

Bocsánat, felség, szellemeknek
nyoma ez, kik homályba vesztek,
a két Dioszkur fénye reszket,
kikhez hajósok esedeztek,
s utolsót lobban e napon.

CSÁSZÁR

Világosíts fel, mi a titka,
hogy a Természet kegye ritka
erőket is pártunkra von?

MEFISZTÓ

A mestert áldd és nagy hatalmát,
szívügye néki jósorod.
Hallván, hogy ellenség rohan rád,
lelke mélyéig háborog.
S téged megmenteni akar ma
hálából, bárha belehalna.

CSÁSZÁR

Körülujjongva vittek díszmenetben;
hatalmat kaptam, próbáljuk ki menten,
s máris megvolt az alkalom, a kellő:
a vén szakállt had fújja üde szellő.
Elrontottam a papság kedvtelését,
s kegyükbe nem jutottam, semmi kétség.
És most, bár annyi éve annak,
a régi tréfa jót foganhat?

FAUST

Jótett kamatja hétszeres;
szemed csak a magasba nézzen!
Ő jelt fog nekünk adni, érzem,
figyelj, majd értelmet nyer ez.

CSÁSZÁR

Egy sas az égen tovaszárnyal,
nyomában ádáz griffmadárral.

FAUST

Vigyázz: ezt jóra vélem én.
A griff csak mesebeli lény;
mit szállt fejébe e madárnak,
hogy egy valódi sasra támad?

CSÁSZÁR

Egymást elnyúlt ívben körözve
kerülgetik; - s ím, most a két
küzdő egymás nyakát s begyét
célozva ront egyszerre össze.

FAUST

Nézd, már a griff, a nyomorult
kárt vallott megvagdalva, tépve,
oroszlánfarka lekonyult,
s lehull a hegycsúcs erdejébe.

CSÁSZÁR

Csak hozna jót e látomás!
Hiszek neki, bármily csodás.

MEFISZTÓ

(jobb felé fordulva)

Vagdalkoznak katonáink,
ellenségünk sorra már ing,
ím, vaktában hadakozva
tódulnak mindegyre jobbra,
s megbontják, amerre törnek,
balszárnyán rendjét a zömnek.
Élhadunk szilárdan állva
jobbra tart, s villám gyanánt a
gyenge pont felé nyomul, lám. -
S mint két szélvész-üzte hullám,
párharcban, tombolva csapnak
össze egyenlő hatalmak;
nagyszerűbbet sose láttam,
seregünk győz e csatában!

CSÁSZÁR

(balra fordulva, Fausthoz)

Nézd! Ott baj van, úgy itélem,
állásunk komoly veszélyben.
Látom, már követ se dobnak,
fent a sziklák elhagyottak,
lent az ellenség kezében.
Íme! - Főhadunk keményen
küzd, és mintha közelednék,
tán a hágót is bevették.
Pogány bűbáj foganatja!
Mesterkedtek, de mi haszna?

Szünet

MEFISZTÓ

Jönnek hollóim mind a ketten;
mi hírt hozhatnak? Féltve sejtem,
hogyan helyzetünk nem kedvező.

CSÁSZÁR

E csúf madárpár mit jelenthet?
A szirti harcból mért lebegnek
sötét vitorlásként elő?

MEFISZTÓ

(a hollókhöz)

Csak üljetek közel fülemhez,
Akit ti védtek, el sosem vesz,
tanácsotokban van velő.

FAUST

(a császárhoz)

A galamb, hisz hallottad ezt te,
hogy költhessen, fészkére messze
országokból is visszaszáll.
Esetünk, bár hasonlatos, más:
mert a galamb csak békepostás,
de hadban hollóposta jár.

MEFISZTÓ

Szörnyű veszélynek sejtem árnyát.
Látjátok-e? Gyűrűbe zárják
a sziklapárkány hőseit
Megszállva már körül a sziklák,
s hogyha a hegyszorost kivívnák,
bizony csehül állnánk mi itt.

CSÁSZÁR

Végül hát mégis rászédettem!
Hálóba csaltatok ti ketten;
félek, mióta az fon át.

MEFISZTÓ

Ne félj! Nem vesztettünk csatát.
Türelem, furfang jó bog-oldók!
Végén csattan az ostor ám.
Hú követeim itt e hollók;
bízd a parancsnoklást reám!

FŐGENERÁLIS

(közben odaérkezett)

Ezekre hallgattál te híven,
sajog azóta is a szívem,
bűvészcelek nem harcnyerők.
A csata megfordíthatatlan;
botomat vissza kell hogy adjam;
ők kezdték, végezzék be ők.

CSÁSZÁR

Botod tartsd, jobb órákra várva,
miket a sors talán megad.

Borzaszt e hollók-cimborája,
a visszatetsző torzalak.

(Mefisztóhoz)

Botot nem kapsz, ahogy se hiszlek
méltónak arra; igyekezz
a csávából kihúzni minket!

Parancsnokolj, lesz, ami lesz.

(El a sátorba a főgenerálissal együtt)

MEFISZTÓ

Hadd boldogítsa tompa botja!
Mi úgyse mennénk véle sokra,
holmi kereszt volt a nyelén.

FAUST

Mit tegyünk?

MEFISZTÓ

Már megtettem én! -
Sötét komák, köszöntsétek, de menten,
a nagy tengerszem sellőit nevemben!
Most látszat-árvíz kell nekünk.
Női cselük, előbb, mint bárki sejti,
a valóról a látszatot lefejt,
s való a látszat, esküszünk.

Szünet

FAUST

Úgy látom, hollóink remek hizelgők,
s megnyerték valamennyi sellőt;
a víz csobogva feltolul.
Száras, kopár hátán a sziklakőnek
sebes forrás fakad, zuhogva nő meg,
s az ő győzelmük abba fül.

MEFISZTÓ

Csodás fogadtatás, merészebb
hegymászókat is futni késztet.

FAUST

Patakból lett patakraj zúg a mélybe,
s mind kétszeresre duzzad visszatérve,
ível folyónyi vízszögár:
egy lapos sziklahát felszínén szétomolva,
tajtékot hányva tódul balra, jobbra,
és fokról fokra ront a völgybe már.
Itt mégoly elszánt hősi dac se győzhet:
erős a hullám, elsodorja őket.
E vészes ártól én is reszketek.

MEFISZTÓ

Nyomát se látom én hazug vizeknek,
bennük csupán emberszemek hihetnek,
s engem mulattat e bohó eset.
Csapatostul szalad a remegő nép,
vízbefúlástól mentve bőrét,
szívják szilárd föld szabad levegőjét,
s úszótempókkal futnak el a dörék.
A zűrzavar legteljesebb.

A hollók már visszatértek

Nagy mesterünk előtt dicsérni foglak;
bizonyosságul mester-voltotoknak,
tüzes kohóhoz szálljatok ti,
hol törpenép szikrát csíhol ki
ércből és kőből szorgosan.
Ott kérjete, nagy rábeszélők,
fényes tüzet, pattogva égőt,
minőt csak képzelet fogan.
Bár villámfényt, mely távolban tűnik föl,
s gyors csillagot zuhanni a zenitről
láthat nyáréjszakán ki-ki,
de ha villám cikázik a bokorban,
s a csillag sárban sisteregve lobban,
az már nem oly mindennapi.
Nem kell soká húzódni ennek,
kértek, s parancsoltok, ha nem megy.

A hollók el. Minden az utasítás szerint történik

MEFISZTÓ

Az ellenséget éj borítsa!
Hadd tibláboljon összevissza!
Lidérclángocskák közepette
vakító fénysugár ijessze!
Bár mindez itt fölötte szép,
hiányolom a rémzenét.

FAUST

A termek kongó páncéljait ismét
életerővel tölti el a friss lég;
zörög, csörömpöl fent jó ideje
a furcsa, csalfa vas-zene.

MEFISZTÓ

Helyes! Nincs már számukra korlát,
egymást lovagmód elporolják,
mint szép időkben, rég, de rég.
Kar- és combvérték harcra keltek,
s felújítják tüstént a guelfek
s ghibellinek örök perét.
Öröklődött a régi szellem,
ma is mind engesztelhetetlen;
zajuktól zúg a föld s az ég.
Hisz ha az ördög ünnepet csap,
legszebben a pártgyűlölet hat,
végső borzalmat az teremt;
a hang s visszhangja páni, metsző,
olykor sátáni, fülrepesztő,
s a völgybe rémítőn lezeng.

*A zenekarban harci lárma, mely
végül vidám katonazenébe csap át*

AZ ELLENCSSÁSZÁR SÁTRA

Trón, díszes környezet. Prédazsák, Zsebella

ZSEBELLA

No lám, elsőnek érkezünk!

PRÉDAZSÁK

Holló se versenyez velünk.

ZSEBELLA

Ó, mennyi kincs, egész halom!

Hol kezdjem! Abba hol hagyom?

PRÉDAZSÁK

A sátrat szinte fölveti!

Csak tudnám, hol fogjak neki.

ZSEBELLA

Ily szőnyeget kerestem én,

a fekhelyem sokszor kemény.

PRÉDAZSÁK

Egy csatacsillag lóg amott,

effélét régen áhitok.

ZSEBELLA

Aranyszegélyű, rőt köpeny,

ilyenről álmodott szívem.

PRÉDAZSÁK

(megragadva a fegyvert)

Gyorsan jár ezzel a kezünk,

lesújtunk, és tovább megyünk.

Nálad degeszre telt a zsák,

s nem zsákoltad be a javát.

Az olcsó limlomot ne vidd,

e ládikót ragadd meg itt!

A had zsoldpénze ott buvik,

hasában vert arany dugig.

ZSEBELLA

Annak kegyetlen súlya van!
Meg sem mozdítom egymagam.

PRÉDAZSÁK

Guggolj le, s dőlj előre mélyen!
Izmos hátadra fölsegélem.

ZSEBELLA

Ó, jaj! Ó, jaj! A rakomány,
széttöri minden csigolyám.

A ládikó a földre zuhan, és felnyílik

PRÉDAZSÁK

Halomban a vörös arany-
csak rajta, szedd szorgalmasan!

ZSEBELLA

(lekuporodik) Kötényem hadd szedem tele!
Bátran beérhetem vele.

PRÉDAZSÁK

Elég! most végy egérutat!

Zsebella feláll

Jaj, a kötényed kilyukadt!
Ha mégy, ha állsz, potyogtatod,
pazarlod a jó pénzmagot.

DARABONTOK

(császáruk seregéből)

Miért jöttök e szent helyre, hé?
Császári kincsben túrtok-é?

PRÉDAZSÁK

Bőrünk vittük vásárra ma,
s dukál a zsákmány hányada.
Levert ellenség sátorát
kifoszthatjuk mi katonák.

DARABONTOK

Mi nem teszünk ilyet soha;
nem martalóc a katona;
császár testőrének a jó,
becsületes vitéz való.

PRÉDAZSÁK

Becsület! Vigye a manó!
Igaz nevén: hadiadó.
Mind egyformák vagytok, hiszen
egy a céh-jelszó: mind viszem!
(Zsebellához)
Amit fogsz, uccu, futva vidd,
mert görbe szemmel néznek itt. (El)

ELSŐ DARABONT

Mért nem adtál egy nyaklevest
a gazfickónak egyenest?

MÁSODIK

Karom furcsán elernyedett,
ezek nem élő emberek.

HARMADIK

Hályogos lett a két szemem,
káprázni kezdtem hirtelen.

NEGYEDIK

Mily furcsánál furcsább jelek:
egész nap tikkasztó meleg,
mely fülledten fojt és nyomaszt,
ezt állni láttuk, hullni azt;
vaktában osztottunk halált,
mégis minden csapás talált;
a lég, melyet fátyol fődött,
sistergett, zúgott, zümmögött;
így ment tovább, hogy s mint, magunk
se tudjuk, és most itt vagyunk.

*A császár négy herceggel színre lép,
a darabontok távoznak*

CSÁSZÁR

Mindegy, akárhogy, a győzelem miénk lett!
Az ellenség fut, és a síkon szerteszéled.
Üresen áll a trón, és szőnyegek fedik
a bitorolt vagyont, mely alig fér el itt.
Mi, tiszteletben és őrségünk által óva,
népek küldötteit várjuk császári módra;
örvendünk sokfelől jövő jó híreken,
az ország már nyugodt, s meghódol szívesen.
Ha működtek is a harcban varázshatalmak,

magunk vívtuk ki a végén a diadalmat.
Hányszor segítik a küzdőt véletlenek:
az égből kő zuhan, vagy véreső pereg,
barlangokból dörög hatalmas csodaszózat,
keblünk dagad, szorong szive a támadónak.
A vesztes elbukott, nevén szégyen tapad,
a győztes büszke bár, de áldja az Urat.
Nem szükséges parancs, együtt énekli vélünk
milliók torka már: Téged, Isten, dicsérünk!
De szebb dicséret az, hogy békén nézhetek
saját szivembe is, ez még ritkán esett.
Az ifjan idejét fecsérő fejedelmet
megtanítja a kor értékére a percnék.
Négyetekkel hamar szövetkezem tehát,
szolgálva így a ház, udvar s ország javát.
(*Az elsőhöz*)
Herceg, szerzője vagy az okos haditervnek,
s a döntő percben a csatát hősként vezetted;
tedd meg békében is, mint főtábornagyom,
amit a kor kíván, a kardot átadom.

FŐTÁBORNAGY

Hű hadad, mely maig belföldön volt tevékeny,
határainkra áll, trónod támaszaképpen;
hadd teljenek meg az ősi vár termei,
s adjunk díszlakomát tiszteletedre mi.
Bárhol e meztelen karddal megyek előre,
s állok melléd, dicső császárom örök őre.

CSÁSZÁR

(*a másodikhoz*)

Szíves, tapintatos vagy, nemcsak jó vitéz!
Légy hát főkamrás; e hivatal nehéz.
Magad rendelkezel háznépemmel nevemben,
gyakran civódnak ők, s rosszul szolgálnak engem;
a te becsületes példád mutassa meg,
úrnak, udvarnak és másnak mint tessenek.

FŐKAMARÁS

Ki vágyát ellesi, az úr olyat kegyel meg:
ki jókkal jót tesz és a rosszakkal kegyelmet,
ki csel nélkül szemes, csalás nélkül szerény!
Ha te szivembe látsz, azzal beérem én.
Mért ne álmodjon a képzelet lakomáddal?
Asztalhoz ülsz, aranymedencét nyújtok által
a vigasság előtt, s gyűrűid őrizem,
hogy frissüljön kezed, mint láttodon szivem.

CSÁSZÁR

Bár túl komoly vagyok, hogy ünneppel törődjem,
legyen! Hiszen van a vígságnak haszna bőven.

(A harmadikhoz)

Főasztalnok leszel! Vadaskert meg major
s baromfiudvar az, mivel foglalkozol;
kedvenc fogásaim szolgálják fel naponta,
idény szerint, s ügyelj, hogy jó legyen a konyha.

FŐASZTALNOK

Keserves böjtöt is örömmel vállalok,
amíg ízes fogást eléd nem talállok.
Versengve hoz velem szakács és kuktagárda
távolit közelébb és évszakot korábbra.
Bár étket félretolsz, ha ritka, fűszeres;
tápláló s egyszerű, mit ízlésed keres.

CSÁSZÁR

(a negyedikhez)

Az ünnepről a szó le nem tér semmiképpen,
légy hát pohárnokom te, fiatal vitézem.
Főpohárnok, vigyázz, a pincebolt alatt
jó borral százakós hordók szorongjanak.
Te légy mértékletes, érd be könnyű derűvel;
hogy csábos alkalom messzebb csaljon, ne tórd el!

FŐPOHÁRNOK

Felség, az ifjúság, csak benne bízzanak,
megfontolt férfivá serdül egy perc alatt.
Lelkemben szárnyalok győzelmi ünnepedre
s ott császári, pazar tálalót rendezek be,
arany- s ezüstedény bár lesz ott rengeteg,
tenéked szánom én a legszebb serleget:
csiszolt velencei kristályt, jókedved örét,
melyből nem árt a bor, habár ereje nő még.
Bűvös kincs, benne oly sokan bíznak vakon,
de önmérsékleted, felség, jobb oltalom.

CSÁSZÁR

Mit néktek szántam e magasztos pillanatban,
közölte nyílt szavam, bizvást bízhattok abban.
Szent a császár szava, ígéretet bevált,
de kell az oklevél, úgy nyer teljes hatályt,
kell kézjegyem. S ki a formaságokat érti,
éppen kapóra jön, úgy látom, az a férfi.

CSÁSZÁR

Szilárd záróköve ha biztonságot ad,
örök időkön át fennáll a boltozat.
Lásd, itt négy herceg áll! Most tárgyaltuk meg együtt,
hogy Házam s Udvarom szilárddá mint tehetjük.
De a birodalom egészének ügyét
tekintély és erő által öten vigyék.
S mert országszerte kell, hogy fényüket csodálják,
kibővítem tehát a birtokuk határát
a trónt cserbenhagyók jószágával legott.
Legyetek, híveim, szép földdel gazdagok,
s egyben élvezetek kiváltságos jogot ti
öröklés, vétel és cserével gazdagodni;
hozzá elrendelem: tirátok szálljon ott
háborítatlanul a hűbéri jog.
Mint ítélőbírák, végérvénnyel ítétek,
nem fellebezhető a döntés, ha tiétek.
Megillet az adó, tized, hídvám, robot,
só- s bányajövedék s a pénzverési jog.
Hogy háláját szivem hiány nélkül lerója,
ím fölemeltelek magasra, szinte trónra.

ÉRSEK

Mindnyájunk szívbeli köszönetét fogadd!
Ha erőssé teszel, hatalmad biztosabb.

CSÁSZÁR

Akkor hát ötötök rangját még megtetézem.
Még birodalmamért élek, és öröm élnem;
de nagy ősök sora vonja már szememet
e hajszából oda, hol a vég fenyeget.
Szeretteim között ha majd időm letellett,
öten válasszatok császárt, kit fölemeltek
a szent oltár fölé, koronával fején;
békén kapja, amit viharban nyertem én.

FŐKANCELLÁR

Szívükben büszkeség, de arcukon alázat,
öt herceg hajt fejet, elsői a világnak.
Míg dús erünkben a hűséges vér kering,
egy-test leszünk, amely mozog kedved szerint.

CSÁSZÁR

Oklevél s kézjegyem legyen hát a jövőendő
számára a mai végzést megőrizendő.

Ti vagytok földetek korlátlan urai,
egy feltétel alatt: tilos megosztani.
S bármekkorára nő idővel adományom,
teljes egésze az első fiúra szálljon.

FŐKANCELLÁR

A pergamentre a fontos döntést, a hon
s magunk javára is, örömmel bízhatom,
mit kancelláriám letisztáz és pecsétel,
s mit végül szentesít a szent császári kézjel.

CSÁSZÁR

S most elbocsátalak, hogy ezt a nagy napot
meghányva-vetve mind elgondolkodjatok.

A világi föméltóságok távoznak

AZ EGYHÁZFEJEDELEM

(ott marad, és nagy pátozzal beszélni kezd)

A kancellár kiment, de itt maradt a főpap,
intő sugallata készteti szólni őt csak!
Atyai szíve fáj, érted emészti gond.

CSÁSZÁR

E víg órán milyen gond tör szivedre? mondd!

ÉRSEK

Mily szörnyű fájdalom ez órán látni nékem
fölkent személyedet Sátán cinkosaképpen!
Bár látszólag szilárd trónod talapzata,
de jaj, megszégyenül az Úr s a Szent Atya.
Ha ezt megtudja ő, nyomban meg is torolja,
bűnös hatalmadat szent villám sújtja porba.
Hisz megmentetted a varázsló életét
koronázásodon, s ezt sem feledte még.
Fejékedből, a szent egyház gyalázatára,
átkozott főre hullt a kegy első sugára.
Hát verd a melledet, s amelyen nincs malaszt,
hasznodból rój le a szentélynek pár garast.
A dombvidéket ott, hol sátradat emelték,
hol meghallgattad a Hazugság Fejedelmét,
s hol gonosz szellemek segítették csatád,
okulva jámborul, engedd szent célra át;

hozzá erdőt, hegyet a távol szemhatárig,
legelőket, miket zölden fed buja pázsit,
halban bő tavakat, számtalan patakot,
melyek kígyózva a völgybe omolnak ott,
síkját s szurdokait a nagy völgynek magának:
ez bűnbánatra vall, s nem késik a bocsánat.

CSÁSZÁR

Súlyos hibám miatt méltán félek bizony;
jelöld ki a határt, mértékét rád bizom.

ÉRSEK

Nos! A terület, melyen bűn mocska szárad,
a Magasságbeli szolgálatára szánjad.
Lelkemben látom én a dóm erős falát,
már kórusán derűs hajnalfény villan át,
keresztet képez az épület, és a boltok
hosszú, magas hajót, a hívők nyája boldog,
s a tágas főkapun betódul lelkesen,
első haranghívás zeng a völgyön és hegyen,
s az ég felé törő tornyokból messze kondul,
vezeklő tér be rá, és másképp él azontúl.
A templomszentelés - bár látnánk mielőbb! -
a te részvételed által lesz még dicsőbb.

CSÁSZÁR

Hirdesse nagy művünk: jámborság él szivemben;
dicsérje az Urat, és oldozzon föl engem.
Elég! Keblem magas érzésektől dagad.

ÉRSEK

Végzem, mint kancellár, a formaságokat.

CSÁSZÁR

Az egyház jogait foglald szabályszerűen
okmányba, nyujtsd be azt, s örömmel szentesítem.

ÉRSEK

(távozni készül, de kifelé menet visszafordul)

S mihelyt áll templomunk, örökre átadod
a föld összhozamát: dézsmát, úrbért, adót.
Mert sok pénz kell nekünk, hogy fenntartsuk a pompát,
és az igazgatás költsége sem potomság.
Segítsd, a dús hadizsákmányból adva részt,
a lakatlan helyen a gyors építkezést.
És kell azonfelül, mért köntörfalaznék,

sok-sok szekérnyi fa, pala, mész s más anyag még.
Fuvar lesz, ha a nép szószékről értesül:
ki nekünk szekerez, áldásban részesül. *(El)*

CSÁSZÁR

Bűnöm nagy és nehéz, hogy vállam szinte roskad;
a gaz bűbájosok keserves kárt okoznak.

ÉRSEK

(újból visszafordul, mélyen meghajolva)
Felség, bocsánat! A partsávot elnyeri
a rosszhírű személy, és átok terheli,
hacsak nem kötsz le, így mutatván töredelmet,
úrbért, dézsmát, adót a szent egyházi rendnek.

CSÁSZÁR

(kedvetlenül)
Nincs ott még semmi föld, ott a tenger terül.

ÉRSEK

Hol jog van s türelem, alkalom is kerül.
Örök érvénye lesz nekünk-adott szavadnak! *(El)*

CSÁSZÁR

(egyedül)
Végül szétszthatom az egész birodalmat.

ÖTÖDIK FELVONÁS

NYÍLT VIDÉK

VÁNDOR

Úgy van! árnyas hárssor áll ott
vénséges-hatalmasan.
Újra csak rájuk találok,
bármily hosszú volt utam!
Ez a régi hely, amott a
kunyhó, mely befogadott,
hogy kidobtak a homokra
széltől korbácsolt habok!
A derék párhoz betérnék
hálámat leróni, bár
alig van reá reménység,
akkor is vén volt a pár.
Mily nyájas nép volt, be jámbor!
Zörgessek? beszéljak itt?
- Üdv, ha várva várt a vándor,
és a jótett jólesik!

BAUCIS

(nagyon öreg anyóka)
Drága vendég, csitt te, csitt te!
Föl ne ébreszd páromat!
Vénnek friss erőt rövidke
napra hosszú álom ad.

VÁNDOR

Te vagy-é az, mondd, anyóka,
kit hálás szívem kutat,
ki férjével hajdan óvta
életét az ifjunak?
Aki félholt, béna ajkat
éleszt, Baucis vagy vajon?
A férj színre lép
S ki az ártól elragadtad
kincsemet, te Philemon?
Csengve szállt ezüst harangszó,
rőzseláng melengetett;
hogyan a borzasztó kaland jó
véget ért, ti művetek.

S most előbbre lépve, messze
nézek a roppant vizen;
hálád mondok térdre esve,
szörnyen elszorul szívem.
(*A homokdomb felé tart*)

PHILEMON

(*Baucishoz*)

Csak siess, asztalt teríts a
kertben, mely csupa virág.
Hadd fusson, s döbrentse vissza,
amit nem hisz, bárha lát.

(*A vándor mellé lép*)

Hol bárkád száz tarajos, vad
hullám ostromolta rég,
művelt kertek sorakoznak,
paradicsomi a kép.

Nem dolgoztam én, az agg, ott,
nem segíthetek ma már,
és amint erőm hanyatlott,
úgy tűnt mind messzebb az ár.

Bátor népe bölcs uraknak
árkot vájt, töltést rakott,
így vesztett a víz hatalmat,
s ők helyén hatalmasok.

Ím, liget, rét, róna zöldel;
hány falucska, kert, major! -

Most pedig szemléld gyönyörrel,
mert a nap aláhajol. -

Ott egypár vitorla szárnyal,
s éji rév felé suhan.

Fészket is lel e madárraj,
kikötőnk most arra van!

Messze látsz csak holmi kékes
sávot, a tenger vizét,
addig jobbra-balra népes
föld terül, lakott vidék.

Hármasban az asztalnál, a kis kertben

BAUCIS

Hát nem szólsz egy szót se? éhes
szádig nem jut egy falat?

PHILEMON

A csodán töpreng; beszédes
ajkú vagy, mondd el magad.

BAUCIS

Csoda volt, alkalmasint az!
Lelkem most is háborog;
ami itt ment végbe, mindaz
nem volt istenes dolog.

PHILEMON

Ki a partot néki adta,
császáruk csak nem hibás?
Jóelőre nem tudatta
ezt velünk egy trombitás?
Lábukat hol megvetették,
messze sincs a partfővény;
sátrak, kunyhók! - S már remekszép
kastély állt zöld kert ölén.

BAUCIS

Nappal meddő szolgálarma,
mit sem ért csákány, lapát;
s hol lángraj gyúlt éjszakára,
másnap ott állt már a gát.
Embervért áldoztak, éjjel
hallottunk halálsikolyt;
s hol a tűzsáv vízig ért el,
reggel ott csatorna volt.
Most már ligetünkre sóvár
s házikónkra e pogány,
és tőlünk alázatot vár
úri szomszédgőg jogán.

PHILEMON

Bár úgymond, az új vidéken
kárpótolna gazdagon!

BAUCIS

Sose bízz a vízfénékben,
tarts ki a magaslaton!

PHILEMON

Vár kápolnánk, ott az égi
nap búcsúfényt hint miránk!
Harangozzunk, kérje régi
istenünket hő imánk!

PALOTA

*Távolabb széles csatornával átszelt díszkert.
Faust igen megöregedve, elgondolkodva sétálgat*

LÜNKEOSZ, A TORONYŐR

(szócsövön keresztül)

Leszáll a nap, vígan lebegve
a révbe pár hajó siet.
A csatornán egy nagy dereglye
most szántja éppen a vizet.
Árbocrudak felcsarnakolva,
tarka zászlók víg röpte fönn;
neved hajósod áldva mondja,
dicsőség környez és öröm.

A kis harang megszólal a fővénypart fölött

FAUST

(felriad)

Az átkozott harang! A szégyen,
mint orvlövés, szíven sebez;
előttem roppant szerzeményem,
s bosszantón támad hátba ez.
Az irigy hang azt csengi-bongja,
nem folttalan a nagy vagyon,
másé a korhadt templomocska,
a barna ház s a hárspagony.
Ha ott ledőlnék, tovakerget
idegen árnyak táborá;
talpnak tövis, száлка a szemnek;
ó, csak futhatnék bárhova!

TORONYŐR

(mint az előbb)

Repül a tarka bárka, ím
hús esti szellő szárnyain!
Mily gyors iramban futva tör
zsák-, bála-, ládahegybe föl!

*Díszes dereglye, gazdagon és tarkán megrakva
távoli világtájak termékeivel
Mefisztó, a három hatalmas legény*

KAR

Itthon vagyunk,
ki is kötünk.
Köszöntünk, gazdánk,
főnökünk!
*(Kiszállnak, az árukat
partra szállítják)*

MEFISZTÓ

Ki-ki megállta a helyét,
ha gazdánk megdicsér, elég.
Két gályán indultunk mi, de
most hússzal érkezünk ide.
Igazolhatja nagyszerű
tetteinket a dús terű.
Szabad víz szabadítja föl
a lelket, s aggály nem gyötör!
Elcsípünk gyorsan bármi jót,
fogunk halat, fogunk hajót,
s ha három van kezünk alatt,
negyedik is csáklyán akad,
s az ötödik se szabadul,
mert az ököljog ott az úr.
Számít a mód? Fő a fogás.
A tengert nemhiába járom:
harc, üzlet és kalózkodás,
el nem választható e három.

A HÁROM HATALMAS LEGÉNY

Se bú, se bá!
Se bá, se bú!
Büdös neki
a nagy terű.
Szemét ránk
bosszúsan veti;
királyi kincs
sem kell neki.

MEFISZTÓ

Jutalmazást ne
kérjete!k!
Kiadtam
osztályrészete!k.

A LEGÉNYEK

Filléreken
nem osztozunk;
egyenlő részre
van jogunk.

MEFISZTÓ

Most termeinkbe
menjeteK,
rendezni kell a
kincseket!
s látványukon,
a gazdagon,
fölmérheti ő is,
mily vagyon;
hálája nem
maradhat el,
s a flotta dosztig
ünnepel.
Holnap jön a tarka madárhad,
s szükségét semmiben se láthat.

A rakományt elszállítják

MEFISZTÓ

Arcod komoly, borús szemed.
A nagy sikert így élvezed?
Diadalt ül a bölcsesség,
a part s a tenger frigyre lép;
partról fölvenni kész az ár
hajókat gyors futásra már;
palotádból, elmondhatod,
világot zár körül karod.
Itt vetted meg lábadat,
itt épült az első barakk,
s árkocska szelte a mezőt,
hol látsz most fürge evezőt.
Dicső elméd, munkás hadad
révén föld s tenger ura vagy.
S itt -

FAUST

Az az istenverte Itt!
Annak nyögöm keserveit.
Meg kell mondjam, te leleményes,
szívem szurdalja száz tövis;
hogY elviseljem, túl nehéz ez!
Pirulok, ha említem is.
A vén pár költözzék el onnan,
s én birtokoljam hársait,
nincs örömöm az uralomban,
mert nem enyém e pár fa itt.
Onnan néznék területemre,

ágtól áig állványt emelve,
hogy szabadon járjon szemem,
széles körben, nagy művemen,
s egyszerre lássam, mint egészet,
mesterművét az emberésznek,
mely bölcs munkával alkot, ad
a népnek tágas partokat.
Ez a leggyötrőbb fájdalom:
hiányt szenvedni gazdagon.
Harang ha kong, hársak ha nyílnak,
fullaszt a templom- s kriptailat.
Mindenható akaratom
megtörik homokdombjukon.
Hogyan vethetnék véget ennek!
Szól a harang, s tébolyba kerget.

MEFISZTÓ

Nagy méreg az! Nem is csoda,
hogó életkedved már oda.
Mi tagadás! Jobbfajta fül
harangszót csak kínlódva tűr.
Az átkozott bimbam a tiszta
alkonyeget ködbe borítja,
s beavatkozni sose késik,
keresztvíztől a temetésig;
mintha bimbamba szőve szállna
tova az élet kúsza álma.

FAUST

E dacos, csökönyös fejek
elrontják nagy győzelmemet;
ha ily ádáz kín mar belül,
méltányosságunk kimerül.

MEFISZTÓ

Miért feszélyeznéd magad hát?
Nem a telepítés a szakmád?

FAUST

Hát félre vélük az utamból! -
A birtokocskát ismered,
mit tőlem kap a két öreg.

MEFISZTÓ

Visszük s letesszük majd a parton
a vén párt: álljon újra talpon;
felejtik az erőszakot,
ha szép hajlékot kapnak ott.
(*Éleset fütttyent*)

Azok Hárman megjelennek

MEFISZTÓ

Az úr parancsát végzitek!
S ő holnap áldomást fizet.

AZOK HÁRMAN

Vén gazdánk zordan fogadott,
adjon hát áldomást, nagyot.

MEFISZTÓ

(*ad spectatores*)

Tesszük, mit mások jóelébb,
lássátok Nábót szőlejét.
(*Királyok könyve, I., 21.*)

KOROMSÖTÉT ÉJSZAKA

LÜNKEOSZ TORONYŐR

(a kastély őrtornyán dalol)

Látásra születtem,
s itt kell, aki lát,
tornyomba szerettem,
így szép a világ.
Itt táruul elébem,
egyképp szabadon,
hold s csillag az égen,
lenn őz, fa, vadon.
Szépség örök éke
büszkén ragyog ott,
bámulok a fénybe,
s én is ragyogok.
Boldog szem, örökre
tiéd ez a kép.
Történhet akármí,
szép volt, csodaszép!

Szünet

Nemcsak kedvtelés okából
őrzöm én erkélyemet;
ím, a vaksötét világból
mily szörnyűség fenyeget!
Kettős éjú hársfalombból
fénylő szikrák szállanak:
léghuzattól szítva tombol
már a tűz, a mind vadabb.
Ó, jaj! máris lángra lobban
a reves, mohlepte viskó;
gyors segítség kell, de nyomban,
s nincs sehol se szabadító.
S kik tűzhöz vigyázva nyúltak,
a két jámbor öregecske
benn a sűrű füstbe fullad!
Mily borzasztó balszerencse!
Láng lobog, vörös gomolyban
a sötét, mohos fedélszék;
bár e pusztító pokolban
ott ne veszne a derék nép!
Villogó csóvák cikáznak,
lombok égnek és faágak;
száraz gallyak lángra gyúlva
hullanak le hirtelen.
Bár ne volnék szemtanúja!

Bár ne lenne sasszemem!
A kápolna összeroskad,
míg rá ágtömeg szakad.
Csipkés lángok kanyarognak,
s nyelvük fatetőkbe kap.
Vén fák odvas törzse izzó
bíborban tövéig ég. -

Hosszú szünet, ének

Oda a szép kicsi viskó,
s véle annyi századév.

FAUST

(az erkélyen, a homokdomb felé fordulva)

Fentről mily zengő siralom száll?
Későn jövő hangok, szavak.
Toronyöröm jajong; szidom már
türelmetlen parancsomat.
De bár a hársak terebélye
torz, üszkös csonkká hamvad ott,
helyükön őrtorony tör égre,
s a végtelenbe láthatok.
Lenézek majd az új tanyára,
hol az elaggott pár lakik,
nagylelkű irgalmamat áldja,
s élvezi késő napjait.

MEFISZTÓ ÉS AZOK HÁRMAN

(odalent) Vágtatva megjöttünk mi, lám;
már megbocsáss! nem ment simán.

Kopogtatunk, bezörgetünk,
de ajtót nem nyitnak nekünk;
ráztuk, vállal dőltünk neki,
s a vén ajtó nem állta ki;
rájuk rivalltunk, de kevés
volt ott minden fenyegetés.
Ahogy az már lenni szokott,
süketek voltak s konokok;
de mi sem álltunk pipogyán,
nyugtod lesz tőlük ezután.
Az agg pár könnyű véget ért,
rémületében elalélt.
Egy idegent bújtattak ott,
ki kardot rántott, s most halott.
Rövid, de vad tusánk alatt
szertedúltuk a parazsat;
a zsúp nyomban tüzet fogott,
s hármuk máglyaként lobog.

FAUST

Nektek szavam üres beszéd!
Nem rablást kívántam - cserét.
Botor, vad tett volt, átkozom;
osztozzatok az átkomon!

KAR

A régi szó ma újra zeng:
a hatalom parancsa szent!
S ha bátran állod a helyed,
rámegy házad, földed - s fejed. *(El)*

FAUST

(az erkélyen)

Csillagtalan, sötét az ég,
a tűz lohad, már alig ég;
szellő ha éri könnyedén,
füst és koromszag száll felém.
Túl gyors parancs, túl gyors siker! -
Mit látok árnyként tűnni fel?

ÉJFÉL

Négy szürke nőalak jelenik meg

ELSŐ

Szükség a nevem.

MÁSODIK

S az enyém a Teher.

HARMADIK

A Gond a nevem.

NEGYEDIK

Az enyém meg a Baj.

HÁRMAN

Ez zárt kapun itt mi be nem mehetünk;
gazdag lakik ott, vele nem lehetünk.

SZÜKSÉG

Árnyék leszek én.

TEHER

Magam annyi se tán.

BAJ

Kényes szeme úgyse tekintene rám.

GOND

Néktek tilos itt behatolni. Viszont
besurran a kulcslyukon át is a Gond.
(*A Gond eltűnik*)

SZÜKSÉG

Hagyjátok el, ősz hugaim, e helyet.

TEHER

Együtt megyek én utadon teveled.

BAJ

S híven nyomotokban a Baj maga jár.

HÁRMAN

Felhőraj a csillagos égre borút von!
S a távoli, távoli, távoli úton
bátyánk közelít a - Halál.

FAUST

(a palotában)

Négy jött, s csak három ment tovább;
beszédük értelmét nem látom át.
„Baj” - mondta egy, s rázúgta már
három a zord végszót - „halál”.
Kongó, fojtott hang volt, kísérteti.
Ó, még nem törtem a szabadba ki.
Bár dobhatnám a mágiát a sutba,
s küzdhetnék, bűvigékről mit se tudva,
csupán mint férfi, Természet, veled,
úgy volna célja, hogy ember legyek.
Az voltam, míg homályt kutatva el nem
hangzott átkom világunk s magam ellen.
A lég most kísértettel oly teli,
hogy köztük útját senki sem leli.
Ha józan nap hint ránk derűs mosolyt,
az éj torz álomszövevénybe fojt;
járunk vidám, virágos réteket,
madár károg ránk; s mit? Balvégzetet.
Tévhit hálóz be szünös-szüntelen:
előjel, látomás és intelem.
S így gyávul, árval az ember szive.
Ajtóm nyikordul, s nem jön senki be.
(Megrendülten)
Van itt valaki?

GOND

Van, úgyis tudod!

FAUST

Ki vagy, mi vagy hát?

GOND

Csak úgy itt vagyok.

FAUST

Kotródj!

GOND

Megtetszett nékem ez a ház.

FAUST

*(előbb feldühödve, majd
lecsillapulva önmagához)*
Varázsigt ne ejts ki, jól vigyázz.

GOND

Ha füled süket maradna,
szíved visszhangzik szavamra;
öltve más-más alakot,
ádáz hatalom vagyok.
Országúton, tengeráron
aggasztó a társaságom,
rám talál, ki nem kívánt,
s kérlel, átkoz egyaránt. -
A Gondról mit se tudsz tehát?

FAUST

Rohantam a világon át,
mit megkívántam, üstökön ragadtam,
amit meguntam, abbahagytam,
mit elszalasztottam, nem érdekelt.
Sóvárogtam s beteltem, újra vágy
fogott el, ekként száguldottam át
az életem, hajdan vadul robogva,
de bölcsen s megfontoltan ballagok ma.
A földkerekséget már ismerem,
s hogy túllássunk azon, reménytelen;
bolond, ki vaksin fölsandítva alkot,
képzelgőn, felhőn túli emberarcot!
Álljon szilárdan, nézze meg honát;
a bátraknak nem néma a világ.
A végtelenbe kóborolva mit lel?
Ragadja azt meg, amit ismer.
Haladjon így az életúton át;
ha rémek kísértik, menjen tovább,
kínt, üdvöt a haladásban találjon,
s elégedetten percre meg ne álljon!

GOND

Aki karmom közt ficáncol,
nem húz hasznát a világból;
örök éjben fogva tartom,
nincs napkelte ott, sem alkony,
bár látszatra teste ép még,

lakja bévül vak sötétség,
és semmit föl nem nyalából
a föld minden vagyonából.
Jóban, bajban egyre reszket,
éhen hal, bár töltekezhet;
várja bú vagy öröm, azt a
másik napra elhalasztja,
a jövődőt tudakolja,
s végezetlen áll a dolga.

FAUST

Nem fogsz meg így! hagy abba hát!
Ilyen badarságot ne halljak.
Távozz! pocsék klapanciád
még nálam bölcsebb főt is megzavarhat.

GOND

Menni kell-e, jönni kell-e?
Ő meg nem felelhet erre;
sima úton lépte félszeg,
meg-megbotlik, mint a részeg,
egyre süllyed, egyre gyávul,
látni nem tud, csak fonákul,
maga és mások kolonca,
még lehel, de fúldokolva;
nem holt még, és már nem élő,
nem nyugszik meg s nem remél ő.
Pörgettyűként, meg nem állva,
un henyélni, s tette gyáva,
megkönnyebbül s összeroppan,
ébren alszik, úgy se hosszan,
mindig egy helyben topogva
érlelődik a pokolra.

FAUST

Gyalázatos kísértetek! így bántatok
az emberi nemmel ti már gyakorta,
köznapiakat is bonyolult kinok
undorító zűrzavarába fojtva.
Bajos leráznom démonaimat,
a szoros szellemgúzs széttéphetetlen;
mégis, fondor hatalmad bármi nagy,
ó, Gond, sosem lesz úr felettem.

GOND

Hatalmammat tapasztalod,
megyek, s megsínyled ajkam átkát!
Az emberek halálukig vakok,
nos, Faustus, végül te se láss hát!
(*Rálehel*)

FAUST

(*vakon*)

Méllységes-mély sötétség burkol engem,
de fölragyog tisztán benső napom;
mit elgondoltam, most be kell fejeznem,
s a latban csak az úr parancsa nyom.
Hej, talpra, szolgák! Bátran szárnyaló
eszmémből hadd legyen boldog való.
Ásót, lapátot és csákányt a kézbe!
Amit kitűztem, hajtsátok ma végre.
Szigorú rend, vasszorgalom
harcolja ki diadalom;
a legnagyobb mű végre kész lesz:
egy ész elég ezernyi kézhez.

A PALOTA NAGY ELŐUDVARA

Fáklyák

MEFISZTÓ

(az élen, mint felügyelő)

Ide, ide, ti reszketeg
lemurok! Rajta, rajta,
ín, csont, izomból összetett,
seforma síri-fajta!

LEMUROK

(karban)

Buzgón lessük parancsodat,
s fél füllel már olyasmit
hallottunk, hogy egy jó darab
földet kezünkre adsz itt.
Ott a hegyes karók, ime,
a mérőlánccal együtt;
mivégre hivattál ide,
útközben elfeledtük.

MEFISZTÓ

Nincs szó mesterműről; saját
mértéketekkel mértek itt ma!
a leghosszabbik vesse el magát,
a többi körben a gyepet lazítsa;
mint őseinké, a verem
hosszúkás négyszögű legyen!
Kastélyból a szűk házba fut
ily ostobán végül az életút.

LEMUROK

(bohókás mozdulatokkal ásva)

Míg ifjú voltam és kapós,
mulattam nagy vidáman;
ha nóta szólt vagy víg zene,
már kurjongatva bokáztam.
Most elkasálta a lábamat
mankóval az álnok Aggság,
s bebuktam a sír ajtaján,
de kár, hogy nyitva hagyták!

FAUST

(kilépve a palotából, a kapuszárny mentén előretapogatózik)

Mily gyönyör az ásócsörömpölés!
Kik parancsomra itt nyüzsögnek,
megbékítik önmagával a földet,
határt szabnak az árnak, és
a tengert béklyóba verik.

MEFISZTÓ

(magában)

Bár gátjaid, töltéseid
malmunkra hajtják a vizet csak;
jóvöltodból nagy ünnepet csap
a vízi ördög, Neptunus.
Bármit csináltok, vesznetek kell;
mi összeesküdtünk az elemekkel,
s fájtáddal pusztulásra jutsz.

FAUST

Felügyelő!

MEFISZTÓ

Jelen!

FAUST

Tüstént keríts
ezer és ezer munkást akármiképpen,
buzdíts szép szóval és keményen,
fizess, kecssegtess, kényszeríts!
Új híradást tőled naponta várok:
mennyit haladt, mit ásatunk, az árok.

MEFISZTÓ

(halkan)

Ha jól hallottam én a hírt,
nem árkot ásna itt, de sírt.

FAUST

A hegy alatt mocsárvidék
terjeszt ragályt zsákmányolt földemen;
csapoljuk le poshadt vizét,
az lesz csupán a végső győzelem.
Millióknak nyitok tért, hol nem éppen
biztos a lét, de szabad és tevékeny.
Zöld a mező s termékeny; ember, állat

az új földön nyomban otthont találhat,
s merész szorgalmú nép emelte gát
szilárd oltalmában üthet tanyát.
Belül paradicsomi táj virul,
künn peremig csaphat az ár vadul:
betörni készen rontsa bár a töltést,
közös igyekvés tömi be a tört rést.
Igen! e nagy célért élek-halok csak,
s elmém e végső bölcsességre jut:
szabadság, élet nem jár, csak azoknak,
kiknek naponta kell kivívniuk.
Így él le itt majd, a veszély ölén,
sok dolgos évet gyermek, férfi, vén.
Ha láthatnám a síkon át
e nyüzsgést, szabad nép szabad honát,
a pillanathoz esdve szólnék:
Oly szép vagy, ó, ne szállj tovább!
Nem mossa el megannyi millió év
halandó-életem nyomát. -
E boldogság sejtelme elragad,
s már üdvözít a legszebb pillanat.

*Faust hátrahanyatlik,
a lemurok elkapják, és a földre fektetik*

MEFISZTÓ

Ő, kit kéj és öröm jól nem lakat
tovább fut, csalfa képeket kutatva;
ez a sivár, rossz, végső pillanat,
szegény még ezt is megragadja.
Kivel sehogy se bírtam én,
a kor legyűrte, porba hullt a vén.
Megáll az óra -

KAR

Áll! Éjfél se csöndesebb.
Lehull a mutató.

MEFISZTÓ

Le; elvégeztetett.

KAR

Már vége.

MEFISZTÓ

Vége! mért mondjátok ezt?
E szó buta.
Vég és nemlétezés, a kettő egykutya.
Mire jó az örök Teremtés?
Hogy semmivé legyen minden teremtés?
„Vége!” Mit értsünk az ilyen beszéden?
Mintha sosem lett volna, annyi éppen,
de mintha volna, körpályán forog.
Az örök Semmiség százszorta jobb.

SÍRBATÉTEL

LEMUR

(szóló)

Ki épített ily rossz tanyát,
ki ásta ezt a vermet?

LEMUROK

(kar)

Bús, gyolcsmezes vendég, neked
nagyon is megfelelhet.

LEMUR

(szóló)

Ki látott ily sivár lakot?
Szék, asztal hol maradtak?

LEMUROK

(kar)

Lejárt a kölcsön, tudhatod;
s adósa vagy sokaknak.

MEFISZTÓ

A test hever, s ha a szellem kikel,
fölmutatom a vérrel írt kötelmet; -
sajnos, ma már az ördögtől a lelket
sokféleleképpen szerzik el.

A régi mód botránkozást
kavar, s rajtavesztünk az újon;
hajdan nem hívtam volna mást,
most cinkosokra kell szorulnom.

Pórus járunk, hol itt, hol ott!
Ma már bevett szokás és régi jog
révén fajtánk mit se remélhet.
Egykor kifújta a véglehelet,
én lestem, mint a ürge egeret,
s hopp! már karmom közt vergődött a lélek.

Most vár, és inkább a sötét helyen,
a holttest undok házában lapulna;
bomló anyagok háborúja
űzi ki végül szégyenletesen.

Napokon át gyötrődtem véle sokszor,
s nyitva a kényes kérdés: *mint? mikor? s hol?*
A vén Halál ma már lomhán arat,
még a *vajon?* is kétséges marad;

hány dermedt testet néztem vágyra gyúlva -
de csalt a látszat: megmozdult az újra.

*(Fantasztikus, karmesterszerű
szellemidéző mozdulatokkal)*

Csak rajta, rajta! ide szaporán
nyárs- és kajlaszarvú, vitéz nép,
kikben az ősi ördögvirtus él még.
S a pokoltorkot is hozzátok ám.
No hisz van a pokolnak torka bőven.
Most érdem s rang szerint kell falnia;
de e végmókánál is a jövőben
kevesebb lesz a ceremónia.

Az iszonyú poklotorok balról feltárul

Ebfogak rése; a tűzár dühödten
tör a boltíves torkon át,
és látom hátul, sistergő ködökben
a láng örökkön izzó városát.
A fogsorig csap a rőt hab, utat remél a
sok kárhozott, és úszik arra mind,
de szétmorzsolja őket a Hiéna,
s a forró pályán reszketnek megint.
Van a zugokban sok más iszonyú is,
szűk helyre itt ezer rémség szorul!
Riasszatok a bűnösökre; úgyis
- koholmány! álom! - mondják botorul.

(A rövid és egyenes szarvú hájördögökhöz)

Nos tűzpofájú latrok, pókhasúak,
pokolkéntől izzók és testesek:
tuskószerű, zömök s merev nyakúak!
Ti itt lenn foszforfényre lessetek:
lelkecske az, Pszükhé, van néki szárnya,
kitépitek s akkor férgecske csak;
tüzes pecsétem hadd sütöm reája,
majd nyelje el izzó lángforgatag.
Pohos tömlők, ti az alanti
régiónkra ügyeljete;
bár pontosan nem tudja senki,
lehet, hogy lakni ott szeret.

Kedvelheti a köldököt -

Ha ott lép meg, csülökre, ördögök!

(A hosszú és görbe szarvú vázördögökhöz)

Nyakigláb szárnyvezetők, pojáca-fajta,
hadarjátok egyre a levegőt!
Hosszú kar és éles karom kutassa
a szökevényt, a légbe lebegőt.
A vén házból kiúzi a csömör -
A génusz mindig magasba tör.

Dicsfény lebeg alá jobbról

MENNYEI SEREG

Égi követség,
drága szövetség,
lejjebb lebegünk:
oldjuk a vétket,
és a por éled;
nyájasan intsen
kegy jele minden
emberi lénynek,
hol száll seregünk!

MEFISZTÓ

Bántó zaj üt meg, ocsmány hangicsálás,
mely bosszantó fény közt, fentről ered;
ez a fiús-leányos kornyikálás,
mit a szenteskedő ízlés szeret.
Kifőztük kárhozott órák homályán,
mint irtsuk ki az emberek faját;
s e legförtelmesebb találmány
áhitatukkal egybevág.
Jön a sok álszent senkiházi!
Saját hálónkkal lelket számosat
szoktak ezek előlünk elhalászni;
ördögök, csak álarcosak.
Ha most veszünk, örök szégyen marad;
ide a sírhoz, álljuk a sarat!

ANGYALOK KARA

(rózsákat hint)

Rózsák, ti csillogók,
ti balzsamhordozók!
Csapongók, röppenők,
életre bűvölők,
gallyacskák szárnyai,
szár friss hajtásai,
viruljatok.
Tavaszi réten,
nyugodjon ott,
zöld s bíbor éden
ölén a halott.

MEFISZTÓ

(a sátánokhoz)

Kushadtok? bújtok? poklunk futni kész?
Sebaj, hadd hulljon rózsazápor.
Helyére minden gyászvitéz!
Azt hiszik, hogy e virághavazástól
fél a tüzes, sátáni tábor;
ráfújtok, s fonnyad, elenyész.
Tűzfúvók, fújjatok! - Elég, elég!
Kéngőztől sápad már a lenge nép. -
Ne oly vadul! orrot, pofát befogni!
Lám, túl erősen fújjatok ki.
Mértéket semmiben se tartotok!
A hervadt rózsza barnul, ég, lobog!
Mérgező, fényes lángraj közeleg;
álljatok ellent, tömörüljete! -
Erőt, merszet egy ördög sem mutat!
Idegen tűz csiklandja orrukat.

ANGYALOK KARA

Vidám virágaink,
jókedvű lángjaink
ha boldoggá teszik
s szeretni késztetik,
a szív repes.
Tiszta igékkal,
menny seregével
telve az éter
tündökletes.

MEFISZTÓ

Ó, a bambák! Átok! Gyalázat!
Sátánjaim fejükre állnak,
bukfenceznek nehézkesen,
és seggel esnek a pokolba.
Megszolgált tűzfürdőtök jót tegyen!
Magam helytállok itt, dacolva. -
(A lebegő rózsákkal viaskodik)
Lidércek, el! Te! ragyogj bármiképp,
elkaplak, hadd légy rút kocsonyapép.
Te, mit csapongsz? Hordd el magad! -
Mint kén s szurok, tarkómra rátapad.

ANGYALOK KARA

Kerüljétek, mi nem
való tinektek;
vessétek el, mi benn
megmételyezhet.
Ám támadjon, ha tud;
helytállunk, s visszafut.
Szeress! a szeretet
úgy nyit kaput!

MEFISZTÓ

A láng fejem, májam s szívem kikezdi,
ez az elem ördögfeletti!
Így a pokol tüze se perzsel. -
Azért ríttok hát oly keservvel,
szegény szerelmesek, ti megvetettek,
kik ferde nyakkal szépekért epedtek.

Hát én? Feléjük fejemet mi húzza?
Nem esküdtem fel örök háborúra?
Bántó, gyűlölt volt nékem ez a kép.
Mily idegen érzés jár át meg át ma?
Örömmel bámulok a bájos ifjúságra;
mért nem jön átok számra semmiképp? -
S ha bolondjuk leszek, ki más fog
viselni majd „bolond” nevet?
A gyűlölt garabonciások
nekem ma egyre jobban tetszenek!
Szép gyermekek, mért titkolóztok!
Közös ősünk nem Lucifer vajon?
Ti bájosak, nem sajnálnám a csókot,
sosem lesz rá jobb alkalom.
Mintha ezredszer látnálak, fölöttébb
meghitt e kép nekem és megnyerő;
sóvár kandúrként sündörögnék,
s szépségetek szememben egyre nő.
Ó, gyertek, nézzetek reám, *csak egyszer!*

ANGYALOK

Máris jövünk, de vissza mért menekszel?
Közeledünk, s ha tudsz, maradj csak ott!
(Az angyalok ide-oda röpködve
betöltik az egész teret)

MEFISZTÓ

(a színpad előterébe szorulva)

Ti szidtok engem, mint kísértőt,
boszorkánysághoz jobban értők!
Férfit, nőt elcsábítotok. -
Be rút kalandba keveredtem!
Szerelem ez, mi megrohan?
Tetőtől talpig ég a testem,
s alig sajog már megpörzsölt nyakam. -
Ó, szállj le végre, csapodár raj,
gyönyörű testetek lejtse világi bájjal;
ez a komolyság szép nagyon,
de én mosolyotokra szomjazom;
azzal, tudom, örökre megigéztek.
Ahogy a szeretők egymásra néznek:
egy ajkmozdulat, ennyi az egész.
Érted sóvárgok én kivált, te nyurga gyermek,
a te arcod nem áhítatra termett,
csak egy csöppecskét vágyakozva nézz!
Egy kis pucérság nem sért még szemérmet,
túlzás ilyen hosszú pendelyt viselni -
Elfordulnak - Hátulról is be szépek! -
Kiváncos kis huncut valamennyi!

ANGYALOK KARA

Szeretet-lángok
a Fényt kutassák!
Legyen az átok
írja Igazság;
ne kössön lelkeket
gonosz fölény,
s Mindenségünk ölén
reessenek.

MEFISZTÓ

(összeszedi magát)

Mit lelt? - A fickó, kit ezer fekély lep,
mint Jóbot, önmagát utálni kész,
s egyben ujjong, ha bensejébe néz:
magát s faját nem érte semmi vész;
csak bőrnek árt a szerelemkísértet,
minden nemes ördögszerv ép s egész;
most, hogy lohadnak már a fene lángok,
kedvemre átkozom egész retyerutyátok!

ANGYALOK KARA

Szentek e lángok!

Mind, akit óvnak,

társa a Jóknak,

élve is áldott.

Zengve, seregben

föllebegünk!

Szívja e szellem

tiszta legünk!

(Fölszállnak, megmentve

Faust lényének halhatatlan részét)

MEFISZTÓ

(Körülnéz) Mi történt? - Vajon hova tűntek?

Rajtam ütöttél, éretlen sereg!

Most zsákmányukkal ég felé repülnek;

ezért kerengtek hát a sír felett!

Páratlan kincstől fosztottak meg engem,

a nagy lelket, mely zálog volt kezemben,

kicsempészték a pernahajderek.

Most hát kihez menjek panaszra?

Szerzett jogom ki védi meg?

Így lettél vénségedre megcsalatva,

s méltán; keserves élet a tied.

Ó, én szegény ügyefogyott, ki

meddő vesződség szégyenét nyögöm!

Földi vágy, balga szerelem fogott ki

a minden hájjal megkent ördögön.

S ha a Tapasztalt ártotta magát

eme bolondos, gyermeki dologba,

nyilván nem csekélység a Balgaság,

mely győzött rajta elhatalmasodva!

HEGYSZAKADÉKOK

*Erdő. Sziklák. Magány.
Szent anakhóréták itt-ott a lejtőn,
a sziklahasadékok között tanyázva*

KAR ÉS VISSZHANG

Hullámozó rengeteg,
nagy sziklák függenek,
szétágaz a gyökér,
fáktól zsúfolt a tér.
Hullám hullámra zúg,
lakunk barlangodút.
Oroszlán karmait
behúзва surran itt,
hol égi szeretet
tölti a szíveket.

PATER EXTATICUS

(fől- és alálebeg)
Örökös üdvű láng,
izzó szerelmi pánt,
tűz, mely szívet gyötör,
habzó istengyönyör.
Nyilak, átfúrjatok,
lándzsák, átszúrjatok,
dorongok, zúzzatok,
villámok, vágjatok!
A hitvány porhüvely
ekképp enyésszen el,
s ragyogjon egymaga
a szent vágy csillaga.

PATER PROFUNDUS

(mély régió)
Mint lábammal e sziklakatlan
nyom súlyával mély földodút,
amint tajtékos zuhatagban
ezer fénylő patak lezúg,
mint a fa, benső hajlamából,
sudárba szökve fölmered;
mindent, mindent úgy alkot, ápol
a mindenható Szeretet.

Fülem csupán szilaj zúgást hall,
hegy, erdő mintha rengene,
s mégis szerelmes áradással
rohan a víz a mélybe le,
amint a szomjas völgy felé tör;
s a villám hogyha átszeli,
balzsamdús lesz tüstént a légkör,
oszolnak mérges gőzei.
Mind a Szeretet hírvivője,
mely alkotón körülölel.
Bár gyúlna bensőm lángra tőle,
hol éjben, fágyban senyved el
a szellem, súlyos kínbilincsben,
tompá érzékek foglyaként.
Ó, csendesítsd elmémet, Isten,
árassz szomjú szívemre fényt!

PATER SERAPHICUS

(középső régió)

A fenyőfák lenge kontyán
mily hajnalfelhő lebeg!
Mit rejt mélye, nem tudom tán?
Sok-sok ifjú szellemet.

BOLDOG FIÚK KARA

Ó, atyánk, mondd, kik vagyunk mi?
Mért kell erre ringanunk?
Jó e könnyű létbe jutni,
mind, mind boldogok vagyunk.

PATER SERAPHICUS

Éjfélkor világrajöttek,
alig nyíló életek!
A szülők korán temettek,
s több angyal véletek.
Itt a szeretet honol, hát
jöjjetek, boldog fiúk!
Rajtatok nem hagyta feltját
a göröngyös földi út.
Mely világlátásra termett,
szálljatok szemembe le,
s bátran használván e szervet,
nézzetek körül vele!
(Magába fogadja őket)
Itt a fák, amott a bércek,
ott a vízár zúg elő,
s hull alá a legmerészebb
ívben, így utat nyer ő.

BOLDOG FIÚK

(belülről)

A látvány lenyűgöző, de
túl zord nekünk e vadon,
reszketünk, borzadva tőle.
Jó szent, engedj szabadon!

PATER SERAPHICUS

Szálljatok hát fenti körbe,
s nőjete fel lassan ott,
mint kiket tisztán s örökre
Isten lénye áthatott.
Mert ily szellemeledellel
van tele a szűzi éter:
sosem múló Szeretettel,
mely az üdvösségre érlel.

BOLDOG FIÚK KARA

(a legmagasabb csúcsok körül keringve)

Fonódjanak hát
víg láncba karjaink,
zengjünk zsolozsmát,
perdüljünk táncra mind!
Bízzunk: nekünk a
legfőbb tudás jut;
kit tisztelünk ma,
majd látva látjuk.

ANGYALOK

*(a legmagasabb légrétegben lebegve,
Faust lényének halhatatlan részét viszik)*

Szellemvilág, mert a Gonosz
karmától már e lélek:
„Ki holtig küzdve fáradoz,
az megváltást remélhet.”
S ha hozzá felsőbb szeretet
hatalma fogta pártját,
a boldog égi seregek
örömpesve várják.

A FIATALABB ANGYALOK

A rózsák, miket nekünk a
szent bűnbánó nők szereztek,
győztesekké fegyvereztek;
elvégeztetett a munka,
zsákmányunk e drága lélek.

A gonosz had szerteszéledt,
menekült, égette rózsánk,
s lett, kin nem fog a pokolláng,
szerelemnek martaléka;
s e szokatlan szenvedést a
vén sátánmester sem állta.
Ujjongjunk! miénk a pálma.

A TÖKÉLETESEBB ANGYALOK

Minket gyötörve nyom
a földi része;
ha azbeszt is, bizony
nem tiszta mégse.
Ha a nagy szellemek
magukba vonnak
földi elemeket,
szét úgyse bonthat
kettős természetet
angyal hatalma;
az örök Szeretet
képes csak arra.

A FIATALABB ANGYALOK

A köd, mely ott lebeg
szemközt, a bércezen,
friss szelleméletet
takargat, érzem.
Pásztái fénylenek,
boldog fiúsereg,
nem kötve földi
tehertől, karba-kar
tart erre már,
s üdül a fönti
világban, mely pazar
tavaszt kínál.
Jobb, ha kezdetben ő,
amíg fejlődve nő,
közéjük áll!

BOLDOG FIÚK

Az új szellem, noha
báb még, öröm nekünk;
angyalság záloga,
mit véle elnyerünk.
Tépjük föl, mely fedí,
gubója selymét!
Széppé s naggyá teszi
tüstént a szent lét.

DOCTOR MARIANUS

(a legmagasabb, legtisztább körzetben)

Itt fönt a szem szabad,
könnyű a szellem.
Ott néhány nőalak
leng tiszta mennyben.
Kit csillagfény fon át,
látom középen
az ég Úrasszonyát,
fény ő a fényben.

Elragadtatva

Ó, világ Úrasszonya!
Titkod hadd csodálom,
hol az ég kék sátora
tágas szemhatárom.
Méltányold, gyöngéd-komoly
férfiszív ha dobban,
s szent, szerelmes hév honol
teirántad abban.

Hogyha úgy parancsolod,
küzdünk, mint oroszlán;
lángunk menten ellobog,
tőled megnyugosztván.
Szűz, Anya, szeplőtelen
s tiszteletben álló,
Úrnő minden szíveken,
istenfényt sugárzó.

Körötte könnyed
felhők füzére,
bűnbánó nőknek
törékeny népe,
isszák az éttert,
térdét ölelve,
kegyét esengve.
Szűz, te folt nélkül való,
nem borul el orcád,
ha a könnyen csábuló
bízva jön tehozzád.

Vétkük az érzékiség,
s hej, nehéz a váltság;
egymaga ki tépi szét
bűnös vágya láncát?
Van-e láb, mely nem botol
síkos sziklaparton?
Kit nem csábít bók, mosoly
mézesmázos ajkon?

Mater Gloriosa föl és alá lebeg

BŰNBÁNÓ NŐK KARA

Az égi ország
felé lebegsz te;
hadd esdjünk hozzád,
ó, szentek szentje!
Kegyesség telje!

MAGNA PECCATRIX

(Lukács, VII., 36.)

A szeretetért, amelynek
balzsamírja s könnye-árja
szent Fiad lábára pergett,
farizeus-gúnyt se bánva;
az edényért, mely kenetjét
oly bőségesen folyatta,
minden fűrtért, mely selyemként
drága lábát szárogatta -

MULIER SAMARITANA

(János, IV.)

a kútért, hol ős időben
Ábrahám nyáját itatták,
vedréért, mely hűsítően
érte Üdvözítőnk ajkát;
a forrásért, mely buzogva
onnan mindazóta árad,
s csörgedez dús, tiszta habja
minden táján a világnak -

MARIA AEGYPTIACA

(Acta Sanctorum)

a szent sírboltért, amelyben
Urunk teste feküdt,
a tiltó karért, mely engem
a küszöbtől ellökött;
a vezeklő negyven évért
a lakatlan fövényen,
a boldog búcsúigéért,
mit a porba rótt kezem -

MINDHÁRMAN

te, ki a parázna nőket
nem taszítod el magadtól,
és öröklétté tetézed,
mit a bűnbánat kiharcol,
szánd meg ezt a tiszta lelket,
akit egy bűn súlya nyom csak,
s mint gyanútlan tévedett meg;
örvendjen bocsánatodnak!

UNA POENITENTIUM

(név szerint egykor Margaréta.

Alázatosan közeledik)

Nézz le, nézz le,
te szentek szentje,
te fény-övezte,
boldogra, rám kegyelmesen!
Átlényegülten
tér vissza hűtlen
szerelmezem.

BOLDOG FIÚK

(kerengve közelednek)

Mint izmos óriás,
fölnkbe nő ez,
a hű gondoskodás
jutalma bő lesz.
Élők karát korán
elhagyta lelkünk;
de ő sokat tud ám:
mesterre leltünk.

AZ EGYIK BŰNBÁNÓ NŐ

(név szerint egykor Margaréta)

A fennkölt szellemnép körében
alighogy fölérezhetett,
s az új létben csak félig ébren,
dicső már, mint a szent sereg.
A vénhedt porhüvelyt legyőzi,
minden földi béklyót ledob,
s átszellemült alakja ősi
ifjú erőben fölragyog!
Hadd legyek én útmutatója,
az új nap kápráztatja még.

MATER GLORIOSA

Jöjj! szállj magasabb régiókba!
Amint megsejt, siet feléd.

DOCTOR MARIANUS

(arcra borulva, imádattal)

Nézzetek a kegyelem
nyájas sugarára,
üdvre méltóvá tegyen,
bűnbánók, a hála.
Légyen lelkek legjava
néked engedelmes;
légy, Királynő, Szűz, Anya,
Istennő, kegyelmes!

CHORUS MYSTICUS

Csak földi példakép
minden mulandó;
itt lesz a csonka ép
s megbámulandó;
mit nincs szó mondani,
itt végbe ment;
az Örök Asszonyi
vonz odafent.

Finis